

ERMENİ SORUNUNDA BOLŞEVİZM

BOLŞEVİK
PARTİZAN

YAYINLARI

İçindekiler

• Önsöz yerine	7
• Yurtdışındaki saldırılar artıyor	9
• Ermeniler meselesi ve tarihi gerçekler	14
• Türk faşistleri Ermeni milliyetçilerinin eylemlerini ırkçılığı körüklemek için kullanıyor 17	
• Spartaküs'ün Ermeni sorununa ilişkin bildirisi üzerine birkaç söz	37
• İrkçılığın "sübjektif" tarihi	45
• Orly eylemi sanıklarının Fransız emperyalistlerince yargılanması ve büyük Türk şovenistlerinin yeni siyaseti	47
• Ermeni düşmanlığının yeni bazı görüntüleri	58
• Sovyetler Birliği'ndeki Ermeni gösterilerinin gösterdikleri	60
• Dünyada, Türkiye-Kuzey Kürdistan'da durum ve görevlerimiz... (parça)	63
• Türk hakim sınıflarının Ermeni ulusuna karşı giriştiği soykırımın 75. yıldönümünde, soykırım suçlularını teşhir edelim!	69
• Türk şovenizmine ölüm! Azeri-Türk soykırım girişimleri, tehditleri, saldırılarına karşı, Ermeni halkıyla dayanışma! Rus sosyal-emperyalizminin Azerbaycan'daki katliamına karşı, Azeri halkıyla dayanışma! Tek çözüm: Proleter entemasyonalizmidir!	73
• 1915'deki soykırımın bir tanığı	84
• Dr. Johannes Lepsius'un bilirkışı ifadesi	85
• 1915'deki Ermeni soykırımının tanıkların konuşuyor	91

• Ermeni soykırımının hesabı devrimle sorulacaktır!	98
• Diyarbakir ve Hatay: Göçmen Raporları	99
• Ermeniler üzerinde ulusal baskılar sürüyor...	105
• Lozan anlaşmasından bugüne...	110
• Bolşevik Parti 4. Kongresi'nin ulusal soruna ilişkin kararları	119
• Ermenilerin durumuna genel bir bakış	121
• Bir Ermeni anlatıyor: Faşist Türk ordusunda askerlik...	135
• "Ermeniler Savaşa Karşı"	137
• "Kökünüzü kurutacağız"	139
• Dağlık Karabağ uğruna mücadele ve Ermeniler üzerindeki soykırım (I)	142
• Dağlık Karabağ uğruna mücadele ve Ermeniler üzerindeki soykırım (II)	153
• Dağlık Karabağ uğruna mücadele ve Ermeniler üzerindeki soykırım (III)	163
• KAWA ve PKK'nın azınlıklara ilişkin tavırları üzerine...	171
• 24 Nisan 1915 - 24 Nisan 1995; 80. yıldönümünde Ermeni soykırımını unutmadık, unutturmayacağız!	177

Önsöz yerine:

Değerli okuyucu,

Ülkemizde milli mesele denince akla öncelikle Kürt milli meselesi gelir. Bu, bugün Kürt ulusal sorununun kapsadığı kitlenin büyüklüğü, Kürt ulusal mücadelesinin ulaştığı düzey vb. gözönüne alındığında gayet anlaşılır bir şeydir de. Fakat bazen –özellikle de Kürt milliyetçilerinin ve onların kuyruğuna takılan oportünistlerin şahsında– “öncelik”in yerini, milli sorunun içeriğinin “Kürt Sorunu” olarak doldurulması almaktadır. Bu bütünüyle yanlıştır. Önce, ülkemizde Kürtler dışında da ezilen bir dizi milliyet vardır. İkinci olarak da, bu ezilen milliyetler içinde, geçmiş dönemde 20. yüzyılın ilk soykırımına uğrayan Ermeniler vardır. Ve Ermeni soykırımında Türk emekçilerinin olduğu gibi, bu soykırımda kullanılan Kürt emekçilerinin de sorumluluğu vardır. Türkiyeli ve Kuzey Kürdistan’lı sol, sosyalist iddialı ve söylemli örgütlerin çoğunluğu bu konuyu suskunlukla geçiştirmektedir. Bu siyasetin bırakalım Sosyalizm-Komünizmle, gerçek anlamda demokrasıyla da ilgisi yoktur!

Türk hakim sınıfları ülkemizde birilerini kötülemek istediklerinde onun “Ermeni” olduğunu söylemekte ve bu, yığınlar açısından “yeter” olabilmektedir. PKK’nın bile kötülenmesi için kullanılan hakim sınıf silahlarından biri, onun önderlerinin Ermeni olduğu veya Ermenilerle işbirliği yaptığı vb. suçlamalarıdır. Bu, Türk şovenizminin anti-Ermeniliği nasıl kullandığını göstermesi bakımından ilginçtir. Böyle bir ortamda Ermeni sorununda doğru bir tavır takınılması, gerçek sosyalistlerle, sahtelerini birbirinden ayırmak için bir turnusol kağıdıdır.

Biz Bolşevikler, Ermeni sorununda Kuzey Kürdistan-Türkiye “sol”unda doğru tavrı takınan tek örgütüz. Kuşkusuz bu doğru tavra, süreç içinde ve kendi yanlışlarımıza karşı da mücadele içinde vardık.

Biz bu derlemede, Ermeni sorunu konusunda BOLŞEVİK PARTİZAN’da yayınlanmış yazıları biraraya getirdik. Okuyucu, böylece bizim bu konudaki görüşlerimizi bütünlük içinde tanıma ve gelişme sürecini de bütünlük içinde görme imkanına kavuşacaktır.

Umudumuz, tavrımızın tavrınız olmasıdır...

Nisan 1996

Yurtdışındaki saldırılar artıyor

20 Kasım' da Batı Almanya'nın Köln şehrinde; Utrecht' te (Hollanda) Ermeni milliyetinden bir devrimcinin hunharca katlini protesto için bir yürüyüş yapıldı. Bu yürüyüşe Bolşevik Partizan taraftarları bölgesel olarak katıldılar. Yürüyüşte Bolşevik Partizan taraftarları tarafından şu bildiri yayınlandı:

Komprador patron ağa devletinin faşist canileri yurtdışında da devrimci avına çıktı! Faşist katliamların hesabı, işçi sınıfı önderliğinde Demokratik Halk Devrimiyle sorulacak!

Faşist komprador patron ağa devletinin sözcüleri; başta Cunta şefleri olmak üzere, aylardır hep bir ağızdan yurtdışındaki Türkiyeli devrimcilere karşı girişilecek katliam ve saldırıların yoğun propagandasını yapıyorlardı. Özellikle Ermeni milliyetçisi örgütlerin sorumluluğunu üstlendiği bir dizi suikast eylemi ardından, yoğun bir şekilde “intikam alınacak”, “şehitlerin kanı yerde kalmayacak”, vb. sözlerle Türk ırkçılığı körükleniyor; girişilecek saldırıların ideolojik ve pratik hazırlığı yapılıyordu.

O Türk ırkçılığı ki; Nazilerin “Yahudi sorununun nihai çözümü” adını verdikleri, bir milliyetin planlı bir şekilde yok edilmesinin 20. yüzyıldaki ilk örneğini Ermeniler üzerinde gerçekleştirmenin sorumluluğunu taşımaktadır.

O Türk ırkçılığı ki; Ağrı'da, Dersim'de, Zilan'da Kürt ulusunun milli zulme karşı ayaklanmalarının, kitle katliamları ile bastırılmasının; kanla, ateşle boğulmasının sorumlusudur.

O Türk ırkçılığı ki; bugün Türkiye Kürdistanı'nda ezilen Kürt ulusunun kendi kaderini tayin hakkını tank paletleri altında; faşist şiddetle bastırmanın ideolojik temelini oluşturmaktadır.

Elini yüzbinlerce Ermeni emekçisinin; Kürt işçisinin, köylüsünün, Türk olmayan milliyetlerden emekçilerin kanı ile yıkayan ırkçı faşistler; Ermeni milliyetçisi örgütlerin sorumluluğunu üstlendiği her eylemden sonra; büyük bir yaygarayla “vahşet”, “dehşet” edebiyatı yapma fırsatını değerlendirdiler. Artık yurtdışına da “el atmak” zamanı geldiği; artık “sabrın sonunun geldiği”, vb. sözlerle yurtdışında girişilecek kanlı faşist saldırıların ön hazırlıkları tamamlanmaya başlandı.

Ermeni milliyetçi örgütlerinin gerçekleştirdiği suikast eylemlerinin “yurtdışına el atma”nın zamanının geldiğine gerekçe gösterilmesinin yanında; “Türkiye’de anarşinin kökünü kazıdık, şimdi sıra yurtdışına kaçanlarda” demagojisi de yurtdışında girişilecek saldırıların hazırlığındaki propagandada kullanıldı.

Beş Kasım'da Utrecht'te Nubar Yalım adlı Ermeni milliyetinden bir devrimci; evinde tabancayla vurularak ve bıçaklanarak katledildi. Nubar Yalım'ın Utrecht'te öne çıkan;

bir dizi anti-faşist eylemde ön saflarda yeralan, “tanınan” bir devrimci olduğu bilindiğinde; hem de onun Ermeni milliyetinden olduğu bilindiğinde; onun “kimliği meçhul” olduğu söylenen katilinin hiç de bilinmez olmadığı ortaya çıkar. Ermeni milliyetinden ve aktif devrimci olmak! Bunlardan birisi bile komprador patron ağa devletinin yurtdışına çeşitli kılıklar altında gönderdiği, çoğu “diplomatik pasaportlu” katillerin saldırı hedefi olmak için yeter sebeptir. Ama bu iki özelliğin yanyana gelmesi Nubar Yalım’ı faşist katillerin boy hedeflerinden biri haline getirmiştir. Nubar Yalım’ın hunharca katledilmesi; artık faşist komprador patron ağa devletinin yurtdışında da doğrudan katliam planlarının eyleme dönüştürülmesinin ilk örneklerinden birisi olma nedeniyle önem taşımaktadır.

Bu katliam karşısında suskun kalmak; yeni katliamlara gözyummak, faşist katillerin işlerini kolaylaştırmak anlamına gelecektir. Bu yüzden bu katliamı protesto etmek; “kimliği meçhul” katillerin gerçek kimliğini eldeki imkanlar ölçüsünde açıklamak görevdir.

NUBAR’IN KATİLİ FAŞİST KOMPRADOR PATRON AĞA DEVLETİDİR! EMPERYALİSTLER BU KATLIAMIN AÇIK DESTEKÇİSİ, SUÇ ORTAĞIDIR!

Bu katliamın sorumlusu; suçlusu; planlayıcısı ve örgütleyicisi doğrudan faşist Türk devletidir. Bu cinayetin uygulayıcısı, çoğu diplomatik pasaportlu katillerdir! Emperyalist devletler bunu çok iyi bilmektedirler. Buna rağmen onların çıkarları, Türk faşistlerinin çıkarları ile özde bir olduğundan, emperyalist devletler ellerindeki tüm imkanlarla faşist Türk devletini; bu devletin bugün başında bulunan faşist cuntayı destekliyorlar. Bu destek çeşitli biçimlerde oluyor. Bu desteğin bir biçimi de; çoğu diplomatik pasaportlu faşist katillerin işlerini kolaylaştırmaktır. Nitekim emperyalist Hollanda polisinin ilk yaptığı işlerden biri, açık siyasi bir cinayeti; “adi bir cinayet”miş gibi göstermeye çabalamak olmuştur. Emperyalist ülkelerde “demokrasi”, proletarya ve emekçi kitleler üzerinde burjuvazinin diktatörlüğüdür. Bu diktatörlüklerden emekçiler, işçiler lehine girişimler beklemek; bunların –mecbur kalmadıkça ve demagoji/gözboyama amacı dışında– devrimcilerin katillerini izlemesini, yakalamasını, cezalandırmasını beklemek abesle uğraşmaktır. İşte Katip Saltan yoldaş örneği... Faşist katillerce katledilişi üzerinden iki yıl geçti. Batı Alman emperyalist devletinin polisi bu faşist cinayeti devrimcilere saldırmak için kullanmaya kalkıştı. Ve hala da güya katilleri arıyor! Sorun; bir grevi bastırmak, bir devrimciyi izlemek, telefonları dinlemek, devrimcileri zindanlarda “intihar etti” diye katletmek, vs. olduğu zaman eline çok çabuk olan Batı Alman polisi; sorun Katip Saltan yoldaşın faşist katillerini yakalamak olunca nedense “başarısız” oluyor. Bu “başarısızlığın” bir tek gerçek nedeni vardır. O da Batı Alman emperyalistleri ile Türk faşistleri arasındaki çıkar birliğidir. Hollanda polisinden; diğer emperyalist ülke polislerinden de faşist katilleri yakalama yönünde medet ummak; Türkiye’deki faşist devletin; onun bugünkü temsilcisi faşist cuntanın emperyalizmin ülkemizdeki çıkarlarının koruyucusu olduğunu kavramamak demektir.

Emperyalist ülkelerde polis; ancak bu konuda çok geniş bir kamuoyu yaratılabilirse; ancak bu ülkelerdeki emekçiler güçlü kitle eylemleri ile bu yönde baskı yaparlarsa; “mecburen” birtakım şeyler yapabilir. O kadar! Sadece polisten değil; emperyalist ülkeler-

de devletin hiçbir kurumundan; hiçbir emperyalist politikacıdan medet umulmamalı; bunlardan medet umularak bunların teşhirinden vazgeçilmemelidir. Eğer gerçekten Nubar Yalım gibi bir devrimcinin katli teşhir edilmek isteniyorsa; faşist katillerle emperyalistlerin çıkar birliği ortaya konup; teşhir edilmek zorundadır. Faşist katillere karşı mücadele; emperyalizme ve sosyal-emperyalizme karşı mücadelenin bir parçası olarak ele alınmak; içinde yaşanan ülkede, öncelikle o ülke emperyalizmine karşı mücadelenin bir parçası olarak ele alınmak zorundadır. Bunu yapmayanlar; faşist cuntaya karşı mücadele; onun yurtdışındaki katliamlarına karşı mücadele adına; emperyalist ülkelerin güya demokratik burjuvazisinden medet umanlar; emperyalizmi teşhir etmeyenler; gerçekte işçi sınıfının ve emekçilerin mücadele yolunu karartmaktadırlar. Buna bir örnek; TKP/ML adına çıkan ve bu yürüyüşe çağrı yapan, “Nubar Yalım yoldaş, faşist cuntanın diplomat maskeli eli kanlı katilleri tarafından hunharca katledildi” başlıklı bildiridir. Üç sayfalık bildiride, emperyalistlerin tek kelimeyle teşhiri (genel bir “emperyalizme, sosyal-emperyalizme karşı kararlı mücadele” lafı dışında) yoktur. Emperyalistlerin bu cinayetlerin üstünü örtmeye çalışacağı anlatılıp; emperyalistler ile Türk faşistlerinin işbirliği teşhir edilmemektedir. Bu tesadüf müdür? Kesinlikle hayır! Bu, menşeviklerin “Cuntaya karşı herkesle birlik” şeklindeki oportünist politikalarının tabii sonucudur. Bu politika onların kendi etkiledikleri kitleleri 12 Eylül’de Rus sosyal-emperyalizminin propagandacılarının kuyruğuna takmasına; Cuntaya karşı mücadele adına Avrupa Parlamentosu’ndaki emperyalizmin bazı demokratik maskeli sözcülerinin peşinde koşmasına götüren politikadır. Bu politika, Türkiye’nin en büyük sömürücülerinden biri olan Batı Alman emperyalizminin parlamentosunu hedef alarak, onun “Türkiye’deki faşist katliamları, işkenceleri görüşmesi”ni eyleminin merkezine koyan “açlık grevleri”ne götüren politikadır.

İşte “halk savaşı” sloganları altında yürütülen bu revizyonist politikanın ifadesi ve devamıdır bu bildiri. Biz komünistler şunu açıkça söylüyoruz: Yurtdışında faşist saldırılara karşı bütün devrimciler tedbirli olmalı; önce bu saldırılara karşı kendisini koruma tedbirlerini almalı; kesinlikle emperyalist ülkelerin devlet kurumlarından medet ummamalıdır.

Emperyalist ülkelerde Türk faşist komprador patron ağa devletinin faşist katliamlarına karşı güvenilecek ve dayanılacak tek güç; bu ülkelerde çeşitli milliyetlerden işçiler, emekçiler ve onların Marksist-Leninist ve devrimci örgütleridir. Bu güçler yerine; kendine demokrat süsü veren emperyalist burjuvaziye dayanmaya kalkanlar, sonu içinden çıkılmaz bir bataklık olan çıkmaz bir yolda hareket etmektedirler! Biz çeşitli oportünist örgütlerin içindeki devrimcilere sesleniyoruz: “Cuntaya karşı mücadele” adına “herkesle birleşme” şeklindeki bir siyaset; işçi sınıfının ve emekçilerin çıkarlarına ihanet eden bir siyasettir. Bu siyaseti reddedin! Karşı-devrimcilerle birliği reddedin!

Devrimciler, Yoldaşlar...

Faşist komprador patron ağa devletinin çoğu diplomatik maskeli faşist canileri, şimdi yurtdışında devrimci avını başlatmak istiyorlar. Nubar Yalım bu planlı saldırıların şimdilik ilk kurbanı oldu. Faşistler böyle saldırılarla, katliamlarla; bizlere gözdağı vermek; örgütlenmemizi ve mücadelemizi engellemek istiyorlar! Onların heveslerini kursaklarında bırakmak bizim görevimizdir! Paniğe ve aceleciliğe gerek yoktur. Komprador patron ağa devleti; er geç ama mutlaka, işçi sınıfı önderliğinde demokratik halk devri-

miyle yıkılacaktır. Bunu faşist katliamlar, 12 Eylül; tank paletleri altında, silahların gölgesinde yapılan sahte Anayasa oylamaları; demokrasiye dönüş sahtekarlıkları; emperyalizme bağımlı burjuvazinin ve toprak ağalarının hiçbir yöntemi engelleyemeyecektir. Komprador patronların ve toprak ağalarının sallanan faşist diktatörlüklerinin ömrü belli bir süre daha uzatılabilir. Ama o ömre işçi sınıfının önderliğindeki demokratik halk devrimi mutlaka son verecektir.

Bunun ne kadar süreceği doğrudan doğruya, işçi sınıfının ve emekçi kitlelerin devrim için örgütlenme ve bilinçlenme seviyesine bağlıdır. İşçi sınıfının demokratik devrime önderlik etmesi; ve bu devrimin durmaksızın sosyalist devrimle tamamlanması için; işçi sınıfının öncü örgütü; Marksizm-Leninizm silahı ile donanmış bir Bolşevik Partinin varlığı, ilk ve vazgeçilmez şarttır.

İşte bugünün Komünistler, Marksist-Leninistler açısından en önemli görevi, böyle bir partinin inşasının bugünkü görevlerine öncelikle ve dört elle sarılmaktır. Bunu yapmayan; bugün Komünistlerin Marksist-Leninist, Bolşevik bir partide birliğinin sağlanmasını; gerçekten Bolşevik bir çekirdeğin yaratılmasını; bunun için Marksizm-Leninizmin ilkelere her türden oportünist çarpıtmaya karşı savunulması görevini merkeze koymayanlar; kendine istediği sıfatı taksın, istediği ismi versin; Komünist; Marksist-Leninist değildir.

Bütün görevler; bu arada yurtdışındaki faşist katliamlara karşı mücadele görevi de; işte bugünün bu esas görevine, **BOLŞEVİK PARTİNİN İNŞASI** görevine bağımlı olarak ele alınmalıdır.

Bizim bu konudaki görüşlerimiz böyledir. Ve bu görüşler her türden revizyonist ve oportünistlerin görüşleri ile taban tabana zıt görüşlerdir.

- DEVİRMCİLER ÖLÜR-DEVRİMLER SÜRER!
- FAŞİST KATLIAMLARIN HESABI İŞÇİ SINIFI ÖNDERLİĞİNDE DEMOKRATİK HALK DEVRİMİ İLE SORULACAKTIR!
- KOMPRADOR PATRON AĞA DEVLETİNİ YIKACAĞIZ!
- İŞÇİ SINIFI ÖNDERLİĞİNDE DEMOKRATİK DEVRİMDEN DURMAKSIZIN SOSYALİST DEVRİME YÜRÜYECEĞİZ!
- KAHROLSUN EMPERYALİZM, SOSYAL-EMPERYALİZM VE HER TÜRLÜ GERİCİLİK!
- KAHROLSUN BATI ALMAN EMPERYALİZMİ!
- KAHROLSUN REVİZYONİZM VE HER TÜRDEN OPÖRTÜNİZM!
- YAŞASIN MARKSİZM-LENİNİZM!
- BOLŞEVİZM YENECEKTİR!

* * *

Bu bildiride de ortaya konduğu gibi, faşist Türk komprador patron ağa devleti şimdi devrimcilere karşı terörünü yurtdışına da taşımaya başlamıştır. Buna karşı tedbirli ve hazırlıklı olmak bütün devrimcilerin görevidir.

Yurtdışında saldırılar yalnızca faşist komprador patron ağa devletinin eli kanlı resmi katillerinden gelmiyor. MHP'nin devamı "sivil" faşistler de saldırılarını sürdürüyorlar. Son olarak Batı Almanya'nın Kehl şehrinde bunların giriştiği bir saldırıda Ahmet Tat adlı bir devrimci katledilmiş; bir diğer devrimci ağır yaralanmıştır.

Bütün bu saldırılarda emperyalist ülkelerin devlet kurumları faşist katliamlara göz yumuyor; bunları bazen açık, bazen gizli destekliyor. Bugün emperyalist devletlerin Türkiye'deki faşist cuntaya nasıl yaklaştıkları konusunda; bunların "demokrasi"sinin ne menem demokrasi olduğu konusunda bir Batı Alman yüksek eyalet mahkemesinin verdiği, "Türkiye'de işkenceye uğramış olmak iltica sebebi değildir", "Türk devleti bölücülüğe karşı kendini korumak hakkına sahiptir. Bölücülük (Bölücülükten kastettikleri, ayrı devlet kurma hakkı zorla gaspedilen Kürt ulusunun; milli baskıya karşı kendi kaderini tayin hakkı için mücadelesidir) siyasi bir olay değildir", vs. gerekçeli kararı bilgi vermektedir.

Bugün Batı Alman emperyalistleri ellerinde bulunan birçok devrimciyi, faşist Cuntaya teslim etmek için hazırlık içinde bulunmaktadır. Batı Alman polisi kendini o kadar "anti-faşist avı" havasına sokmuştur ki, 13 Eylül'de Aachen sınır kapısında, elinde Fransız hükümetinden aldığı siyasi iltica belgesi ve enternasyonal pasaport olan Hüseyin Balkır adlı bir devrimciyi tutuklayıp; üç aya yakın Türk faşist devletine teslim etme tehdidi altında tutmuştur. Batı Alman mahkemeleri Nazi hukuku geleneği ile; Hüseyin Balkır'ın tutuklanması ve iade edilmek için tutuklu tutulmasının "hukuken doğru" olduğu yönünde kararlar almışlar; onun Fransa'da siyasi ilticacı olmasının ve elinde geçerli enternasyonal pasaport olmasının birşey değiştirmediklerini açıklamışlardır. Onlar için Hüseyin Balkır'ın faşist Türk devleti tarafından "terörist" olarak aranması; ve Interpol aracılığı ile aranması olguları yetmiştir. Sonunda iş iade uygulaması aşamasına geldiğinde, Türk mahkemelerinin gönderdiği arama ve tutuklama emirlerinde onun siyasi suçlardan da arandığına da açıkça görülmesi sonucu, Hüseyin Balkır serbest bırakılmak zorunda kalmıştır. Ama bu olay çok açık bir biçimde Batı Alman emperyalistlerinin şekilsel gereklilikler yerine getirildiğinde buradaki elindeki tutuklu devrimcileri ve ilticacıları geri vermeye hazırlandığını açıkça göstermiştir.

Bugün Batı Alman hapishanelerinde onlarca Türkiyeli devrimci vardır. Bugün Batı Almanya'da iltica dilekçesi vermiş olan ve sonucunu bekleyen özellikle Kürt milliyetinden yüzlerce devrimci vardır. Bütün bunlar bugün açıkça Türk faşistlerine teslim edilme tehdidi altındadır.

Batı Almanya bugün bu konuda sadece bir örnektir. Diğer emperyalist devletlerin de çıkarları Türk faşistleri ile özde bir olduğundan, onların bu konudaki bugünkü tavırlarındaki ufak-tefek ayrılıklar bizleri şaşırtmamalıdır. İş ciddiye bindiğinde "devlet çıkarları", "kişinin korunması"ndan ağır basacaktır.

Hem Türk faşistlerinden, hem de onların emperyalist destekçilerinden gelecek ve artan saldırılara karşı tedbirli olmak ve bu konuda birleşilecek, dayanılacak tek gerçek gücün bu ülkelerin işçi sınıfı ve emekçileri; onların devrimci örgütleri olduğunu bilmek zorunludur. Emperyalistlerin gerçek niteliği hakkında her hayal, felaketli sonuçlara gebe olan bir hayaldir.

(Bu yazı, 15 Ekim/1 Aralık 1982 tarihli Bolşevik Partizan sayı 3-4'te, sayfa 74-76'da yayınlanmıştır.)

Ermeniler meselesi ve tarihi gerçekler

Geçtiğimiz son birkaç yıl, Türkiye kamuoyunda en çok tartışılan ve bahsi geçen konulardan birisi, –Ermeni milliyetçilerinin eylemleri vesilesiyle– Ermeniler meselesiydi. Bu konu son olarak geçtiğimiz günlerde Esenboğa havalimanı ve Kanada’daki eylemlerle daha da güncellik kazandı.

Çeşitli milliyetçi Ermeni örgütleri, Birinci Dünya Savaşı yıllarında Türkiye’de gerçekleştirilen Ermeni katliamı ve sürgünü dolayısıyla silahlı eylemler düzenlemekte. Bu silahlı eylemler özellikle yurtdışındaki elçilik mensuplarına yönelik. Her eylemle birlikte Türk hakim sınıfları ve onların milli zulümdeki suç ortakları Türk küçük-burjuvazisi ve burjuvaları yoğun bir şoven, ırkçı-faşist propaganda faaliyeti başlattılar. Emekçi halkın dikkatini sınıfsal meselelerden, bu nevi meselelere çekerek, onları ırkçı-faşist ideoloji çerçevesinde eğitmeye ve yönlendirmeye büyük bir itinayla devam ettiler.

Türkiye’nin çeşitli milliyetlerden emekçi halkını ağır ekonomik ve siyasi baskılar altında inin inin inleyen askeri-faşist diktatörlük ve onun borazanı burjuva basını bu eylemlerle cansimidi gibi sarıldılar. Kitlelerin dikkatini özellikle bu noktaya çekerek, onların milliyetçi duygularını diriltmek istediler. Zira son Anayasa tartışmasıyla da iyice ortaya çıktığı gibi, bugün Cuntaya karşı hoşnutsuzluk giderek artıyor. Böylesi bir ortamda, “İşte görüyorsunuz, Ermeniler Türkleri öldürüyorlar, Türkiye’yi bölmek istiyorlar. Biz de misli görülmemiş karşı saldırılar başlatmalıyız” diyerek, kitlelerde zaten bu konuda hakim olan milliyetçi-şoven duyguların da yardımıyla, ilgiyi bu noktaya topladılar. Başta Kürt milleti olmak üzere, ezilen milliyetlere uyguladıkları milli zulmü gizlemek için binbirden su getirdiler.

Türk hakim sınıflarının başlattığı bu faşist demagojiyi boşa çıkartmak ve kitleler üzerindeki milliyetçi-şoven duygularla mücadele etmek, onlara tarihsel gerçekleri, konuyla ilgili görüşlerimizi gecikmiş de olsa açıklamak, çok önemli bir görevdir.

Türk faşistleri ve onların suçortağı küçük-burjuva ve burjuvalarına göre, “Geçmişte bir Ermeni katliamı olmamıştır. Ermeniler Birinci Dünya Savaşı yıllarında İngiltere, vb. gibi emperyalist devletlerle anlaşarak, Türkiye’yi içten bölmek istemişlerdir. Birinci Dünya Savaşı içinde Türkleri arkadan vurmak istemişlerdir. Ve büyük bir katliam düzenlemişlerdir. Bütün bunların sonucu olarak Türkler de zorunlu olarak kendilerini savunmuşlardır. Bu durumda bazı Ermeniler ölmüş olabilir. Fakat bu resmi bir politika değildir. Kendiliğinden gerçekleşmiştir. Vs., vs. ...”

Türk hakim sınıfları tarihsel gerçekleri işte böyle tahrir edip tersine çeviriyorlar. Bugün dahi belleklerden silinmemiş vahşi katliamları inkar ediyor, masum pozlara bürünüyorlar.

Gerçekte ise, daha XIX. yüzyılın sonlarında Osmanlı Sultanlığı feodal yapısı etrafında zorla tuttuğu milliyetlerin, kapitalizmin bu milliyetlerin hayatına girmesiyle başlayan, ayrılma hareketlerine karşı misli görülmemiş baskı ve katliamlar uygulamıştır. Bu kar-

şı-saldırı hareketinde özellikle Avrupa’daki baskı altındaki milliyetler üzerindeki hakim rolünü kaybetmiştir. Bu baskı altındaki milletlerin bir bölümü ayrılarak, siyasi anlamda “bağımsız devletler” şeklinde örgütlenmişlerdir.

Osmanlı yönetimi altındaki Asya’daki bağımlı milliyetler ise, ne XIX. yüzyılın sonlarında, ne de sonraları, bağımsız bir milli hareketi başarıya ulaştıramamışlardır. Araplar Birinci Dünya Savaşı yıllarında Osmanlı yönetiminden çıkıp, peyderpey yarı-bağımlı devletler şeklinde örgütlenmişlerdir. Bu sonuçta, Birinci Dünya Savaşı’nın sonucu da büyük ölçüde etkili olmuştur.

Söz konusu milli hareketler içerisinde belli bir sonuca ulaşmayan iki hareket vardır: Kürt milli hareketi ve Ermeni milli hareketi.

Ermeniler, Birinci Dünya Savaşı’nın başlarında Osmanlılardan ayrılıp, bir devlet çatısı altında toplanmak için ayaklanmışlardır. Fakat bu hareket Ermeni tüccarlarının, zenginlerinin, toprak beylerinin önderliğinde gelişmiştir. Bu bakımdan, aynı nitelikte her milli harekette rahatlıkla görülebilecek zaafılar, yanlışlar, gerici emel ve tavırlar; Ermeni milli hareketinde de görülmüştür. Milli hareket içinde burjuva ve toprak ağaları, Ermeni emekçilerinin yıllardır milli zulümden dolayı içinde buldukları Türk emekçilerine karşı duydukları soğukluk ve “düşmanlığı” da kullanarak, yer yer Türk köylülerini de katletmişlerdir. Bu durum Ermeni milli hareketinin gerici yönüdür. Fakat asla bu gerekçenin arkasına sığınarak, bu hareketin haklı amacı, milli zulme karşı yönelmiş demokratik muhtevası, ayrı bir devlet kurma şeklinde şekillenmiş haklı amaç karartılamaz. Ermeni mili hareketinde esas olan budur. Biz bu esası desteklerken; burjuva ve toprak ağalarının gerici eylemlerini, emellerini teşhir ederiz.

Bu ayaklanma karşısında, Türk komprador burjuvazisi ve toprak ağaları, tarihte eşine az rastlanır türden vahşi bir katliama girişmişlerdir. Özellikle Rusya’da devrimin olmasıyla beraber Sovyetlerin orduları geri çekmesi üzerine katliam (soykırım) geniş boyutlara ulaşmıştır. Erzurum, Erzincan, Van, Elazığ, Bitlis, Diyarbakır, vs. gibi yerlerde Ermeniler çoluk çocuk, yaşlı-kadın ayrımı yapılmadan topluca katledilmişlerdir. Bu katliam, bir soykırıma dönüşerek bütün Ermenileri ortadan kaldırmaya yönelmiştir. Katliam ile yağma kolkola yürümüş; ganimet toplama hırsı toplu kıyıma hız vermiştir. Ermenilerin ayaklanması bastırıldıktan ve önemli bir bölümü katledildikten sonra, geriye kalanların büyük çoğunluğu Suriye, vb. yerlere sürgün edilmişlerdir. Öyle ki, bu soykırım o denli sistemli ve vahşiydi ki, katliam sonucunda Ermeniler Türkiye’de millet olma özelliğini yitirdiler. Geriye ancak bir “milli azınlık” kaldı.

Türk faşistlerinin iddia ettiği gibi bu katliam yalnızca 1915’te yapılmamıştır. Daha önceleri de zaman zaman yapılan katliamlar, 1915’de sistemli bir şekilde başlamış ve 1920’li yıllarda son bulmuştur. Bu, henüz hafızalardan dahi silinmemiştir. Bugün Kürdistan’daki birçok emekçi bu durumu bütün ayrıntılarıyla hatırlamaktadır. Ve soykırım, yine Türk faşistlerinin iddia ettiği gibi sivil halkın kendiliğinden gerçekleştirdiği bir olay değildir. Resmen devletin önderliğinde gerçekleştirilmiştir. Katliamın esasını ordu birlikleri yürütmüştür. Halk, toplu olarak dere kenarlarında, meydanlarda kurşuna dizilmiş, malları-mülkleri yağma edilmiştir.

Türk faşistlerinin katliamı haklı göstermek için arkasına sığındığı bir başka gerekçe ise, Ermeni milli hareketinin İngiliz-Fransız emperyalistlerinin güdümünde geliştiğidir.

Şüphesiz bir ulusun, soykırma tabi tutularak, toptan imha edilmesi hiçbir nedenle haklı gösterilemez. Kaldı ki, Ermeni milli hareketinin İngiliz-Fransız emperyalistlerinin güdümünde geliştiğine dair inandırıcı kanıtlar da yoktur. İngiliz-Fransız emperyalistlerinin Ermeni milli hareketini destekleyici bazı laflarını kullanarak böylesi bir sonuca varmak doğru değildir. Zira o dönemde Osmanlı İmparatorluğu, Alman emperyalistlerinin sadık bir uşağıydı. Ve Alman emperyalizminin menfaatleri doğrultusunda Birinci Dünya Savaşına katıldı. Bu bakımdan Alman emperyalistleriyle savaş halinde olan İngiliz-Fransız emperyalistleri, Alman emperyalistlerinin müttefiği olan Osmanlı yönetimine karşı gelecek hareketleri destekleyeceklerdir. Öte yandan böylesi hareketlerin kendi güdümünde gelişmesi için onlarla ilişki kurmaya çalışacaktır. İngiliz-Fransız emperyalistlerinin, Ermeni milli hareketi konusundaki tavırlarını bu sebepleri de gözönünde tutarak değerlendirmeliyiz. Her şeye rağmen, Ermeni milli hareketinin emperyalistlerin güdümünde geliştiğine dair kesin bir bilgiye sahip değiliz. Ancak, Ermeni milli hareketinin önderliğini, tüccar-ağa ve burjuvaların yapmasından dolayı, hareket ciddi tutarsızlıklar göstermiştir. Aynı tutarsızlıkların pek çoğunu, Kemalist faşist diktatörlük döneminde gerçekleşen Kürt milli hareketlerinde de görebiliriz.

(15 Nisan 1983 tarihli Bolşevik Partizan sayı 7'den, sayfa 54)

Türk faşistleri Ermeni milliyetçilerinin eylemlerini ırkçılığı körüklemek için kullanıyor

Temmuz ayı, milliyetçi Ermeni örgütlerinin Batı Avrupa'da giriştikleri bireysel terör eylemlerinin yoğunlaştığı bir ay oldu.

Önce Brüksel'de Konsoloslukta çalışan bir "şifre memuru" (Siz MİT ajanı anlayın!) bir suikastle öldürüldü.

Onun ardından Fransa'da Orly havaalanına; THY bürosu önüne bırakılan bir bavul-bombanın patlaması üzerine çeşitli milliyetlerden 8 kişi öldü, onlarla kişi yaralandı.

Ardından TC Lizbon Büyükelçiliği beş Ermeni milliyetçisi tarafından basıldı. Elçilikte görevli koruma polisinin açtığı ateş sonucu baskıncılardan biri öldü. Diğerleri elçinin evini bastılar. Gerek elçilik görevlileri ile; gerek Portekiz polisi ile girişilen çatışma sırasında Ermeni milliyetçilerinin iki rehinle birlikte buldukları ev havaya uçtu. Dört baskıncı ve bir elçilik görevlisinin eşi hayatlarını kaybettiler. Bir elçilik görevlisinin oğlu da yaralandı.

Temmuz ayı içinde; Lozan Antlaşmasının 60. yıldönümünde İsviçre'de bir "Ermeni Kongresi" toplandı. Dünyanın çeşitli yerlerinden gelen çeşitli milliyetçi örgütlere mensup delegeler; Ermeni sorunu ile ilgili tartışılar, çeşitli kararlar aldılar.

Bütün bu sebeplerle "Ermeni meselesi" Temmuz-Ağustos ayları içinde Türkiye kamuoyunu en çok ilgilendiren konulardan biri olma durumunu korudu.

Hakim sınıflar, boyalı basınları TRT'leri ve ellerindeki tüm imkanlarla Türkiye'de Ermeni düşmanlığını; Türk ırkçılığını yaymak için bu gelişmeleri kullandılar. Basın-yayın organları ırkçılıkla doldu taşı.

Önce Cunta şefi Evren, "Bizim de sabrımızın sonu vardır" sözleriyle ilk işareti verdi. Orly eyleminin hemen ardından, sahibinin sesi Dışişleri Bakanı Türkmen, Evren'i şöyle ilerletti:

"Tarihi tahrif ederek Türkiye'ye karşı kanlı eylemlerine mesned arayan Ermeni örgütleri, günümüzün en korkunç soykırım örneğini vermektedirler. Bu suçlarının cezasını en ağır bir şekilde ödeyecekleri muhakkaktır. Türk milletinin şimdiye kadar gösterdiği sabır ne kadar büyükse, sillesi de o derece ağır olacaktır."

Evet, Türk hakim sınıflarının sözcülerinin mantığına göre, yüzbinlerce Ermeninin planlı bir şekilde topraklarından sürülmesi ve yok edilmesi katiiyen "soykırımı" değildir. Bunu söylemek tarihi tahrif etmektir. Ama Orly Havaalanında bavul içinde bomba patlatmak "en korkunç soykırım" örneğidir! Yüzsüzlüğün, gerçeklerin tersyüz edilmesinin bu kadar az görülür. Ama görülür. İşte örneği: Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı!

Resmi Türk ağızlarının bu tavırları, tabii izleyicilerini gayrı-resmi ağızlarda derhal buldu. Brüksel ve Orly eylemlerinden sonra Ermeni milliyetçilerine hep bir ağızdan "köpekler" diyen Türk basını; Portekiz'deki Elçilik baskını sonrasında, Ermeni eylemcilerinin ölmesini renkli resimlerle, büyük "Yine kurban verdik ama... köpekler bu kez

geberdi" (Hürriyet), "Bu defa yanlarına kalmadı" (Tercüman) vb. başlıklarla verdiler.

"TÜRK KANI" TARTIŞMASI!

Ermeni milliyetçilerinin eylemleri, hakim sınıfların, kafaları onyıllardır Türk milliyetçiliği, Kemalizm ağusuyla yıkanmış kitleleri kışkırtmaları için kullandıkları araçlar haline geliyor. Onlar bu gibi eylemler sonrasında; devrimci ve komünistlerin "Ermenilerle işbirliği" yaptıkları iddialarıyla, güya devrimci ve komünistleri karalamaya çalışıyorlar. Bu noktada da Brüksel, Orly ve Lizbon eylemlerinin ardından "Ermenilerle işbirliği" hakim sınıfların boyalı basını tarafından yine gündeme getirildi.

İşareti yine Evren Niğde'de yaptığı bir konuşmada şöyle verdi:

"Türkiye'yi bu hale getiren anarşistlerin, bugün Türkiye'ye karşı bir nevi savaş açmış ve kallesçe, kahpece masum kişileri kadın ve çocuk demeden öldürebilen Ermeni tedhiş örgütleri ile birlikte işbirliği yaptıklarını ibretle ve esfle görüyoruz. Onlara ben nasıl Türk derim? Sizler de buradan kaçan bu vatan hainlerine Türk diyebilir misiniz? Ben onların kanlarında Türk kanı olduğundan şüpheliyim."

Biz devrimci ve komünistler; Türk, Kürt, Arap, Ermeni, Alman, İngiliz, vb. olmanın ötesinde, şu veya bu milliyetten olmanın ötesinde ve öncelikle, devrimci ve komünistiz; proleteriz! Ve bizi bütün dünyada birleştiren işte budur! Kan ve kafatasına bakıp değerlendirme yapmaya kalkanlar her zaman faşistler, ırkçılar olmuştur.

Askeri faşist cuntanın, şimdi sivil giyinen şefinin bu sözleri, "Hürriyet'te devamını "İçimizdeki hainler" yazısında buldu. "Hürriyet" bu yazısında büyük bir pişkinlikle Türkiyeli devrimci örgütler içinde yer almış olan Ermeni milliyetinden bütün devrimcileri, sanki ASALA militanı imiş ya da ASALA ile işbirliği içinde imiş gibi gösteriyordu. Çözülmüş, teslim olmuş Ali Haydar Akgün gibi dönelerin şahitliği ile burjuvazi, amaçları, araçları birbiriyle uyuşmayan örgütleri sıkı işbirliği içinde gösteriyordu. O kadar ki; bugün Rus sosyal-emperyalizmine karşı tavrı açık olan TKP/ML(BOLŞEVİK)'in görüşlerini savunan bir komünisti bile; burjuvazi boyalı basınında Suriye'de "TİKKO militanlarının Sovyet subayları tarafından eğitilmeleri" yönünde anlaşma yaptırarak kadar saçmalyordu! Ama ne gam! Maksat kitlenin kışkırtılmışlığından yararlanmak olduktan sonra, burjuvazi için herşey mübahtır!

"Tercüman", "Hürriyet refikinden" geride kalmamak için çok daha dehşetengiz gerçekleri; bu arada Andropov'un Ermeni olduğunu açıklıyordu! Böylece "Ermeni terörü arkasındaki güç" şıp diye çıkıveriyordu ortaya! Bu kadar da olur mu demeyin! Geri bırakılmış bir ülkede, gazeteciliğin düzeyinin bu olması kimseyi şaşırtmamalı!

AÇIK MİSİLLEME KİŞKİRTMALARI

Ama ırkçılığın kışkırtılması bunlarla bitmiyor. Her Ermeni eyleminden sonra olduğu gibi, bu eylemlerden sonra da ortalığı "misilleme" talepleri sardı. Türkmen'in "sillemiz ağır olacaktır" sözlerini; cuntanın açıkça desteklediği MDP'nin başkanı Sunalp: "Türkiye cumhuriyeti devleti bu çetelerle muhatap olamaz. Bu çetelerle yapılacak fiili mücadele, devlete bağlı olmayan unsurlar tarafından yürütülebilir." sözleriyle açıklıyor; sil-

lenin(!) nasıl olması gerektiği konusunda taktik(!) veriyordu.

Lizbon eyleminin duyulduğu gün; Washington'da bir Ermeni işadaminin otomobili-ne konan bir bombayla havaya uçtuğu haberi de Türk gazetelerinde yorumsuz olarak yer alıyordu.

Bu haberin ertesi günü Rauf Tamer, "Tercüman"daki köşesinde şunları yazıyordu:

"İsteyen ayıplasin ama söyleyeceğim..."

Dünkü gazetelerde 'Los Angeles'deki bir Ermeni iş adamının arabayla beraber havaya uçurulduğu' yer alınca dikkat ettim, aşına çehrelerin hepsini bir ümit pırlıtsı kapladı..."

...

Yalan da olsa 'evet... bir misilleme bu' dememizi bekliyorlardı.

Rahatlayacaklardı.

Ferahlayacaklardı.

Yüreklere su serpilecekti...

... Milletimi tanıyorum.

Nelere ihtiyacımız olduğunu biliyorum.

Hangi duyguların takviye edilmesi gerektiğini seziyorum.

Zamanlama mühimdir...

'Sabrımız tükenmez değildir' sözü sadece balyoz gibi inmekle kalmadı tedhişçilerin kafasına.

Taşkın duygularımıza da ilaç gibi geldi."

"Hürriyet" ise, açık misilleme kışkırtmasını, "Belalarını buluyorlar" başlıklı bir yazıda şöyle yapıyordu:

"Ermeni tedhiş örgütleri, başlarına gelen 'belalar' dan dolayı, 'Türk gizli ajanları' nı suçluyorlar. Türk yetkili kaynakları ise bu suçlamaları, 'yorumu değmez' diyerek yanıtlıyorlar.

Türk diplomatlarına ve yurtdışındaki görevlilerine yöneltilen Ermeni tedhişinin döktüğü kanın yerde kalmayacağını, en yetkili ağızlardan söylenmiş olması, tedhişçilerin, başlarına gelenlerden Türkiye'yi suçlamalarına sebep oluyor.

Son sekiz ay içinde, cezalarını bulan Ermeni tedhişçilerin listesi ve onlarla ilgili olaylar şöyle:

1. Nubar Yalımıyan, 5 Kasım 1982'de, Hollanda'nın Utrecht kentinde öldürüldü. 'Roze Yalım' ismiyle anılan Silopi doğumlu bu kişinin ölümünde, 'Türk parmağı' olduğunu öne süren Türk düşmanı Ermeniler, bu münasebetle çeşitli gösteriler yaptılar.

2. Sako ve Vahe Hüdaverdiyan isimli iki Ermeni tedhişçi, 8 Aralık 1982 günü Atina'da ağır yaralandı. Fransız haber ajansı AFP Atina bürosuna telefon eden bir ASALA sözcüsü, ikisinin de ASALA militanı olduğunu bildirdi. Olaylardan, Türk 'özel komandalarını' sorumlu tuttıklarını bildirdi.

3. ASALA, 25 Aralık 1982'de Yunan basınına gönderdiği bildirimde, 24 Aralık günü iki örgüt mensubunun Beyrut'ta 'Türk gizli servisleri' ne mensup ajanlarıyla çatıştığını, bunlardan Minas Bedros Simoniyan'ın öldürüldüğünü, diğerinin ise ağır surette yaralandığını öne sürdü.

4. Ermeni Taşnak Partisi Merkez Komitesi üyesi Abdurrahman Aşçıyan, 29 Aralık

1982 günü Beyrut'ta kaçırıldı. Taşnak Partisi, Aşçıyan'ın 'Türk gizli servisleri' tarafından kaçırıldığını iddia edip, Lübnan ve Fransa'da geniş gösteriler yaptı.

5. ASALA, 23 Mart 1983'te Kıbrıs Rum basınında yayınlattığı bir haberde, 12 Mart günü Garabet Bababesyan isimli bir Ermeni tedhişçinin, Türk ajanlarınca yokedildiğini iddia etti.

6. New York'ta yayınlanan 'Armenian Reporter' gazetesi, 12 Mayıs 1983 tarihli sayısında, Vartan Kasperiyen isimli Ermeni tedhişçinin, Nisan ayı içinde Beyrut'taki evi önünde Türk ajanlarınca öldürüldüğünü bildirdi.

7. Fransız MNA örgütü lideri ve ASALA eğilimli Ara Toranyan'ın arabasına yerleştirilen, sonra tesadüfen görülüp etkisiz hale getirilen bombanın da Türk ajanlarınca konulduğu öne sürüldü.

8. Los Angeles'ta 15 Kasım'da Kirkor Besteciyan isimli, 29 yaşındaki bir Ermeni ile, 5 Temmuz'da da 23 yaşındaki Hasmik Aga Sarkisyan öldürüldü.

9. Los Angeles'ta 13 Temmuz 1983 gecesi, bir otomobile konan bomba patladı. Viktor Ruben Kalustyan isimli 42 yaşında zengin bir Ermeni öldü.

Bunlar Ermeniler'in başına gelen belalar..."

Türk hakim sınıfları bu gibi listelerle gayri-resmi bir şekilde Ermeni milliyetinden kişilerin (ki bunlardan birincisinin bir TKP/ML sempatisini olduğunu biliyoruz, /Bkz. Bolşevik Partizan sayı 3/4) öldürülmesinin sorumluluğunu üstleniyor; Ermenilere gözdağı veriyor.

Bu misilleme kışkırtmalarının yurtdışındaki milliyetçi Türk işçileri içinde verimli toprağa düştüğü de bir gerçektir.

IRKÇI KIŞKIRTMALARA BİR KAÇ ÖRNEK DAHA

Azıllı ırkçı Tahsin Öztin, "Biz sabırlıyızdır" başlıklı yazısında şöyle diyor:

"Ve şundan da haberleri yok..."

Bir tükürükle hepsini boğacağımızdan.

Var mı tarihte Rum'un, Ermeni'nin zaferi Türk'e karşı?

Var mı tarihte, Arapların ve Filistinlilerin Türkleri mağlup ettikleri?

Allah göstermesin derim. O Kıbrıs Rum kesiminden karıştıracağınız halt hepinizi tuz buz eder. Rum'un R'si, Ermeni'nin E'si, Arap'ın A'sı, Filistin'in F'si bile kalmaz. Dünyaya geldiğinize pişman olursunuz.

Sizler de sayın Arap ve Filistinli kahramanlar abdestsiz gidersiniz öbür dünyaya.

Biz sabırlıyızdır. Küçüğe, garibe silah çekmeyiz, ama bize sataşanı da affetmeyiz."

Bir başka yazısında aynı kişi şu LAFLARI ediyor:

"Nedir uluslararası Ermeni Kongresi?

Hangi ulus var içlerinde de uluslararası oluyor? Sen sığın Fransa'ya, sığın Belçika'ya, Hollanda, İsviçre'ye, Amerika'ya azınlık diye, sonra çık ortaya uluslararası ol!

Aklını başına almazsan, suur ve mantığa dönmez isen, tuttuğun cinayetlerinden sapmazsan, Avrupa'nın bir sakızı var ağızlarında 'insan hakları' diye, biz onu bir çiğnersek o zaman anlarsın dünyayı. Diğer ülkeleri de uyarıyoruz, 'bu zipçıkları zapta rapta alın' diye.

Bir Orly olayı gibi, Esenboğa gibi, Kapalıçarşı gibi olaylar artık bardak taşıracaktır bilesiniz.

Biz 'dalga' dedik. Sonrası bizleri değil, sizleri ilgilendirir."

Aynı Naziler gibi, kendi ırkını üstün gören; diğer milletlerden insanlara yaklaşımı en iyimser halde onları "küçük", "garip" görmek olan bu kafaların sahiplerinin, fırsatını bulduklarında neler yapabileceklerini yüzyılın ilk soykırımında Enver-Talat-Cemal Paşalar önderliğinde İttihat ve Terakki iktidarı göstermiştir.

Sen önce bir milletin millet olarak varlığını yok et! Onu derhal ölüm; ya da göç ve ölüm tercihleri karşısında bırak; sonra "Hangi ulus var da içlerinde, uluslararası oluyor?" de! Ahlıksızlığın, utanmazlığın bu kadarı da olur mu demeyin! Oluyor işte!

Ama sorun milliyetçilik, ırkçılık oldu mu; yalnızca Türkleri üstün ırk olarak gördüklerini açıkça ortaya koyanlar böyle konuşmuyor. Dünün "ünlü" güya "solcu" yazarları da bu koroya katılıyorlar. Şimdi bir kaç örnek de onlardan verelim.

"Milliyet" yazarı Mehmet Barlas, "Fransa ve terörizm" başlıklı yazısında, Ermenilere destek verdiği için Fransa'ya bozuk atıp şöyle diyor:

"Bir Türk vatandaşı olarak, Fransa'yı 1930'ların Şikago'su gibi görüyoruz. Cinayete pirim veren bir ülke görünümünde Fransa... Katiller devletten ve polisten daha etkin..."

Turistimiz gitmemeli bu ülkeye... Tüccarımız ticaret yapmamalı... Fransa şu anda insanlığın yüzkarasıdır."

Ona bu tavrı takındıran, Türk ırkçısı ideolojidir. Fransa emperyalist çıkarları gereği bugün Ermenileri desteklemeyi uygun görmektedir. Bu, Türk milliyetçilerini çileden çıkarmaktadır. Mehmet Barlas'ın bu "çok parlak" Fransa'yı boykot(!) fikri; "Hürriyet" te iyice gözü döndüğü anlaşılan Hasan Pulur'da devamını şöyle buluyor:

"En azından Ermeni asıllı Fransızlara vize koyamaz mıyız? Kimin soyadı 'Yan' ile bitiyorsa, vize olmadan Türkiye'ye giremez.

Olamaz mı?

Devletler hukuku varmış, diplomatik ilişkiler mi varmış, şu mu varmış, bu mu varmış? Varsın olsun, bunların hangisi masum Türk kanından daha kutsaldır?

Verirsin notayı Fransa'ya 'Senin Ermeni asıllı vatandaşların benden vize almadan Türkiye'ye giremez' dersin, bakalım ne cevap verecek?

...

'Ararat Turizm Şirketi' Merkezi Paris'te.

Bilmeyenleriniz vardır: Ararat Ermenilerin Ağrı dağına taktıkları isimdir ve Ermenistan haritasında Ağrı dağı Ararat dağı diye geçer...

O halde?

Diyeceksiniz ki, bu kadar şekilcilik de fazla.

Hayır efendim fazla değil...

'Ararat' adıyla gelecek turist eksik olsun!

Onlar adı Marmara diye bizim turizm şirketini bombalayacaklar, ben Ararat'a tahammül edeceğim, niçin?

...

Artık lafın da, bu ince hesapların da çok geride kalmış olması lazım.

Dökülen Türk kanıdır, Türk kanı..."

Evet, turizm şirketinin adı Ararat ha! Vay alçaklar! Demek Ermeni propagandası yapıyorlar. Neden bombalamayalım yani?!? Yalnız Hasan Pulur'un Ararat'ı bombalamak için Paris'lere filan gitmesine gerek yok! Çağaloğlu'nda "Milliyet" gazetesinin hemen 300 metre ilerisinde Ararat Yayınevi vardır. Neden bombalamasın değil mi efendim!

Yalnız işin bir püf noktası var! Ararat Turizm şirketinin yüzde yüz "Türk kanı" taşıyan yöneticileri Ararat'ın bombalanmasına karşılar! Hasan Pulur efendiye yazdıkları mektupta itirazlarını şöyle dile getiriyorlar:

"19.7.1983 tarihli Hürriyet gazetesinin 'Olaylar ve İnsanlar' köşesinde yayınlanan 'Artık laf bitmiş olmalı...' başlıklı yazınızı bir Türk vatandaşı olarak duygularınızı ve haklı infialinizi aynen paylaşarak okuduk. Ancak, acentemizle ilgili olarak verilen bilgilerin bir yanlış anlamadan kaynaklandığını zannediyor ve kamuoyunu bu konuda aydınlatmayı görev sayıyoruz.

1. Ararat-Tur 1974'te TTK hükümlerine göre kurulmuş, merkezi Paris'te değil, İstanbul'da bulunan bir Türk turizm şirketi olup ortakları da Ermenilikle uzaktan yakından bir ilişkisi bulunmayan Mehmet Doğan, Sinan Kocapınar, Erol Akdoğu ve Ayşe Perister'dir.

2. Ararat adının Ermenilerin Ağrı dağına taktıkları isim olduğu doğru değildir. Bir kere isim Ermenice kökenli olmayıp 'Meydan Larousse' ansiklopedisinin birinci cilt 153. sayfasındaki 'Ağrı dağı' maddesinde kelimenin kökeni hakkında şu açıklama yer alır: «Ağrı veya Eğri dağına daha önceleri Aravat adı verilirdi. Bu ad, bu bölgede yaşamış olan Urartu'ların Asur çivi yazılı kitabelerinde Uru-At-Ru şeklinde geçen adlarından alınmıştır... Ermenilerce de Masis denilirdi.» Bütün yabancı dillerde, en azından batı dillerinde, Ağrı dağı 'Ararat' olarak geçer. TC Kültür ve Turizm Bakanlığının yabancı dillerde bastığı broşürlerde de Ağrı dağı için Ararat ismi kullanılmıştır. Esasen tamamen dış piyasaya yönelik turizm hizmeti veren acentemiz kurulurken de bütün dünya dillerinde bilinen bir isim özellikle aranmış ve bunlar arasında Ararat ismi tesadüfen ve art niyetsiz olarak seçilmiştir.

3. Buna karşılık, kelimenin etimolojik kökeninden ziyade bugünkü uluslararası siyasi platformda ifade ettiği anlamın önemli olduğu ileri sürülebilir ve bu ismi son zamanlarda Ermenilerin özellikle kullandıkları söylenebilir. Tamamen ihtisas sahamız dışında olan bu konuda fikir beyan edebilecek durumda değiliz. Ancak bu kelimenin tamamen tabu haline getirilmesinin Türkiye'nin çıkarlarına pratikte ne yönde hizmet edebileceği tartışma götürür düşüncesindeyiz. Nihayet Ağrı dağı Misak-ı Milli sınırları içindedir ve bütün dünya buna her hangi bir art niyet taşımaksızın Ararat demektedir. Bir avuç hayalperestlin ulumasıyla kervan yolundan kalacak değildir. Yine de, şunu özellikle belirtmek isteriz ki bizim için ebed-müddet devletimizin yüce menfaatleri herşeyden önce gelir. Devlet politikası bu ismin değiştirilmesini icap ediyorsa biz ismimizi bir günde değiştiririz.

4. Netice olarak, ARARAT-TUR, Ermenilikle hiçbir ilişkisi olmayan, yılda 25.000 kişinin üzerinde yabancı turiste hizmet veren ve yıllık 2 milyon dolar civarında döviz girdisiyle ülkemiz ödemeler dengesine karınca kararınca katkıda bulunmaya çabalayan, yurdumuzun önde gelen seyahat acentelerinden biridir. Böyle halisane niyet ve çabalarda ülkemize getirilen turist neden 'eksik' olsun, sayın Pulur?"

Ama Hasan Pulur'un gerçekten gözü dönmüş! Nuh diyor, peygamber demiyor. O, bu mektuba şöyle cevap veriyor:

"Bu uzun açıklamaya kısa cevabımız şudur:

Kelimenin sözcük veya ansiklopedi anlamları önemli değildir. Bunların ne anlamda kullanıldığı önemlidir.

Ermenilerin 'Ağrı dağı'na 'Ararat' dedikleri doğrudur.

Bugün Türkiye'yi parçalamayı hedef alan Ermeni terörünün ideolojik adı 'Araratizm'dir.

Ermeni Kongresinin yapıldığı Lozan şehrinde yayınlanan '24 Heures' gazetesi şu başlığı atmıştır:

'Siyonizmden sonra Araratizm mi?'

Bu başlığın yaptığı çağrışım şudur:

Dünya Yahudilerinin 1897'de, yine İsviçre'nin Basel şehrinde yaptıkları kongrenin adı 'Siyonist Kongresi'ydi.

Bu nereden geliyordu biliyor musunuz?

Filistin'deki 'Siyon Tepesi', Yahudiler için kutsal bir tepeydi, konferansa ve ideolojilerine bu tepenin adını vermişlerdi.

Siyonist ve Siyonizm...

Şimdi Ermenilerin de 'Ağrı dağı'na 'Ararat' demeleri bundandır.

Ararat ve Araratizm...

Son Ermeni Kongresinin tezgahtarı papaz Karnusyan'ın 1976'da yayınladığı kitabın adı nedir bilir misiniz?

'Ararat Platosuna Geri Dönüş'

Bizim bu konuda söyleceğimiz şudur:

Eğer tahammülümüz, Ermeni sloganı 'Ararat'a katlanacak kadar kuvvetliyse, buyrun tahammül edelim."

Hayır efendim, hayır! Tahammülümüz katiyyen(!) Ermeni sloganı "Ararat'a katlanacak kadar kuvvetli değildir!!!

Esasında Türk devleti derhal bütün dünya devletlerine birer nota vererek, üzerinde Ararat yazan ne kadar harita ve küre varsa, derhal toplatılıp imha edilmesini talep etmeli! Bu talebi 48 saat içinde yerine getirmeyen devletlere savaş ilan etmelidir! Ermeni sorunun çözümü budur!!!

Artık Ermenilerin kullandığı bir kelimeyi bile gördüğünde, kırmızı görmüş boğaya dönenlerin yukardaki yollu ciddi(!) bir öneride bulunmamış olması gerçekten şaşırtıcıdır. Bu kafaya sahip olanların, çok değil 70-80 yıl önce neler yapabileceklerini; yaptıklarını tahmin etmek, bugün bu hezeyanları okuyunca zor olmaktan çıkıyor!

"Sol"cu, "sosyal-demokrat"(!) Ecevit hükümetinin Kültür Bakanlığını yapmış Talat Halman soruna şöyle yaklaşıyor:

"Hem nice insanımız şehit düşecek, hem devletimizin itibarı sarsılacak. Türk devleti, er geç bu soruna son vermek uğrunda birşeyler yapmalıdır. Bizim insanlarımız kurbanlık koyun değildir.

Devletin bir bildiği vardır."

1960'larda bir kuşak "solcu"nun yetişmesinde, yazdığı günlük makalelerle büyük payı

olan Çetin Altan; Ermenilere karşı uygulanan soykırımdan tek söz etmeden; Ermenilerin eylemlerini “korkunç vahşet” olarak nitelendiriyor. “*Bu korkunç vahşetin mantığı nedir?*” başlığı altındaki yazısında, “dostluk, kardeşlik” propagandası maskesi altında, Türk hükümetine şu önerilerde bulunuyor:

“*Şiddet eylemleri sadece bizim değil, başka devletlerin de kapısını sık sık çalmakta. Örneğin İngiltere'nin, örneğin İsrail'in, hatta bazen ABD'nin... Ama onlar işe sadece öfke ve ütüntü sözleri ile karşılammakta, bu alandaki uzmanları sayesinde, çok geniş, çok ince ve çok etkin önlemler almasını bir hayli başarmış görünmektedirler. Bu alanda bizim kendi deneyimlerimiz az geliyorsa, onların bu alandaki deneyimlerini inceleyip biz de uygulayamaz mıyız acaba?*”

Çetin Altan'ın “çok geniş, ince ve etkin önlemler” aldıkları için övdüğü, örnek alınmasını önerdiği devletler ilginçtir. İngiltere; bugün ayrılık için mücadele eden İrlanda'yı zorla kendine bağlı tutmak için sistemli terör uyguluyor! İsrail, işgal altındaki topraklarda Filistin'in Arap halkını; Türklerin Ermenileri “tehcir” ettiği gibi göçtüren(!), varlığı Filistin halkının şiddetle bastırılmasına bağlı ırkçı bir devlet. AB , yer yer siyahların ayaklanmalarına sahne oluyor. Bu ayaklanmalar korkunç bir ırkçı terörle bastırılıyor. Çok sosyalist(!) Çetin Altan Bey'in unuttuğu bir örnek daha var: Güney Afrika! Çetin Altan'ın geldiği yer; ırkçılığın çok ince, geniş ve etkin uygulanması konusunda hakim sınıflara akıl hocalığıdır.

Bir zamanların “ihtilalci komünisti” Cengiz Çandar bey ise; “Cumhuriyet”te verdiği “haber”de, kimin yanında olduğunu ortaya koyuyor:

Cengiz Çandar “haber”inde Ermeni kongresini toplayan papaz Karnusyan hakkında şu tespitleri yapıyor:

“*Bir yandan Türkiye'ye diyalog öneriyor. Bir yandan Ermeniler ve Türkiye arasında, Yahudiler ve Nazi benzetmesi yaparak en basit esneklikten uzak görünüyor.*

Gözünü Türkiye topraklarına dikmiş.”

Öyle ya, nasıl olur da; Ermeni katliamı, Nazilerin Yahudi katliamına benzetilebilir??? Bunu yapan herhalde “siyasi esneklikten yoksun”dur!!! Tabii Cengiz Çandar gibilerine göre bu böyledir. Gerçek ise şudur: Türk burjuvazisi, elindeki ilkel araç-gereçlerle bir milletin, millet olarak varlığına son vererek, Hitler Almanyasının “endüstriyel” hale getirdiği soykırımı konusunda ona örnek oluşturur! Bu tarihi gerçektir! Milliyetçiliğini örtmek için bu gerçeğin tespitini “siyasi esneklikten yoksun”luk olarak değerlendirenler; yerlerini çoktan seçmiş olanlar hainlerdir!

Ünlü “solcu” proflarımızdan Mümtaz Soysal beyefendi de(!) “Milliyet”teki köşesinde, Ermenilerin tarih tezlerinin “zaten” haksızlığını bir çırpıda tespit edip geçtikten sonra şöyle diyor:

“*1974'te ne olmuştur ki, vaktiyle Osmanlı'ya yönelen cinayetler birdenbire cumhuriyetçi Türkiye'nin üzerine çullanmıştır?*

Dünkü, o tarih, Türkiye Cumhuriyeti'nin yıllarca sabrettikten ve 'la havle' çekip son dakikaya kadar efendice bekledikten sonra 'Osmanlı tokadı' attığı tarihtir. Kıbrıs çıkartması, yakın geçmişimizin önemli bir dönüm noktasıdır. Türkiye Cumhuriyeti ile görülecek hesapları olanlar için de.”

İşte “Türkiye Cumhuriyeti”ne yönelen cinayetlerin(!!!) sebebi size! Türkiye Cumhu-

riyeti Kıbrıs'ta “Osmanlı tokadı” atmıştır! Bir devletin devlet olarak varlığına son verilmesinin adı, Türk ırkçılarının ağzında “Osmanlı tokadı” atmaktır. Bu gibi kafalar proletarya yumruğunu tepelerine yemedikçe, daha çok “Osmanlı tokadı” atar! Bunun propagandasını yapar! Onların bu “tokat”larına son vermenin yolu, Türkiye’de komprador patron ağa devletini işçi sınıfı önderliğinde demokratik halk devrimiyle yerle bir etmektir. Bu hedefi gerçekleştirmek için yapabileceğimizin en çoğunu yapmak görevdir.

SORUN NEDİR?

“Ermeni sorunu”, Osmanlı devletinin son döneminde ortaya çıkan ve Osmanlı devletinin çok uluslu bir devlet olmasından kaynaklanan bir sorundur. Osmanlı devletinin son dönemlerinde; kapitalizmin belli ölçülerde gelişmesi, buna paralel olarak uluslaşma sürecinin hızlanması; Osmanlı devleti içinde hakim ulus durumunda olan Türklere karşı –Osmanlı devletine karşı– birçok ulusal ayaklanmanın temeli oldu. Osmanlı devleti ile çıkar çatışması içinde bulunan Rusya, İngiltere gibi devletler, bu dönemde Osmanlı devletine karşı ulusal temelde başlayan hareketlerden kendi çıkarları doğrultusunda yararlanmaya çalıştılar.

Ermeniler de o dönemde Osmanlı devletinin çatısı altında yaşayan; ve uluslaşma sürecine giren birçok topluluk gibi, Osmanlı devletinden ulusal haklar talep ettiler.

Islahat Fermanından sonra (ki bu fermanla müslümanlarla “gayri-müslimler” yasa önünde eşit hale getiriliyordu) Ermeni patrikhanesinin hazırladığı “Ermeni milleti nizamnamesi” 29 Mart 1862’de onaylanarak yürürlüğe girdi. Bu nizamname Ermeni toplumunun içişlerini görüşmek üzere 140 üyeli bir Ermeni meclisinin kurulmasını öngörüyordu.

1877-1878 Osmanlı-Rus savaşında Osmanlıların yenilmesi üzerine; Ermeniler Rusya’dan Osmanlı devleti içinde haklarının korunması için garanti istediler. Ayastefanos anlaşmasında ilk defa “Batı Ermenistan”dan söz ediliyor ve anlaşmanın 16. ve 25. maddeleri Osmanlı devletini Batı Ermenistan’da derhal reformlar yapma, Ermenilere yapılan baskılara son verme, Ermenileri Kürt ve Çerkez saldırılarından koruma yükümlülüğü altına sokuyordu.

Ancak Ermeni sorununun Osmanlı devleti ve Rusya arasında “halledilmesi” diğer büyük güçlerin işine gelmiyordu. Aynı yılın yaz aylarında (1878) yapılan Berlin kongresinde, İngiltere ve Avusturya-Macaristan imparatorluğunun baskısı ile, Ayastefanos anlaşması kısmen değiştirildi. Osmanlı devletine Berlin anlaşması yine reformlar yapma yükümlülüğü veriyordu. Ama anlaşmada “Batı Ermenistan” yerine “Doğu Anadolu”dan söz ediliyordu.

Garantör devlet olarak Rusya yerine, şimdi Rusya dışında İngiltere, Fransa, Almanya, Avusturya-Macaristan ve İtalya da devreye giriyordu.

Osmanlı devleti, Doğu Anadolu’da “asayiş sağlamak” gerekçesiyle doğuya önemli ölçüde asker kaydırdı. Müslüman olan Türklere Kürtler arasında; Ermenilere karşı sistemli bir “dini düşmanlık” körüklenmeye başlandı. Ermenilerin silah taşınması yasaklandı.

Ermeniler giderek, Osmanlı devletinin verdiği sözleri tutmaya niyetli olmadığını kavradılar. Ermeniler üzerine baskı gittikçe artıyordu. Bu Ermeni milliyetçiliğinin gelişmesi

için uygun ortam oluşturdu.

Ermeni örgütleri kuruldu. Ve bunlar önderliğinde isyanlar başladı. Balkanlarda ve Osmanlı devletinin çevre bölgelerinde çeşitli milletlerin devlet kurarak ayrılmasıyla sonuçlanan isyanlar; Anadolu'da kanla bastırıldı.

1894'te Hınçak Partisi önderliğinde gerçekleştirilen Sasun isyanı ertesinde 1894-1896 arasında Ermenilere karşı ilk geniş katliamlar oldu. Ermeni kaynakları bu dönemde 300.000 Ermeninin katledildiğini bildiriyor.

Yalnızca Urfa'da 28-29 Aralık 1895'te girişilen katliamda 3000 kişi Ermeni katedralinde yakılmıştır.

Taşnaklar; 1908'de İkinci Meşrutiyet için ayaklanma sırasında Jön Türklerle (o dönemde İttihat ve Terakki) aynı saflarda yer almalarına rağmen; bu kurulan iktidarın Ermenilere karşı baskı ve katliam politikası izlemesini engellemedi.

1909 ve 1912'de yeni katliamlar oldu. 1909'daki, merkezi Adana olan katliamlarda 30.000 Ermeninin öldürüldüğünü Ermeni kaynakları bildiriyor.

Birinci Dünya Savaşı "Ermeni sorunu"nun "nihai çözümünde" önemli rol oynamıştır. Bu dönemde savaş gerekçesiyle genç Ermeni erkekleri orduya çağırılmış, bu Ermenilerin silahsızlandırılmasında ilk adım olmuştur. Ardından orduya çağırılanlar özel birliklerde toplanarak, bunlar yol yapımı, demiryolu yapımı gibi işlerde zorla çalıştırılmışlardır. Bütün bunlara karşı en küçük bir direniş kanla bastırılmıştır. Ermeni halkın; Osmanlı'nın bu zulmü ve sistemli yok etme politikası karşısında Ruslarla birleşeceği korkusu; daha geniş bir saldırının başlangıcı olmuş; 24 Nisan 1915'te Ermeni partileri yasaklanmış ve yöneticileri tutuklanmış; asılmış, ya da başka yollarla yokedilmiştir.

Bunun hemen ertesinde, Türklerin "tehcir" hareketi dedikleri büyük çaplı imha hareketi başlamıştır. 1918'e dek süren bu hareket başından itibaren Ermeni nüfusun mümkün olan en geniş şekilde yok edilmesi üzerine kurulu idi.

Talat Paşa Halep'teki yöneticilere gönderdiği bir telgrafta bu konuda şunları söylemektedir:

"Hükümetin Türkiye'de yaşayan Ermenileri bütünüyle yok etme yönünde bir kanun çıkardığı bildirildi. Alınan tedbirler ne kadar canice olursa olsun, onların varlığına son verilmelidir. Cinsiyet ve yaş ayrımı yapılmamalı, vicdanın sesine kulak verilmemelidir."

Bu öyle bir harekettir ki, Hitler'in daha sonra geniş çaptaki soykırımlarına örnek olmuştur. O, ordu yöneticileriyle yaptığı bir toplantıda şunları söylemektedir:

"Ben böylece kurukafa birliklerimi Polonya kökenli ve Polonyaca konuşan erkek, kadın, çocuk kim varsa acımadan öldürmeleri emri ile hazır hale getirdim. Yalnızca bu şekilde ihtiyacımız olan yaşama alanına kavuşabiliriz. Bugün Ermenilerin yokedilmesinden bahseden kimse var mı?"

Bu "tehcir" hareketi önce sivil halk arasında girişilen katliam ve yağmayla başlamakta; daha sonra büyük kabileler halinde sağ kalanlar yola koyulmaktadır. Yolda saldırılar sürmekte; açlık, sıcaklık, hastalık, saldırıları aşan küçük gruplar, Talat Paşanın "hiçbir şey" adını verdiği "hedefe" varmaktadır.

Ermeni kaynakları bu dönemde hayatlarını kaybeden Ermenilerin sayısını 1,5 milyona yakın olarak vermektedir.

Her ne kadar ülkemizde Ermeni katliamı uç noktasını 1915-1918 arasında yaşadysa

da, bu ondan sonra katliam olmadı anlamına gelmiyor.

1919-1922 Kurtuluş Savaşı sırasında da "gavur" olan herşeye duyulan kin, birçok Ermeninin yok edilmesi sonucunu vermiştir. Ermeni kaynakları İzmir'in "kurtarılması"nın Ermeniler açısından bilançosunu "kurtuluş" sonrasında katledilen 10.000 Ermeni olarak veriyorlar.

Bu politikanın sonucu olarak Türkiye'de yaşayan Ermenilerin çok büyük çoğunluğu yok edilmiş; yok edilmeyenler topraklarından sürülmüş; Ermenilerin toprak bütünlüğü, iktisadi yaşantı bütünlüğü parçalanmış, Ermeniler Türkiye'de bir ulus olmaktan çıkarılmıştır.

İşte Türk burjuvazisi ve toprak ağaları ülkemizde Ermeni ulusunu ulus olmaktan böyle sistemli bir yoketme siyasetiyle çıkararak, Ermeni sorununu böyle "çözmüşlerdir."

"Ermeni sorunu"nun bu şekilde "çözümü", Türkiye'de Ermeni milletinin sistemli soykırımı politikasıyla yokedilmesi; topraklarından sürülmesi sonucu "çözümü"; **büyük bir tarihi haksızlıktır.** Bu haksızlığı kabul etmek, dile getirmek; bu haksızlığın uygulayıcısı Türk ırkçı hakim sınıflarını kınamak, teşhir etmek; bu haksızlıkta payı bulunan tüm emperyalist güçleri, bir bütün olarak emperyalist sistemi lanetlemek her devrimcinin ve her demokratın görevidir. Bunu yapmayan, "demokrat" sıfatına bile layık değildir.

TÜRK FAŞİSTLERİ SORUNU NASIL KOYUYOR

Hakim sınıfların Ermeni sorunu konusundaki tavrını cunta şefi Evren Niğde konuşmasında şöyle ortaya koyuyor:

"1915'te Ermenilere karşı savaşı biz başlatmamıştık. O tarihte başlattıkları savaşın sonunda nasıl hüsrana uğradılar ise, bu savaşın sonunda da aynı şekilde hüsrana uğrayacaklardır. Türk milletini böyle adice saldırılarla yıldıracaklarını ve dize getireceklerini zannedenler ne kadar hataya düştüklerini en sonunda mutlaka anlayacaklardır.

... Üzerinde yaşadığımız bu topraklar bin senedir Türklüğünü muhafaza etmiştir, bundan sonra da Türk olarak muhafaza edilecektir."

Ermeniler Türklere saldırdı, dersini aldı! İşte kısaca Türk hakim sınıflarının tavrı bu.

Hakim sınıflar açısından sorun, bu tavrı gerekçelendirmek, detaylandırmak, belgeleme dayandırmak, vs.'dir.

Bu konuda hakim sınıfların "danışmanlarından" Metin Toker şunları söylüyor:

"Devletler Ermeni terörüne karşı açık vaziyet almaya zorlanmalıdır. Bu sonuncu nun sağlanması için ise yol, 'tarih platformunda' Ermenilerle hesaplaşmaya girişmektir.

...

Zaten soykırımı iddiası, buna son yüzyıllarda gerçekten uğramış tek kavim 'Beni İsrail' başta olmak üzere, aklı başında herkesçe kabul dışı sayılmaktadır. Bu soy doğuda kırılırken, aynı soy başkentte el üstünde tutulur mu? Pearl Harbour'dan sonra Japon asıllı Amerikalılar Pasifik sahillerinde kamplara tıkılmışlarsa, bunun adına soykırım mı denilir?

Ama hiçbir şey mi olmamıştır? Olmuştur. O halde olanın ne olduğunu bütün arşivleri açarak ve objektif bilim adamlarının katkısını da sağlayarak araştırsak, sonucu dünyaya ilan etsek, akıtılan çok kan gibi çok mürekkep de tasarruf edilecektir."

"Ermeni terörizminin indirdiği her darbeden sonra tepkimiz 'akıtılan kan yerde kal-

mayacaktır', 'sillemez sabrımız kadar kuvvetli olacaktır', 'katiller yaktıkları ateşte kavrulacaklardır' gibi artık anlam taşımayan sözler sarfetmekten ibaret kalmaktadır.

Bir dava uğrunda ölmeye hazır bu kadar çok genç insan bulabiliyorsa küçümsenmemelidir. Yapılacak şey davanın gerçek olmadığı, böyle bir davanın bulunmadığının milletlerarası düzeyde ilmi bir şekilde tespit edilmesidir. Bu davaya dayandırılmak istenen taleplerin ise asla karşılanamayacağına yine milletlerarası düzeyde mutabakat halinde ilan olunmasıdır."

Yani soykırımı diye birşey yoktur, ama bu ispatlanmalıdır! Metin Toket bu konuda "aklı başında herkesin" soykırım olmadığını kabul edebileceğini söylüyor! Onun akli başında kişi dediği emperyalist güçlerdir. Onların her birinin eli şu veya bu milletin kanı ile ykanmış olduğundan, emperyalist güçlerin -Ermeni hareketini kendi kontrolü altına alma durumu dışında- Ermeniler üzerindeki soykırımına soykırımı demesini beklemek saçmadır. Onun için Metin Toket rahattır!

Şimdi Türk faşistleri "Ermeni davasının gerçek olmadığı" ispatı için hummalı bir faaliyet içindeler.

Onlar bu faaliyetin ilk ürünleri olarak birtakım "eserler" ortaya koydular! Bu çok bilimsel(!) eserlerden birini Nazlı Ilıcak köşesinde övgü ile tanıttı. Yazıda şunlar deniyor:

"Türk Tarih Kurumu'nun yayınları arasında çıkan Kamuran Gürün'ün Ermeni Dosyası adlı kitabı, davaya açıklık getiren değerli belgeler ve bilgiler ihtiva etmektedir. Bu kitapta Kamuran Gürün, soykırım iddialarının demagojinin ötesine geçmediğini vesikalarla ortaya koyuyor.

Önce hadiseye 'tehcir' kelimesinden başlıyor ve şöyle diyor: 'Tehcir kelimesi, hicret kökünden gelir. Göç ettirme anlamında kullanılır. Bu kelimedede temerküz kampına koymak manası yoktur, yer değiştirmek manası vardır. Bu sebeple Fransız ve İngilizlerin tehcir kelimesi karşılığı kullandıkları (Deportation) kelimesi, kasten yanlış kullanılan bir kelimedir. (Deportation) kelimesi, cezaen bir yerde ikamete mecbur edilmek, sürgün edilmek manasına gelir. Eğer tehcir kelimesi bugün hala günlük dilimizde kullanılan bir kelime olsaydı, mesela Keban baraj gölünün altında kalan köyler ahalisinin başka mahallelere nakledilmiş oluşlarını tehcir kelimesi ile izah edebilirdik. Şimdi bu kelimenin yerine (yerlerini değiştirmek) diyoruz.' Kamuran Gürün, birinci dünya harbi sırasında, doğu bölgemizde bulunan Ermenilerin Ruslar lehine çalıştığını işaret ederek 'Her ülke memleketin savaş gücünü sekteye uğratan kişileri vatan haini sayar' diyor ve ilave ediyor: 'Osmanlı hükümeti, mesela savaş başladıktan sonra isyan eden Zeytun asilerinin ve bunları saklamak veya yiyecek, giyecek, silah, tehcizat temin etmek şekliyle onlara yardım edenlerin hepsini kurşuna dizseydi, o günün şartlarına göre bu hukuki ve haklı bir davranış olurdu. Bunu yapmak yerine onları tehcir etmek herhalde gayri-insani bir davranış sayılmaz. Zira savaş halinde devletin ilk görevi ülkeyi korumaktır.'

Kamuran Gürün, bir İsviçreli yazardan alıntılar yaparak, bugün Türkiye'yi soykırımla suçlayan devletlerin, işgal ettikleri ülke halkını fakirliğe ve ölüme mahkum ettiklerini örneklerle belirtiyor.

-İngilizler Sudan'ı işgal ettikleri vakit, ülkede sükunu sağlayabilmek için eli silah tutan herkesin kökünü kazımışlardı.

-Fransız arşivleri, Transvaal'de yerli halktan onbinlerce kadın ve çocuğun toplama kamplarında ölüme terkedildiklerini gösteren resimlerle doludur.

-İngilizler, İrlanda'da, Hindistan'da uyguladıkları 'açlığa mahkum etme' usulünü denemişler ve 1841-1911 arasındaki 70 senelik dönem içinde, bol mahsule rağmen üç milyon İrlandalı açlıktan ölmüştür.

-Fransa, Cezayir ve Tunus'un istiklal mücadeleleri sırasında çok sayıda insanı öldürmüştür.

MAKSAT, KATLİAM DEĞİL

1915'te Osmanlı devletinin aldığı tehcir kararı ve tatbikatı Ermeni halkının katliamına yönelmiş bir karar değildir. Maksat harp halinde bulunan Osmanlı devletinin doğu bölgesini teminat altına almaktır. Kamuran Gürün, kitabında bu hususu da çeşitli belgelerle gösteriyor.

-Enver Paşanın Talat Paşaya yolladığı 2 Mayıs 1915 tarihli telgraf ... Bu telgrafta Enver Paşa, Ermenilerin isyanlarını sürdürmek için daima toplu halde olduklarına değiniyor, bunları Rus topraklarına sürmek yahut Anadolu içine dağıtmak lüzumunu belirtiyordu. Enver Paşa, Ermenileri isyan çıkaramaz hale getirmek istiyordu. Ayrıca bu tatbikatın sadece 'isyan ve şekavet mührakları' için düşünüldüğünü söylüyordu. Nitekim tatbikat böyle olmuş ve yalnız doğudaki Ermeniler tehcir edilmiştir.

-Başkomandanlığın, Dahiliye Nezaretine, Dahileye Nezaretinin Başvekalete gönderdiği yazılar ... Bu yazılarda tehcir kelimesi dahi geçmemekte, 'diğer mahallelere sevk ve iskan', 'tayin ve tahsis edilen mahallelere nakil ve iskan' ibareleri kullanılmaktadır.

-Yer değiştirmenin nasıl yapılacağını açıklayan Bakanlar Kurulu kararı... Bu kararda, 'ahali, kendilerine tahsis edilen bölgelere, rahat bir şekilde can ve mal emniyeti sağlanarak nakledilecek, yeni evlerine yerleşene kadar işçileri göçmen ödeneğinden karşılanacak, kendilerine emlak ve arazi verilecek, muhtaç olanlara hükümetçe mesken inşa edilecek...' denilmektedir.

-Göç ettirmenin tatbikatı hakkındaki talimatname... Orijinal metni İngiliz arşivlerinde bulunan bu talimatname, 'göç edenlerin, gerek kamplarda, gerek yolculuk esnasında bir saldırıya uğramaları halinde, saldırganların tevkif edilerek Divan-ı Harbe sevkedileceğini öngörmektedir.

Bütün bu gerçekler ortadayken, hala Türklerden soykırım iddiasının kabul edilmesini istemek, daha önemlisi, Ermeni terörünün ardında gizlenen Sovyet canavarını görememek, izahı güç bir tutumdur.

Biz üşenmeden tekrar tekrar, anlatacağız. Ama onlar da peşin hükümlerden kurtulup daha iyi anlamaya çalışsınlar."

Buradaki çok değerli(!!!) ve de çok bilimsel(!!!) tezleri toparlarsak ortaya çıkan tablo şudur:

- Aslında Ermeniler sadece "tehcir" ettirilmişlerdir! Yani yerleri değiştirilmiştir. O kadar! Hem bu öyle bir yer değiştirme olayıdır ki; yabancı dilde karşılığı bile yoktur!

- Ayrıca savaş vardı. Ermeniler Ruslar lehine çalıştılar! Aslında Türkler hepsini kurşuna dizseydi bile haklı olurdu! Bunu yapmak yerine onları "tehcir" etmek; gayetle de insani davranıştır!!!

– Hem diğer ülkeler de buna benzer işler yapmışlardır! Birbirimizi soykırımla suçlamak doğru değildir!

– Maksat katliam değil, Osmanlı devletinin doğu bölgesini teminat altına almaktır. Tabii bu yüce amaç için(!) ufak-tefek ölüler filan olur!

İşte Türk hakim sınıflarının soruna “bilimsel”(!) yaklaşımı böyle!

Bu bilimsel yaklaşım(!!!) Türk hükümetinin “ilmi bir heyete” hazırlattığı “9 Soruda Ermeni Meselesi” başlığını taşıyan broşürde de sürüyor.

Bu broşürde savunulan görüşler şunlar:

“Ermeni sorununun ardında emperyalizmin Osmanlı imparatorluğunu parçalama ve paylaşma politikalarının yattığını söylemek güç değildir.”

Gerçekten de, Ermeni sorununu Rusya, İngiltere, Fransa Osmanlı devletine karşı siyasetlerinin bir aracı olarak, hem Osmanlı devletine hem de yer yer birbirlerine karşı kullanmışlardır. Ama burada “unutulan” şeyler vardır: Ermeni sorunun Osmanlı devletini yıkmak isteyen diğer emperyalist devletler tarafından kullanılması gerçeği, hiçbir şekilde Osmanlı devletinin Ermeni milletine karşı izlediği yok etme siyasetini haklı çıkarmaz. Çünkü Osmanlı devletiyle diğer emperyalist güçler arasındaki çatışmada haklı olan yan yoktur! Bu her biri kendi emperyalist ve gerici emelleri için çatışan güçlerin bir dalaşmasıdır.

“İlk isyan 1890’ daki Erzurum isyanıdır. Bunu yine aynı yıl meydana gelen Kumkapı gösterisi, 1892-93’ te Kayseri, Yozgat, Çorum, Merzifon olayları, 1894’ te Sasun isyanı, 1896’ da Van isyanı ve Osmanlı Bankasının işgali, 1905’ de padişah Abdülhamit’ e suikast teşebbüsü, 1909’ da Adana isyanı takip etmiştir.

Osmanlılar bu isyanlar karşısında, her devletin yapacağını yapmışlar ve isyanları bastırmak için asilerin üzerine kuvvet göndermişlerdir. Isyanlar Ermeni halkın çoğunluğunun komitelerin faaliyetini benimsememesi nedeniyle kısa sürede bastırılabilmiştir.”

Burada da emperyalist devletler için yazıldığı anlaşılan broşür, “devletin bütünlüğünün korunması” düşüncesi altında çok önemli olan, belirleyici olan soruyu atlamıştır. O da bu isyanların haklı olup olmadığı sorunudur. Bu isyanlar milli baskıya karşı bir başkaldırıdır. Ve bu yanıyla kesinlikle haklıdır. Nasıl uluslar hapishanesi durumunda olan Çarlık Rusyasında ulusların başkaldırıları haklı idiyse; Osmanlı devletinde de bu isyanlar haklı idi. Ve bu isyanlar bir proletarya hareketinin en yakın müttefikleri olma potansiyelini içlerinde taşıyordu.

“... Birinci Dünya Savaşı başlangıcında Ermeniler, Osmanlı devleti halinde bulunan Rusya’ nın yanında yer almışlardır.

1915, 11 Nisan’ da Van’ da geniş çaplı bir Ermeni isyanı başlamış, Van bu isyan sonucu Rusların eline düşmüştür...

... Osmanlı hükümeti maruz kaldığı bu büyük iç ve dış tehlikeler nedeniyle, benzer tehlikelerle karşılaşan tüm ülkelerin almakta tereddüt göstermeyeceği bir önleme başvurarak, savaş bölgeleri yakınlarındaki Ermenileri daha güneydeki Osmanlı topraklarına, Suriye’ ye tehcir etmiştir.”

Burada önce tespit edilmesi gereken şey; Ermenilerin Van isyanının haklı bir temeli olup olmadığı sorusudur. Osmanlı devleti Ermenilere karşı 1890’lardan itibaren izle-

diği sistemli baskı politikasını, katliamlara dönüştürmüştür. Savaş çıktıktan sonra, aske-re alma adına Ermeniler silahsızlandırılmış, genç Ermeni erkekleri zorla yol yapımında, vs. çalıştırılmıştır. Açlık ve susuzluk içinde birçok Ermeni genci yok edilmiştir. Böyle bir durumda Ermenilerin isyanı; kendi varlığını korumaya yönelik haklı bir harekettir. Bu isyanın Rusya tarafından kullanılması, isyanın bu haklı yanını kesinlikle ortadan kaldırmaz.

Bunun ötesinde; “tehcir”in isyana katılanlarla sınırlı tutulmadığı, bütün Ermenileri kapsadığı bir olgudur.

“Ermenilerin Doğu Anadolu’ daki çarpışmalar ve tehcir sırasında kayıplar verdikleri doğrudur, esasen bunu kimse inkar etmemektedir. Bir dünya savaşı, bir ayaklanma ve isyan, bunun sonucu bir tehcir sözkonusudur. Savaştan kaynaklanan genel asayişsizlik ortamı ve şahsi kin ve intikam duyguları, tehcir edilen kabilelerin bir takım saldırılara uğramasına neden olmuştur. Hükümet bu durumu elinden geldiğince önlemeye çalışmış ve sorumlu gördüğü kimseleri de cezalandırmıştır.”

Ermenilerin yokedilmesinin hükümet politikası olmadığı; hükümet kuvvetlerinin bunu elinden geldiğince engellemeye çalıştığı, kuyruklu bir yalandır! Böyle kişisel saldırılarla 1 milyon üzerinde insanın yokedilmesi mümkün değildir. Üç-beş kişinin cezalandırılmış olması da, göz boyamadan başka birşey değildir. Bugün de, mesela ülkemizde “işkence”, devlet ve hükümet politikası değildir kağıt üzerinde!!! Yarı arandığında işkence yapılması yönünde direktif verildiğine dair belge bulmak çok güç olacaktır. Ve hükümet göstermelik olarak bir-iki işkenceciye kağıt üzerinde ceza verilmesini sağlamıştır. Ama bu işkencenin ülkemizde devlet siyaseti olduğu gerçeğini bir an bile ortadan kaldırmaz.

“Gerçek Ermeni kaybı nedir? Bunu kesin olarak tespit etmeye elbette imkan yoktur. Ancak, ortada esas olarak alınabilecek temel bir veri vardır. Bu da Osmanlı devletinde o dönemki Ermeni nüfusudur.

Ermeni kaynaklı ve mübalağalı olduğu aşikar rakamları bir kenara bırakırsak, batı kaynaklı rakamların 1.056.000 ile 1.555.000 arasında değiştiğini ve bunun ortalaması olan 1.300.000’ in fiili nüfus sayımına dayalı Osmanlı istatistikleri ile hemen hemen aynı olduğunu görmekteyiz. Bu nedenle Osmanlı Ermeni nüfusunun 1.300.000 olduğunu söyleyebiliriz.”

Burada neden “Ermeni kaynaklı” rakamların bir kenara bırakılıp, Osmanlı istatistiğine inanılması gerektiği “ilmi araştırma” yazarlarının sırrıdır. Osmanlı istatistiklerinin sağlanılışının garantisi nedir? Biz bugün TC istatistiklerini biliyoruz! Bu istatistiklere göre bugün Türkiye’ de Kürt yoktur. Ama gerçek olgu, nüfusun dörtte bir kadarının Kürt olduğudur! O halde, bundan 60 yıl sonra diyelim ki Türkiye’ de Kürt nüfusu tartışmasında kime inanacağız? “İlmi araştırma” yazarlarına göre tabii ki TC istatistiklerine! Ne de olsa Osmanlı’nın devamı! Osmanlı istatistiklerinin Ermenileri az göstereceği aşikardır. Ermeni kaynakları, istediği kadar abartmalı olsun, kuşkusuz gerçeğe Osmanlı istatistiklerinden daha yakındır.

Osmanlı devleti içinde Ermeni nüfusu hakkında Ermeni kaynaklarının verdiği bilgilere göre durum şöyledir:

Ermeni patrikhanesine göre	2.560.000
Ermeni tarihçi Basmacıyan'a göre	2.380.000
Lozan konferansına katılan Ermeni heyetine göre	2.250.000
Ermeni tarihçi Kevork Aslan'a göre	1.800.000

Bu bilgilerden çıkarılacak sonuç, Osmanlı devletinde yaşayan Ermeni nüfusun –soykırım öncesi– 2-2,5 milyon arası olduğudur.

“Bu tablodan çıkarılacak ilk sonuç, toplam Ermeni nüfusu 1.300.000 olduğuna göre, 1.500.000 Ermeninin ölmüş olmayacağıdır. Demek ki Ermeni propagandasının bu iddiasının gerçeğe bir ilgisi yoktur.

Öyle ise gerçek Ermeni kaybı ne kadardır?

Talat Paşa İttihat ve Terakki partisinin son toplantısında Ermeni kaybının 300 bin olarak tahmin edildiğini söylemiştir.

Fransız din adamı Monsigneur Touchet, 1916 Şubat'ında Ouvre de Orient kurumunda verdiği bir konferansta 500 bin Ermeninin öldüğünün sanıldığını, ancak bunun abartılmış olabileceğini ifade etmiştir.

Toynbee Ermeni kaybını 600 bin olarak göstermektedir. Encyclopedia Britannica'nın 1918 baskısında aynı rakam vardır. Ermeniler de önce bu rakamı ileri sürmüşlerdir.

Türkiye bakımından bu konudaki talihsizlik, mütareke sonrasında iş başına gelen ve işgal kuvvetleriyle işbirliği yapan Osmanlı Hürriyet ve İtilaf hükümetinin İttihat ve Terakki hükümetini mahkum etmek amacıyla tehcirde 800 bin Ermeninin öldüğünü iddia etmesi olmuştur. İşgal kuvvetlerine yaranmak için uydurulan bu rakam Ermenilerin ölü sayısını daha yüksek göstermelerinde önemli rol oynamıştır.

Bununla birlikte, gerçek Ermeni kaybı hakkındaki tahminler Talat Paşanın verdiği rakam civarındadır.”

Burada neden Ermeni nüfusunun az gösterilmeye çalışıldığı ortaya çıkmaktadır. Öyle ya, zaten nüfus 1,3 milyonsa, 1,5 milyonun yok edilmesi mümkün değildir. Yani Ermeniler yalan söylüyor!

Bir an için nüfusun gerçekten 1,3 milyon olduğunu; ve Talat Paşanın verdiği rakamın doğru olduğunu; 1,3 milyonluk nüfusun 300.000'inin yok edildiğini; 700 bininin başka ülkelere göçe zorlandığını varsayalım. Farkeden nicelikten başka nedir? Bir ulusun ulus olarak varlığına planlı son verme konusunda değişen bir şey var mıdır?

Naziler de 6 milyon değil de, diyelim ki onun beşte biri kadar; 1.200.000 Yahudiyi planlı olarak yok etmiş olsalardı, uyguladıkları soykırımı olmayacak mıydı?

Görüldüğü gibi, Türk hakim sınıfları zor durumdadırlar. Ermenilerin katledildiği belgeleri ortadadır. Bunu gözlerden saklamanın imkanı yoktur. Ermeni milliyetçi örgütleri de eylemleriyle sorunu her zaman yine gündemde tutmaktadırlar. Türk hakim sınıfları şimdi, ölenlerin savaş içinde öldüğü, planlı soykırım olmadığı, vb. tezleri ispatlamak için kendilerini zorlamakta, bunun için tarihi çarpıtmaktadırlar. Minare kılıfa sığmamaktadır!

Kuşkusuz, katliamın birinci elden sorumlularından olan Talat Paşanın değil, Hürriyet ve İtilafçıların verdiği rakam doğruya daha yakındır. Onların bu rakamı galip devletlere yaranmak için verdiği tespiti ispatlanamaz bir iddiadır. Hürriyet ve İtilaf hükümeti kendini Osmanlı devletinin temsilcisi olarak görüyordu. Ve suçlanan yalnızca İttihat

ve Terakki hükümeti değil, Osmanlı devletiydi. Bir devletin kendi kendini suçlaması ise mantıkla bağdaşır iş değildir.

Kaldı ki, Hürriyet ve İtilafçılar ne kadar uşak iseler, İttihat ve Terakkiciler de o kadar uşaktı. Yalnızca uşaklık ettikleri güçler değişti, o kadar!

Genelde Talat Paşa ne kadar inanılır ise, Hürriyet ve İtilafçılar da o kadar inanılırdır. Bu konuda ise Hürriyet ve İtilafçılar Talat Paşaya göre daha inanılırdır. Çünkü Talat Paşanın katliamın doğrudan uygulayıcısı olarak rakamı az tutmak işine geliyordu. Kaldı ki, Osmanlı katliamı için Osmanlı şahitliğine de ihtiyaç yoktur. Ermeni ve diğer tarihçilerin verdiği rakamlar ortadadır.

Türk hükümetinin çok “ilmi” heyetinin vardıği genel tez şu:

“Ne sistemli bir soykırım, ne de 1,5 milyon Ermeninin ölmesi sözkonusu değildir. Bunu iddia etmek tarihi gerçekleri sapturmaktan ve ölü istismarı yapmaktan başka anlam taşımamaktadır.”

Olgular, burada söylenenlerin amaca uygun yalanlar olduğunu, gerçeklerin, burada söylenenlerin tam tersi olduğunu gösteriyor.

Ermeni milleti özellikle 1915-1918 arası uygulanan sistemli soykırımla Türkiye’de millet olmaktan çıkarılmıştır. Bu politika sonucu 1-1,5 milyon arası Ermeni yok edilmiştir!

Faşist Türk hükümeti, çabalarıyla tarihi çarpıtmaya çalışmaktadır.

TÜRK HAKİM SINIFLARININ ERMENİLERE KARŞI YAPTIĞI TARİHİ HAKSIZLIĞA KARŞI TAVRIMIZ

Ermeni milliyetçileri için bu tarihi haksızlık, düzeltilmesi gerekli olan bir tarihi haksızlıktır. Ermenilerin ne istediği konusunda, bu yıl Temmuz ayında yapılan “Ermeni Kongresi”nin aldığı kararlara bakmak yanlış olmayacaktır. Kongre, Taşnak, Hınçak ve Ramgavar partilerinin kurduğu savunma komitesi tarafından desteklenmese de, ifade ettiği hedefler hemen bütün Ermeni örgütlerince esasta savunulan hedeflerdir.

Bu Kongrenin Türkiye’ye yaptığı çağrı şöyledir:

“Dünya Ermeni Kongresi Türk hükümetinden Osmanlı döneminin sonunda Ermeni halkına karşı girişilen soykırım gerçeğini kabul ederek cesur bir davranış göstermesini talep eder. Bu davranışın yerine getirilmesi Dünya Ermeni Kongresinin Ermeni sorunuyla ilgili adil ve kalıcı bir düzenlemeye kavuşturulması için bir diyalogun açılmasını, ve çağlar boyunca barış içinde yaşamış iki halkın çıkarlarına uygun bir diyalogun başlatılmasını talep eder.”

Kuşkusuz bu talep haklı ve desteklenmesi gereken demokratik bir taleptir. Ancak faşist Türk hükümetinin Ermeni Kongresini muhatap kabul etmeyeceği de açıktır. Aynı şekilde hiçbir faşist Türk hükümetinin Türkiye’den toprak talebi tabul etmeyeceği, bunun TC devletinin kökünü dinamitlemek olduğu da açıktır. Bu anlamda, **faşist Türk devleti var olduğu sürece Ermeni sorunun “adil ve kalıcı” çözümü mümkün değildir.** Tam da bu noktada Ermeni hareketinin burjuva milliyetçiliğinden gelen zaafı çıkmaktadır ortaya. Onlar “kalıcı” ve “adil” çözüm olarak halk iktidarı ve sosyalizm şartlarında ulusların ve ulusal azınlıkların eşitçe ve kendi istekleri temelinde birliğini değil; her ulu-

sun burjuva iktidarı şartlarında ayrı devlet olarak örgütlenmesini anlamaktadırlar. Bu hedefi esas hedefleri olarak gören burjuva milliyetçisi hareket; bu hedefi emperyalizm şartlarında ve bugünkü güç dengesinde, Türkiye'deki Ermeni azınlığa dayanarak gerçekleştirilemez. O halde bu hedefe giden yolda, bu burjuva milliyetçi hareket, şu veya bu emperyalist gücün yedeği haline gelecektir.

Kongrenin aldığı kararlarda temel prensipler şöyle konuyor:

“1. Ermeni halkının Ermenistan'a dönmesi ve milli topraklarında kendi kendini yönetmesi tarihi bir haklıdır.

2. Ermeni diasporası halkı bir parçası da Rusya' da bulunan Ermeni milletinin bölünmez parçasıdır.

3. Kongre, Ermenilerin milli topraklarının tamamı üzerine toplanmaları amacını belirtmektedir. Buna bağlı prensipler kongre tarafından belirlenecektir.

4. Her ne kadar barış ve siyasi çözüm yolu benimsenmekte ise de bu bugün büyük bir Ermeni özgürlük hareketinin bütün güçleriyle birleşmesi ve 'her türlü mücadele şekli-nin' denenmesi tek çare olarak görülmektedir.

5. Mücadele bütün Ermeni halkının sosyal ve siyasi güçleriyle harekete geçirilmesi yoluyla yapılacaktır.

6. Türk devleti 1915 soykırımını tanımadığı ve Ermeni halkının milli haklarını reddettiği sürece bu devlet ile Ermeni halkı arasında meseleler kalacaktır.

7. Başta Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere batılı güçlerin Türkiye'ye ekonomik ve askeri yardımları Ermeni halkı üzerindeki baskıyı kolaylaştırmaktadır. Bu yardımlar Ermeni halkı için bir engel teşkil etmektedir. Diğer taraftan Rusya-Türkiye siyasi ve ekonomik ilişkileri de Ermeni meselesinin çözümünde Türkiye'nin durumunu daha da güçlendirmekte, kuvvetlendirmektedir.

8. Ermeni milli kurtuluş hareketi bölge halklarının kurtuluş hareketlerinin bir parçasıdır. Ermenilerin Kürtlerle karşılıklı hakların korunmasında birlik kurmak lüzumu vardır. Kongre aynı zamanda Ermeni hareketinin ilerici Türklerle (Türkiye'ye gerçek bir demokrasi getirmek ve halkların özgürlüğünü tanıyacak bir rejim sağlamak için çalışan ilerici güçlerle) ilişki ve yakınlık kurmanın faydalı olacağına inanmaktadır. Türkiye ile herhangi bir görüşmenin sağlanabileceğinin ilk şartı, Türkiye'nin 1915 soykırımını resmen tanınmasıdır.

9. Ermeni hareketi Kıbrıs ve Yunan halklarını Türk devletine karşı mücadelelerinde desteklemektedir.

10. Kongre bütün devletlere karşı bağımsızlığını belirtir.

11. Kongre kendisine saygı gösteren ve destekleyen bütün devletlerin yardımına açıktır.”

Bu prensiplerden de bugünkü Ermeni hareketinin burjuva-milliyetçi niteliği açıkça ortaya çıkmaktadır. Bu prensiplere damgasını vuran; proletarya/burjuvazi; emperyalizm/ezilen halklar; ezen/ezilen çelişmesi değil; Ermenilere baskı yapanlar/Ermeniler arasındaki çelişmelerdir.

“Ermenilerin milli toprakları” denilen topraklar, 70 yılı aşkın süredir meskun topraklardır. Ve en azından Batı Ermenistan açısından (Erzurum, Van, Kars, Erzincan, Muş, Bitlis, Trabzon) bugün Ermeni nüfus yok denecek kadar azdır. Tarihi olarak burada

yerleşmiş oldukları için şimdi yine bu bölgede toplanmayı amaç olarak belirlemek; “**adanmış toprak**” düşüncesiyle eş, gerici bir şeydir.

Biz komünistler, Ermenilerin topraklarından sürülmüş olmasını ve Ermenilere soykırımı uygulanmış olmasını, tarihi bir haksızlık olarak mahkum ediyoruz. Ama bizim her tarihi haksızlığı düzeltmek için mücadele etmek diye bir sorunumuz yoktur.

İbrahim Kaypakkaya yoldaş bu konuda şunları söylüyor:

“... Burada bir noktayı daha belirtelim: Kürdistan'ın Lozan Anlaşması ile kendi kaderini tayin hakkı çiğnenerek parçalanması, elbette tarihi bir haksızlıktır. Ve Lenin yoldaşın başka bir vesileyle söylediği gibi, haksızlığı durmadan protesto etmek ve bütün hakim sınıfları bu konuda ayıplamak komünist partilerin görevidir. Ama böyle bir haksızlığın düzeltilmesini programına koymak akılsızlık olur. Çünkü günün meselesi olma niteliğini çoktan kaybetmiş bir sürü tarihi haksızlık örnekleri vardır. 'Sosyal gelişmeyi ve sınıf mücadelesini doğrudan doğruya kösteklemekte devam eden bir tarihi haksızlık' olmadıkları sürece, komünist partiler bunların düzeltilmesini, **İŞÇİ SINIFININ DİKKATİNİ TEMEL MESELELERDEN UZAKLAŞTIRICI** bir tutuma girmezler.” (abç) (Seçme Yazılar, sayfa 215-216)

İbrahim Kaypakkaya'nın atıfta bulunduğu Lenin, aynı konuyu tartıştığı yerde şunları söylüyor:

“Devam edelim: b) Toprak bölümlerinin geri verilmesi talebi siyasi bakımdan işe yaramaz olarak değerlendiriliyor. Var olan bir sürü tarihi haksızlığa partinin dikkatini çekerek dağıtmanın, eğer bu tarihi haksızlıklar güncel önemini kaybetmiş iseler; dar görüşlülük olduğu; temel olan ve her geçen gün daha çok ön plana geçen proletarya ile burjuvazi arasındaki mücadele sorununda dikkati başka yerlere çekip dağıtmak olduğu söyleniyor. Martinov 'kırk yıl gecikme ile köylüleri özgürleştirmek isteme' nin ilginç bir fikir olduğunu söyleyerek alay ediyor.

Bu düşünce de sadece ilk bakışta bayağı ikna edici görünüyor. Gerçekten de değişik tarihi haksızlıklar vardır. Öyle (tarihi haksızlıklar /ÇN) vardır ki, bunlar tarihin ana akışı dışında kalmışlardır; onun akışını engellemezler, rahatsız etmezler, proleter sınıf mücadelesinin derinleşmesini ve genişlemesini engellemezler. Bu gibi tarihi haksızlıkları ortadan kaldırmaya kalkmak gerçekten aptalca birşey olurdu. Örnek olarak Alsas-Loren bölgesinin Almanya'ya ilhak edilmesini vermek istiyoruz. Hiçbir sosyal-demokrat partisinin aklına böyle bir haksızlığın ortadan kaldırılmasını programa almak gelmez. Buna rağmen hiçbir demokrat partisi, bu haksızlığı protesto etme ve tüm hakim sınıfları bu haksızlık yüzünden teşhir etme yükümlülüğünden de kaçmaz. Eğer biz toprak bölümlerinin geri verilmesi talebimizi yalnızca ve yalnızca burada bir haksızlık olduğu gerekçesiyle –gelin şu haksızlığı düzeltelim!– diye gerekçelendirmiş olsa idik, bu içi boş demokratik bir saçmalık olurdu. Ama biz bizim talebimizi tarihi haksızlık üzerine ah-u vah ile gerekçelendirmiyoruz; hayır, ülke sınıf mücadelesinin yolunu açmak için serfliğin kalıntılarının ortadan kaldırılmasının gerekliliği ile gerekçelendiriyoruz. Yani proletarya için çok 'pratik' olan acil bir gereklilikle gerekçelendiriyoruz.

Burada sözkonusu olan başka bir tarihi haksızlıktır. Öyle (bir tarihi haksızlık /ÇN) ki, toplumsal gelişmeyi ve sınıf mücadelesini hala doğrudan doğruya engelliyor. Bu gibi tarihi haksızlıkları ortadan kaldırmayı denemekten vazgeçmek, 'kırbaç tarihi bir

kırbaç olduğu için onu savunmak' anlamına gelir." (Lenin, Temel Eserler Cilt 6, sayfa 125-126, Almanca)

Türkiye'de Ermeni sorununun; Türk toprak ağaları ve burjuvazisi tarafından Ermenilerin hurharca katledilmesi ve sürülmesi temelinde "çözül"mesi, tarihin ana akışı dışında kalmış olan, onun akışını engellemeyen, rahatsız etmeyen, proleter sınıf mücadelesinin derinleşmesini ve gelişmesini engellemeyen tipte bir tarihi haksızlıktır.

Bu tarihi haksızlık sınıf mücadelesini doğrudan doğruya engelleyen bir tarihi haksızlık, toplumsal gelişmeyi engelleyen bir tarihi haksızlık değildir. Onun için bizim bu tarihi haksızlık karşısında tavrımız onu teşhir etmektir ve fakat onu ortadan kaldırmak diye bir sorununuz yoktur.

Türkiye'de Ermeni milliyetinden sınıf bilinçli işçilerin görevi, diğer milliyetlerden sınıf bilinçli işçilerle omuz omuza; içinde bütün milliyetlerden emekçilerin kendi istekleri temelinde birlikte yaşayacakları, işçi sınıfı önderliğindeki demokratik Türkiye'yi yaratma mücadelesine katılmaktır. Bugün çeşitli ülkelere dağılmış olan Ermeni milliyetinden sınıf bilinçli işçiler ise, buldukları ülkenin devrimci mücadelesinin parçaları olarak; o ülkelerde devrim mücadelesine katılmalıdır. Onların önünde duran bir görev de; Türkiye'deki sınıf mücadelesine özel olarak omuz vermektir. Türk hakim sınıflarına duyulan haklı kinin doğru bir şekilde eyleme dönüştürülmesi ancak böyle olur. Ermeni sorununu sınıf sorununun önüne geçiren Ermeni milliyetçileri, bugünkü konumlarıyla; Ermeni milliyetinden devrimcilerin dikkatini aktüel olmayan bir tarihi haksızlığa çekecek; ve Türk hakim sınıflarına geniş çapta ırkçılık propagandası fırsatı vererek; devrim mücadelesine zararlı bir konumda durmaktadırlar.

Onların kitlelerin gücüne güvenmeyen, bireysel terör eylemlerini; giderek Türk olan her hedefi vurmaya yönelik eylemleri temel alan eylem çizgileri de, burjuva milliyetçi tavırlarına uygundur. Onlar "emekçi halk olmaksızın bütün bombaların gerçekte güçsüz" (Lenin) olduğunu anlamamaktadırlar.

Onlar bir dizi Ermeni milliyetinden devrimcinin devrimci potansiyelini de çarçur ederek, onları devrimin bugünkü görevinden saptırarak da devrime ağır zarar vermektedirler.

Orhan Bakır (Ohannes Bakırcıyan) gibi komünistler, milliyetçiliğin çıkar yol olmadığını; kurtuluşun Sosyalizm-Komünizmde olduğunu gören, bu uğurda Türk, Kürt ve diğer milliyetlerden komünistlerle birlikte Komünist Partisi içinde mücadele ederek doğru yolu gösteren; bütün Ermeni devrimcilerinin örnek alması gereken devrimcilerdir.

Düşman, emperyalizmin uşağı faşist Türk devletidir. Bu devleti yıkmamanın yolu; bütün milliyetlerden komünistlerin bir Komünist Partisi içinde birleşmeleri; bu Komünist Partisi önderliğinde bütün milliyetlerden işçi sınıfının ve emekçi halkın birleştirilmesi; ve işçi sınıfı önderliğinde silahlı halkın demokratik devriminden geçmektedir. Bu uğurda bugünkü birincil görev, Marksizm-Leninizm silahıyla donanmış Bolşevik Partinin yaratılmasıdır. Bu esas göreve hizmet etmeyen; ondan sapan her eylem, dolaylı olarak bu devleti ayakta tutmaya yaramaktadır.

Enerjimizi bugünün gerçek görevlerini çözmek için harcayalım!

(Ağustos/Eylül 1983 tarihli Bolşevik Partizan sayı 9/10'dan, sayfa 1, 8-18)

Spartaküs'ün Ermeni sorununa ilişkin bildirisi üzerine birkaç söz

Spartaküs oportünistleri, 12 Eylül 1984'te Ermeni sorunu ile ilgili bir bildiri çıkardı. Söz konusu bildiri Spartaküs oportünistleri, Ermeni katliamının sebeplerini bir ara başlık altında şöyle açıklıyorlar:

"ERMENİ KATLIAMININ SEBEPLERİ NELERDİR?"

Ezilen Türk ulusunun egemen sınıfları, egemenliklerini sürdürmek; işgal edilmiş bölgelerin zenginlik kaynaklarının rakipsiz sahibi kalabilmek için işgalci karakterine uygun olarak katliamı gerçekleştirmiştir. Ermenileri katletmenin özel sebebi burda ve yalnızca burda yatmaktadır.

Bununla birlikte Alman emperyalizminin Türk işgalcilerini desteklemesi elbette söz konusu idi. Ama bu yine de özel sorunu değiştirmemektedir.

Bu özel sebep yanında, belirleyici olmamakla beraber, Türk sömürgecilerinin baskı, sömürü, zulümlerine karşı halkın bir mücadelesinin olmaması, bu katliamın gerçekleştirilmesini kolaylaştırmıştır. Dolayısıyla öncelikle Türk hakim sınıfları sorumlu olmakla birlikte, Türk ulusundan kitlelerin cellat hakim sınıflara karşı mücadele etmedikleri için ortak sorumluluğu vardır. Ayrıca Kürt halkı da, Ermenilere karşı kıskartılmış, Türk sömürgecileri ve Kürt feodalleri tarafından Ermenilere karşı kullanılmışlardır.

Türk sömürgecileri, işgalci karakterlerine uygun olarak, işgal edilmiş bölgelerin rakipsiz sahibi olmak ve denetiminde tutmak için 2 MİLYONA YAKIN ERMENİYİ VAHŞİCE KATLETMİŞTİR!" (sayfa 1-2)

İşte Spartaküs oportünistlerinin Ermeni katliamının sebepleri konusunda bütün yazdıkları bunlar!!!

Spartaküs'ün bu yazdıklarının, aynı bildiriye söylenen; "1917'de 'kim tanımaz' diye sorulan Ermenilerin aldatılması ve katledilmesi; bugün bir yanda faşist devletin tüm gizleme çabalarına, tarihi tahrif etmelerine, öte yanda sosyal-şovenlerin yaltaklanmaları sonucu, çok az, hatta bir avuç, devrimci, demokrat, komünist dışında kimse kabul etmemekte ya da bu tarihi katliamı bilmemektedir. Baksanıza Türkiyeli örgütlerin yayınlarına, pratiklerine! Kaç örgüt bu katliam hakkında tavrı takındı, doğru tavrı takındı?" (sayfa 1) şeklindeki iddialı laflardan sonra geldiği bilindiğinde, Spartaküs oportünistlerinin yalancı pehlivanlıkları bir kez daha görülmektedir.

Marksist-Leninist olma iddiasındaki Spartaküs bize Ermeni katliamının nedenlerini iki-üç cümleyle "açıklayıyor". Ama Spartaküs'ün bu çok "bilimsel" açıklamaları, bize mesela; Alman emperyalistlerinin "Türk işgalcilerini elbette(!) desteklemesi"nin nedenlerini açıklamıyor. Alman emperyalistleri genel olarak mı "Türk işgalcilerini destek"liyor? Yoksa özel olarak "Türk işgalcileri" Ermeni katliamı yaptıkları için mi Alman emperyalistleri tarafından destekleniyor?

Ermeni katliamının yapıldığı dönemde Osmanlı devleti-imparatorluğu sınırları için-

de Ermeniler dışında da Türk olmayan ulus veya ulusal azınlıklar var; neden katliam öncelikle Ermenilere yöneliyor?

Osmanlı devleti-imparatorluğu sınırları içindeki Ermeniler uzun zamandan beri aynı yerleşim alanlarında yaşıyorlardı. Neden tam da 1915’de ve sonrası Ermenilere katliam-soykırımı büyük çapta yeniden gündeme geliyor? 1915’lerde dünyadaki ve Osmanlı impa-
ratorluğu içindeki durum neydi? Bu sorular daha da çoğaltılabilir, ama gereksizdir.

Ermeni katliamının nedenlerini açıklayacağını iddia edenler; bu konuda kuru sıkı atma-
yanlar, sorunu bilimsel olarak ortaya koymak isteyenler; yukarıdaki sorular ve benzer-
lerine doğru cevap vermek zorundadırlar. Bunu yapmayanlardan Ermeni katliamının
nedenlerini doğru ve ikna edici bir şekilde açıklamalarını beklemek abesle iştigal etmek-
tir.

Ermeni katliamı konusunda doğru tavır takınma iddiasıyla ortaya çıkıp; bu işi iki-üç
satırla “halleden” Spartaküs oportünistleri; bu konudaki bilgisizliklerinin üzerini ört-
mek için bilinen oportünist laf radikali numaralarına başvuruyorlar. Şöyle diyorlar:

*“Biz Türk komünistleri olarak bu yüzkarası geçmişimizden nefret ediyoruz; bu nefre-
timizi hakim sınıflara karşı sınıf mücadelesine dönüştürerek, hakim sınıfların devletini
parçalayarak; ezilen ulus ve milli azınlıklara uygulanan milli yoketme politikasının hesabını
da soracağız. Biz Türk, Ermeni, Kürt, Arap, Laz vd. milliyetlerden komünistler olarak
bu vahşi katliamı mahkum ediyor; büyük ve derin nefretle lanetliyoruz. Katliamın baş
sorumlusu işgalci cellat ve halklar hapishanesi olan komprador patron ağası devleti-
nin proletarya ve komünist partisi önderliğindeki halkların silahlı mücadelesi ile yikarak
hesap soracağımız günler mutlak ama mutlak gelecektir!”*

Burada önce bir kez daha Spartaküs’ün kendisini nasıl gördüğünü öğreniyoruz. Spar-
taküs kendini açıkça “Türk” örgütü olarak görüyor. Onun “biz”den –yani kendinden–
sözederken, “biz”in içeriğini “Türk komünistleri” olarak doldurması başka hiçbir anla-
ma gelmez. Böylece güya İbrahim Kaypakkaya’nın “devrimci mirası”nı korumak adına
ortaya çıkan bu oportünistlerin, onun devrimci mirasından ne kadar uzakta oldukları bir
kez daha görülmektedir. **İbrahim Kaypakkaya**’nın kurduğu ve bizlerin sürdürdüğü
TKP/ML [şimdi BOLŞEVİK PARTİ] kendini hiçbir zaman “Türk komünisti” örgüt ola-
rak görmemiştir; ne teoride, ne pratikte “Türk komünisti” örgüt olmamıştır. Ama Spar-
taküs’ün teorisi de, siyasi pratiği de; komünizm adına konuşan bir oportünist Türk örgütünün
teorisi ve pratiğidir.

Onlar için komünist olup olmamaktan önce; hangi milliyetten oldukları belirleyici ol-
duğundan; Ermeni katliamının sorumlusu olan bir milletin üyesi olarak duydukları utancı
öne çıkarmayı önemli görüyorlar. Halbuki **komünistler** –bütün milliyetlerden Türkiye-
li komünistler– **açısından** sorumluluk konusunda **öncelikle** tartışılıp öne çıkartılması
gereken şey; bu katliam sırasında bütün milliyetlerden komünistlerin ne tavır takındığı
sorusudur. Komünistler açısından belirleyici olan, bu konuda Spartaküs’ün hiç laf etme-
mesi; bunun yerine Türk milletin fertleri olarak duyduğu utancı öne çıkarması; onun
kendisini öncelikle komünist olarak değil; “Türk” olarak kavramasındandır. İşte Spar-
taküs’ün ince milliyetçiliği böyledir.

Bu bağtında, demagoji fırsatı vermemek için söyleyelim ki, tabii ki Türk milletinden
olan komünistlerin; komünist oldukları için değil; Türk milletin bir ferdi olduklarından

dolayı Ermeni katliamı konusunda utanç duymaları gereken bir geçmiş sözkonusudur.
Bu Türkiye’de Ermeni katliamında Türk hakim sınıfları tarafından kullanılan Kürt mil-
letinden olan komünistler için de geçerlidir. Bizim eleştirdiğimiz, utanılacak bir geçmiş
olduğu konusunda söylenen sözler değil; Spartaküs’ün soruna öncelikle Türk olarak
yaklaşan tavrıdır.

Spartaküs daha sonra bu milliyetçi pozisyonunu, *“Biz Türk komünistleri olarak bu
yüzkarası geçmişimizden nefret ediyoruz. Bu nefretimizi hakim sınıflara karşı sınıf müca-
delesine dönüştürerek, hakim sınıfların devletini parçalayarak; ezilen ulus ve milli
azınlıklara karşı uygulanan milli yoketme politikasının hesabını soracağız”* da da sür-
dürüyor.

Onlar burada, çok uluslu bir devlet olan Türkiye’de; hakim sınıfların devletin par-
çalanmasını, ezilen ulus ve milli azınlıklara uygulanan milli yoketme politikasının hesabının
sorulmasını; bir başka deyişle, **devrimi yapmayı**; yalnızca Türk komünistlerinin işi ola-
rak görüyor. Hem de hiçbir yanlış anlaşılmaya meydan vermeyecek bir şekilde. Alıntı
yaptığımız cümlelerin bir başka yorumunu yapmak mümkün değildir. Spartaküs oportü-
nistleri çok uluslu bir devlette devrimin bütün milliyetlerden komünistlerin önderliğinde
emekçi halk yığınlarının eseri olacağı basit Marksist-Leninist gerçeğinin üzerini örtüyor.
Büyük bir şoven burnu büyüklük –ve siyasi aptallık– ile, devrimi “Biz Türk komü-
nistleri”nin yapacağını ilan ediyor! İşte Spartaküsçü oportünist “yiğit”lerin milliyetçi-
liğe karşı mücadelesi!

Ancak alıntı yaptığımız cümlelerin hemen devamındaki yazılanları da gözönüne al-
dığımızda, bu konuda Spartaküs’ün tam bir kafa karışıklığı içinde olduğunu görüyoruz.
Şöyle ki; iki satır önce hakim sınıfların devletin parçalanması vs.; sadece “biz Türk
komünistleri”nin görevi diyen Spartaküs, iki satır sonra aynı görevi; “Biz Türk, Ermeni,
Kürt, Arap, Laz vb. milliyetlerden komünistler”in ve proletaryanın önderliğinde halk-
ların silahlı mücadelesine yüklüyor. İki satır önce Türk komünistlerinin devleti parçala-
ma vs. görevi sadece Türk olan komünistlere veriliyor. Onlar önderliğinde işçi sınıfı ve
emekçi halka/halklara değil! Türk komünistleri nasıl yapacaklarsa, emekçi halksız ha-
kim sınıfların devletini parçalayacak, ezilen ulus ve milli azınlıklara uygulanan milli
yoketme politikasının hesabını soracak? İki satır sonra ise sözkonusu olan bütün mil-
liyetlerden komünistler olunca, “halklar” da devrim işine giriyor!

Yani Türk komünistleri devrimi halklar olmadan da yapar! Yapar ya! Ne de olsa onlar
“Türk”tür! İşte size Spartaküs’ün komünist değil, ama Türk olduğunun bir başka ispatı!

Görünen o ki, daha Spartaküs oportünistleri tam seçimlerini; Türk örgütü veya Tür-
kiye’de yaşayan, milliyeti ne olursa olsun, komünistlerin örgütü olma noktasında tam
yapmış değiller. Onun için bu paragraflarında her iki anlama da gelen şeyler söylemek-
tedirler. İsteyen istediğini seçsin.

Spartaküs oportünistleri, bizim Ermeni sorunuyla ilgili yazdığımız makalelerde,
Ermenilere tam hak eşitliğini savunmadığımızı, onun için de faşist devletten farkımız
olmadığımızı ve sosyal-faşistçe davrandığımızı iddia ediyor. Tam olarak şöyle diyorlar:

*“Ermeniler için bu hakları savunurken; ‘Bolşevik Partizan’ın tam da bu noktada ‘kendii’
hakim sınıfları ile aynı konumda olduğunu belirterek teşhir etmek zorunludur. Çünkü
o Ermeni meselesini ele aldığı üç makede de bir kelime bile olsa Ermenilere tam hak*

eşitliğinden söz etmemektedir. Propaganda etmiyor. Ermeni milliyetine tam hak eşitliğini savunmayan BP'ni azınlıkların haklarını gaspeden faşist devletten ayıran nedir? O tam da bu noktada alçakça, sosyal-faşistçe davranmaktadır.” (sayfa 4)

Bizim adı geçen makelelerimizden hiçbiri, Ermeni sorununu bütün yönleriyle ortaya koyma iddiasını taşımamaktadır. İkinci sayıdaki makale, Türk hakim sınıflarının ırkçı ideolojisi ve uygulamalarını örnek verirken, Ermeni sorununda geçerken tavrı takınmaktadır. Sayı 7'deki yazı, sorunun yalnızca belli yönlerini tartışmaktadır. En geniş yazı sayı 9/10'daki yazıdır. Bu yazıda Ermeni sorunu konusunda hakim sınıfların propagandası belgeleriyle teşhir edilmekte; ve bizim genel tavrımız kabaca ortaya konmaktadır.

Bizim sayı 9/10'daki makalemizde özel olarak Ermenilere tam hak eşitliğini hiçbir yanılsanaya meydan vermeyecek berraklıkta ve kararlılıkta, bizzat bu formülasyonla açıkça ortaya koymamış olmamız bir eksiklik, bir hatadır. Ama bizim bu makalemizde Ermenilere tam hak eşitliği anlayışının varolduğu açıktır. Sözü geçen makalemizde Ermenilere tam hak eşitliğinin olduğunu alıntılarla ortaya koyalım:

“Onlar ‘kalcı’ ve ‘adil’ çözüm olarak halk iktidarı ve sosyalizm şartlarında ulusların ve ulusal azınlıkların eşitçe ve kendi istekleri temelinde birliğini değil...” (abç) (Bolşevik Partizan 9/10, sayfa 17)

“Türkiye’de Ermeni milliyetinden sınıf bilinçli işçilerin görevi, diğer milliyetlerden sınıf bilinçli işçilerle omuz omuza; içinde bütün milliyetlerden emekçilerin kendi istekleri temelinde birlikte yaşayacakları işçi sınıfı önderliğindeki demokratik Türkiye’yi yaratma mücadelesine katılmaktır.” (abç) (sayfa 18)

Biz bu alıntılarda Ermenilere tam hak eşitliği anlayışının varolduğunu söylüyoruz. Eğer Spartaküs aksini iddia ediyorsa –ki ediyor– o zaman bu alıntı yaptığımız yerleri nasıl yorumladığını açıklamak zorundadır. Aslında “açıklama” da bellidir. Spartaküs için belirleyici olan, anlayışlar değil; belli formülasyonlardır. O “Ermenilere tam hak eşitliği” sloganını aramış, bulamamıştır. Ve damgayı yapıştırmıştır: “Alçak sosyal-faşist”! Biz Spartaküs’e kendilerinin bu bildiri çıkana dek, Ermeni sorununda “suskunluk”la tavrı takınan oportünistler içinde yer aldığını hatırlatarak geçelim!

Diğer iki makale, Ermeni ulusal sorununu inceleyen ve Ermeni ulusal sorununa çözümlemelerde bulunan makaleler olmadığı için, bu makelelerde açık ve berrak bir şekilde “Ermenilere tam hak eşitliği” sloganının kullanılmamasını bir eksiklik, bir hata olarak görmüyoruz. Kaldı ki, bizim milli meseledeki temel şiarımız; kamuoyunda yaptığımız bütün propagandada yoğun bir şekilde **propaganda ettiğimiz** şiarımız, “Kürt ulusunun kendi kaderini tayin (ayrılma) hakkı; ve tüm milliyetlere tam hak eşitliği” dir. Bizim Ermenilere (diğer milliyetlere de) tam hak eşitliğini propaganda etmediğimiz kuyruklu bir yalandır.

İlginç olan, sözkonusu biz olduğumuzda, “Ermenilere tam hak eşitliği” şiarını bulamadığı zaman “sosyal-faşist” damgasını vurmakta tereddüt etmeyen Spartaküs oportünistlerinin, “Türkiye’de milli mesele” yazısında aynı şiarı kullanmayan; bizim yaptığımız gibi “tüm milliyetlere hak eşitliği” şiarını kullanan İbrahim Kaypakkaya’ya hiçbir eleştiri getirmemeleridir. Anlaşılan bu onlara akıl hocası olan GDS’in deyimiyle şimdilik “oportün” görünmüyor!

Spartaküs oportünistleri Türk milliyetçiliklerinin üzerini örtmek için Ermeni milli-

yetçiliğine de ellerini uzatıyorlar.

Bu, özellikle tam hak eşitliği sorununu tartıştıkları bölüme düştükleri dipnotta açıkça görülüyor. Şöyle diyorlar:

“Türkiye’deki Ermeniler geçmişte “milli azınlık” olarak görülmüştür ve görülmektedir. Biz bunun “doğru” luğuna şüphe ile bakıyoruz. Ermenilerin Türkiye’de bir “ulus” mu ya da bir “milli azınlık” mı olduğu sorunu bizim açımızdan tartışma konusudur. Biz bu yüzden “tam hak eşitliği” derken, bunun “ayrı devlet olarak ayrılma hakkı”na kadar genişletip genişletilmeyeceği sorununu açık bırakıyoruz.” (sayfa 2)

Ermenilerin Türkiye’de bir ulus mu oldukları sorununu Marksizm açısından “açık” bırakmak abestir. Marksizmin millet tanımı açıktır. O tanım şöyledir:

“Tarihsel olarak oluşmuş, istikrarlı bir dil, toprak, iktisadi yaşam ve kendini kültür ortaklığında dile getiren ruhsal biçimlenme birliğine sahip insan topluluklarına ulus denir.”

Bugün Türkiye’deki Ermenilerin en azından toprak ve iktisadi yaşantı bütünlüğünden sözedilemeyeceği ortadadır. Hal böyle olunca, Ermenilerin Türkiye’de “milli azınlık” olarak görülmesine “şüphe ile bakma”, Spartaküs açısından Türk milliyetçilerinin kendi özürlerini örtmek için Ermeni milliyetçilerine verdikleri bir tavizden başka birşey değildir.

“Genel Eleştiri” adlı yazısında İbrahim Kaypakkaya yoldaş, Şafak revizyonistlerinin milli meseledeki tavrını: “Kürt milliyetçiliğine bazı tavizlerde bulunan Türk milliyetçiliği, Şafak revizyonistlerinin milli meselede yaptıkları bütün gevezeliklerin ve şarlatanlıkların özeti budur” (Seçme Yazılar, sayfa 424) şeklinde niteliyor. Spartaküs’ün tavrı da budur. Tartıştığımız bağınıtıda onun tüm gevezeliklerinin, şarlatanlıklarının özeti, “Ermeni milliyetçiliğine bazı tavizlerde bulunan Türk milliyetçiliğidir”.

Spartaküs oportünistlerinin bizimle ilgili ikinci iddiaları şöyle:

“Sosyal-şovenlerin milyonlarca insanın vahşice katledilmesine ses çıkartmayıp, hakim sınıfların temsilcilerine karşı yönelen saldırılar sözkonusu olunca, ‘suçsuz insanlar öldürülüyor’ türünden uşakça yazmalarına ya da ‘Bolşevik Partizan’ gibi, Ermeni örgütlerinin ‘kitlelerin gücüne güvenmeyen, bireysel terör eylemleri, giderek TÜRK OLAN HER HEDEFİ VURMAYI YÖNELİK EYLEMLERİ TEMEL ALAN EYLEM ÇİZGİLERİ de burjuva milliyetçi tavırlarına uygundur.’ (BP, sayı 9/10, s. 18) şeklindeki en azgın kafatasçı faşist boyalı basın iddialarından da öte bu iddiaya karşı açıkça ve berrakça şunu vurguluyoruz.(*)

(*) BP’ın bu iddiasını faşist boyalı basın “Hürriyet” le karşılaştırdığımızda, Hürriyet’te şunları okuyoruz:

Ermeni örgütlerinin eylemleri Türk diplomatlarına ve yurtdışındaki görevlilerine yöneltilmiştir.

İşte sosyal şovenizme batan BP’in nereye gittiğini gösteren ‘fark’!!” (sayfa 4)

Pes doğrusu! Eleştiri olursa bu kadar olur!!! Sosyal-şoven BP’nin bundan daha iyi yüzü teşhir edilemez!

Spartaküs oportünistleri kendi kafalarında yarattıkları BP’nin “sosyal şovenistliği”ni ispatlayabilmek için, olguları görmezlikten geliyor. Bizim olguları tespit etmemizin, “... en azgın kafatasçı faşist boyalı basının iddialarından da öte” bir iddia olduğunu öne

sürüyorlar. Gördünüz mü BP'nin sosyal-şovenizmini!!! Bolşevik Partizan, Ermeni örgütlerinin yaptığı eylemler konusunda azgın faşist boyalı basın iddialarından daha ileri iddialar öne sürerek, azgın kafatasçı faşist boyalı basının şovenizminden daha ileri olduklarını belgeliyor!!! İşte Spartaküs oportünistlerinin iddiası budur.

Şimdi biz Spartaküs'ün iddialarını bir köşeye bırakalım ve olgulara bakalım. Bizim bu makale, ASALA adlı Ermeni milliyetçisi örgütün, Fransa'nın Orly havaalanı eyleminden sonra yazıldı. Aynı örgütün Orly eyleminden önce de İstanbul Kapalıçarşı ve Ankara Esenboğa eylemleri vardı. Bu eylemler kimlere karşı yönelmiştir? ASALA bu eylemlerini bilinçli olarak "karşı-devrimcileri", "faşistleri" temizlemek için mi yaptı? Yoksa ASALA'nın bu eylemleri hedef gözetmeksizin, o anda tesadüfen orada bulunanlara mı yönelmiştir? Hangisi?? ASALA'nın bu eylemlerinin önceden tespit edilmiş karşı-devrimcilere, faşistlere yönelmediği; önyargısız bir şekilde düşünebilen, ya da domuzuna olguları çarpıtmayanlar açısından açık olması gerekir.

Spartaküs oportünistleri, bizim bu olguları belirtmemizden dolayı, bize karşı, bizim siyasetimizi yerle bir etmek, bizim ne kadar sosyal-şoven olduğumuzu göstermek için, Don Kişot'vari bir saldırıya giriştiğinde ve kendilerinin "karşı-devrimcilerin, faşistlerin po- (polislerin olsa gerek /BN) öldürülmesine karşı" olmadıklarını açıkladıklarına göre; ASALA yukarıda adı geçen eylemlerle karşı-devrimcileri, faşistleri, polisleri temizlemeyi hedeflemiş! Ve bunlara da Spartaküs karşı değilmiş! BP bunların temizlenmesine karşı imiş! Spartaküs'ün bu paragrafının başka türlü yorumlanmasına imkan yoktur. Bunun da ne kadar "ciddi", ne kadar "kolaycacak", "ispatlanabilir" bir eleştiri olduğu açıktır!

Burada geçerken birşeyi daha belirtelim: ASALA bu eylemlerinden sonra bölünmüştür. Bütün burjuva basınının yazdığına göre, bölünmenin temeli; yukarıda saydığımız eylemleri, ASALA içinden bir grubun; bu eylemlerin, hedef gözetmediğinden, Ermeni davasına zarar verdiği, yapılacak eylemlerin hedef gözetmesi gerektiği temel gerekçesiyle karşı çıkmasıdır. Tabii bu Spartaküs'ü ilgilendirmez. Çünkü onun derdi bizim sosyal-şovenliğimizi ispatlamaktır. Bunu ispatlamak için elde veri yoksa; o zaman olgular çarpıtılır; yok sayılır; demagoji yapılır! Spartaküs kendine yakışanı yapmaktadır!

Spartaküs oportünistleri milliyetçi Ermeni örgütlerinin eylemlerini şu şekilde değerlendiriyor:

"Ermenilerin tarihsel haklı nefretlerini dile getiren ve moral açısından haklı olan eylemlerine karşı değiliz. Ama devrimci taktik olarak bireysel suikastleri, Marksist-Leninist öğretide ve enternasyonal proletaryanın tarihsel mücadelesinden öğrendiğimiz gibi, politik mücadelede elverişsiz ve zararlı buluyoruz. Yalnızca kitle hareketine doğrudan, kaçınılmaz bağlarla bağlı olan bireysel terörist eylemlerden yararlanılabilir; yararlanmak zorunludur. Biz Ermeni örgütlerinin eylemlerini bu bakış açısından değerlendiriyoruz ve bu bakış açısıyla değerlendirdiğimizde elverişsiz ve zararlı buluyoruz." (sayfa 4)

Görüldüğü gibi, Spartaküs oportünistleri Ermeni milliyetçilerinin "Ermenilerin tarihsel haklı nefretlerini dile getiren ve moral açısından haklı olan eylemlerine karşı" olmadıklarını açıklıyor. Ve devamla da bu eylemleri "elverişsiz ve zararlı bulduklarını" açıklıyor. Spartaküs'ün dükkanında her türlü mal var. İsteyen istediğini alsın.

Spartaküs "elverişsiz ve zararlı" bulunduğu eylemlere karşı olmadığını açıklayarak bize

şahane bir Marksizm-Leninizm dersi vererek "Marksizm-Leninizm" bilgisinin derinliğini ortaya koyuyor.

O, Marksizm-Leninizm adına böyle "harika" görüşler savunarak, Marksizm-Leninizmin rızına geçmektedir. Böylesine saçmalıkları Marksizm-Leninizm adına savunmak ve dolayısıyla Marksizm-Leninizme maletmek; Marksizm-Leninizme en büyük hakarettir. Marksizm-Leninizm herhangi bir anda "elverişsiz ve zararlı" bulunduğu eylemlere, -o eylemler o anda elverişsiz ve zararlı ise- karşı olmayı öğretir. Marksist-Leninistler elverişsiz ve zararlı eylemlere her zaman karşı olmuşlardır ve karşı olacaklardır. Bizim tartışma bağintımızda, yani bugün Ermeni örgütlerinin yaptığı bireysel terörist eylemlere karşı tavır sorununda ise yapılması gereken; bu eylemleri yapanların tepkisinin doğru ve anlaşılır olduğu, ama bu tepkinin doğru ve anlaşılır olmasının, bu eylemlerin doğru, desteklenmesi gereken eylemler olmayı beraberinde getirmediği veya karşı olunmayacak eylemler olmayı beraberinde getirmediğinin ortaya konulması ve bu eylemlerin yerine doğru olarak ne yapılması gerektiğinin gösterilmesidir. Ki biz adı geçen makalemizde tam da bunu yapmaya çalıştık. Ve kuşkusuz bu doğrudur.

Spartaküs oportünistleri anlaşılabilir, herhangi birşeye karşı tepkinin doğru ve anlaşılır olmasının, otomatikman bu tepki sonucu yapılacak eylemlerin en azından karşı çıkılması gereken eylemler olacağını savunuyorlar. Ama bunun Marksizm-Leninizm'le uzaktan yakından alakası yoktur.

Spartaküs oportünistleri aynı paragrafta "... devrimci taktik olarak bireysel suikastleri.. politik mücadelede elverişsiz ve zararlı buluyoruz" diyor, hem de "yalnızca kitle hareketine doğrudan, kaçınılmaz bağlarla bağlı olan bireysel terörist eylemlerden yararlanılabilir; yararlanmak zorunludur" diyor. Tez olarak ortaya koyacak olursak, bireysel terör eylemleri, politik mücadelede elverişsiz ve zararlıdır. (Burada bireysel suikastları biz bireysel terör eylemi olarak yazdık. Umarız bir yanlışlık yapmamışızdır. Yanlışlık yaptı isek, Spartaküs uyardığında düzeltmeye hazırız. Biz bireysel suikastları bireysel terör eylemlerinin içinde gördüğümüzü açıklayalım. Eğer Spartaküs böyle görmüyorsa, açıklar, biz ve devrimci kamuoyu da öğrenmiş olur.) Bu birinci tez. İkinci tez ise, "bireysel terör eylemlerinden belirli kısıtlamalarla yararlanılabilir, yararlanmak zorunludur." (Burada çok laf radikal Spartaküs, "yararlanmak" kelimesini kullanarak; aslında bireysel terör yöntemini kendisinin kullanıp kullanmayacağı; bireysel terör eylemlerini bizzat kendisinin uygulayıp uygulamayacağını tartışmıyor. Onun tartıştığı, açık bir şekilde, başkalarının yaptığından "yararlanmak"tır! İşte Marksist-Leninist öncümüzün(!!!) eylem çizgisi! Başkası yapar! Spartaküs uzaktan bakar; fetva verir!)

İşte Spartaküs'ün bireysel terör eylemleri konusundaki tezleri. Bırakalım Marksizm-Leninizmi, bırakalım siyasi olarak düşünebilmeyi; birazcık düşünebilenler, bu iki tezin birbiriyle çeliştiğini, bu ikin tezin de doğru olarak aynı anda savunulmasının doğru olmadığını göreceklere. Bu tezlerden birinin doğru olarak kabul edilmesi halinde, diğerlerinin hemen otomatik olarak yanlış olacağı açıktır. Çünkü şartlardan bağımsız olarak zararlı ve elverişsiz olan birşey; aynı zamanda doğru olamaz. Ya da belli şartlarda doğru olan şey; hangi şart altında olursa olsun yanlış olamaz. Ama bunu Spartaküs söylese oluyor!!!

Marksist-Leninistler terörizme (teröre değil; bireysel suikastleri vb. bireysel terör eylem-

lerini kitle hareketinden bağımsız eylem çizgisi halinde sistemleştiren terörizme) her zaman karşı olmuştur ve olacaklardır. Ama Marksist-Leninistler terörizme ilke olarak karşı olurken; teröre ilke olarak karşı olmamışlardır ve olmayacaklardır. Marksist-Leninistler belli şartlarda bireysel terör eylemlerine karşı olurken, ama başka belli şartlarda ise bireysel terör eylemlerini de savunmuşlardır ve savunacaklardır. Marksist-Leninistler hiçbir yerde –şartlardan bağımsız olarak– “devrimci taktik olarak bireysel suikastleri... politik mücadelede elverişsiz ve zararlı” bulmamışlardır. Bulmayacaklardır. Spartaküs oportünistleri bireysel terör konusunda cephaneliklerinde her türlü paslı silahı bulundurmaktadır.

Bu bildiri de Spartaküs oportünistlerinin oportünizmin batağına iyice battıklarını ve oportünizm batağına batanların nerelere kadar gittiğini, daha da gideceğini bir kere daha göstermiş oldu.

Mehmet / Ekim başı 1984

İrkçuların “sübjektif” tarihi

Fransa’da Orly eylemini gerçekleştiren ASALA militanlarının yargılanmasının başlaması Türk ırkçuları için, Ermeni düşmanlığını ve Türk şovenizmini kızdırtmanın yeni bir aracı oldu.

Bu mahkemede Mümtaz Soysal (kendisi aynı zamanda Kıbrıs Türk Federe Devletinin Anayasasının yazarlarından!!!), Türkkaya Ataöv gibi solcu(!) Türk “bilim adamları” da tanıklık edecekler ve 1915’te Ermenilere uygulananın nasıl “soykırım” olmadığını; ve fakat Orly’dekinin nasıl bir “katliam” olduğunu anlatmaya çalışacaklar!

Bunların bunu nasıl yapacakları konusunda M. Ali Birand adlı bir başka “solcu”nun(!!!) (bu “solcu”ları Türkiye işçi sınıfı hiç unutmamalıdır!) söyledikleri bilgi vericidir. Bu kişi, “Ermeni sorununa ilişkin bazı öneriler” başlıklı “köşe” yazısında aynen şöyle demektedir:

«Ermeniler 70 yıldır harcadıkları çabaların meyvelerini artık almaya başlamışlar ve dünyaya “1915 olaylarının bir Ermeni soykırımı olduğunu” yutturabilmişlerdir.

Türk tarafı bunca yıl susarken, Ermeniler boş buldukları sahada, iki kaynağı kullanmasını çok iyi bilmişlerdir.

1) En önemlisi ve her şeyin kaynağı sayılan, bilim adamlarına, doğruluğu kontrol edilemeyen, ancak takdim şekliyle ciddi sanılabilecek belgelerle “Soykırım” olduğunu inandırmışlardır. İşte bu kaynaktır ki, zaman içinde yazdığı okul kitaplarında, makalelerde, üniversite tezlerinde “soykırımı” dünya kamuoyuna “tarihi gerçek” olarak takdim edebilmiştir.

2) Bu uzun yıllar süren “eğitim” olgunlaştıktan sonra artık hazırlanmış kamuoyunu propaganda (TV, makale, kitap, film vs..) ile daha da kamçulamıştır.

Bu mücadelede çok geç kalmış olan Türkiye en etkin biçimde arayı nasıl kapatabilir? Amerika ve Avrupa’da Türk tezini benimsemiş bilim adamları, eksperler ve kamuoyu oluşturucu kişilerle yaptığımız konuşmalarda tümünün şu noktalarda birleştiklerini gördük.

1) Türkiye bugünkü yaklaşımını mutlaka değiştirmeli ve “Hiçbir şey olmamıştır, söylenenlerin tümü yalandır” tutumu yerine Ermeni iddialarını somut biçimde nasıl çürütüleceğini bir politika olarak saptamalıdır. Zira bugün her kafadan bir ses çıkmakta ve çoğu zaman da ileri sürülen görüşler, hatalarla dolu olmaktadır. Dünya kamuoyu, yetersiz, çelişkili karşı görüşler ve sadece cılız tanıtma programları ile değiştirilemez.

2) Hedefler saptandıktan sonra da en üst düzeyde uzun vadeli bir çalışmaya girilme kararı alınmalıdır.

3) Uzun vadeli mücadelede de, Ermenileri 70 yıldır yaptıkları ve kullandıkları “bilim adamları” kaynağına ağırlık ve öncelik verilmelidir. Ermenilerin ileri sürdükleri görüşlerin yanlışlığını, bilim adamlarına inandıracak tek kaynak da Osmanlı yazışmalarıdır. Ermeniler lehine çalışan bilim adamlarını Türk tezinin yanına çekmenin tek yolu budur.

4) Arşivlerin her önüne gelene açılması da gerekmemektedir. Zira tarih sübjektiftir

ve yazışmalarda hem lehte hem de aleyhe kullanılacak unsurlar bulunabilir. Bu sakıncayı gidermek için de arşivlerde Türk tezini benimsemiş bilim adamlarına bir ön tarama yaptırıldıktan sonra, Ermeni iddialarını çürüten yazışmalar, bütün bilim çevrelerine açılır.

5) Hemen ardından da geniş bir kampanya başlatılır bu seçilmiş belgeler mikrofilm-lere alınıp Batı'nın önemli merkezlerindeki üniversitelerine, kitaplıklarına, inceleme merkezlerine yollanarak aynı zamanda, konuyla ilgilenen bilim adamlarının katılmalarıyla, bir dizi konferans, seminer girişimi başlatılır.

Özellikle ABD üniversitelerine bağışta bulunup, bu konuyu da inceleyecek kürsüler kurdurulur ve yıllar sürecektir bu çalışmalar yanı sıra da, yine arşivlerden çıkmış belgeleri temel alarak TV, kitap, film, makalelerle propaganda da sürdürülür.

Türkiye'de bunları gerçekleştirebilecek beyinler, dışarda da sayıları kısıtlı dahi olsa, yardımcı olabilecek yabancılar vardır. Önemli olan, Ankara'nın "hedef ve yöntem konusunda" kararını vermesi, hem bu yaklaşıma, hem de bunu sürdürecektir kişilere sahip çıkmasıdır.»

İşte "sol" maskeli Türk ırkçılarının şimdi Ermeniler üzerindeki soykırımı konusunda önerdikleri ve uyguladıkları yeni politika budur.

Okuyucu özellikle dördüncü maddede söylenenleri dikkatle okumalıdır. Çünkü orada çok açık bir biçimde, bu ırkçıların tarih anlayışı ve tarihi nasıl çarpıtma yanlışlıkları ortadadır.

Zaten onların yapabilecekleri başka bir şey de yoktur.

(Şubat/Mart 1985 tarihli Bolşevik Partizan sayı 21'den, sayfa 53)

Orly eylemi sanıklarının Fransız emperyalistlerince yargılanması ve büyük Türk şovenistlerinin yeni siyaseti

Üç Ermeni milliyetçisi, geçen Mart ayı başında Fransız emperyalistlerinin sınıf mahkemesi önünde, Orly eyleminin sanıkları olarak yargılandılar. Fransız emperyalistlerinin sınıf adaleti, bir kez daha emperyalistlerin "adaleti"nin ne menem birşey olduğunun ispatlandığı bir kararla bitti. Sanıkların hiçbirinin, cezai yargılamanın konusu olan Orly havaalanında THY gişesi önünde patlayan bir bombayı hazırlama/yerleştirme/patlama, böylece birçok kişinin ölme ve yaralanmasına sebep olma eylemini doğrudan gerçekleştirdiği, bu eylem içinde doğrudan yer aldığı vb. ne delille, ne de görgü şahitlerinin ifadelerine dayanarak ispatlanmamasına rağmen; sanıklardan Varujan Garbician'a ömür boyu; Soner Nayır'a 15 yıl; Ohannes Semerciyan'a 10 yıl ağır hapis cezası vermesiyle son buldu.

Bir kez daha görüldü ki, burjuva adaleti, emperyalizmin ve onların uşaklarının andaki çıkarları neyi gerektiriyorsa, o yönde işler. "Kuşukulu durumlarda suçlanan lehine" ilkesi, yalnızca emperyalistlere uygun görülen hallerde işlemektedir. Burjuva adaleti; iktidarda olan emperyalistlerin ve uşaklarının "haklı"yı koruyan, esas görevi bu olan; emperyalizmin ve uşaklarının çizdiği sınırlar çiğnendiğinde; onları çiğneyenleri cezalandırma işlevini gören bir kurumdur.

Türk hakim sınıfları, Fransız emperyalist sınıf mahkemesinin verdiği bu kararı sevinçle karşıladı. Faşist Özal: "Fransız adaleti iyi örnek verdi" diyerek kutladı kararı! Öyle ya, ilk defa Fransız mahkemesi "Ermeni teröristleri böyle ağır bir şekilde cezalandırıyor" du. Bu belirli bir tavır değişikliğini gösteren bir olaydı. Ve Türk hakim sınıfları açısından sevindiriciydi. Böylece "katil"le "kurban" yer değiştirmiş oluyor; Fransız emperyalistleri de ASALA gibi Ermeni milliyetçisi bir örgütün üyelerini "katil" olmaktan cezaya çarptırıyor. Gerçekten de bu Fransız emperyalistleri açısından belli bir tavır değişikliğini gösteriyordu. Fransız emperyalistleri, Orly olayına gelene dek, Ermeni milliyetçisi örgütlere belli ölçülerde destek olan, en azından göz yuman bir tavır takınmıştı. Ermeni milliyetçisi örgütlerin soykırım konusunda tavrını destekler bir tavır içindeydi. Mitterrand bizzat kendisi ve birçok bakanları ağzından, Ermeni davasının haklılığını dile getirmiş ve onlar bu tavırlarıyla Türk şovenlerinin ve Türk resmi makamlarının tepkisini çekmişlerdi. Şimdi Fransız sınıf adaleti önünde "terörist örgüt" olarak damgalanan ASALA, mahkemede sanık avukatlarının bazı belgelere dayandığı iddiasına göre, Fransız hükümeti tarafından görüşmeler yapılan bir muhatap olarak kabul edilmiş; ve karşılıklı anlaşmalar yapılmıştı. Şimdi Fransız emperyalistlerinin kızgın bir maşa gibi ellerinden bıraktıkları Ermeni milliyetçileri; haklı olarak avukatları aracılığıyla Fransız devlet başkanı Mitterrand'ın ve onun İçişleri Bakanının şahit olarak dinlenmeye çağrılmasını talep ettiler.

Bir kere daha görüldü ki, emperyalistlerin şu ya da bu devrim hareketine, ya da şu

veya bu milli kurtuluş hareketine desteği, o emperyalistlerin çıkarları bunu gerekli kıldığı sürece varolan, **güvenilmez** bir destektir. Emperyalistler için destek, destek verilen gücü kendine bağlamak ve kullanmak amacıyla hizmet eder. Ermeni milliyetçileri, Fransız emperyalistleri açısından özellikle Fransa'da Orly olayları sonrasında, bu eylemde Fransız vatandaşlarından da ölen ve yaralanan olmasıyla, Fransız kamuoyunun tepkisini çektiği için, eski kullanım değerini yitirmiştir. Kamuoyunun eyleme duyduğu tepki, Fransız emperyalistlerinin tavrı değiştirmesinde önemli bir faktör olmuştur. Ama kuşkusuz tek faktör bu değildir. Fransa'da giderek artan silahlı eylemler de, Fransız emperyalistlerini rahatsız edici hale gelmiştir. Ayrıca Ermeni milliyetçileri konusundaki tavrı değişikliği, Fransız emperyalistlerinin Türk faşistleriyle ilişkilerinin düzelmesi açısından da yararlı olacaktır.

Başta Amerikan emperyalistleri olmak üzere; diğer batılı emperyalist güçler Fransa'yı "teröristlerle iyi geçinme"; onlara gözyumma vb. şeklinde yoğun bir şekilde suçlamaktadır. Şimdi Orly konusundaki bir karar, bu suçlamalara da bir cevap teşkil etme durumundadır.

İşte bu ve benzeri sebepler, belli bir süreye kadar gözyumulan, el altından desteklenen, muhatap alınan ASALA'yı karşısına almak için yetmiştir.

Devrimciler bundan ders almalıdır. Şu iyice bilinçlere kazınmalıdır ki, bugünkü güç dengesinde, devrimci güçlerin emperyalistlerarası çelişkilerden gerçek anlamda yararlanması olağanüstü güçtür. Yararlanıyoruz, kullanıyoruz derken; bizzat yararlanma taktiği adına yola çıkan devrimci güçlerin emperyalistler tarafından kullanıldığı ve gerektiğinde gözden çıkardığı bir araç olma durumu, bugün genel olan durumdur.

TÜRK ŞOVENİSTLERİNİN YENİ SİYASETİ

Üç Ermeni milliyetçisinin ömürboyu ve ağır hapis cezalarına çarptırılmasıyla sonuçlanan mahkeme, Türk faşist hakim sınıflarının ve onların her renkten savunucularının "Ermeni katliamı" konusunda yeni bir siyaset belirlediklerinin de bir işareti oldu. Geçmişte bu konuda yalnızca: "ne var ki efendim, hiçbir şey olmamıştır! Herşey yalandır!" vb. yollu tavrı takınan; ya da suskunlukla olayı geçiştirmeye, örtmeye çalışan Türk şovenleri, bu kez mahkemeyi kendi tezlerini "güya bilim adamlarına" saldırgan bir biçimde açıklamak için bir forum olarak kullanma yolunu tutular. Milliyet gazetesi bu yeni tavrı, Figaro'dan aldığı bir başlıkla: "Türkler hücumu geçti" diye özetledi. Bu "Türkler" in hücumunun ne menem birşey olacağı, aslında daha önceden bu konuda akıl veren bazı "sol"cu şovenlerimizin(!) yazılarından ortaya koyduğumuzdan belliydi. Artık, Ermenilerin kırılmadığı konusunda kısa tavırlarla kimseyi inandırma mümkün değildir!

Artık, Ermenilerin kırılmadığı konusunda kısa tavırlarla kimseyi inandırma mümkün değildir! Artık yapılması gereken, tarihte birtakım "karşılıklı" ölüm olaylarının(!!!) olduğu ve fakat bunların planlı bir soykırım olmadığının anlatılması olmalıydı. Bunun için de önce arşivler iyice bir taranmalı ve işe yarar belgeler bulunmalı, işe yaramayanlar "halledilmeli"; böylece Türk tezi bilimsel(!!!) bir temele oturtulmalıydı. (Bkz. *Bolşevik Partizan sayı 21, sayfa 35' de M. Ali Birand'ın yazısı.*)

Şimdi bu taktiğe uygun olarak, geçmişte "solcu" olarak tanınmış bazı "profesörler" bu mahkemeye "tanık" olarak katıldılar. Bunlardan biri, Kıbrıs'ın kuzeyinin Türk faşistlerince işgal edilmesinden ve Kıbrıs'ın fiilen bölünmesinden sonra, "KTFD"nin "Anayasa" taslağının yazarlığını yapmak "şeref"!!!(sizliği)ine ermiş(!!!), böylece Türk şovenistliği konusunda "geçer" not almış Mümtaz Sosyal idi. Bu "hukuk profesörü" bay, Milliyet gazetesinin haberine göre şunları savundu:

"Beni buraya müdahil avukatlar, "uzman tanık" olarak çağırdılar. Ama "moral tanık" olarak da gelebilirdim. Çünkü ASALA terörüyle öldürülen 31 diplomattan bir kısmı arkadaşım, bir kısmı öğrencimdi. Diplomatlar genellikle benim ders verdiğim Siyasal Bilgiler Fakültesi'nden çıkar. Öldürülenlerin büyük kısmını tanıyorum. Bu bakımdan moral tanıklığım da sözkonusu olabilirdi."

Daha peşrevde! Bay tanık kendisinin katledilen yüzbinlerle Ermeni'nin hesabını vermeye değil; Ermeni milliyetçilerinin eylemlerinde ölen 31 diplomatın hesabını sormaya geldiğini açıkça ortaya koymaktadır. Öyle ya, "Bir Türk dünyaya bedel" olduğuna göre, öldürülen 31 Türk; yüzbinlerle Ermeni ile karşılaştırılmayacak kadar değerlidir!!! Bay şovenist herhalde böyle düşünüyor olsa gerek. Aksi taktirde "moral tanıklığı" üzerine bu firaklı lafları etmezdi.

Devam ediyor bay tanık:

«Ama ben hukukçu olarak, meseleye hukuki açıdan bakmak istiyorum. Ortaya, öteden beri devamlı olarak tekrar edilen bir "jenosid" (soykırım) kelimesi var. 1915 Olayları için bu kelime kullanılabilir mi, o konu üzerinde duracağım. Çünkü basın aracılığıyla izlediğim duruşmada söylenen bazı sözler bunu gerekli kılıyor.

BM Genel Kurulu, 1928 yılında "jenosid" kelimesinin tanımını yapmıştır. Buna göre, bir olayın jenosid sayılması için:

- 1. Etnik gruba, millete ve dini gruba karşı yönelmiş olması,*
- 2. Bu gruplara karşı bazı fiillerin işlenmesi,*
- 3. Bunun önceden tasarlanarak ve kasıtlı, bir etnik grubu, ya da dini grubu ortadan kaldırma niyeti taşınması gereklidir.*

Sözkonusu olayda bu şartlar mevcut mudur?

Tarih gösteriyor ki, 1915 yılında Osmanlı İmparatorluğu zamanında, geçen olayların ne böyle bir niteliği vardır, ne de kasıt taşımaktadırlar,"

BARIŞ İÇİNDE ORTAK YAŞAM

"Türk ve Ermeni toplumu, yüzyıllar boyunca birlikte yaşamışlardır. Osmanlı İmparatorluğu yönetiminde, aralarında kavga, gürültü, çatışma olmaksızın, kelimenin tam anlamıyla "sulh içinde birlikte yaşama"yı gerçekleştirmişlerdir. Ermenilerden aralarında sefirler, bakanlar da olmak üzere devletin en yüksek kademelerine kadar yükselmiş kişiler vardır."

Prof. Soysal, Türk ve Ermeni toplumları arasındaki sosyal ve kültürel ilişkilerin de her zaman iyi olduğunu, iki toplumun ortak bazı yanlarının bulunduğunu belirterek, bazı Ermeni isimlerinin Türkçe kelimelerden üretildiğini, bazı Ermeni sanatçıların Türk sanatında, müziğinde önemli yerler aldığını söyledi ve 1915 Olayları öncesindeki gelişmeleri de şöyle anlattı:

"19. yüzyıldan itibaren Avrupa'da da olduğu gibi, bütün topluluklar arasında mil-

liyetçilik cereyanları gelişmeye başlamış, Ermeni toplumunda da böyle gelişmeler olmuştur. Osmanlı yönetimi, bu gelişmelere karşı, kendi yönetim anlayışına aykırı geldiği durumda, tedbirler almıştır. Bunlar, hiçbir zaman sert tedbirler olmamıştır.”

SAHTE BELGELERLE GERÇEK SAPTIRILAMAZ

Ermenilerin Anadolu' nun hiçbir yerinde hiçbir zaman çoğunluğa sahip olmadığını, azınlıkta bulduklarını kaydeden Prof. Mümtaz Soysal, bu kararların “savaş hali içinde genel emniyet mülahazasıyla alındığını” ifade ederek, 1915’ te meydana geldiği öne sürülen iddiaların sahte belgelerle gerçeği değiştirme niyeti taşıdığını söyledi ve şöyle dedi:

SOYKIRIM YOK

“Ortada görüldüğü gibi “jenosid” (soykırım) kelimesinin kullanılması için gerekli şartların hiçbiri yoktur. Osmanlı İmparatorluğu yönetiminin savaş sırasında aldığı önlemler, bir etnik gruba, bir millete, ya da dini gruba karşı değildir. Çünkü böyle olsa, İmparatorluğun batı bölgelerinde, İstanbul’ da, İzmir’ de yaşayan Ermenilere karşı da yapılırdı. Halbuki bunlar hakkında hiçbir tedbir alınmamıştır, daha sonraki hayatlarında da işlerini-güçlerini Türkler gibi sürdürmüşlerdir.

Ortada bu amaçla işlenmiş bir fiil de olmadığı gibi, bir etnik grubu, milleti ya da dini grubu hedef alan bir niyet de mevcut değildir.

Hal böyleyken, “jenosid” kelimesinin kullanılması, insan haklarına saygılı olan dünya kamuoyunun sempatisini toplamak içindir.»

Şimdi bu bay hukukçunun söylediklerine tek tek biraz yakından bakalım.

Önce onun ispatlamaya çalıştığı şey, “soykırım olmadığı” şeklindeki genel tezdir.

O önce, “soykırım” kavramının bir tanımını yapmaktadır. Bu tanım temel alındığında bile, Türkiye’ de 1915’ te Ermenilere karşı uygulananın bir jenosit/soykırım olduğunu aslında gözünü gerçeklere kapamayan her kişi kabul etmek zorundadır. Ama bizim çok “hukukçu” profesörümüz öyle yapmıyor. Hayır, “Olaylar göstermektedir ki, Osmanlı imparatorluğu zamanında geçen olayların ne böyle bir niteliği vardır (yani bir etnik gruba, millete, dini gruba karşı yönelmiş olması), ne de kasıt taşımaktadırlar” diyor!

Artık nasıl oldu ise, Ermenilerin 1915 öncesinde yoğun bir biçimde buldukları Türkiye Ermenistanı’ ndan sürülmelerinde, direnenlerin yokedilmelerinde; “etnik, dini gruba, ya da millete” yönelme sözkonusu değilmiş! Ve herhalde bu yapılanlar “kasten” değilmiş... Kazaendir herhalde! Öyle ya, yüzbinlerle insan(*) “kasıtsız” da yerinden sürülebilir, kılıçtan geçirilebilir, ölüme mahkum edilebilir... Amaç Türk şovenizminin kanlı yüzünü gizlemek olunca, böyle saçmalıklar normaldir!

Ardından Osmanlı imparatorluğunu bir uluslar cenneti olarak anlatıyor bay profesör! Türk ve Ermeni toplumu yıllarca sulh içinde yaşamış! Mış! ya, nasıl acaba? Bu yaşama, iki eşit haklara sahip milli ve dinsel topluluğun gönüllü bir arada yaşaması mı? “Barış”, gönüllü birliğin sonucu olan bir barış mı; yoksa hakim Osmanlı, Ermeni toplumunu, onun içinden satın aldığı ve döndürdüğü Ermeni işbirlikçileri aracılığıyla, haraca mı bağlamış; ve barışı kılıç zoruyla mı sağlamış? İşte bay profesör bu sorulara cevap vermiyor! Ama tarihte bu soruların cevabı vardır! Ermeniler, bütün müslüman olmayanlar gibi, Osmanlı devletine, müslüman olanların verdiği vergiler dışında, bir de net gelininin %10’ unu kafa vergisi olarak verme haracına bağlanmış; ve Osmanlı’ nın fethet-

tiği her yerde olduğu gibi, Ermenistan’ da topraklar Osmanlı’nın mülkiyetine geçirilmiştir. Bu devlette “barış”, kılıç zoruyla sağlanmış, başını kaldıranın başı kesilmiştir. İşte böyle bir cennettir Osmanlı devleti!

Ermenilerden sefirler, bakanlar vb. ’ne gelince: Sadece Ermenilerden değil, Osmanlılaşmış, bütün milliyetlerden dönmelerden sadrazam olan bile vardır! Bu, ulusal topluluklar arasında eşitliğin göstergesi filan değildir. Çok milliyetçi her ülkede, ezilen milliyet içinden kişiler de hakim sınıfların parçası haline gelebilir. O zaman tabii ki onlar ezilen değil, ezen haline gelirler. Bugün TC devletinin birçok kademesinde Kürt milliyetinden kişiler de vardır. Ama bu, Kürtler üzerindeki milli baskının yokluğu, “barış içinde birarada yaşandığı” vb. anlamına gelmiyor! Rothschild’ e bakıp, Almanya’ da antisemitizm katiyen yoktu demeye benzer! Alman tekelci sermayesi içindeki ve Alman devlet kademeleri içindeki Yahudileri gösterip, “Gördünüz mü barış içinde yaşıyorduk... Aslında soykırım filan da uydurmadır” demeye benzer!

Ardından bay profesörün, “Türk ve Ermeni toplumları arasındaki sosyal ve kültürel ilişkilerin de her zaman iyi olduğu” konusundaki ahkamları geliyor! Bu şovenist bay, Ermenilerin kendi dinlerini-geleneklerini-dillerini-kültürlerini sürdürebilmek, “Ben Ermeniyim” deyip, ona uygun davranabilmek için “kafa vergisi” verdiklerini unutmmuş! Varolan “kültürel ve sosyal ilişkiler”, eşit haklara sahip toplumlar arasındaki ilişkiler değil, ezen bir toplumla ezilen bir toplum arasındaki ilişkilerdi. Sayın profesör efendi! bu gerçeği atlayıveriyor.

Sonra, 19. yüzyıldan itibaren Osmanlı devletinde başlayan milli uyanış ve ayaklanmalar konusuna geçiyor bay tanık. En başa, “Avrupa’ da da olduğu gibi” diyerek, Fransız emperyalistlerine işaretini çakıyor! Bakın, sizin de pislikleriniz vardır! Sakın ha fazla karıştırmayın! Sizde olan, bizde de olmuştur! demeye getiriyor. Bu işaret konusunda bay tanığa hak vermemek elde değildir. Gerçekten de, hiçbir milliyetçi, şoven, emperyalistin; özde, diğer milliyetçi, şoven, emperyalistten bir farkı yoktur. Fark yalnızca derece farkıdır; imkan, fırsat farkıdır! Sonra gelen şu cümleleri, gerçekten kafa yapısını göstermek açısından yeniden ve yeniden okumak lazımdır. Beraber okuyalım:

“Osmanlı yönetimi bu gelişmelere karşı (Bu gelişmeler denen şey, milli bilincin uyanması temelinde, Osmanlı devletinden ayrılmak için ulusların ayaklanmasıdır. Yüzyıllar süren işgale; ilhaka karşı ayaklanmasıdır. Ulusların bağımsız devletler kurma isteğiyle ayaklanmasıdır. Ve bu ayaklanmalar, özünde haklı ayaklanmalardır. Tarihin çarkını ileri çeviren ayaklanmalardır. /YN) **kendi yönetim anlayışına aykırı geldiği durumlarda** (Bakınız siz şu işe, birtakım uluslar ayaklanmışlar! Ve böylece tabii ki “Osmanlı yönetim anlayışına aykırı” tavır içine girerek çok ayıp etmişler; Osmanlı cennetini terketmek istemeleri, tabii ki “cennet koruyucuları”nın yönetim anlayışıyla çelişen bir durumdur. Ve böyle durumlarda Osmanlı devleti tabii ki!!! reaksiyon göstermek zorundadır!!! /YN) **tedbirler almıştır.** (Naziler de Yahudi ırkına karşı nihayet “tedbir” almıştır! Fazla sinirlenmeye, heyecana katiyen gerek yoktur! /YN) **Bunlar hiçbir zaman sert tedbirler olmamıştır.** (Hayır, isyancıların üzerine Osmanlı ordusuyla yürünmüştür, o kadar! “Sertlik” hangi sınırdan başlıyor acaba? Gaz odasında mı, atom bombasında mı? Biz bay “moral”siz tanığa sadece Osmanlı ordusu, milli isyanları bastırmaya yürüdüğünde, elindeki tüm araçları kullandığını söylemekle yetinelim. Sertlik konusunda bay tanık bırak-

sin da, Osmanlı zulmü altında inleyen uluslar, milliyetler konuşunlar! /YN)”

Bay profesör daha sonra, “*Ermenilerin Anadolu’nun hiçbir yerinde hiçbir zaman çoğunluğa sahip olmadığını, azınlıkta bulduklarını*” ileri sürüyor. Biz bu olgu iddiasının rakamlarla yalan olduğunun ispatlanmasının kolay olduğunu düşünüyoruz. Bu konuda birçok kaynak, bay profesörün yalan söylediğini ispatlayacak yeteri veri vermektedir. Ama sorunun özü, Ermenilerin nerede, ne zaman çoğunlukta olduklarının ispatlanması sorunu değildir. Bu, yan bir tartışma konusudur. Önemli olan, bu “olgu iddiası” yalanın hangi amaca hizmet ettiği! Amaç açıktır: Sorunu mümkün olduğunca küçük gösterip, Türk şovenizminin cinayetlerini aklamak! Ama bu konuda “azınlık” olmak, “çoğunluk” olmak bir şey değiştirmez! Azınlıkta da olsa, çoğunlukta da olsa, kesilen, kırılan; yüzbinlerle Ermenidir. Onların azınlıkta olmuş olması (bay profesörün söylediğinin doğruluğunu bir an varsaysak bile!), onların üzerindeki soykırım suçunu bir nebze bile hafifletmez!

Ardından, “*savaş içinde genel emniyet mülahazası ile alınan kararlar*” geliyor! Nedir bu kararlar? Milliyet muhabirleri, Milliyet’in “milli kahraman” olan profesör yazınının bu konuda bir şey söyleyip söylemediğini bildirmiyorlar. Ama en azından Osmanlı resmi belgeleri, “*Ermenilerin bulunduğu topraklardan sürülmesi*” yönünde bir karar olduğunu belirtiyor! İşte sert olmayan tedbir, alınan “karar” budur. Peki, yerinden sürülme istemeyenler; buna karşı direnenler ne olacaktır??? Bir ulusun tarihsel olarak yerleşmiş olduğu topraklardan sürülmesi yönünde alınan bir kararın, soykırım yöntemleri dışında bir yöntemle uygulanma imkanı var mıdır? Bizzat bu kararın kendisi, soykırma yolağan karar değil midir?

Bay profesör yuvarlak laflarla bu sorulara cevap vermekten kaçınıyor. Ve “savunması”nın devamında, sanık avukatlarıyla girdiği bir polemikte, sanki soykırımın varlığı ya da yokluğu, Talat Paşanın bir telgrafına bağlıymış gibi, şunları söyleyebiliyor:

«*Verges’ten sonra savunma avukatlarından Bourget, Talat Paşa’nın Halep Valisi’ne Ermenileri ortadan kaldırma yolunda emir verdiği iddialarına dayanarak çekilen telgraf metninden bahsedince, Prof. Mümtaz Soysal, buna da karşılık verdi:*

“*Bu telgraf sahtedir. Bu, Birinci Dünya Savaşı’nın ertesinde, Talat Paşa’nın bir Ermeni terörist tarafından öldürülmesinden sonra Berlin’de açılan dava sırasında ortaya çıktı. Sonradan icat edilmiş bir metindir. Türk arşivleri incelenerek ispat edildi ki, telgrafın üzerindeki tarih, Osmanlıların kullandığı takvime uymamaktadır. Bu telgrafın gönderildiği tarih olarak gösterilen tarihte adı geçen Halep Valisi, Halep’te bulunmuyordu. Telgraf diye gösterilen kağıt, Osmanlıların kullandığı kağıda uymuyordu, ayrıca telgrafın üzerinde valinin imzası olarak gösterilen imza da sahteydi. Bu da tarihin sahte belgelerle saptırılmak istendiğinin delilidir. Yoksa başka bir şeyin değil.” »*

Böylece, bay profesöre göre bütün “soykırım” iddiaları çürümüş oluyor. Biz sözü geçen telgrafın gerçek mi / sahte mi olduğu, bay profesörün iddialarının yalan mı / doğru mu olduğu üzerine kavgayı tarihçilere bırakıyoruz. Bizim için “soykırım”ın varlığı ya da yokluğunu belirleyen şey, Talat Paşanın bu yönde açık beyanının olup olmadığı değildir. Soykırım, bugün Türk faşist hakim sınıflarının da kabul ettiği, “*Savaş bölgeleri yakınlarındaki Ermenilerin, daha güneydeki Osmanlı topraklarına, Suriye’ye tehcir edilmesi*”

yönünde alınan kararda başlamaktadır. (Bkz. *Dışişleri Bakanlığının broşürü; aktaran Bolşevik Partizan sayı 9/10, sayfa 15*) Bu karar, bay profesörün tanımı da temel alınsa, gerçekte soykırım kararıdır. Şöyle ki:

a) Tehcir, doğrudan doğruya savaş bölgesindeki tüm sivil halka değil, yalnızca Ermenilere yönelmektedir. Yani, “etnik gruba, millete, dini gruba karşı yönelmiş”tir. Bay profesörün, bu “tedbirlerin” bir etnik gruba yönelmediği, “*Çünkü öyle olsa, Batı bölgelerinde, İstanbul’da, İzmir’de yaşayan Ermenilere karşı da yapılırdı*” şeklindeki gerekçesi, aptalca, tutarsız bir gerekçedir. Bu gerekçe, önce Osmanlı devleti içindeki Ermeni nüfusun büyük çoğunluğunun Doğu Anadolu’da yaşamış olduğu gerçeğinin üzerine yatmaktadır. İkinci olarak, İstanbul ve İzmir’de de, tehcire karşı çıkan Ermenilerin baskı altına alındığı, sürüldüğü tarihi bir gerçektir. Osmanlı devletinin parçası haline gelmiş olan, ya da öyle olmasa bile, İstanbul ve İzmir’de ses çıkarmadan yaşamayı tercih eden çok küçük bir Ermeni azınlığın “soykırım”dan paçasını kurtarmış olmasını, “soykırım” olmadığının ispatı olarak göstermek; Nazilerin, Yahudileri yok edemediği için, Yahudi katliamının yapılmadığını söylemeye benzer!

b) Ermenilere “*karşı bazı fiillerin işlenmiş*” olması şartının yerine gelmiş olduğunu herhalde bay profesör de kabul edecektir!

c) Niyet meselesine gelince: En azından, “*Ermenileri buldukları topraktan sürmek; dağıtmak*” niyeti ve kastının olduğunu Türk faşistleri kendisi kabul etmektedir. Peki ama, bir ulusu bulunduğu topraklardan söküp atma, soykırım yöntemleri dışında bir yöntemle mümkün müdür? Ve olan nedir? Olan, bir ulusun topraklarından zorla sürülmesi olması ve bu sürgün sırasında uygulanan katliamlarda yüzbinlerce Ermeninin kırılması olmasıdır. (Bizzat Türk faşistlerinin kabul ettiği rakamlar temel alınsa, varolan nüfusun en az dörtte birinin kırılmış olduğu sözkonusudur. Ki Türk faşistlerinin rakamlarının, onlara “uygun” olan rakamlar olacağı açıktır!) “Eh, o kadar da olur canım” diyenler, “kasıt yoktu” vb. diyenler, utanmaz canilerdir! Bunlar, ellerine fırsat geçtiğinde, dün dedelerinin, babalarının yaptığını; bugün kendileri tekrarlayacak “moral”de insanlardır!

Bu bay profesör, konuşması içinde, Osmanlı devleti içindeki Ermeni nüfusunun 1,5 milyon bile olmadığı, bu yüzden de 1,5 milyon Ermeni öldürülmüş olmasının mümkün olmadığı gibi Türk faşistlerinin suçlarını azaltmak için getirdikleri bilinen gerekçeleri tekrarladıktan; sanık avukatlarından birinin: “*Siz 1915 de bir katliam olmadığını mı iddia ediyorsunuz?*” sorusuna, “*O dönemde olanlar karşılıklı insanlık trajedileri oluşturuyor*” yollu çok bilimsel!!! cevap verdikten; ardından Birinci Dünya Savaşı içinde “*2,5 milyon müslümanın öldüğünün de*” belgeli olduğuna işaret yaptıktan sonra, Milliyet’in habere göre, sözlerini şöyle noktıyor:

“**ASIL SOYKIRIMI ERMENİLER YAPIYOR**

Profesör Soysal sözlerinin sonunda, sözü Türklere karşı işlenen cinayetlere ve patlatılan bombalara getirerek şunları söyledi:

“*Uçağa bomba koyulacak, içindekiler ölecek, niçin? Çünkü onlar Türktür. Kurşun atılacak, silah çekilecek, niçin, çünkü onlar Türktür. Asıl işte burada etnik, ırksal ve dini bir grubu hedef alan, o niyeti ve kastı taşıyan bir jenosid hareketi vardır. Asıl soykırım budur’.*”

İşte olguların böyle tersyüz edilmesi; böyle utanmazca bir demagoji, tam Türk faşist-

lerine yakışır bir tavidir. Karşılaştırma gerçekten komiktir. Bir yanda Türkiye’de Ermeni ulusunu yoketmeye yönelik, yüzbinlerle Ermeninin kırımını ile; Türkiye’de Ermenilerin millet statüsünün yok edilmesiyle sonuçlanmış katliamlar var. Onlar katiiyen “soykırım” değildir! Diğer yanda Ermeni milliyetçilerinin bir Orly eylemi var. (Nedense doğrudan doğruya Türk faşist devletinin dış temsilciliklerini hedef alan, hedefin **bir bütün olarak Türkler** değil; faşist Türk devleti olduğunu gösterir eylemler değil, hedefi yanlış seçilmiş Orly eylemi örnek veriliyor! “Hoca”nın işine o geliyor çünkü. Diğer örnekleri verse, sahtekarlığı çıkar ortaya!) O eylem “soykırım”dır! Neden? Çünkü Türkleri hedef almıştır! Salt bay profesörün basit mantığını kullansak bile, onun kelimeleriyle konuşsak bile, bu iddianın aptallığı ortadadır.

Önce Orly eylemi, hedefi yanlış bir eylem olsa bile, bay profesörün iddiasının tersine, “salt Türkleri”, “Türk olanları” hedeflememiştir. Nitekim ölen ve yaralananlar yalnızca Türkler olmamıştır!

İkinci olarak, bu eylem Türkiye’de 35 milyona yakın Türkü, yurtdışındaki tüm Türkleri hedeflememiştir!!! (Okuyucu kusura bakmasın... Kişi burjuvaların saçmalıklarını göstermek için bazen abesle uğraşmak zorunda kalıyor. Burada bay profesörün, “*Ermeniler üzerindeki soykırım değildi, çünkü o sura İstanbul’da, İzmir’de olan Ermeniler hedeflenmemiştir*” gerekçesi hatırlansın!)

Kasıt sorununa gelince: ASALA da dahil hiçbir Ermeni milliyetçi örgütü, “Türkleri yoketme” diye bir program maddesi ileri sürmemiştir. İstedikleri, en ileri halde, işlenen soykırım suçunun kabulü ve bundan çıkan sonuçların kabulüdür! Bunun Türkleri yoketmek, Türkler üzerinde soykırım olduğunu vb. söylemek için, kişinin ya aptal, ya da domuzuna bir demagog olması gerekir. Sezar’ın hakkı Sezar’a! Bay profesörün aptal olduğunu hiç sanmıyoruz!

* * *

Bay Mümtaz Soysal’dan sonra, bir zamanların ünlü başka “solcu” öğretim üyeleri, Fransız emperyalistlerinin mahkemesinde tanıklık yaparak Ermeniler üzerinde katiiyen soykırım uygulanmadığını “bilimsel(!!!)” olarak ortaya koymaya çalıştılar.

Tanık, Doçent Sina Akşin, Osmanlı devletinde çeşitli milli toplulukların nasıl barış içinde yaşadıklarını anlattı.

Doçent Hasan Köni, “*Türkiye’nin sınırlarının Lozan anlaşması ile çizilmiş olduğunu*”, “*kimsenin bu sınırlar içinde bir hak iddia edemeyeceğini*” açıklayarak, “*Vatanın milleti toprağı ile bölünmezliği*” faşist-şovenist şiarının tutarlı savunucusu olduğunu gösterdi.

Bay profesör Türkkaya Ataöv; Mümtaz Sosyal’in bıraktığı yerden, “*Talat Paşa’nın telgrafının sahte olduğu*” tezini sürdürdü; onun dışında, Hitler’in Ermeni katliamına atıfta bulunduğu sözlerin de Hitler’in arşivlerinde olmadığını anlatarak, “soykırımın” katiiyen olmadığını “ispatladı”!!!

Türk faşistleri mahkemeye bir de Ermeni milliyetinden “ağır top” getirmişlerdi: Boğaziçi Üniversitesi öğretim üyelerinden Avdis Hacınlıyan. Bu kişi de, Türkiye’de Ermenilere katiiyen baskı yapılmadığını, vb. bir Ermeni olarak anlattı. Böylece de “soykırım” iddiaları çürütülmüş; Ermeni milli davasının haksızlığı ispatlanmış oldu!!! Bu son tanık hakkında söylenecek çok şey vardır. Ama biz yalnızca, temerküz kamp-

larında Yahudi ırkı kırılırken, bizzat Nazilerle işbirliği yapan Yahudi’lerin de var olduğunu söylemekle; bunların “baskı altında” olmadığını, ne objektif ve ne de subjektif olarak böyle bir baskıyı hissetmeleri için bir sebep olmadığını belirtip geçelim. Ondan önceki tanıklar, en geniş açıklamaları yapan, yeni çizginin en tutarlı savunucusu bay Mümtaz Soysal’ın çizdiği çerçevede, şu ya da bu gerekçeyi biraz detaylandırmışlardır. O kadar. Bütün bu tavrılardan çıkan bir sonuç vardır: Türk faşist devleti şimdi, bir zamanlar takip altında bulundurduğu ve bu nitelikleriyle “eleştirici-aydın” olarak, “sol”cu olarak tanınan bazı “bilimadamları” aracılığıyla Ermeni soykırımını konusunda “soykırım” olmadığı biçimindeki “Türk tezi”ni saldırgan bir biçimde savunmaya; yaygınlaştırmaya karar vermiştir. Ve bunun ilk uygulaması bu mahkeme olmuştur. Bundan böyle Türk faşistlerinin bu konudaki faaliyetlerinin yoğunlaşması muhtemeldir.

Mümtaz Soysal’ın Türkiye’de kahramanlar gibi karşılanması, çıkan haber ve yorumlar; Rotary Kulüplerde, Lion’s Kulüplerde “Paris savunması” üzerine çektiği nutuklar; bu “yeni siyaset”in habercileridir.

Mümtaz Soysal, mahkemede konuşmasında bu konuda şunları söylüyor:

«*Savunma avukatları, beni bir hükümet sözcüsü gibi göstermekte ısrar ediyor. Ben tekrar ediyorum. Kimsenin sözcüsü değilim. Ben burada bilim adamı sıfatıyla bulunuyorum*” dedi ve şöyle devam etti:

“*Türkiye’de üzerinden 70 yıl geçmiş olan bu Ermeni sorunu üzerinde fazla konuşulmadıysa, bunun nedeni, geçmişin acılarını deşmemek düşüncesidir. Bazı Ermeni çevreleri, bundan faydalanarak, meydanı boş bulup birtakım iddiaları dünya kamuoyuna yerleştirmeye çalıştılar. Ama artık bizde de bu meselenin konuşulması ve gerçeklerin ortaya çıkarılması zamanı geldi. Şimdiye kadar bu konuda yeteri kadar araştırma yapılmamıştır. Okullarımızda tarihin bazı bölümleri yeteri kadar anlatılmamıştır. Ben bunu bir eksiklik olarak sayıyorum. Ama bu eksikliğin giderilmesi zamanı gelmiştir.”»*

Evet, artık onlar “bu eksikliği giderme” kararı almışlardır. Nasıl gidermeyi düşündüklerini de göstermişlerdir. Ve bu konuda “sağcı”, “solcu” vb. yoktur onlar için, hepsi birdir. Hepsi Türk şovenistidir. Cuntaya yakınlığıyla tanınan M. Barlas Milliyet’te bir başyazıda bu konuda şunları söylüyor:

«*Arkadaşımız Mümtaz Soysal’ın “Orly Katliamı Davası”ndaki konuşmasını, televizyon haberlerinden izler ve gazetelerde okurken, iftihar ettiğimizi söylemeliyiz. Soysal, siyasi görüşleri açısından, bugünkü iktidara yakın bir kişi değildir. Bir siyasal bilimci ve Milliyet yazarı olarak, şu ya da bu hükümetin sözcülüğünü de yapamaz. Ama Mümtaz Soysal, her zaman Türkiye’nin ve Türk halkının çıkarlarını savunmuştur. Bugün Ermeni terörizminin tarihi çarpıtmasını engellemeye çalışıyor. Dün de, Kıbrıs Türklerinin Anayasa görüşmelerinde, bir uzman olarak yer almıştı.*

Demek istediğimiz şudur ki, ulusal birlik ve uzlaşma, ancak bütün görüş sahiplerine özgürlük tanındığı zaman sağlanır. Eğer 12 Mart 1971 dönemindeki eğilim devam etseydi ve o zaman siyasi görüşlerinden ötürü tutuklanan Mümtaz Soysal’a, Türk toplumunda şimdi de söz hakkı tanınmasaydı, bugün Orly Davası’nda böylesine seçkin bir tanık yer alamazdı.

Sağ ya da sol görüş sahibi olduğu için, kimse, Türkiye’yi karşıtlarından fazla sevdiğini iddia edemez. Türkiye’nin çıkarları söz konusu olduğu zaman, hepimiz sağ ve sol ayrımı

yapmaksızın, meslek farkı tanımaksızın, kendimizi ortaya atarız.

Bazen bir iş adamıdır bu, bazen bir profesör, bazen de bir yazar... Bakarsınız TÜSİAD üyeleri, Amerikan ambargosunu kesmek için Washington kulislerine gider. Avrupalı liberallerin Türkiye'yi boykotunu önlemek için, siyasi yasaklı kişilerin bile, Strasbourg koridorlarında çaba harcadığını görürsünüz. "Cumhuriyet" gazetesinin bir mensubu, uluslararası bir basın kongresinde, "Tercüman"ın bir yazarı da çokuluslu bir forumda konuşup, Türkiye aleyhinde karar çıkmasını durdurur. Bugün, "Barış Derneği Davası"ndan ötürü hala hapis hane olan yazar arkadaşımız Ali Sirmen de, Adis Ababa'daki "Tarafsızlar Konferansı"na, Türkiye aleyhindeki karar tasarılarını engellemek için, zamanın hükümetinin isteğiyle gitmemiş miydi?

Türkün en yakın dostu, yine Türktür. Birbirimizi, zorla kendi kendimize düşman etmeye çalışmamalıyız. Siyasi ve ekonomik görüş farklılıkları, bir toplumun sağlığını gösterir. Bu sayede, toplumlar dar boğazlarda tıkanıp kalmaz ve sürekli alternatif çözümler üretilir.

Başta devlet yönetimi ve bir devlet tekeli olan TRT dahil, hepimiz ve özellikle biz basın mensupları, ülkemize hoşgörüyü ve çok sesliliği sevdirmeli, benimsetmeliyiz. Örneğin, TRT'de, Mümtaz Soysal'ın ya da onun gibi düşünenerin sesi, sadece Orly Davası'nda duyulmamalıdır. Aynı şekilde, basının ve aydınların kamplaşıp, birinin "ak" dediğine diğerinin "kara" demesi olabildiğince azaltılmalıdır.

Artık "Vatanı kim satıyor?" şeklindeki yozlaşmış sağ ve sol saplantılarımızı bırakmanın zamanıdır. Soysal'ı Ermeniler nasıl öfke ile dinliyor, bizler birbirimizi bundan farklı biçimde, saygı ve sevgi ile dinlemeye başlamalıyız.»

Mehmet Barlas, bütün Türk şovenistlerinin ortak noktasını bulup çıkarmıştır. Sağ, sol yok; Türkler ve Türk düşmanları vardır! Böyle bir saflaşmada "Türklük" içinde yer alan "Türk solcu"lara bizim açımızdan denecek tek şey vardır: Yolunuz açık olsun! Türkiye proletaryasının sizin gibi "solcu"lara, solcu maskeli kafatasçılara ihtiyacı yoktur. İşçi sınıfı önderliğinde Demokratik Halk Devrimi, bu faşist düzenle birlikte, onun savunucusu olan sizleri de tarihin çöplüğüne er geç gömecektir. Şimdi hakim sınıfların Ermeni sorununda yaygınlaştırmaya çalıştıkları Türk şovenizminin teşhiri, bütün Türkiyeli devrimcilerin görevidir. Bu görevi yerine getirmeyenler, bırakalım komünistliği; demokratlığın bile gereğini yerine getirmemektedir. Bütün oportünist-revizyonist cephenin, hakim sınıfların bu yeni siyaseti konusunda suskunluğu, objektif olarak hakim sınıflara suç ortaklığıdır.

Türkiye'nin çeşitli milliyetlerden komünistleri; başta Türk komünistleri olmak üzere Türkiye'de Ermeniler üzerindeki soykırımı lanetlemektedirler.

Türkiye'de Kürt ulusuna ayrılma hakkı; Ermenilere ve bütün milliyetlere tam hak eşitliği, komünistlerin bu konudaki temel şiarıdır.

Türkiyeli komünistler, Türkiye'de milli baskıların gerçek anlamda kökünün kazanmasının tek yolunun, proletarya önderliğinde demokratik halk devrimi olduğunun bilincinde olarak; böyle bir devrimin ancak bütün milliyetlerden proletaryanın öncü unsurlarını içinde birleştiren, bütün milliyetlerden proletarya ve emekçi kitleleri ortak düşmanlara karşı kendi önderliğinde birleştiren bir Marksist-Leninist parti olmadan zafere varmasının imkansız olduğunun bilincinde olarak; bugün gerçek kurtuluşun tek yolu olan devrimin

hazırlanması çalışmasında Proletaryanın partisinin inşasını esas görev olarak önüne koymuştur.

Bu görevi çözüme yönünde bugün atacağımız her gerçek adım; milli sorunun da çözümü yönünde atılmış gerçek adım olacaktır!

Kahrolsun büyük Türk şovenizmi!

Yaşasın her türden milliyetçiliğe karşı Proleter Enternasyonalizmi!

20.03.1985

(*): Biz rakamlar üzerine tartışmayı; 1.300.000 mi, yoksa 700.000 Ermeninin mi kırıldığı konusundaki tartışmayı, bay Mümtaz Soysal gibi çok "hukukçu" profesörlere bırakıyoruz. Eğer Türkiye Ermenistanı'ndaki Ermenilerin büyük çoğunluğu yerinden söküldü ise, bunların çoğu kılıçtan geçirildi ise; "kılıç artıkları" sürgün oylarında "ölüme mahkum edildi" ise, ölenlerin 700.000 mi, yoksa 1.300.000 mi, yoksa 2,5 milyon mu... vb. olması özde bir şey değiştirmez. Bu tartışma, Nazilerin, temerküz kamplarında gazlanan Yahudilerin sayısının katiiyen 6 milyon olmadığı; bunun yalan olduğu şeklindeki "savunmaları" ile eş değerdedir!

(Nisan/Mayıs 1985 tarihli Bolşevik Partizan sayı 22/23'ten, sayfa 17-22, 71)

Ermeni düşmanlığının yeni bazı görüntüleri

FAŞİST TC DEVLETİ, ERMENİ MİLLİYETİNDEN MANUEL DEMİR'İ İSTANBUL'DA KATLETTİ... GARBİS ALTINOĞLU'NU SİNOP ZİNDANLARINDA ÖLÜM HÜCRESİNDE ÖLÜME TERKETTİ...

Faşist Türk devleti ve onun eli kanlı uşakları son günlerde gerçekleştirdikleri bazı saldırılarla, bir kez daha nasıl Ermeni düşmanı olduklarını, Ermeni milliyetinden devrimcilere özel kinlerini kusarak kanıtladılar.

Manuel Demir'in katledilmesinde ve şimdi yıllardan beri sürdürülen Garbis Altinoğlu'nun öldürülme girişiminin yeni somut boyutlar kazanmasında hakim sınıflar bir kez daha; 20. yüzyılın ilk sistemli soykırımının planlayıcısı ve uygulayıcısı olan, bu tavırlarıyla Hitler'e örnek olan atalarına layık olduklarını gösterdiler.

Özellikle 12 Eylül 1980 askeri faşist hareketi ile birlikte, Türk-olmayan devrimci ve komünistlere özel kinlerini, onlara daha özel uygulanan işkence yöntemleriyle kusan faşist Türk devleti, bugün de aynı ırkçı kinle ezilen millet ve milliyetlerden devrimcilere pervasızca ölüm kusmaktadır. Ezilen milliyetin devrimcileri özel saldırıların hedefi olmakta; onlar içinde de Ermeniler, müslüman olmayanlar olarak en özel hedef durumuna gelmektedir.

Faşist cuntanın daha ilk günlerinde, Ermeni milliyetinden, TKP/ML'in bir taraftarı olan Manuel Demir ve TKP/ML-Hareketi üyelerinden Garbis Altinoğlu, düşmana tutsak düşen devrimcilerdir. Her ikisi de günlerce faşizmin işkence tezgahlarında en ağır işkencelere uğramış, Ermeni olduklarından bir de "özel muamele"ye tabi tutulmuş; ama her ikisi de bu tezgahlarda düşmana teslim olmamıştır.

Manuel Demir genç bir TKP/ML savaşıcısı olarak işkence tezgahlarındaki direnişini faşizmin zindanlarında da sürdürmüş ve dört yılı aşkın onurlu ve mücadele dolu bir tutsaklık dönemi sonrasında, boyun eğmediği can düşmanlarına karşı dışarıda da mücadelesini kesintisiz sürdürmüştür. O, çok kısa süren "özgür" yaşamı süresince, faşist Türk devletini yıkmaya doğru bildiği düşünceler çerçevesinde tavizsiz bir kavga verme çabası içindeyken, faşist kolluk kuvvetlerinin kurşunlarına hedef olarak yaralanmış; yaralı Manuel faşist kolluk kuvvetlerince kelimenin tam anlamı ile kurşuna dizilerek hunharca katledilmiştir.

Manuel'in katledilişini "bir Ermeni teröristi öldürüldü" vb. başlıklarla büyük bir başarı şeklinde kamuoyuna aktarmaya çalışan aşağılık uşak basın ve onun faşist kalemleri, niteliklerine uygun yalan haberlerle "Manuel Demir ve ASALA" arasında paralellikler kurma gayreti gösterirken, aslında Ermeni milliyetine ve saflarından çıkan devrimcilere ve komünistlere duydukları ırkçı kini dışa vurmuşlardır. Bu ise bizlere, faşist Türk devleti ve onun her renkten sözcülerine karşı amansız mücadeleyi aralıksız sürdürme; bunu yaparken şoven-milliyetçi faşist ideolojileri karşısında proleter enternasyonaliz-

minin kızıl bayrağını tavizsiz bir biçimde yükseklere kaldırma görevini yüklemektedir.

Faşist Türk devletinin kolluk kuvvetleri İstanbul'da Manuel'i kurşuna dizerek katlederken, zindancıbaşları da yine Ermeni milliyetinden Garbis Altinoğlu'nu Sinop zindanlarının ölüm hücrelerinde ağır ağır ölüme terketmişlerdir.

Garbis Altinoğlu, faşist diktatörlük ve onun eli kanlı işkencecilerinin boy hedefi olan ve 7 yılı aşkın bir süredir sürekli ve sistematik bir biçimde işkencenin en "özeli" altında tutulan az sayıdaki devrimci önderlerden biridir.

O, İstanbul, Maraş, Adana ve en son olarak da Sinop'ta bir dizi cezaevinde hem kararlı bir direniş simgesi, hem de Ermeni milliyetinden bir devrimci olduğu için, en ağır baskı ve işkencelerin boy hedefi olmuş, ama düşmanlarına boyun eğmediği için, O'na boyun eğdiremeyenler çareyi O'nu adım adım öldürmekte bulmuşlardır.

Hiç kuşkusuz böyle aşağılık uygulamalar da bu devletin yıkılışını engelleyemeyecektir. Ama bunlar, Garbis'e layık gördükleri zulüm ve işkence ile en azından diğer devrimcilere ve komünistlere korku salıp varlıklarını biraz daha sürdürme düşüncesindedirler. Faşist Türk devleti çok büyük bir yanlgı içindedir.

Ne Manuel'in katledilmesi, ne de Garbis'e yönelik en iğrenç saldırı ve uygulamalar biz komünistlere ve kararlı devrimcilere korku salacak şeyler değildir. Bunlar, sadece ve sadece bu devlete ve onun savunucularına duyduğumuz devrimci kini bileyen faşist uygulamalardır.

Ve biz komünistler, TKP/ML-Hareketi saflarındaki devrimcilerin "Garbis'in ölüm hücrelerinden derhal çıkarılması" talebini kendi talebimiz olarak görüyor ve yineliyoruz:

GARBİS ALTINOĞLU DERHAL ÖLÜM HÜCRESİNDEN ÇIKARILMALIDIR!

Onu ölüm hücrelerinde tutan faşist Türk devletinin temsilcileri, sayısı belirsiz suçlarına bu uygulamayla yenilerini de katmakla aslında kendi ölümlerine her geçen gün daha fazla yaklaşıyorlar. Bu uygulamalar da onları yıkılmaktan kurtaramayacağı gibi, sorumluları o günleri görme imkanı bulabilirse, halk mahkemeleri önünde hesap verip, hakettikleri cezaya çarptırılmaktan kurtulamayacaklardır.

Garbis Altinoğlu ölüm hücrelerinden derhal çıkarılsın!

Kahrolsun faşist Türk devleti!

Tüm işkenceciler, faşist zalimler ve zindancılardan yaptıklarının hesabı er geç tek tek sorulacaktır!

Tüm devrimci tutsaklara özgürlük!

(1 Mart 1988 tarihli Bolşevik Partizan sayı 41'den, sayfa 9-10)

Sovyetler Birliği'ndeki Ermeni gösterilerinin gösterdikleri

Sovyetler Birliği'nde Gorbaçev'in "yenileşme ve açıklık" politikası ortaya konduğundan bu yana ilk önemli kitle gösterileri olma niteliğini taşıyan hareketler Ermenistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nde patladı.

Şubat ayında Ermenistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nin başkenti Erivan'da yüzbinlerle Ermeni, Azerbaycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti sınırları içinde özerk bir bölge olan nüfusunun büyük çoğunluğu Ermeni olan Karabağ özerk bölgesinin Ermenistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'ne bağlanması talebini kitle gösterileriyle seslendirdi.

Günlerce süren gösteriler karşısında revizyonist yönetimin tavrı, sükunet talep etmek, sorunun Merkez Komitesi toplantısında ele alınacağını açıklayarak bir ay kadar zaman talep etmek oldu.

Bu arada gerek Karabağ'da gerekse Azerbaycan'ın Sumqait kentinde Azerilerle Ermeniler arasında çatışmalar olduğu, yüzlerle ölü olduğu vb. haberleri çeşitli kaynaklardan yayıldı.

* * *

Ermenilerin kuşkusuz milliyetçi temelde olan gösterileri önce Sovyetler Birliği'nde revizyonistlerce izlenen Rus şovenizminin hakim olduğu milliyetler politikasında bir iflasın sözkonusu olduğunu; çok sözü edilen "Sovyet kardeş halklar" topluluğunun hiç de gösterildiği gibi enternasyonalist bir birlik oluşturmadığını gösterdi. Lenin-Stalin dönemindeki doğru milliyetler politikasından da sapan modern revizyonistlerin marifeti sonucu Rus milliyetçiliğinin açıkça körüklendiği bir ortamda, enternasyonalizm yerine milliyetçiliğin körüklendiği bir ortamda, milli temelde istek ve sorunların kitleleri harekete geçirmekte belirleyici rol oynar hale gelmesi hiç de şaşırtıcı değildir. Ve revizyonist milliyetler siyasetinin (milliyetçilik düşüncesinin kafalarda güçlü yeri yanında) bunda belirleyici önemi vardır.

* * *

İkinci olarak, Batılı emperyalistlerin ve Türk hakim sınıflarının bu soruna nasıl yaklaştıkları açısından şunlar görüldü:

Batılı emperyalistler açısından, Rus sosyal-emperyalizminin kenar bölgelerinde çıkan her karışıklık, Rus sosyal-emperyalizimini zayıflatan her hareket; gerçekte rakibi zayıflatan hareket olarak desteklenmesi gereken hareketlerdir. Ancak bu destekleme işinde soruna Batılı emperyalistler genel çıkarlar açısından yaklaşmaktadır.

Genel çıkarlar açısından soruna yaklaştıklarında görünen şudur:

Batılı emperyalistler açısından bugünkü Gorbaçev yönetimi, diğer yönetimlere göre "daha uygar görünümlü" ve daha uysal bir görüntü sergilemekte; açıklık politikası ve uzun süreli işbirliği politikasıyla hem ideolojik etkileme, hem de ticaret açısından ehven-i şer bir yönetim olarak görülmektedir. Bu yüzden Ermeni istekleri Gorbaçev'i ke-

nara sıkıştıran, onun politikasını tehlikeye atan istekler olarak görülmektedir.

Diğer yandan Rusya'nın özellikle güneyindeki büyük kenar bölgeleri Türkmen/müslüman nüfusla yoğundur. Ermenilerin isteklerini desteklemek, bu, Ermenilere göre daha büyük potansiyeli karşısına almak demektir. Bu ise uzun süreli çıkarlar açısından Batılı emperyalistlerin yapmak istemedikleri birşeydir. Bu yüzden Batılı emperyalist devletlerin ve güçlerin tavrı bu ülkelerdeki Ermeni nüfusun baskı gücünün yoğunluğuna göre değişen ölçülerde, lafta Ermeni isteklerinin doğruluğu yanında tavrı takınmak veya susmak, gerçekte ise bu isteklerin yerine getirilmemesi yönünde tavidir. Gorbaçev'in zor durumda bırakıldığı konusunda dökülen gözyaşları bu tavrın ifadesidir.

Açık ki, milliyetçi temelde gelişmeler, Rus sosyal-emperyalizmine karşı Batılı emperyalistlerin durumunu güçlendirmekte ve onlara Rusya'daki gelişmelere doğrudan müdahale için bulunmaz fırsatlar yaratmaktadır.

Rusya'daki Ermeni gösterilerinin hemen ardından Tercüman gazetesinde birkaç gün üstüste yayınlanan şu ilan, Batılı emperyalistlerin bu fırsatı kaçırmamak istediklerinin yalnızca bir kanıtıdır.

ELEMAN ARANIYOR

Hür Avrupa ve Hürriyet Radyosu;
AZERBAJCAN, KAZAK, KIRGIZ, TAJİK, TATAR,
TÜRKMEN ve ÖZBEK dillerini iyi bilen elemanlar aramaktadır.
İlgilenenlerin kısa özgeçmişleri ve yukarıdaki dillerden biriyle yazılmış bir dilekçeyle en geç 31 Mart 1988 tarihine kadar aşağıdaki adrese başvurmaları rica olunur.

Adres: RFE/RL, Inc. Personnel Department
Oettingenstr. 67, 8000 München 22, Batı Almanya
Tel.: 089/2102389

Bu ilanla eleman aranan "Hür Avrupa ve Hürriyet Radyosu"nun özelliği, Sovyetler Birliği'nin çevresindeki ve içindeki ülke ve halklara onların dilinden anti-komünist yayın yapmak olan; doğrudan CIA tarafından finanse edilen bir radyodur.

Bu radyonun görüldüğü gibi acelesi vardır! Öyle ya, fırsat kaçırılmamalıdır!

Türk hakim sınıfları açısından da Ermenistan'daki gelişmeler Ermeni düşmanlığının yüksek dozda körüklenmesi için yeni bir fırsat oldu. Boyalı basın günlerce Azerbaycan'daki "Ermeni katliamı" yalanlarını kitlelere taşıdı.

Tercüman'ından Milliyet'ine bir dizi gazetede "Ermeni ve Azeri" meselesi üzerine diziler yayınlandı.

Ve sonuçta Türk hakim sınıflarının boyalı basını, Karabağ bölgesinde aslında uluslararası hukuk kurallarına göre, 1920'de imzalanan Gümrü anlaşmasına göre TC'nin söz hakkı olduğu ve TC'nin onayı olmadan Karabağ'ın bugünkü statüsünün bozulamayacağını vb. keşfetti.

Bir bölüm hakim sınıf sözcüsü açık-seçik Rusya'daki Türkmen milliyetler ve azınlıkları

kışkırtmanın propagandasını yaparken; ve Ermenilere karşı açık katliamların ideolojik hazırlığını, çıkacak fırsatlardan TC devletinin sınırlarını genişletme vb. yönünde yararlanmanın propagandasını yaparken (Tercüman bu alanda başı çekiyor); bir bölümü de, Milliyet'teki köşe yazarı M. Ali Birand gibi, Türkiye'nin Sovyetler Birliği'ndeki rahatsızlığı tahrik etmesinin Türkiye açısından iyi olmayacağını şöyle gerekçelendiriyordu:

"Türkiye'de de bazı resmi olmayan çevrelerde, Sovyetler'deki bu gelişmelere karışmak, birini diğerine karşı tutmak, hatta destekleyip tahrik etmeye benzer yaklaşımlar görülüyor. Acaba bunun ne kadar tehlikeli olduğunu hiç düşünüyor muyuz?"

Sovyetler için böylesine duyarlı olunan bir konuda Türkiye'nin de Batı'daki tahriklere kapılması, Sovyetler'in zaten yakından ilgilendikleri Kürt sorununa "daha fazla ilgi duymasına" yol açtığı taktirde acaba biz mi, yoksa karşı taraf mı daha çok zarar görür? Acaba Sovyetler'e "Kürt sorununa destek vermemesini" veya başka bir grubu desteklememesini söylediğimiz zaman ne oranda inandırıcı olabiliriz?"

Bir de unutmayalım ki, Sovyetler'in Türkiye'de rahatsızlık yaratma olanakları, bizim Sovyetler'deki bazı gelişmeleri tahrik edebilme gücümüzden daha fazladır.

Komşularımızdaki gelişmelerle ilgilenirken kendimize karşı neleri ve kimleri tahrik edebileceğimizi de düşünmemiz gerekir. Yoksa devler çatışırken bizler çığın altında kalıveririz."

Herhalükarda Sovyetler Birliği'nin Kafkas bölgesindeki milli çelişmeler temelindeki gelişmeler, Türk faşistlerinin hem içte Ermeni düşmanlığını körükleyerek dikkatleri sınıf mücadelesi sorunlarından kaydırmasına, hem de Rus sosyal-emperyalizmi karşısında pazarlık gücünü, aynı zamanda Batılı emperyalistler karşısında da pazarlık gücünü artırmasına yarıyor.

Bütün bu gelişmeler karşısında Türkiyeli komünistlere düşen görev, **ÖZELLİKLE VE ÖNCELİKLE** kışkırtılan **ERMENİ DÜŞMANLIĞINA KARŞI** Türk faşist hakim sınıflarının iğrenç yüzünü teşhir etmek ve proleter enternasyonalizmi bayrağını yükseğe kaldırmaktır!

(1 Mayıs 1988 tarihli Bolşevik Partizan sayı 42'den, sayfa 27)

...

Faşist Türk hakim sınıfları, 1915 yılında Ermeni ulusu üzerinde gerçekleştirdikleri yüzyılın ilk soykırımı ile kötü bir ün yapmışlardır. Bu soykırım Alman Nazilerine Yahudileri yok etmede örnek olmuştur! Bugün de Ermeni düşmanlığı Türk faşist hakim sınıflarının Türkiye işçi sınıfının ve ezilen halklarının bölünmüşlüğüne sürdürmek için kullandığı temel araçlardan biridir. Sovyetler Birliği'nde gelişen olaylar karşısında Türk hakim sınıfları yeni Ermeni katliamlarının ideolojik hazırlığına girişmiştir. Ermeni milletin yok edilmesi yönünde tarihteki katliamı lanetlemek; yurtlarına dönmek isteyenlerin bu en tabii hakkını savunmak; bugün Ermeniler üzerindeki güncel milli baskı ve tehditlere karşı mücadele etmek, tüm sınıf bilinçli işçilerin ve tüm devrimcilerin görevidir.

(Aynı sayıdan, sayfa 17)

Dünyada, Türkiye-Kuzey Kürdistan'da durum ve görevlerimiz...

(PARÇA)

... GORBAÇOV VE MİLLİYETÇİLİK

1988'de Rusya'da gündeme gelen gelişmeler sadece bunlarla sınırlı olmadı. Rusya'nın 1988 Şubat'ından bu yana gündeminden hiç çıkmayan bir sorunu da; Azeri-Ermeni çelişki ve çatışmasıyla başlayıp, Estonya, Litvanya, Letonya ve Gürcistan başta olmak üzere bir dizi "Birlik Cumhuriyetleri"nde ortaya çıkan ulusal talepli olaylardı.

Lenin ve Stalin döneminin Sovyetler Birliği, Kruşçev'in revizyonist Rusyası'na dönüşümü sonrası tam bir halklar hapishanesine çevrilip, enternasyonal dayanışma yerine büyük Rus şovenizminin geçirilmesinden beri, Sovyetler Birliği çatısı altında yeralan çeşitli uluslar ve azınlık milliyetler arasında çelişkiler yeniden gelişip, keskinleşmeye başladı. Bu durum, bir yandan hakim ulus durumundaki Rusların büyük Rus şovenizmine karşı, diğer yandan da komşu cumhuriyetlerdeki uluslara karşı milliyetçi akımların ortaya çıkıp, kitleleri harekete geçiren güç durumuna gelmesine neden oldu.

Bu gelişmenin en çarpıcı örneklerinden biri; 1988 başında Ermeni-Azeri çatışması biçiminde kendini dışa vuran ve tüm yıl boyunca devam eden olaylardır.

AZERİ-ERMENİ ÇATIŞMASI

Azerbaycan Cumhuriyeti sınırları içinde yeralmasına karşın, nüfusunun %70'ini Ermenilerin oluşturduğu Karabağ bölgesinin Sumqait kentinde 28 Şubat 1988'de Azerilerin Ermenilere yönelik saldırı ve katliamları, her iki milliyetten kitleleri ulusal düşmanlık temelinde açıkça karşı karşıya getirdi.

Yıl boyunca süren yeni saldırılar ve karşılıklı protesto gösterileri, grevlerle bir yandan karşılıklı ulusal düşmanlık yeni boyutlar kazanırken, bu olayların son bulması yönünde her iki Cumhuriyet Sovyetleri ve KP yönetimlerinin ortaya koydukları öneriler istemez merkezi devleti, sorunu görünürde çözücü kararlar verme durumuyla yüzyüze getirdi.

Merkezi devletin mevcut statünün sürmesi yönünde karar vermesi ise, hiç de sorunu çözücü olmamıştı. Bu karar, Ermenilerin, merkezi otoriteyi de hedefleyen ve bağımsızlığı da içeren talepler ileri sürmelerine yolaçarken, Azerileri de pek memnun etmemişti. Onlar da Karabağ'ın özerk yapısının son bularak, tümünden Azerbaycan'a tabi olması talebiyle Ermenilere yönelik baskı ve saldırılarını sürdürdüler.

Bu olayların bizlere gösterdiği gerçekler şunlar oldu:

* Azeriler ve Ermenilerin milliyetçi temelde gündeme gelen gösterileri, öncelikle, Sov-

yetler Birliği'nde revizyonistlerce izlenen Rus şovenizminin hakim olduğu milliyetler politikasının iflas ettiğini gösterdi.

* "Sovyet kardeş halklar" topluluğunun hiç de gösterildiği gibi enternasyonalist bir birlik olmadığını gösterdi.

* Diğer yandan, Lenin-Stalin dönemindeki doğru milliyetler politikasından da sapan modern revizyonistlerin marifeti sonucu, Rus milliyetçiliğinin açıkça körüklendiği bir ortamda, enternasyonalizm yerine milliyetçiliğin körüklendiği bir ortamda, milli temelde istek ve sorunların kitleleri harekete geçirmede belirleyici hale gelmesi hiç de şaşırtıcı değildir. Ve revizyonist milliyetler siyasetinin (milliyetçilik düşüncesinin kafalarda güçlü yeri yanında) bunda belirleyici payı vardır.

Şimdi ise merkezi devlet, hem Azerbaycan ve hem de Ermenistan'a tanklı-toplu askeri birlikler gönderip, sokağa çıkma yasakları uygulayarak, revizyonist günahlarının ürünlerini bastırma çabası içine girmiştir.

Bu olayların bugünden yarına bastırılması mümkün görünmemektedir. Modern revizyonist merkezi önderlik bir yandan bu gelişmeleri nasıl kontrol ederim diye dört dönerken, bir yandan da bu olaylara sebep olan "dış güçlere" beddualar etmektedir. Hiç kuşkusuz bu olayların gelişip yaygınlaşmasında "dış güçler" dedikleri "Batı dünyası"nın belli bir yeri vardır. Ama belirleyici olanın yukarıda özetlediğimiz revizyonist çizgi ve uygulamalar olduğu gün gibi ortadadır.

"Dış güçler" olarak adlandırılan Batılı emperyalistler ve komşu faşist Türk devletinin hakim sınıflarının olaylara yaklaşımı ana hatlarıyla şöyledir:

Batılı emperyalistler açısından, Rus sosyal-emperyalizminin kenar bölgelerinde çıkan her karışıklık, Rus sosyal-emperyalizmini zayıflatan her hareket; gerçekte rakibi zayıflatan hareket olarak desteklenmesi ve kışkırtılması gereken hareketlerdir.

Ancak bu destekleme-kışkırtma işinde, soruna Batılı emperyalistler bir sürü faktörü gözönüne alarak ve genel çıkarlar açısından yaklaşmaktadırlar. Soruna böyle yaklaşımlarında görünen şudur:

Batılı emperyalistler açısından bugünkü Gorbaçov yönetimi, diğer yönetimlere göre "daha uygar görünümlü" ve daha uysal bir görüntü sergilemekte; açıklık politikası ve uzun süreli işbirliği politikası ile hem ideolojik etkileme, hem de ticaret açısından ehveni şer bir yönetim olarak görülmektedir. Bu yüzden, Ermeni istekleri, şimdilik "aşırı", Gorbaçov'u kenara sıkıştıran, onun politikasını tehlikeye atan istekler olarak görülmektedir.

Diğer yandan Rusya'nın özellikle güneyindeki büyük kenar bölgeleri Türkmen/Müslüman nüfusla yoğundur. Ermenilerin isteklerini desteklemek, bu Ermenilere göre daha büyük potansiyeli karşısına almak demektir. Bu ise, uzun süreli çıkarlar açısından Batılı emperyalistlerin yapmak istemedikleri bir şeydir. Bu yüzden Batılı emperyalist devletlerin ve güçlerin tavrı, kendi ülkelerindeki Ermeni nüfusun baskı gücünün yoğunluğuna göre değişen ölçülerde, lafta Ermeni isteklerinin doğruluğu yanında tavrı takınmak veya susmak; gerçekte ise, bu isteklerin yerine getirilmesi yönünde hiçbir şey yapmamaktır. Gorbaçov'un zor durumda bırakıldığı konusunda dökülen gözyaşları, bu tavrın ifadesidir.

Açıktır ki, milliyetçi temelde gelişmeler, Rus sosyal-emperyalizmine karşı Batılı emperyalistlerin durumunu güçlendirmekte ve onlara Rusya'daki gelişmelere doğrudan

müdahale için bulunmaz fırsatlar yaratmaktadır.

Türk hakim sınıfları açısından da Azeri-Ermeni çatışması (daha doğrusu; Azerilerin Ermenilere yönelik katliamı) ve bu bölgedeki gelişmeler, Ermeni düşmanlığının yüksek dozda körüklenmesi için yeni bir fırsat olmuştur.

Boyalı basın, yıl boyu Ermenilere yönelik yayınlarını, Azerbaycan'da Ermenilerin yürüttüğü "katliamlarla" süsleyerek, kamuoyu yaratmaya çalıştı. Bu arada bir dizi gazetede "Ermeni ve Azeri" meselesi üzerine diziler yayınlandı.

Ve sonuçta, Türk hakim sınıflarının boyalı basını, Karabağ bölgesinde aslında uluslararası hukuk kurallarına göre, 1920'de imzalanan Gümrü anlaşması gereği(!) Türkiye Cumhuriyeti'nin de söz hakkı olduğu ve TC'nin onayı olmadan Karabağ'ın bugünkü statüsünün bozulamayacağını vb. keşfetti.

Bir bölüm hakim sınıf sözcüsü, açık-seçik Rusya'daki Türkmen milliyetler ve azınlıkları kışkırtmanın propagandasını yaparken ve Ermenilere karşı açık katliamların ideolojik hazırlığını, çıkacak fırsatlardan TC devletinin sınırlarını genişletme vb. yönünde yararlanmanın propagandasını yaparken; bir bölümü de Türkiye'nin Sovyetler Birliği'ndeki rahatsızlığı tahrik etmesinin Türkiye açısından iyi olmayacağını dile getiriyordu.

Bu pozisyonun savunucularından Milliyet yazarı M. Ali Birand, 1977 sonlarında Azerbaycan ve Ermenistan gezilerine çıktıktan sonra, Ermenistan'a girememeye gerekçelerini sıraladıktan ve Azeri önderlerin gösterdiği kolaylığı vurguladıktan sonra, Azerilerin şu mesajını iletliyordu: "Türkiye haklı olduğumuzu dünyaya anlatsın".

Bu başlık altında, Azerilerin görüşlerini aktaran M. Ali Birand'a göre, "Bakü'nün etkili gazetecilerinden biri"nin sözleri de şunlardı:

"Ermeniler kiliseleri sayesinde Batı dünyasını, özellikle de Amerika'yı kandırıyor. Gerçekleri gizliyor. ... arkalarını, Amerika'daki zengin Ermenilere dayamış durumdadır. Gittikçe şımarıyorlar. Bizim ise dış dünyaya hiçbir çıkışımız yok. Bir tek Türkiye gerçekleri anlatabilir. Batı basını ile ilişkisi var. Bize yardım edin." (Milliyet, 23 Kasım 1988)

Yine bir başka "resmi yetkiliye" göre de, "Ermeniler daha da ileri gider ve olaylar kontrolden çıkarsa ne olur?" sorusuna verilen yanıt şudur:

"Ermeniler önce bizi, sonra Moskova'yı karşılarında bulurlar. Daha ileri gidip ayrılmaya kalkarlarsa da kafalarında yumruk gibi Türkiye var. Nereye gidermiş?" (aynı yerde)

Azeri "gazeteci" ve "yetkili"den aktarılan kısa alıntılar, çok çarpıcı anlayışları yansıtmaları bakımından da oldukça kapsamlıdır. Kendileri Komünist Partisi(!) üyesi, yöneticisi olan bu kişilere göre:

* Sorunların çözümü, proletarya enternasyonalizmi, sosyalist dayanışma vb. değildir. Bu kavramlar, adı geçen beylerin sözcük dağarcığında bile yoktur.

* Görev; sorunların Batı'ya aktarılması, bunda da faşist Türk devletinin desteğinin sağlanmasıdır.

* Azeriler, Ermenilerle başa çıkacak güçtedir. (Hangi yöntemlerle olduğunu son bir yılda pratikte gösterdiler!)

* Şayet kendi güçleri yetmezse, merkezi devlet ve orduları vardır. Yok bu da çaresiz kalır da, Ermeniler "Bağımsız Ermenistan Cumhuriyeti" ilan ederse, faşist Türk devletinin Türk şovenisti yumruğu hazır beklemektedir vb., vb..

Bu ifadeler, resmi(!) ve komünist(!!!) Azeri yetkililere aittir. Azeri kitlelerden Türk uşak basınına (örneğin Tercüman'a) gönderildiği söylenen mektuplarda ise, açıktan Ermeni katliamı için çağrılar ve gönüllü katillik açıklamaları yer almaktadır. Ve bu sözler yanı sıra, son bir yıldır yapılan uygulamalar (en son, yeşil bayraklı gösteriler), Azeri önderlik ve kitlelerde sosyalizmin "S"sinin kalmadığı, yerini çok güçlü bir milliyetçi-dinci burjuva gerici ideolojinin aldığıdır.

Bu gelişmeler karşısında, faşist TC'nin resmi tavrı, statükonun sürmesi yönünde dışa karşı belirtilirken; bir yandan da Ermeni düşmanlığı-Azeri dostluğu görüşleri uşak basın üzerinden kamuoyuna ulaştırılmaktadır.

Ana hatlarıyla yukarıda özetlediğimiz, "dış güçlerin" tavrı yanında, belirleyici olan iç etkenin taraflarından Azerilerin yaklaşımı da esas olarak yine alıntılarda yansıdığı gibidir.

Merkezi devletin tavrı ise; anayasal değişikliklerle güçlendirilmiş bir biçimde, büyük Rus şovenizmi üzerinde yükselen statünün devamı biçimindedir.

Bu olgular somutunda soruna baktığımızda; özelde Azerilerin Ermenilere yönelik saldırılarının yanı sıra, ulusal çelişkilerin keskinleşmesi kaçınılmaz olacaktır. Bu bağlamda 1989 yılı da Rus sosyal-emperyalizmine kaçınılmaz olarak yeni sorunlar getirecektir.

Aralık ayı içinde Ermenistan'daki son deprem felaketi, aralarında Azerbaycan'dan gelen binlerce Ermeninin de bulunduğu onbinlerce insanın ölümüne yol açmıştır. Bu beklenmedik doğal felaket, bir süre için Ermeni-Azeri sorununu geri atmamakla birlikte, ortadan kaldırmamıştır.

Azeri milliyetçilerinin katliam istekleri, deprem yoluyla da ortadan kalkmış değildir. Çünkü, Karabağ hala Azerbaycan'a ait değildir ve Ermenistan depremi için seferberlik ilan eden Gorbaçov ve ekibi modern revizyonistler için, Ermenistan sorunu yeni boyutlar kazanarak gündemde kalmaya devam edecektir. Nitekim, bunun açık işaretleri belli olmuştur.

Bu sorunlar yumağı içinde önemli yere sahip bir diğer cumhuriyet de Gürcistan'dır. 1988 içinde ulusal taleplerle gösterilerin gündeme geldiği Gürcistan başkenti Tiflis'te onbinlerce insan, özellikle 1988 Kasım'ında bu gösterileri yoğunlaştırdılar.

Bu gösterilerin merkezinde duran talep, merkezi anayasada yapılacak değişikliklerle, yerel cumhuriyetlerin yetkilerinin sınırlandırılması durumunun ortadan kaldırılması ve Gürcüce'nin resmi dil olarak kabulü yönündeydi. Bunlar dışında çeşitli kültürel talebi de dile getiren Gürcü kitlelerin hedefi, doğrudan büyük Rus şovenizmi ve merkezi devlet otoritesiydi.

Bu arada Gürcistan sınırları içinde yaşayan Azerilerin, Marnueli kentinin Azerbaycan'a bağlanması yönünde gösteriler yapması ötesinde, bu kentte yaşayan Ermenilere saldırdıkları, gazete sayfalarında yer alıyordu 1988'de.

Diğer yandan Estonya, Letonya ve Litvanya Cumhuriyetleri'nde doğrudan ulusal devlet bağımsızlığını hedefleyen "halk cephe" örgütlenmelerinin gerçekleştirilmesi ve yerel Sovyetlerde bu yönde kararlar alınma noktasına gelmesi; milliyetçilik hareketinin değişik ulusal devletlerde yeni örgütsel biçimler alarak yeni bir aşamaya ulaştığını göstermektedir. Bunlardan Estonya Sovyeti, merkezi anayasal değişikliklerin, eğer Estonya Sovyeti kabul etmezse; Estonya için geçerli olmayacağı kararını almış ve bunu ilan etmiştir.

Yukarıda özetlediğimiz ulusal çelişkilerin Sovyetler Birliği'nde bu aşamaya vardığı bir dönemde, Yugoslavya'yı ziyaret eden Gorbaçov, ulusal çelişkiler ile ilgili bir soruya verdiği cevapta: "bana böyle problemleri olmayan bir ülke gösterin, Yugoslavya'dan Moskova'ya dönmeden derhal o ülkeye uçacağım" dedikten sonra; "göstericiler sosyalist yönetimi yargılamıyorlar ve siyasi çizgiye kafa tutmuyorlar" türünden ilginç saptamalarda bulunmuştur. (Tercüman, 17 Mart 1988)

Hiç kuşkusuz bu sözler, Ermeni-Azeri çatışmaları ve gösterilerinin yorumunu içermekle birlikte; aynı dönemde diğer cumhuriyetlerde de adı geçen gelişmeler söz konusuydu. Dolayısıyla, Gorbaçov bir yandan bir genel değerlendirme yaparak, kendi yaklaşımını sergilemiştir.

Bu kaşarlanmış revizyoniste göre; ister kapitalizm, isterse sosyalizm koşullarında olsun, aynı özelliklere sahip ulusal hareketlerin olması söz konusudur. Bunun göstergesi de, dünya üzerinde bu tür sorunları olmayan "tek bir ülkenin bulunmamasıdır."

Gelinen yerde sonuçlar üzerine yorum yapıp, sebepleri üzerinde durmayan; sebeplerin sıralanması söz konusu olduğunda da sadece "dış güçler" nitelemesiyle işin içinden sıyrılan bu revizyonist mantık, Marksist-Leninist olma adına, açıkça enternasyonalizmin milliyetçilik karşısında tuş olduğunu kabul etmektedir. Fakat aslında tuş olan, revizyonizmin sahte enternasyonalizmidir.

Sosyal-faşist bir diktatörlüğün, büyük Rus şovenizmini bayrak edinerek hüküm sürdüğü, halklar hapisanesi Rusya'da ulusal talepli milliyetçi hareketlerin filizlenip yeşermesi, objektif durumun bir sonucudur.

Marksizm-Leninizm'in ve enternasyonalizmin rafa kaldırılıp, yerine büyük Rus şovenizmi ve ulusal baskı-asimilasyonu geçirmiş çok uluslu bir devlette, aynı revizyonist okuldan diplomalı çeşitli milliyetlerden bürokrat-burjuvaların kendi ulusal devletini "bağımsızlık" şiarıyla kurup, hakim ulustan Rus burjuvalarına sömürünün kaymağını kaptırmak istememesi kendi içinde tutarlı bir yaklaşımdır.

Marksizm-Leninizm adına kafaları revizyonizmle ağulanan; enternasyonalizmi "Rus hakimiyeti" olarak yaşayan; bencil çıkarların esas dürtü olduğu yönünde eğitim gören kitleler içinde, gerici milliyetçiliğin taban bulması da şaşırtıcı değildir.

Diğer yandan paylaşılmış dünya pazarlarının yeniden pay edilmesine hizmet edecek bu tür ulusal devletlerin ortaya çıkması, Batılı emperyalist güçlerin de çıkarına olduğu için, bu ayrışma sürecini hızlandıracak propaganda ve faaliyetlere girişmeleri de emperyalizmin doğası gereği anlaşılır bir olaydır.

Ancak, bu dış etki ne ölçüde güçlü olursa olsun, sonuç olarak bir dış etkidir. Büyük Ekim Devrimi'nden 71 yıl sonra, bugün eğer bir dizi "Sosyalist" Cumhuriyette yüzbinleri harekete geçiren milliyetçi hareketler oluşabiliyorsa, bu esasta sosyalist gönüllü birlik yerine, kapitalist zorunlu birlik ve güçlüye tabi olma politikasının geçirilmiş olmasıdır.

Bugün Rusya'da, Stalin yoldaşa yönelik "cani", "Hitler ayarında diktatör" vb. nitelmeleleriyle kampanya; ulusal bağımsızlık talepli milliyetçi hareketlerin gelişiminin çıkış noktası olarak gösterilip, "Stalinizmin ve Stalin'in geçmişteki baskısının, bugün ortadan kalkması sonucu normal olan dışa vurumu" biçiminde formüle edilip saldırılırken, son anayasa değişikliği durumunda, çeşitli ulusal toplulukların Stalin döneminde ya-

pılmış anayasanın ilgili maddesinin kalmasını talep etmeleri, yürütülen karalama kampanyalarının iğrençliğinin bir diğer kanıtıdır.

Halklar hapishanesi Rusya'da Gorbaçov'un da belirttiği gibi, ulusal hareketlerin varlığı bir olgudur. Ve 1988'de bu sorun çözülememiş, bütün ağırlığıyla 1989 yılına devredilmiştir. Dolayısıyla 1989 yılı da bu konuların tartışılıp, yeni boyutlar kazandığı bir yıl olacaktır.

Bu hareketlerin hız kazanıp etki alanını genişletmesi, ya da zor yoluyla bastırılma temeline frenlenmesi, Gorbaçov ve kliğinin ünlü "açıklık" adlı ve iki yanı keskin bıçağı ne ölçüde ve kimler yararına kullanacağıyla da doğrudan ilişkilidir.

Teorik düzeyde dile getirilen "açıklığın" toplumsal yaşamın çeşitli alanlarında (politika, kültür, vb.) uygulanırlık düzeyi, ister istemez bu "açıklık"tan herkesin kendi payına düşeni alma çabası içine girerek, elde ettiği "açıklığı" son sınırına kadar kullanmasını beraberinde getirecektir. Bugün için ulusal cumhuriyetlerdeki bürokrat-burjuvaların da yaptığı budur.

(15 Aralık 1988/1 Şubat 1989 tarihli Bolşevik Partizan sayı 47/48'den, sayfa 10-13)

Türk hakim sınıflarının Ermeni ulusuna karşı giriştiği soykırımın 75. yıldönümünde, soykırım suçlularını teşhir edelim!

24 Nisan 1915, Türk tarihinde silinmez bir kara lekenin başlangıç tarihidir. 24 Nisan 1915'te Türk hakim sınıfları, Birinci Dünya Savaşı'nın yarattığı ortamda, "Ermeni sorununun nihai çözümü" için, yani Osmanlı/Türk devleti sınırları içinde, Ermeni milletini yok etmek için, geniş çaplı soykırım saldırısını başlatmışlardır.

Bu yıl, -daha sonra Hitler nazilerinin kendi "Yahudi sorununun nihai çözümünde" kendilerine örnek aldıkları- yüzyılın bu ilk planlı, devlet tarafından örgütlenmiş soykırımının 75. yıldönümüdür.

Ermenistan'dan sürülerek dünyanın dört bir yanına dağılmış olan Ermeni toplulukları, başta Ermeni milliyetçisi örgütler olmak üzere, bu yıldönümünde haklı olan "soykırımın varlığının Türk devletince tanınması" talebini yükseltmekte; onun tabii sonucu olarak da, bir dizi tazminat, toprak vb. talepleri getirmektedir.

Türk faşistleri, öteden beri Ermeniler üzerinde soykırım uygulandığı iddiasının, gerçek olmadığı savunusunu yapmaktadır.

Türkiyeli komünistler, Türk şovenizminin en iğrenç uygulamalarından biri olan Ermeni soykırımını ve bu soykırımın suçlularını teşhir etme görevine sahiptir.

TKP/ML(BOLŞEVİK) III. Konferansı'nın bu konuda aldığı karar şöyledir: "Konferansımız "Ermeni sorunu" nun bizim açımızdan tüm yönleri ile çözülmemiş olduğunu tespit eder. Konferansımız aynı zamanda şunların bizim açımızdan açık ve kesin olduğunu tespit eder:

-Ermeni halkının, Ermeni ulusunun Türk hakim sınıfları tarafından toplu kıyımdan geçirilmesi; en zalimce soykırım örneklerinden biridir. Bu "tarihsel haksızlık" konusunda doğru tavır, çeşitli milliyetlerden Türkiye proletaryasının ortak sınıf mücadelesi açısından hayati önemdedir.

-Bugün Türkiye proletaryasının bölünmüşlüğüne ayakta tutulmasında "Ermeni düşmanlığı" ideolojik planda büyük-Türk şovenizminin ana mücadele araçlarından birini oluşturmaktadır.

-Bugün de Ermeni halkı, Türk faşist hakim sınıfları tarafından yoğun milli baskı altında tutulmakta; diğer azınlıklar gibi, bütünü ile yokedilmeye, "Türkleştirilmeye" çalışılmaktadır.

-Konferansımız, Türk hakim sınıflarının tarihteki Ermeni soykırımını lanetler; Osmanlı devletinin devamı olan TC devletinin bugünkü Ermeniler üzerindeki aktüel milli baskılarını lanetler; bu noktalarda Türk hakim sınıflarını ve Marksizm-Leninizm adına hakim sınıflara suç ortaklığı eden oportünistleri, revizyonistleri teşhir görevini önümüze koyar.

-Konferansımız; bugün Türkiye'deki Ermenilerin "ulus" teşkil etmediği tespitinin;

yurtdışında, Türkiye'ye dönmek ve yerleşmek isteyen Ermenilerin; dönme ve yerleşme haklarının olmadığı biçiminde yorumlanmasına karşıdır. Konferansımız, yurtdışındaki Ermenilerin, Türkiye'ye dönme ve yerleşme hakkını savunduğunu açıklar.

-Konferansımız, bu noktada da bütün milli meselede olduğu gibi, gerçek çözümün proletarya önderliğindeki devrimle gerçekleşeceğini açıklar." (BOLŞEVİK sayı 18, Şubat 1987, "TKP/ML(BOLŞEVİK) III. Konferansı Raporu -II-", sayfa 80-81)

Bolşevik Partizan, bu anlayışla yeni yayın yılında, Türk faşist hakim sınıflarının şoven-ırkçı yüzünü Ermeni soykırımı bağlamında da teşhir etme işine özel ağırlık verecektir. Bu konuda güç oranında belge ve bilgiler devrimci kamuoyunun bilgisine sunulacaktır.

Bu bağlamda bütün devrimci ve Marksist-Leninistlere çağırımız, aynı yönde çalışmalarına katılmaları; kendi yayınlarının yanında Bolşevik Partizan'ın bu yöndeki çabalarına katkıda bulunmalarınıdır.

Özellikle Ermenice bilen okuyucularımızdan ve Ermeni okuyucularımızdan ve Ermeni örgütlerinden bize belge ve bilgilerle yardımcı olmalarını talep ediyoruz.

Bu sayımızda, bu konudaki yayınlarımıza bir giriş olarak Stalin'den "*Türk Ermenistanı Üzerine*" ve "*Yaşasın Sovyet Ermenistan!*" başlıklı makaleleri yayınlıyoruz.

Stalin, bu kısa makalelerin birincisinde, haklı olarak, Ermenistan'ı "*uzak görüşlü olmayan politikacıların*", "*emperyalist diplomasi haydutlarına aldanan*"ların, yani milliyetçi, burjuva politikacılarının kurtuluşa götürmediğine; kurtuluşun "*Ekim'de Rusya'da başlamış olan işçi devriminden geçtiği*"ne dikkat çekmektedir.

İkinci makale ise, çözümün nasıl olduğuna örnektir.

Biz, Türkiyeli komünistler, bugün bir yandan ve esas olarak Ermeni ulusu üzerindeki soykırımı lanetler, Türk şovenizmini lanetler, ona karşı mücadele ederken; diğer yandan Ermeni sorununun da gerçek çözümünün proletarya önderliğindeki devrimle gerçekleşeceğini açıklama görevine sahibiz...

* * *

"TÜRK ERMENİSTANI" ÜZERİNE

"Türk Ermenistan'ı" denilen yer, herhalde Rusya'nın "savaş hukukuna göre" işgal ettiği tek ülkedir. O "cennet köşesi"ki, Batının şiddetli diplomatik ihtiraslarına ve Doğunun kanlı yönetim egzersizlerine uzun yıllar konu olmuştur (ve hala olmaktadır). Bir yanda Ermeni pogromları ve katliamları, diğer yanda yeni bir katliama kılıf olarak tüm ülkelerin diplomatlarının ikiyüzlü "ricaları", fakat sonuç: baştan sona kana bulanmış, aldatılmış ve köleleştirilmiş bir Ermenistan -"uygar" güçlerin diplomasi "sanatı"nın bu "alı-sılmış" resimlerini kim bilmez?

Yurtlarının kahraman savunucusu olan, fakat hiç de uzakgörüşlü politikacılar olmadıkları için emperyalist diplomasi haydutlarına tekrar tekrar aldanan Ermenistan'ın evlatları,

şimdi artık eski diplomatik kombinezonların, Ermenistan'ı kurtuluşa götüren yol olmadığını görmek zorundalar. Ezilen halkları kurtuluşa götüren yolun, Ekim'de Rusya'da başlamış olan işçi devriminden geçtiği açıktır. Rusya halklarının kaderinin, özellikle Ermeni halkının kaderinin, Ekim Devriminin kaderiyle sıkı sıkıya bağlı olduğu şimdi herkes için açıktır. Ekim Devrimi ulusal baskının zincirlerini parçaladı. Halkları ellerinden ve ayaklarından bağlayan Çar'ın gizli anlaşmalarını yırttı. O ve yalnızca o, Rusya halklarının kurtuluşu eserini sonuna kadar götürebilecektir.

Bu düşüncelerden hareket eden Halk Komiserleri Konseyi, "Türk Ermenistanı"nın kendi kaderini özgürce tayini üzerine özel bir karamame çıkarmayı kararlaştırdı. Bu, özellikle şimdi, Alman ve Türk iktidar sahiplerinin, emperyalist karakterlerine uygun olarak, işgal edilmiş bölgeleri zorla egemenlikleri altında tutma isteklerini gizlemedikleri bir anda zorunludur. Rusya halkları, fetih çabalarının Rus Devrimine ve onun Hükümetine yabancı olduğunu bilsinler. Herkes bilsin ki, Halk Komiserleri Konseyi, emperyalist ulusal baskı politikasına karşı, ezilen halkların tam kurtuluşunu koyar.

Halk Komiseri J. Stalin

"Pravda" No. 227,

3 Aralık 1917.

* * *

YAŞASIN SOVYET ERMENİSTAN!

Eziyet ve çok çile çekmiş, Antant ve Daşnaklar tarafından açlığa ve yıkıma terkedilmiş ve kitle halinde kaçmaya mahkum edilmiş, tüm "dost"ları tarafından aldatılmış olan Ermenistan, bugün kurtuluşu kendisini Sovyet ülkesi ilan etmekte bulmuştur.

Ne Ermeni çıkarlarının "ezeli koruyucusu" İngiltere'nin sahte teminatları, ne Wilson'un kötü ünlü ondört maddesi, ne de Milletler Cemiyeti'nin Ermenistan'ın yönetimi için kendi mandası üzerine çığırkan vaatleri, Ermenistan'ı katliamlardan ve fiziksel imhadan kurtaramadı (ve kurtaramazdı da!). Yalnızca Sovyet iktidarı düşüncesi, Ermenistan'a barış ve ulusal yenilenme olanağını vermiştir.

İşte Ermenistan'ın sovyetleşmesine yolaçmış olan bazı olgular. Antant ajanı Daşnakların zararlı politikası, ülkeyi anarşi ve sefalete sürüklemiştir. Daşnakların Türkiye'ye karşı başlattığı savaş, Ermenistan'ın içinde bulunduğu zor durumu son haddine vardırırmıştır. Ermenistan'ın açlık ve haksızlıklardan ıstırap çeken kuzey bölgeleri, Kasyan yoldaşın önderliğinde Kasım sonlarında ayaklandılar ve Ermenistan Devrimci Askeri Komitesi'ni oluşturdular. 30 Kasım'da yoldaş Lenin'e, Ermenistan Devrimci Komitesi Başkanından, Sovyet Ermenistanı'nın doğduğunu ve Devrimci Komite'nin Delijan kentini ele geçirdiğini bildiren bir selamlama telgrafı geldi. 1 Aralık'ta Sovyet Azerbaycan, gönüllü olarak tartışmalı bölgelerden feragat ettiğini ve Sangesur'un, Nahçevan'ın ve

Dağlık Karabağ'ın Sovyet Ermenistan'a devrini açıkladı. 1 Aralık'ta Devrimci Komite, Türk kumandanlığı tarafından selamlandı. 2 Aralık'ta Orconikidze yoldaşın Erivan'dan, Daşnak Hükümetinin kovulduğunu ve Ermenistan birliklerinin Devrimci Komite emri altına girdiklerini bildiren bir haberi geldi.

Bugün Ermenistan'ın başkenti Erivan, Ermenistan Sovyet iktidarının elindedir.

Ermenistan ile çevredeki müslümanlar arasındaki yüzyıllara dayanan düşmanlık, Ermenistan, Türkiye, Azerbaycan emekçileri arasında kardeşçe dayanışma inşa edilerek bir çırpıda yok edilmiştir.

Eski emperyalist diplomasi kurtlarının boş yere kafa patlattığı sözümona Ermeni "sorunu"nu yalnızca Sovyet iktidarının çözebilecek durumda olduğunu, konuyla ilgili olan herkes bilmelidir.

Yaşasın Sovyet Ermenistan!

"Pravda" No. 273, 4 Aralık 1920,

İmza: J. Stalin

(Ocak 1990 tarihli Bolşevik Partizan sayı 56'dan, sayfa 15-18)

Türk şovenizmine ölüm!

Azeri-Türk soykırım girişimleri, tehditleri, saldırılarına karşı,
Ermeni halkıyla dayanışma!

Rus sosyal-emperyalizminin Azerbaycan'daki katliamına karşı,

Azeri halkıyla dayanışma!

Tek çözüm: Proleter enternasyonalizmidir!

KAFKASYA SOSYAL-EMPERYALİST ORDUNUN İŞGALİ ALTINDA

1989 sonunda Malta Zirvesi ertesi ilan edilen "kalıcı barış çağı"ndaki barışın ne tür bir barış olduğuna bir örnek de Ermenistan ve Azerbaycan'daki gelişmeler oldu.

Proleter enternasyonalizmi yerine, özellikle pratik uygulamada(*) "Ruslaştırma" biçimini alan şoven-milliyetçiliği geçiren modern revizyonizm, bu tavrıyla uzun süre açısından Sovyetler Birliği'nde halklar arasındaki gönüllü birliğin temelini de dinamiti yerleştirdi.

Sert sosyal-faşist diktatörlük şartları altında, dipten ve öncelikle **Ruslaştırma siyasetlerine** karşı gelişen ve fakat kendini açıkça ifadelendirme fırsatı bulamayan yerel **milliyetçilik**, özellikle Gorbaçov'un glasnost/prestroyka siyasetlerinin yarattığı görelî özgürlük ortamında başını kaldırmaya başladı.

Bir uluslar ve milliyetler mozaiğini andıran Sovyetler Birliği açısından, yerel milliyetçilik, Sovyetler Birliğinin parçalanmasının en kestirme yoludur. Bunu bilen Batılı emperyalist güçler, geçmişte, tam bir çatışma içinde buldukları ve dize getirmek istedikleri Sovyetler Birliği'nde milliyetçi akımları güçlendirmek için ellerinden geleni yapıyorlardı.

Bu ortamda yerel milliyetçilik(ler) yalnızca merkeze (Rus şovenizmine karşı) karşı bağımsızlıkçı akımlar olarak değil, aynı zamanda yöredeki azınlıklara karşı kendi "milliyetinin" üstünlüğünü, imtiyazını savunan bir biçimde de gelişti. Zaten başka türlü de olamazdı. **Her milliyetçilik**, kendi milliyetinin ezilmesine karşı başkaldırı gibi desteklenmesi gereken bir yana sahip olduğu gibi, aynı zamanda diğer uluslara karşı kendi milleti/milliyetinin imtiyazını savunan ve mutlaka karşı çıkılması gereken bir eğilime de sahiptir. Milliyetçiliğin gelişmesi ortamında, milliyetler arasında tarihten gelen bir dizi düşmanlıklar da yeniden gündeme geldi ve her yanda şoven-milliyetçiliği körükleyen burjuvazi tarafından kışkırtıldı.

Bunun Kafkaslar'daki sonucu, önce Ermenilerin, Azerbaycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti sınırları içinde özerk bir bölge olan "Dağlık Karabağ"da, nüfusun büyük çoğunluğu (%80'i) Ermeni olan bu bölgenin, Azerbaycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nden ayrılarak Ermenistan'a bağlanması talebiyle yaptıkları kitle gösterileri oldu. Bu kitle gösterileri ve talepler Ermeni yığınlar içinde, tarihten gelen haklı kaygı ve kuşkuşlarla

gereçlendiriliyordu ve doğrudan doğruya Karabağ ve Ermenistan'daki Azeri-Türk nüfusu karşısına alan bir niteliği yoktu.

Azeriler içinde çok kısa sürede şoven-milliyetçilik temelinde tepkiler gelişti. "Karabağ Azeridir, Ermeniler Defolsun!" şiarları kısa süre içinde Azeri yığınları içinde taraftar buldu ve ortaya çıkan -en güçlüsü "Halk Cephesi" adındaki olan- milliyetçi örgütler bu tepkiyi yönlendirmeye başladı. Sumgait kentinde Azeri-Ermeni çelişmesi, Azerilerin Şubat 1988'de Ermeni mahallelerine karşı saldırıya geçmesi ve bir katliam gerçekleştirilmesiyle kanlı bir şekilde patladı. Aslında Sumgait'teki bu katliam Sovyet Ermenileriyle, Sovyet Azerilerinin arasındaki barışçı birlikte yaşamaya son veren ve soykırım ortamını yeniden gündeme getiren bir başlangıç oldu. Şubat 1988'den 1989'un Aralık ayına kadar karşılıklı saldırılarda 200'e yakın Ermeni ve Azeri hayatlarını yitirdi. Yine bu dönem içinde yeni bir soykırım tehdidi altında yaşayan 160.000 Ermeni, Azerbaycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti topraklarını terkederek, Ermenistan'a göçmek zorunda kaldı. Yaklaşık o sayıda Azeri de Ermenistan topraklarını terkederek, ters yönde Azerbaycan'a göç etti.

Azeri-Ermeni çatışmaları ve karşılıklı göçler, başlangıçta merkezi otoriteyi doğrudan karşısına almadığı için Gorbaçov'u fazla rahatsız etmiyordu.

Olaylar 1989'un sonuna doğru tırmanmaya, karşılıklı körüklenen ve gelişen milliyetçilik şovenizm sonucu soykırım ortamı olgunlaşmaya ve merkezi otoritenin de tanınmamasına doğru gelişmeye başladı.

Karabağ bağlamında, Karabağ'ın Ermenistan'a bağlanması talebini reddeden, Karabağ'ın Azerbaycan içinde bir özerk bölge olarak kalması ve fakat geçici bir süre merkezden görevlendirilecek bir "özel yönetim"le yönetilmesi yönündeki Moskova kararı ne Ermenileri, ne de Azerileri tatmin etti. Ermenilerin Karabağ konusundaki gösterileri sürdü. Azeriler arasında gelişen şovenizm ise, açık Ermeni düşmanlığı, "Ermenilere ölüm" çağrıları ve her fırsatta küçük grupların saldırılarına; giderek geniş çaplı silahlanmaya vardı. 1989 ortalarından itibaren Azerbaycan'da "Halk Cephesi" ve diğer şoven-milliyetçi örgütlerin silahlı grupları Karabağ'a giriş-çıkışı kontrol altına aldılar. Yığınların baskısı sonucu Azerbaycan hükümeti hem Karabağ'a ve hem de Ermenistan'a karşı bir abluka siyaseti gütmeye başladı. Ermeniler, aç bırakılarak, soğukta bırakılarak dize getirilmek, Karabağ'dan sökülüp atılmak isteniyordu.

Tarihte Türklerden çok çekmiş olan ve Türkler tarafından yüzyılın ilk soykırımına uğratılmış olan Ermeniler de bu gelişmeler karşısında kendilerini korumak için silahlanmaya başladılar. Azerilerin saldırıları karşısında kendilerini, kendilerinden başka koruyacak olmadığını gördükleri noktada, merkezi otorite dışında bir Ermeni silahlı gücü oluşturmak, tek yoldu.

Azerilerin anti-Ermeni saldırıları, Ermenistan'da da Ermeni milliyetçiliğinin iyice gelişmesinin temeli oldu. Ermenistan Yüksek Sovyeti 1 Aralık 1989'da yaptığı toplantısında, Kafkasya'da sınırları belirleyen 16 Mart 1921 Moskova anlaşmasını tanımadığını açıkladı. Aynı toplantıda Karabağ'ın Ermenistan Sovyet Cumhuriyeti'ne bağlandığını; cumhuriyetin adının bundan böyle "Birleşik Ermenistan Cumhuriyeti" olduğu kararı alındı.

Faşist, gerici Türk basını da "Ermenilerden savaş çılgılığı" (Milliyet, 4 Aralık) vb. başlıkları ile verilen bu kararın bir unsuru da, bugün Türkiye sınırları içinde Ermenistan toprak-

larının Ermenistan'a verilmesi talebiydi. Ermeni milliyetçiliğinin geline nokta artık merkezi otoriteyi karşısına aldığını açıkça ilan ettiği, gerçekte hiçbir yaptırımcılığı olmayan, yalnızca Ermenilerin taleplerinin bir kez daha dünyaya duyurulması anlamını taşıyan bu karar, büyük tepkilerle karşılandı.

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği Merkezi Yüksek Sovyeti böyle bir kararın anlaşmalara ve anayasaya aykırı olduğu gerekçesiyle tanınmadığını açıkladı. Faşist, gerici Türk (Türkiye'deki) basın-yayın organları Ermenilere karşı kinlerini kustu, Ermeni düşmanlığını körükleyen ve Azerilere, Ermenileri yok etme çağrısı yapan bir dizi makale, haber, yorum yayınlandı. Azerbaycan'da bu karar, şovenizmin üst boyutlara sıçratılması için bir işaret oldu. Bütün Aralık ayı Azerbaycan'daki Ermenilere saldırılar giderek arttı. Göç edenlerin sayısı hızla yükseldi. Azerbaycan Ermenistan sınırında, Azeri ve Ermeni çetecilerinin silahlı çatışmaları başladı. Karabağ ile Ermenistan arasındaki tek bağlantı, Azeri milliyetçi çeteleri tarafından bütünü ile kontrol altına alındı.

Nahcevan'da İran/Sovyetler Birliği sınır taşları, ayaklanan Azeri kitleler tarafından söküldü. Nahcevan'daki yerel sovyetin iktidarı yerine bir "Halk Cephesi" iktidarının geçtiği ilan edildi.

Olayların artık "Azeri-Ermeni" çatışması boyutlarını aştığı, Kafkaslardaki cumhuriyetlerin Sovyetler Birliği içinde kalıp/kalmaması sorunu haline geldiği görülmeye başlanmıştır.

Olaylar yeni yılda da tüm hızıyla sürdü. 13 Ocak'ta Bakü'de yapılan ve yüzbinlerin katıldığı bir gösteride "bağımsız Azerbaycan" ile "Ermenilere ölüm" şiarları birlikte atılıyordu. Ve bu gösterinin ertesinde Ermeni mahallelerine yapılan saldırıda onlarca Ermeni katlediliyordu.

Ermeni-Azeri çatışmaları ise sınırda iç savaş boyutlarına varmıştı. Gerek Azerbaycan'da ve gerekse Ermenistan'da artık iktidar, esas olarak yönetimi ele geçirmiş olan milliyetçi "Halk Cephesi" ya da "Milli Kurtuluş Cephesi"nin elinde idi.

Bu gelişmeler karşısında Moskova'nın tavrı, Kafkasya'ya büyük ordu güçlerini sürmek, Ermenistan ve Azerbaycan'da sıkıyönetim ilan etmek, Azerbaycan ve Ermenistan'ı Sovyetler Birliği'nden kopmamasını silah gücüyle sağlamak için "gereken tedbirleri almak" oldu. Rus sosyal-emperyalizmi, böylece bir daha kendisi için temel sorunun ve çıkış noktasının "devletin bölünmezliği" olduğunu, bu bağlamda diğer emperyalist, faşist, gericilerden bir farkı olmadığını gösterdi.

Ermenistan'da halk yığınları şu an esas tehlikenin Azerilerin soykırım tehdit ve girişimlerinden geldiğini düşündüklerinden, sıkıyönetime ve Ermenistan'da idareye resmen el koyan Rus ordusuna karşı önemli bir direniş göstermediler.

Buna karşı, Azerbaycan'da Rus ordusu önemli bir direnişle karşılaştı. Şoven kıskırtılmış yığınlar, Rus ordusuna karşı yalnızca Rus ordusu Azerbaycan'ın bağımsızlık isteğini tank paletleriyle ezdiği için değil; aynı zamanda Rus ordusunu Ermenilerin koruyucusu olarak gördüğü için de direndi. Rus sosyal-emperyalizminin ordusu, direnişe karşı acımasız bir biçimde davrandı. Azeri kaynaklara göre 2000'in üzerinde ölü -Rus kaynakları 100'e yakın ölüden söz ediyor!- verildi. Azerbaycan'da Rus sosyal-emperyalizminin sıkıyönetimi, yalnızca silahlı direnişle değil, aynı zamanda bir genel grevle ve bir dizi "sivil itaatsizlik" eylemleriyle de karşılandı. Her gün -gösteri yasağına rağmen-

milyonlarca Azeri sokaklara çıktı, çıkıyor.

Azerbaycan'da kitleler bugün artık kesinlikle resmi yerel yönetim organlarını ve sıkıyönetim organlarını değil, "Halk Cephesi"nin çağrılarını izliyorlar. Yerel sivil yönetim organları da, gelinen yerde, yığınların talepleri doğrultusunda kararlar almak zorunda kalıyor. Azerbaycan Yüksek Sovyeti, sıkıyönetim ilanının derhal kaldırılması ve "işgalci ordunun iki gün içinde geri çekilmesi" kararını aldı. Bunun yapılmaması halinde "Azerbaycan'ın Sovyetler Birliği'nden ayrılacağı kararını alacağını" ilan etti. Bu ultimatom 25 Ocak'ta bitiyordu.

Ultimatom bittiğinde Azerbaycan Sovyeti toplanmamıştı. Toplanması Sıkıyönetimce engellenmiş durumdaydı. Rus sıkıyönetimi "Halk Cephesi" dışındaki tüm örgütleri yasakladığını ilan etmiş; öne çıkan direniş liderlerini, örgüt önderlerini geniş çaplı tutuklamaya girişmişti. Yazıyı yazdığımız 26 Ocak'ta durum buydu.

BATILI EMPERYALİSTLER KAFKASYADA İŞGALİ DESTEKLİYOR

Rus sosyal-emperyalizminin bu yeni askeri saldırısı başka hallerde "insan hakları", "ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı" vb. üzerine mangalda kül bırakmayan Batılı emperyalist güçlerce suskunlukla ve evet bazı hallerde açık onayla, destekle karşılandı.

Geçmişte, mesela Afganistan işgali sırasında, "insan hakları", "ulusların kendi kaderini tayin hakkı", "özgürlük" vb. nutukları atıp, timsah gözyaşları döken, işgale karşı güçleri açıkça destekleyen Amerikan emperyalizmi, şu sıra Sovyetler Birliği'nde Gorbaçov yönetimini zayıflatacak hareketleri kendi çıkarlarına da uygun görmediğinden, bugünkü şefi Bush'un ağzından 24 Ocak'ta Gorbaçov'u desteklediğini resmen açıkladı.

Diğer Batılı emperyalist güçler de, esas olarak Gorbaçov'un aslında müdahalede geç kaldığı eleştirisini getirerek, Kafkasya'da olanların Sovyetler Birliği'nin "iç işi" olduğu ve Rus ordusunun kavga eden fanatik tarafları ayırmak için müdahale etmek zorunda kaldığı, sıkıyönetimin haklı olduğu, vb. vb. tavrını takındılar.

Böylece, bir kez daha, emperyalist ahlakın nasıl çifte standarta dayandığı, emperyalistlerin sözünü ettiği "insani ilkeler" in ancak onların işine geldiği hallerde savunulduğu görüldü. "Özgürlük", "eşitlik", "kardeşlik", "ulusal haklar", "hukukun üstünlüğü", "ulusların kendi kaderini tayin hakkı", "şiddete karşı olma", vb. vb. emperyalistlerin ve onların paralı uşaklarının elinde kitleleri kandırmanın aracı olan sahtekarlıklardır!

Batılı emperyalistler açısından, Gorbaçov'un Sovyetler Birliği'nde devrilmesi, Doğu Avrupa'da perestroyka/glasnost temelinde başlamış olan dağılma ve Batı emperyalizmine kapıları ardına dek açma süreci açısından sonucu belirlenemez tehlikeleri içinde barındırmaktadır. Bu yüzden onun pozisyonunu zayıflatan hareketler, Batılı emperyalistlerin bugünkü siyaseti açısından "uygun" değildir.

Gorbaçov yönetimi kitlelerde uyandırdığı tüketim dürtülerini tatmin edebilecek bir yapılanmayı gerçekleştirmediği için zaten olağanüstü güç durumdadır. Ve kitleler içinde yavaştan homurdanmalar başlamıştır. Ve kuşkusuz Gorbaçov yönetiminin tasfiyeye çalıştığı ve önemli ölçüde tasfiye ettiği diğer modern revizyonist bürokrat takımı, elinden alınan iktidar nimetlerini yeniden elde etmek için fırsat kollamakta, Gorbaçov'un tökezlemesini beklemektedir. Ulusal ayaklanmalar, modern revizyonist, sosyal-emperyal-

list Rus imparatorluğunun birliğini ve bu anlamda varlığını tehdit etmektedir. Ve bu açıktır ki Rus milliyetçiliğinin hiç de hoşuna gitmeyen bir gelişmedir. Ve onlar bu gelişmeden sonuç olarak Gorbaçov'un siyasetini sorumlu tutacaktır, tutmaktadır. Siyasi gelişmelerin mantığı lafta çok barış yanlısı görünen ve mesela Brejnev dönemindeki Afganistan işgalini "siyasi hata" olarak niteleyen Gorbaçov'un, şimdi Kafkasya'ya yüzbinlerle askeri yığmasını zorlamaktadır. Gelinen noktada Gorbaçov'un kaderi, Rus sosyal-emperyalist imparatorluğun birliğinin en tutarlı savunucusu olarak "gücünü göstermesi"ne bağlı görünmektedir.

İşte Gorbaçov sosyal-emperyalistinin yüzündeki barış meleği maskesini yırtan ve gerçek yüzünü ortaya çıkartan, siyasi gelişmenin bu mantığıdır. Gorbaçov kliği Azerbaycan'daki ayaklanmayı kanla bastırarak, bir yandan milliyetçi akımlara gözdağı vermeye çalışmakta; diğer yandan da Rus milliyetçilerine kendisinin de en az diğer modern-revizyonist kanat kadar Rus çıkarlarının savunucusu olduğu mesajını vermektedir.

Ulusal kurtuluş için ayaklanan bir halkı, zorla bir birlik içinde tutmak siyaseti eninde sonunda iflas etmeye mahkumdur. Bu noktada proleter enternasyonalizmi yerine milliyetçiliği geçiren modern revizyonistler, şimdi ektiklerini biçmektedirler ve cinleri çağırın ve fakat geri göndermesini beceremeyen büyücü çiraklarının durumuna düşmüşlerdir.

Rus ordusu şimdi Azerbaycan'da tam bir işgal ordusu görünümünde, Azerbaycan'ın bağımsızlık, özgürlük mücadelesini bastırmaya çalışan bir cellat konumundadır. Saldırı, kısa sürede statükoyu yeniden kurma biçiminde "başarılı" olsa bile, kısa süreli sonuç, sosyal-emperyalist Sovyetler Birliği'nin birliğinin korunması olsa bile, orta ve uzun erimde modern-revizyonizmin yönetiminde Sovyetler Birliği'nin parçalanması için şartları olgunlaştıran bir rol oynamaktadır.

Bu saldırı şu andaki durumuyla, merkezi otoriteye karşı Azerbaycan'da bir gerilla savaşını resmen başlatan bir saldırı olmuştur. Ve bağımsızlık isteğinin şiddetle bastırılabilmesi ancak zamanla sınırlı olabilir. O istek, er geç Rusya'yı da dize getirecektir.

Fakat Rus sosyal-emperyalistleri, bu kanlı bastırma hareketiyle yalnızca Azerbaycan'ı değil, gözdağı vermek istedikleri diğer Türkmen kökenli milliyetleri ve müslüman nüfusu uzun vadede kaybetmiştir. Artık Türk milliyetçiliğinin ve dinciliğin propagandasında-ajitasyonunda Sovyetler Birliği içinde verimli bir toprağa düşme için ortam çok daha uygun hale gelmiştir.

Bu kadar da değil! Azerbaycan'daki kanlı olaylar, ayrılma isteğini dile getiren bir dizi başka ulusa da, barışçıl yollarla bugünkü Sovyetler Birliği'nden ayrılmanın olanaklı olmadığını göstermekte; bütün ayrılmak isteyen uluslara silahlı ayaklanma yolunu göstermektedir. Ayrılma konusunda isteklerini açıkça formüle etmiş olan Baltık ülkelerinin, Azerbaycan'da Rus ordusunun katliamına karşı açıkça tavrı almış olması ve Azerbaycan'ın yanında olduklarını açıklamış olmaları, modern-revizyonist, sosyal-emperyalist efendilerin baltayı taşa vurmuş olduklarını gösteren bir işaretir.

Modern-revizyonizmin iflası, sosyal-faşist sistemlerin çöküşü; yığınlara emperyalist burjuvazinin elindeki tüm araçlarla, "sosyalizm" in kapitalizm karşısında yenilgisi olarak tanıtılıyor. Ve yığınların tek bilgi kaynağı, emperyalist iletişim tekelleri olan, büyük çoğunluğunun bilincine bu biçimde yansıyor. "Yenilen", yığınların gözünde, aynı zamanda "proleter enternasyonalizmi" düşüncesi, ulusların, halkların barış içinde bir ara-

da yaşama düşüncesi de oluyor. Milliyetçilik en şoven biçimleriyle bir “yeniden doğuş” yaşıyor. Her yanda milliyetçi akımlar güçleniyor. Bunun sonucu çok uluslu devletlerde milli ayaklanmalar, kanlı savaşlar, emperyalist büyük güçler arasında –şimdiki durumda özellikle Alman emperyalizminin durumunun değişmesi, onun güçlenmesi, Rus sosyal-emperyalizminin zayıflaması vb. ile– yeniden paylaşımın gündeme getirilmesi olacaktır. “Barışçı” yöntemlerin bittiği yerde, “milli” siyasetler, savaş araçlarıyla sürdürülecektir.

Azerbaycan’daki gelişmeler bu alanda olacaklar için, yalnızca bir “açış”, bir satır başıdır! Eğilimin nereye doğru olduğunu gösteren bir işarettir. Biz Komünistler olayları değerlendirirken, bunların da bilince çıkartılmasının mutlaka gerekli olduğu görüşündeyiz. Proleter enternasyonalizminin yerine milliyetçilik; ulusları, halkları barbarca birbirini kırmaya geçmişte götürmüştür, hala götürmektedir ve gelecekte de götürecektir.

TÜRK FAŞİST HAKİM SINIFLARININ KAFKASYA’DAKİ GELİŞMELER KARŞISINDAKİ TAVRI

Türk faşist hakim sınıflarını bu gelişmeler oldukça hazırlıksız yakalamış görünmektedir. Onların zorluğu birden fazladır:

* Batılı emperyalist güçlerle bağlantılar ve onlara uşaklık dolayısıyla onların siyasetleriyle taban tabana zıt bir siyaset izlemek, Türk faşist hakim sınıflarının yapacağı iş değildir. Onlar siyasetlerini **bugün** Batılı emperyalist güçlerle “uyum içinde” tespit etmek zorundadırlar. Batılı emperyalist güçler, yukarıda da ortaya koyduğumuz gibi, şimdilik Sovyetler Birliği açısından statükonun korunmasından, Gorbaçov’un zorda bırakılmasından yanadır. O halde –bu bakış açısıyla– hakim sınıflar **resmi siyasetlerinde açıkça** Sovyetler Birliği’ndeki Türkmen kökenli nüfusu Sovyet Rusya’dan kopma, ona karşı ayaklanma yönünde teşvik edip, **destekleyemezler**.

Hal böyle olduğu için de, faşist Özal ABD gezisi sırasında gazetecilerin bu konuda sorduğu bir soruya, bizim karışmamıza gerek yoktur yollu, “*Azeriler şii, biz sünniyiz*” biçiminde bir cevap vermiş, Türkiye’nin bu işe karışmayacağı yönünde bir açıklama yapmıştır. Her ne kadar gerekçelendirmede şu anda hakim sınıfların hiç istemediği bir “Alevi-Sünni” ayrımı kısırtıcılığı yapılması aptallığı olsa da, yine de mesajın esası “biz karışmıyoruz” şeklindedir.

* Gelişmelerin boyutlarının şu anda Türk faşist hakim sınıflarının hoşuna gitmeyen halde olmasının bir başka nedeni, Sovyetler Birliği’nin –başta Gorbaçov da olsa– “bölünmesine” izin vermeyeceğinin belli olmasıdır. Sovyetler Birliği’ndeki Türkmen milliyetlere resmen açık destek, Sovyetler Birliği ile askeri çatışmayı göze almak demektir ki, bu bugünkü şartlarda Türk hakim sınıflarının –tek başlarına– göze alacağı bir şey değildir.

* Statükonun şimdilik korunması, Türk hakim sınıfları açısından, bugünkü Türkiye’nin de çok uluslu bir devlet olması gerçekliğinin de dayattığı bir zorunluluktur. Türk faşistleri bugün Türkiye’nin “bölünmezliğini” korumak için Kuzey Kürdistan’da savaş yürütme durumundadır! Sovyetler Birliği’nin içindeki Türkmen milliyetlerin Rus boyunduruğundan kurtulması için mücadele çağrıları ve destek, Türkiye’de bir Kürdistan ve

bir Ermenistan kurulması için mücadelenin Ruslarca desteklenmesinin bahanesi olabilir. Ankara’daki Sovyetler Birliği Büyükelçiliği Müsteşarı Walter Sonia 23 Ocak’ta yaptığı basın toplantısında, Türk gazetecilerin “*Azerilere karşı alınan olağanüstü tedbirleri*” eleştirir yönde soruları üzerine aynen şöyle demektedir: “*Olağanüstü hali ve bu tedbirleri sizlere anlatmama lüzum yok. Tecrübenizden (abç) bunun hangi sebeplerden alındığını biliyorsunuz.*” (Milliyet, 24 Ocak)

Bu olmasa bile, Azerbaycan’ın “bağımsızlığını” insani gerekçelerle savunmaya kalkın bir TC’nin, aynı şeyi Ermenistan için neden savunmadığı sorusu derhal gündeme gelir. Statükonun bozulması, Ermenistan’ın en az Türkiye toprakları içinde olan Doğu Ermenistan topraklarını istemesini de gündeme getirebilir. Bu ise, Türk faşistlerinin işine hiç gelmez.

İşte bugünkü gelişmeler karşısında takınılan resmi tavırlarda, sorunun Sovyetler Birliği’nin bir iç sorunu olduğunun merkeze konmasının temel nedenleri bunlardır.

Ama meselenin bir de diğer yönü vardır. Türk milliyetçiliği tüm Türk hakim sınıflarının ideolojik temel dayanaklarından biridir. Ve onlar fırsatını bulduklarında tabii ki etki alanlarını genişletmek isterler. “Büyük Türkiye” düşleyenlerin, bu düşlerinde kuşkusuz Türkiye dışındaki Türkler, “Dış Türkler” açısından da Türkiye en azından dıştan bakıldığında “özlenen ülke” durumundadır. (Bu “özlenenlik” Bulgaristan göçmenleri somutunda olduğu gibi, yaşadığında çabuk geçen bir hastalık. 300.000 göçmenin 100.000’i geri dönmüş durumda...)

Diğer yandan Türkiye’nin içte unutturulmasında fayda olan birçok sorunu vardır.

İşte böyle bir ortamda, Azerbaycan’da ayaklanma ve Azeri yığınların Rus tankları altında ezilmesi, Türkiye’de şovenizmin ve ırkçılığın körüklenmesi ve Azerileri ezip geçen tankların “komünist” Rus tankı olarak gösterilip, anti-komünizmin körüklenmesi; Rusların Ermenilerle anlaştığı yalanı temelinde anti-Ermeni kışkırtıcılığın yaygınlaştırılması; zaten bütün hristiyanların müslüman düşmanı olduğunun söylenip, dinciliğin körüklenmesi vb. için büyük fırsatlar doğurmuştur.

Şu son günlerde Türk faşist, gerici basın-yayın organları, şovenizmin en iğrenç kusmuklarını saçıyorlar etrafa.

İrkçılar içinde en açık sözlü olanları “gönüllü” toplamaya başladı bile! Biraz cilalı ırkçılar ise, kışkırtıcılığı “insan hakları” vb. adına ince yöntemlerle; tarihi “gönül bağları” ile vb. yapıyorlar.

Düzenlenen mitinglerde “*Ermenilere ölüm!*”, “*Kahrolsun komünizm!*”, “*Kanımız aksa da zafer islamın!*”, “*Vatan ne Türkiye’dir, ne Türkistan, vatan bir ilahi hedefdir: Turan!*”, “*Ayrılır mı gönül candan, Türkiyeyken Azerbaycan!*”, “*Ordu Bakü’ye!*”, “*Bozkurtlar Bakü’ye!*”, “*Ordu Moskova’ya!*”, “*Bozkurtlar Moskova’ya!*”, “*Karabağ Ermenilere mezar olacak!*”, vb. vb. çığlıkları yankılanıyor.

Türkiye’de yaşayan Ermeniler yine soykırım korkusu içinde yaşıyor.

Resmi ağızlar bu durumda, bir yandan “*gelişmeler Sovyetler Birliği’nin iç işidir*” derken, hemen ardından, “ama”yı bastırıp devam ediyorlar: “*Azerbaycan’da gönül bağlarımız olan Azeri kardeşlerimize yakınlık duyuyoruz. Onların ezilmesine göz yumamayız*”. Temkinli bir ırkçılık körüklemesi, bugünün resmi siyaseti durumunda.

Hakim sınıfların faşist partileri bu ortamda şovenizmin şampiyonluğunu sakın ha bir

diğerine kaptırmamak için demec üzerine demec patlatıyorlar.

HER TÜRLÜ MİLLİYETÇİLİK KARŞISINDA KOMÜNİST TAVIR NE OLMALIDIR?

Biz Türkiyeli-Kuzey Kürdistanlı komünistler bu gelişmeler karşısında şunları açıklıyoruz:

* Biz komünistler olarak her türlü milliyetçiliğin düşmanıyız. Türkiye-Kuzey Kürdistanlı komünistler olarak, öncelikle ülkemizde hakim olan Türk şovenizminin düşmanıyız. Bu yüzden her şeyden önce, Türk hakim sınıflarının Kafkasya'daki olaylardan yola çıkarak şovenizmi körüklemesine karşı mücadeleyi, bütün komünistlerin, devrimcilerin ve gerçek demokratların birincil görevi olarak görüyoruz. Hakim sınıfların Türk şovenizmini körüklemesine karşı proleter enternasyonalizminin bayrağını yükseklere kaldırmak bizim görevimizdir.

* Türk faşistlerinin Azerbaycan'da "ulusların kendi kaderini tayin hakkı"ndan yana tavır takınması, "özgürlük"ten vb. yana tavır takınması, korkunç bir iki yüzlülüktür. Türk faşistleri Türkiye'de, Kuzey Kürdistan'da ırkçı şoven baskıların bizzat uygulayıcısıdır! Onun özgürlük, ulusların kendi kaderini tayin hakkı vb. adına konuşma hakkı yoktur.

Kürdistan'a ayrılma hakkını savunmayan, Kürdistan'dan Türk ordusunun çekilmesini savunmayan, Kuzey Kıbrıs'tan işgalin kaldırılmasını savunmayan, Türk olmayan milliyetlere hak eşitliğini savunmayan hiç kimse, Azerbaycan'dan Rus ordusunun çekilme talebini getirme hakkına sahip değildir. Türkiye'de, Kuzey Kürdistan'da uluslara hak eşitliğini savunmayanların, bunu başka bir yerde savunması sahtekarlıktır. Azerbaycan konusunda da hakim sınıflarla ve ırkçı-şoven milliyetçilerle; devrimci, demokrat ve komünistler arasında hiçbir ortak nokta yoktur, olamaz.

* Biz ikinci olarak, Azeri-Türklerin Ermenilere yönelik saldırılarını karşısında açıkça Ermenilerin yanında olduğumuzu ilan ediyoruz. Türklerden çok çeken Ermeni ulusunun şimdi de bir soykırım tehdidi altında yaşadığını görüyor, Azeri-Türlere kuşkuyla bakışını anlıyoruz. Karabağ'ın Ermenistan'a bağlanması talebi -doğru çözüm olmasa da- bu bağlamda anlaşılır bir taleptir. Biz tüm komünistlerin, devrimcilerin ve gerçek demokratların Ermenilerin bir ikinci soykırıma uğramaları tehdit ve tehlikesi karşısında, onların yanında olmaları gerektiğini düşünüyoruz. Bu hiçbir şekilde, bizim Ermeni milliyetçiliğinin, kendisi için talep ettiği imtiyazları desteklediğimiz ve destekleyeceğimiz anlamına gelmiyor.

* Biz üçüncü olarak, Azeri işçi, köylü ve emekçilerinin Rus sosyal-emperyalizmine karşı mücadelesini destekliyoruz. Biz, "Sosyal-emperyalist Rus askeri Azerbaycan'dan defol!" şiarını atıyoruz. Bu bağlamda da bizim desteğimiz, sınırlı, milliyetçiliğin baskıya karşı çıkan yönüyle sınırlıdır. Biz Azerilerin Rus askerlerine karşı mücadelesiyle, Ermenilere karşı saldırılarını birbirinden ayırıyoruz. Birinciyi desteklerken, ikinciye açıkça karşı olduğumuzu ilan ediyoruz.

* Biz milliyetçiliğin çıkar yol olmadığını; milliyetçiliğin işçilere emekçilere yalnızca kan, gözyaşı, ölüm getirdiğini; kurtuluşun burjuvazinin önderliğinde her ulusun diğerleriyle dalaşan kendi küçük devletçiklerinde değil; aynı büyük ülkü için birlikte müca-

dele eden, komünizm uğrunda birlikte mücadele eden tüm ulusların ayrılma hakkını tanıyan, ulusal devletlerin, bölgelerin vb. özgür iradeleri temelinde birleştiği büyük sosyalist devletlerde, giderek uluslar arasındaki her türlü farkın silinmesinde, devletsizlikte, komünizmde olduğunu söylüyoruz.

Değişik ulusların, aynı devlet çatısı altında, barış içinde yanyana ve birlikte yaşamasının imkansız olduğu tezine karşı, bunun proleter enternasyolizmini temel alan sosyalist bir iktidar altında -ve kendi hür istekleri temelinde- mümkün olduğunu; Lenin ve Stalin önderliğinde Sovyetler Birliği'nin deneyiminin bunun en açık kanıtı olduğunu söylüyoruz.

Şimdi yozlaşmış, bürokratlaşmış, sosyal-emperyalistleşmiş, sosyal-faşist bir diktatörlük şartlarında birbirini "yiyen" Ermenistan ve Azerbaycan halkları, Lenin, Stalin önderliğinde, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin kurulmasında aktif olarak omuz omuza mücadele etmişlerdi.

1922'de Sovyetler Birliği'ni oluşturan Sosyalist Cumhuriyetler içinde yer alan "Transkafkasya Federatif Cumhuriyeti" içinde birleşmiş olan Ermenistan ve Azerbaycan delegeleri birlikte şu metni imzalıyorlardı:

«Sovyet cumhuriyetlerinin kurulmasından bu yana, dünya devletleri iki kampa bölünmüş buluyorlar: kapitalizm kampı ve sosyalizm kampı.

Orada, kapitalizm kampında, ulusal düşmanlıklar ve eşitsizlik, sömürgeci kölelik ve şovenizm, ulusal baskı ve pogromlar, canavarlıklar ve emperyalist savaşlardan başka bir şey yok.

Burada, sosyalizm kampında, karşılıklı güven ve barış, ulusal özgürlük ve eşitlik, barış içinde birarada yaşama ve halkların kardeşçe işbirliği var.

Milliyetler sorunu, halkların özgür gelişmesini, insanın insan tarafından sömürülmesi sistemi ile bağdaştırarak çözüme yolundaki kapitalist dünyanın onlarca yıllık denemeleri verimsiz çıkmıştır. Tersine, ulusal çelişkiler yumağı, gitgide daha karmaşık bir duruma geliyor ve bizzat kapitalizmin varlığını tehdit ediyor. Burjuvazinin, halkların işbirliğini örgütlemekte aciz kaldığı ortaya çıkmıştır.

Ulusal baskıyı kökleriyle birlikte yıkmak, bir karşılıklı güven ortamı yaratma ve halkların kardeşçe işbirliğinin temellerini atmanın ancak Sovyetler kampında, ancak nüfusun çoğunluğunu kendi çevresinde toplamış bulunan proletarya diktatörlüğünde olanaklı olduğu ortaya çıkmıştır.

Sovyet cumhuriyetlerinin, iç ve dış tüm dünya emperyalistlerinin saldırılarını püskürtmesi yalnızca bu koşullar sayesinde mümkün olmuştur; iç savaşa başarıyla son vermeleri, varlıklarını güvence altına almaları ve barışçıl iktisadi inşaya geçmeleri yalnızca bu koşullar sayesinde mümkün olmuştur.

Ama savaş yılları hiç de iz bırakmadan geçmemiştir. Savaşın miras olarak bıraktığı yakılıp yıkılmış tarlalar, işlemez olmuş fabrikalar, yakılıp yıkılmış üretici güçler ve tükenmiş iktisadi kaynaklar, çeşitli cumhuriyetlerin iktisadi inşaa alanındaki yalıtık çabalarını yetersiz kılmaktadır. Ulusal ekonominin yeniden inşasının, cumhuriyetler ayrı ayrı varoldukları sürece imkansız olduğu ortaya çıkmıştır.

Öte yandan, uluslararası durumun güvensizliği ve yeni saldırılar tehlikesi, kapitalist kuşatmaya karşı Sovyet cumhuriyetlerinin birleşik cephesinin kurulmasını kaçınılmazlaştırmaktadır.

Son olarak, sınıfsal özü itibariyle enternasyonal olan Sovyet iktidarının bizzat yapısı, Sovyet cumhuriyetlerinin emekçi yığınlarını sosyalist bir aile içinde birleşme yoluna itmektedir.

Bütün bu koşullar, Sovyet cumhuriyetlerinin, aynı zamanda hem dış güvenliği, hem iç iktisadi gönenci ve halkların ulusal gelişme özgürlüğünü güvence altına almaya yetenekli bir federal devlet biçiminde birleşmesini buyuruyor.

Kendi Sovyet kongrelerinde kısa süre önce "Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği" nin kurulmasına ilişkin kararı oybirliği ile kararlaştırmış bulunan Sovyet cumhuriyetleri halklarının iradesi, bu birliğin, eşit haklara sahip halkların özgür bir birleşmesi olduğunun; her cumhuriyetin Birlik'ten özgürce çıkma hakkının güvence altında bulunduğu; Birliğe girişin varolan ya da gelecekte ortaya çıkacak tüm sosyalist Sovyet cumhuriyetlerine açık olduğunun; yeni federal devletin, halkların barış içinde birarada yaşama ve kardeşçe işbirliğinin 1917 Ekim'inde atılan temelinin ona layık bir taçlandırmasını oluşturduğunun; onun dünya kapitalizmine karşı güvenilir bir kale olacağını ve bütün ülkeler emekçilerinin bir dünya Sovyet sosyalist cumhuriyeti biçiminde birleşmesine giden yolda yeni bir adım oluşturacağını güvenilir garantisidir.

Tüm bunları bütün dünya önünde ilan eden ve temsilcileri olduğumuz Sovyet sosyalist cumhuriyetlerinin anayasalarında ifadesini bulan Sovyet iktidarının temellerinin sarsılmazlığını resmen ilan eden biz bu cumhuriyetler delegeleri, bize verilmiş bulunan yetki gereğince, "Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği" nin kuruluşu üzerine bir antlaşma imzalamayı kararlaştırırız.» (Stalin, "Marksizm ve Ulusal Sorun ve Sömürge Sorunu" derlemesi, sayfa. 97 vd., Rusça, 1922.)

İşte bizim ulusal sorunun çözümü için savunduğumuz budur.

Bu bağlamda bazı Marksizm-Leninizm adına konuşan oportünistlerden gelen iki temel itiraz konusunda kısaca tavrı takınmak istiyoruz.

Deniyor ki, eğer bu sorun, Lenin, Stalin döneminde gerçekten çözülmüş olsaydı, şimdi bu milli düşmanlıkların yeniden ortaya çıkması mümkün olmazdı. Şimdi bu milli düşmanlıklar patladığına göre, demek ki bu sorun Lenin, Stalin döneminde de çözülmemiştir!

Bu itirazı getirenler, önce Lenin, Stalin dönemiyle; modern-revizyonistlerin iktidarı dönemleri arasındaki nitel farklılığı –milli sorunla ilgili siyaset bağlamında da– kavramamıştır. Bunları bilinçli olarak birbirine karıştıran modern-revizyonistlerin ve her türden emperyalist burjuva ideologlarının dümen suyunda hareket etmektedirler. Lenin, Stalin döneminde savunulan ve uygulanan proleter enternasyonalizmiydi! Ve onların döneminde bütün uluslardan proletarya gerçekten birlik içinde, coşkuyla sosyalizmi inşa için mücadele etme durumundaydı. Milli düşmanlığı körükleyecek bir dış ortam yerine, milli çelişmelerin giderek yumuşamasına yol açan bir ortam sözkonusuydu. Lenin, Stalin döneminde herhangi bir ulusun bir başka ulusa karşı katliamlar düzenlemesi görülen bir şey değildi!

Modern-revizyonistler "Ruslaştırma" siyasetleriyle, milliyetçiliğin yollarını açtılar. Sosyalizm yerine kapitalizmi, proleter enternasyonalizmi yerine milliyetçiliği hakim kıldılar. Böyle bir ortamda henüz yok olmamış olan, ama proleter enternasyonalizmi tarafından mücadeleyle geri itilmiş olan milliyetçi görüşlerin yeniden ortaya çıkması,

gelişmesi kaçınılmazdı; öyle oldu...

Bu itirazı getirenler, ikinci olarak milliyetçilik gibi bir ideolojinin izlerinin bir-iki kuşak, 20/30 yıllık bir önem içinde ortadan kaldırılamayacağını kavramıyor ve **çözüm**den yalnızca **milliyetçiliğin** tüm kökleriyle bir daha geri gelmemecesine tarihe gömülmesini anladıklarından, "çözülmedi" diyorlar. Bunlar sapla samanı birbirine karıştırıyor. Bu konularıyla milliyetçilik konusunda nitel değişikliği gözlerden gizliyorlar.

Yine deniyor ki: Milliyetçiliğin bunca yaygın olduğu bir dönemde, proleter enternasyonalizmi adına, her türlü milliyetçiliğe karşı çıkma adına, pratik olarak şu veya bu milli hareketi koşulsuz desteklemeyi reddeden bir tavrı takınmak, bu konuda **pratik** olmaktır, hayalci, vb. vb. ...

Böyle düşünenlere de diyeceğimiz şudur: Pratik olma adına önerilen şey, gerçekten milli çıkarlar adına yapılan barbarlıkları destekleme çağrısıdır. Biz böyle bir pratikçiliği reddediyoruz. Milli sorun bağintısında **ya Sosyalizm**; ulusların sosyalist devletler içinde özgür birlikteliği, **ya da barbarlık** diyoruz!

(*): Açıktır ki modern revizyonizm teoride de, lafta hala yer yer enternasyonalizm lafları etmesine rağmen, Marksist-Leninist teoriyi bu alanda da revizyondan geçirdi. Sovyetler Birliği'nde modern-revizyonistlerce uygulanan Ruslaştırma siyaseti teorik olarak de gerekçelendirilmeye çalışıldı. Bunu, önümüzdeki sayılarda ayrı makalelerde göstermeye çalışacağız.

(15 Şubat 1990 tarihli Bolşevik Partizan sayı 57'den, sayfa 3-11)

1915'deki soykırımın bir tanığı

56. sayımızda "Türkiyeli Komünistler, Türk şovenizminin en iğrenç uygulamalarından biri olan Ermeni soykırımı ve soykırımın suçlularını teşhir etme görevine sahiptir" demiş ve Türk faşist hakim sınıflarının şoven-ırkçı yüzünü Ermeni soykırımı bağlamında da teşhir için güç oranında belge ve bilgileri devrimci kamuoyunun bilgisine sunacağımızı belirtmiştik.

Buna uygun olarak, bu sayımızda, tarihte "Talat Paşa Duruşması" olarak geçen duruşmaların steno ile tutulmuş söz tutanaklarından bir bölüm yayınlıyoruz.

Sözkonusu duruşmalar 2-3 Haziran 1921'de, Berlin III. No'lu Ağır Ceza Mahkemesi'nde yapılmıştır. Mahkeme, jüri heyetli bir mahkemedir. Davacı Alman Başsavcısı Gollnick; davalı, 15 Mart 1921'de Talat Paşayı Berlin/Charlottenburg semtinde, sokak ortasında iki kurşunla vurarak öldüren Soromon Teleryan'dır. Savcılık, Soromon Teleryan'ın cinayet suçundan yargılanıp, idamla cezalandırılmasını talep etmektedir.

Savcılık tüm duruşma boyunca elinden geldiği ölçüde -her şeyden bağımsız olarak- yalnızca Talat Paşa'nın öldürülmesi olayının görülmesini, sorunun öncesinin, Soromon Teleryan'ın Talat Paşayı öldürmesinin nedenleri üzerinde durulmamasını ister.

Teleryan'ın avukatları ise, eylemin anlaşılabilmesi için Soromon Teleryan'ın yüzbinlerce Türkiyeli Ermeni ile birlikte 1915'de yaşadıklarının mutlaka bu davanın konusu olduğu gerçeği üzerinde ısrar ederler. Sonuçta bir dizi Ermeni katliamını bizzat yaşamış tanık dinlenir. Bu tanıklar Ermenilere karşı girilen soykırımın kendi somutlarında nasıl olduğunu mahkemeye anlatırlar. Duruşmalar soykırımdan bir dizi tesadüfle kurtulan Ermeni tanıkların İttihat ve Terakkici Türk Hükümeti'nin soykırım suçunu somut ve canlı verilerle teşhir ettiği bir foruma dönüşür.

Teleryan'ın kendisi 1915'de İttihat ve Terakkî Hükümeti, Türkiye'deki Ermenileri "tehcir" (göç ettirme) adı altında yok etme kararı aldığı anda, 55 yaşındaki babası, 53 yaşındaki annesi, 28 ve 22 yaşlarındaki iki erkek kardeşi, 26, 17 ve 15 yaşlarındaki üç kız kardeşiyle Erzincan'da yaşayan iyi halli bir aileye mensup bir Ermenidir. Temmuz ayında Erzincan'da yaşayan Ermeni ailelerinin "tehcir" edilmesi kararı üzerine, 20 bin kadar Ermeni ile birlikte hedefi meçhul bir kervana katılır.

Teleryan bu "yürüyüş" sırasında, daha şehir dışına çıktıktan kısa süre sonra anne ve babasının öldürülmesini; iki kız kardeşinin ırzına geçilip öldürülmek üzere "kaçırılmasını", erkek kardeşlerinden birinin kafasının baltayla parçalanmasını yaşar. Kafasına yediği bir darbeyle kendini kaybedinceye kadar -kendi ailesi bağlamında- yaşadıkları bunlardır. Daha sonra kendine geldiğinde -ki ne kadar süre baygın kaldığı belli değildir; ölüm kervanı ölüleri yol kenarında bırakarak, bu arada Soromon'u da ölü sanarak yoluna devam etmiştir- ilk gördüğü bir diğer erkek kardeşinin kendi üzerinde yatan ölüsüdür! Etrafı ölü doludur!

İşte bu olayları yaşayan, öldüğünü bizzat görmediği diğer kadeşlerinden de hiçbir haber almayan Teleryan'dır, Talat Paşayı öldüren...

Bu olaylar sonucu ruh ve beden sağlığını yitiren Teleryan'ın Türkiye'de yüzyılın ilk planlı soykırımının hedefi olan Ermeni ulusunun tesadüfen hayatta kalan bir ferdi olarak, "tehcir" kararının alınmasında ve uygulanmasında başrol oynayan, dönemin İçişleri Bakanı Talat Paşayı Berlin'de gördüğünde onu öldürmesi, bir soykırım suçlusunu cezalandırmaktan başka bir şey değildir.

Nitekim, jüri heyeti de sonuçta yüzbinlerin katlini bilinçli olarak emreden ve uygulayanlardan biri olan Talat Paşayı öldüren Teleryan'ın "cinayet" -yani bilerek, planlayarak ve adi dürtülerle bir insanı öldürmek- suçuyla mahkum edilemeyeceği sonucuna varmış; Teleryan hakkında beraat kararı vermiştir. Teleryan hakkındaki bu beraat kararı aynı zamanda Talat Paşa ve diğer İttihat Terakkî Hükümeti üyeleri ve bu soykırımda yer alanlar için suçluluk kararıdır da.

Duruşmada, Ermeni olmayan bazı bilirkişiler de dinlenmiştir. Bunlar, olaylar sırasında Türkiye'de bulunan, olayları şu veya bu görevleri nedeniyle bizzat gören, yaşayan, bilgi sahibi olan Almanlardır.

Bunlardan biri, Alman protestan yazarı Dr. Johannes Lepsius'tur. Bu sayımızda bu bilirkişinin tanık ifadesini aynen yayınlıyoruz.

Ermeni soykırımı, bugün yalnızca 75. yıldönümü yaklaştığından güncellik taşımıyor. Azerbaycan'da Azeri-Türkler bugün de Ermenileri yok etme, Azerbaycan'ı Ermenilerden temizleme hedefini açıkça dile getiriyor; Ermenilere karşı katliamlara giriyor.

Türkiye'de de Azeri-Türklerin Türk kan kardeşleri "*Karabağ Ermenilere mezar olarak!*", "*Ermenilere ölüm!*" çığlıklarıyla, "*Bozkurtlar Bakü'ya!*", "*Ordu Erivan'a!*" vb. çığlıklarla gösteriler yapıyor, en hızlı ırkçılar Ermenilere karşı cihat için gönüllü topluyor.

Türkiye'de kalan az sayıda Ermeni, bugün yine Ermenilere karşı kıskırtılmış yığınların saldırı tehdidi altında, katliam tehdidi altında, katliam korkusu içinde yaşıyor.

Bu ortamda Ermeni soykırımı yalnızca geçmişteki tarihi bir haksızlık olarak değil, bugün de Türk ırkçılarının yeniden hazır olduğu bir olay olarak kavranmak zorundadır. Bugün "Azerilerle dayanışma" adına, Ermenilere karşı işlenen katliam ve suçlara göz yumma, geçmişteki Ermeni soykırımının varlığını reddetme ile aynı çizgidedir. Ve Türkiye'de devrimin en önemli ideolojik ve pratik düşmanlarından biri olan Türk şovenizmi ile uzlaşma, evet objektif olarak onunla birleşme çizgisidir.

Dr. Johannes Lepsius'un bilirkişi ifadesi

Bilirkişi: Yazar, Dr. Johannes Lepsius, 62 yaşında, protestan.

(Bilirkişi yemininden sonra)

BAŞKAN: Siz sorunu biliyorsunuz. Lütfen fazla gerilere gitmeden şu konuda açıklama yapın: 1915'te Ermenilerin katledilmesinde burada anlatıldığı boyutlarda vahşet yaşandı mı? Sizin araştırmalarınıza ve deneyimlerinize göre, davacının ve tanıkların yaşadıkları hakkında verdikleri ifadeler inanılır mıdır? Sözkonusu kervanların bekçileri kimlerden oluşuyordu? (Bu son soru General Liman von Sanders(*) tarafından cevaplandırıldı.)

BİLİRKİŞİ LEPSIUS: Genel sürgün kararı Jön-Türk komitesi tarafından karar altına alınmış (Burada İttihat Terakki Hükümeti, en başta da Enver, Talat, Cemal Paşalardan oluşan üçlü komite kastediliyor /YN), İçişleri Bakanı Talat Paşa (ve Savaş Bakanı Enver Paşa) tarafından uygulama emri verilmiş ve Jön-Türk komitesi aracılığıyla uygulanmıştır. Sürgün, genel tehcir 1915 Nisan'ında karar altına alınmıştır ve çok küçük istisnalar dışında –ki bunu daha sonra belirteceğim– Türkiye'nin tüm Ermeni nüfusunu kapsamaktadır. Savaş öncesinde Türkiye'nin Ermeni nüfusu 1.850.000 idi. Türkiye gibi bir ülkede tabii mutlak garantili bir istatistik yoktur. Adlandırdığım rakam, var olan istatistik veriler ve Ermeni Patrikhanesinin tahminlerine dayanmaktadır. Türkiye'nin Ermeni nüfusu, savaş öncesinde Avrupa Türkiyesi (İstanbul, İzmit, Rodosto), Asya Türkiyesi (Anadolu, Klıkya, Kuzey Suriye, Mezopotamya) arasında dağılmıştı. Ermenilerin en büyük bölümü Doğu Anadolu'da, bu halkın eski vatanı olan Ermeni dağlık bölgesinde Erzurum, Van, Bitlis, Diyarbakır, Sivas ve Harput vilayetlerinde yaşıyordu. Batı Anadolu'da ise İstanbul'un karşısında, Marmara denizinin güney bölgesinde nüfusun önemli bir bölümünü oluşturuyordu. Güney Anadolu'da Toros hinterlandı ile birlikte Klıkya, onunla sınırlanan Kuzey Suriye bölgeleri ve İskenderiye Körfezi, Ermeni vatanının bir parçasını oluşturuyordu.

Anadolu'nun tüm Ermeni nüfusu, üstten gelen emir üzerine Mezopotamya çölünün kuzey ve doğu kenarına, Dar-es Zor'a, Rakka'ya, Meskene'ye, Ras-el Ain'e ve Musul'a kadar sürüldü. Tahminen 1.400.000 Ermeni sürüldü.

Bu sürgün ne anlama geliyordu?

Talat tarafından imzalanan bir kararnamede şunlar deniyordu: "Sürgünün hedefi hiçbir yerdir". Bu emir doğrultusunda Doğu Anadolu vilayetlerinden güneye doğru yola çıkarılan tüm nüfusun ancak %10 kadarının sürgün yeri olarak tespit edilen yerlere varması sağlandı. %90, ya yollarda öldürüldü; ya kadın-kız ise jandarmalar tarafından satıldı ve Türkler ve Kürtler tarafından kaçırıldı, ya da açlık ve yorgunluk sonucu öldü. Batı Anadolu Ermeniler, Klıkyalı ve Kuzey Suriyeli Ermeniler ise, çöl kenarına sürüldüler; buralarda toplama kamplarında birkaç yüzünü bulan büyük bir nüfus biraraya geldi. Bunların büyük çoğunluğu açlık sonucu ve periyodik olarak düzenlenen katliamlar sonucu yok edildiler. Toplama kamplarına yeni kervanların gelişinde, toplama kamplarında yer darlığı başladığında, grup grup Ermeniler çöle götürülüp, orada yok ediliyordu. Türkler bu toplama kampları düşüncesine İngilizlerin Güney Afrika'da Bur'lara yaptıklarını örnek alarak vardıklarını söylüyorlardı. Resmi ağızlar, tehcirin bir askeri tedbir olduğunu açıklarken, otorite sahibi kişiler kişisel görüşmelerde yapılmak istenenin aslında Ermeni halkını yok etmek olduğunu açıkça söylemekten çekinmiyordu.

Bütün söylediklerim, benim yayınladığım Dışişleri Bakanlığının ve İmparatorluk Büyükelçiliğinin dosyalarından alınan belgelerinden açıkça görülebilir. Söz konusu belgeler öncelikle Alman konsoloslarının, en başta da İstanbul'daki Alman büyükelçisinin raporlarıdır.

Burada sürgünün nasıl yürüdüğü üzerine iki tanık dinlediniz. Teliryan ve Terzibaşıyan yaşadıklarını anlattılar. Kendi yaşamının ifadesi olan gerçekçi bir sürü detayla süslü böyle ifadelerin yüzlercesi yazılı belge olarak Alman, İngiliz ve Amerikan yayınlarında bulunabilir. Anlatılan olgular kuşku götürmez. Uygulamanın yöntemleri hemen her yanda,

burada Teliryan ve Terzibaşıyan'ın anlattıklarına benzemektedir. Öyle olmasa şu soru sorulmak zorundadır: Bu kadar kısa bir süre içinde bir milyon insan nasıl öldürülebilir?! Talat Paşa ve yoldaşlarına karşı, İstanbul'da askeri mahkemenin de ortaya çıkardığı gibi, bu ancak en vahşi yöntemlerle mümkündü. Söz konusu mahkeme; başkan olarak bir tümgeneral, üç tuğgeneral –ki bunlardan bir bölümü savaşın ünlü komutanlarıydı– ve binbaşından oluşuyordu. Beş suçlama maddesinin birinci maddesini Ermeni katliamları oluşturuyordu. Bu askeri mahkemenin 5 Temmuz 1919'daki kararıyla esas suçlular olarak Enver, Talat, Cemal ve Nazım ölüm cezasına çarptırıldılar.

Ermenileri yok etmeyle ilgili tedbirlerin uygulanması İstanbul'un emriyle vali, mütesarrıf ve kaymakamların sorumluluğuna verildi. Emri yerine getirmeyi reddeden memurlar yerlerinden alındı. Mesela Halep valisi Celal Paşa, kendi vilayeti sınırları içinde sürgün emrinin uygulanmasını reddetti. O, Talat tarafından görevinden alındı ve Konya'ya gönderildi. Orada da Halep'te davrandığı gibi davrandı. Konya'daki Ermenileri koruması altına aldı ve sürülenleri korudu. Bunun sonucu, bir kez daha görevden alınması ve açığa alınması oldu. O, Türkiye'nin sahip olduğu en önemli ve hakkaniyetli valilerden biriydi. Bir başka vali, Diyarbakır valisi Reşid Bey ise, kendi vilayeti içinde, emredilmiş sürgün tedbirlerini uygulamayı reddeden iki kaymakamı kiralık katiller aracılığı ile öldürttü. Birçok halde hükümetin tedbirlerine karşı çıkan Türk halka karşı da memurlar ve askerler tarafından terör uygulandı. Mesela 3. Ordu kumandanlığı, yayınladığı bir emirde Ermenilere destek olan her Türkün kendi evi önünde öldürüleceği ve evinin yakılacağı açıklanıyordu. Ermenilere herhangi bir şekilde destek "suçu" işleyen memurlar ise, derhal memurluktan uzaklaştırılıyor ve askeri mahkeme önüne çıkarılıyordu.

1.850.000 Ermeniden 1.400.000'i sürgün edildi. Geriye 450.000 kaldı. Bunlardan 200.000 kadarı sürgün tedbirlerinin dışında tutuldu. Bunlar her şeyden önce İstanbul, İzmir, Halep'teki şehirli nüfustu. Halep'teki Ermenilerin sürülmemesinde Alman konsolos Rössler'in büyük yararlılığı olmuştur. O Rössler ki, Antant basınında adı sıkça Ermenilere karşı bizzat katliamlar düzenlediği hareketiyle anılmıştır. İzmir'de yine sıkça hakkında ölçsüz kuşku yayılan general Liman von Sanders –biraz sonra kendisinden de dinleyeceğimiz gibi– Ermenilerin sürgün edilmesini engellemiştir. Aynı şeyi Mareşal von der Goltz da yapmıştır. Bağdat'a geldiğinde o, Ermenilerin Bağdat'tan Musul'a sürgün edildiğini, Musul'dan da "Fırat'a gönderileceklerini" yani ölüme gönderileceklerini öğrenmiştir. Von der Goltz bunun üzerine Musul valisine, kendisinin sürgünü yasakladığını açıklamıştır. Vali sürgün konusunda yeniden emir aldığını bildirdiğinde, Von der Goltz bu durumda istifa ettiğini bildirmiştir. Ancak bu tavır üzerine Enver Paşa sürgün emrini geri çekmiş, ama Von der Goltz'a yazısında da "Başkumandanlık yetkilerinin Türkiye'nin içişlerine karışma hakkı vermediği"ni de açıklamayı unutmamıştır.

İstanbul'da da Ermenilerin kitle halinde sürgününü engelleyen yabancı diplomatlar olmuştur. Burda izninizle kısa bir açıklama yapmak istiyorum: Birçok yerde Ermeni katliamlarının, Ermeni tüccarların Türkleri sömürmesine duyulan bir tepkinin sonucu olduğu ve Ermeni tüccarlara kızan Türk halkın kendiliğinden bir hareketi olduğu yazılmaktadır. Önce şurası ispatlıdır ki, ne 1895-1896'daki, ne de son katliamların başlangıcında halkın kendiliğinden bir hareketi söz konusudur. Gerek o dönemde, gerekse şimdi söz konusu olan, Türk hükümetinin idari tedbirleridir. Tam da Ermeni tüccarların

yoğun olduğu İstanbul, İzmir, Halep gibi şehirlerde, Ermeni nüfus fazla zarar görmüştür. Tabii ki bunda “özgürlüğü satın alabilecek” durumda olmaları da rol oynamıştır. Buna karşılık, Ermeni nüfusun %80’ini oluşturan Anadolu’daki tüm Ermeni köylü nüfusu ve zanatkarları, çöle göç ettirilmiş ve yok edilmiştir.

Ermeni nüfusun geri kalan 250.000 kişilik bölümü doğu vilayetlerinin Ruslar tarafından işgali sonucu tehcir tedbirlerinden kurtulmuş ve bunlar Kafkasya’ya göç etmiştir. Ruslar, o dönem Van Gölü’nün batı yakasına kadar ilerlemiştir. Daha sonra geri çekilirken, Ermenileri de beraberlerinde götürmüştür. Tabii ki bunu Ermenilere olan aşklarından yapmadılar. Çünkü Ruslar, aynı vilayetlere yeniden girdiklerinde, buradan göçmüş olan Ermenilere topraklarına, evlerine geri dönme izni vermemiştir. Nikolay Nikolayeviç’in Genel Kurmay Başkanı olan, o dönemde Kafkas cephesinde kumandanlık yapan Yanuşkeviç, Rusya’nın boşaltılmış bölgelere Türkiye’ye karşı geniş bir askeri kuşak oluşturmak için Ermeniler yerine Kürtleri ve Kazakları yerleştireceğini açıklamıştır. Kadet partisinin Duma’daki önderlerinden Milyukov bu siyasete karşı şiddetli eleştiri getirmiş ve Rusların da Ermenilere, Türklerin yaptığını yapmak istediğini, “Ermenisiz bir Ermenistan”ın, bu siyasetin hedefi olduğunu açıklamıştır. Buna rağmen, Rusların ilerlemesinin 250.000 Ermeninin canını kurtardığı, buna karşı Rusların geri çekilmesinin onları topraklarından ettiği söylenmek zorundadır. Şimdi onlar Kafkasya’da çok dar bir alanda oturuyorlar, yıllar boyu açlık ve sefalet çektiler.

İster istemez, bu gibi tarihi gelişmeler nasıl mümkün oldu, sorusu çıkıyor ortaya. Bu soruya mümkün olduğunca kısa cevap vermek istiyorum:

Ermeni sorunu kendiliğinden ortaya çıkmış bir şey değildir. O, Avrupa diplomasisinin bir yaratığıdır. Ermeni halkı Rusya ve İngiltere’nin siyasi çıkarlarının bir kurbanıdır. Bu iki gücün şarktaki rekabeti Kırım savaşına ve Berlin Kongresine dayanır. Londra ile Petersburg arasındaki diplomatik satranç oyununda Ermeniler kah ileri sürülen, kah rakibe sunulan piyon oldu. İnsani kaygılar, “hristiyanların korunması” vb. yalnızca bahane idiler. Abdülhamit 1895’te İngiltere, Rusya ve Fransa’nın dikte ettiği reform planını imzalayıp, ardından da bir dizi katliamlara giriştiğinde Lord Salisbury Ermeni sorununun İngiltere için artık kapandığı açıklamasını yaptı. Prens Lobanov da Sultan’a, Rusya’nın reformların peşine düşmeyeceği konusunda garanti verdi. Sultan bundan gerekli sonuçları çıkardı. Reform planını zorlayan 1894’teki Sassun katliamı bin Ermeninin canına mal olmuştu. Reform planı ertesi 1895/1896’da gelen katliamlarla 100.000 Ermeni canını yitirdi. Yine 1913’deki bir reformu izleyen 1915/1918 katliamları bu kez 1 milyon kurbana mal oldu. 1894-1895-1915’e denk düşen 1000/100.000/1.000.000 şeklindeki tablo, dünya tarihi açısından önemli katliamlar tablosunda eşini boş yere arayan bir ateş eğrisi oluşturmaktadır. Bu araya, 1909 yılındaki 25.000 cana mal olan bir katliam daha sıkışmıştır.

6 büyük gücün imzaladığı Berlin anlaşmasınının 61. maddesine rağmen; İngiltere’nin hristiyanları koruma ve Ermeni reformları için garantör olduğunu ilan ettiği 1878 Kıbrıs açıklamasına rağmen; Sultan’ın İngiliz-Fransız-Rus reform planınının altındaki imzasına rağmen, güya garanti verdiklerini korumak veya suçluları cezalandırmak için büyük güçlerin hiçbirini parmağını bile oynamamıştır. Bugüne kadar Ermeniler hep İngiltere-Fransa-Rusya arasındaki diplomatik oyunda amaca uygun araç olarak kullanılmıştır. Almanya,

Alman belgelerinin ispatladığı gibi, Berlin Kongresi’nden bu yana Ermeni sorununda iyi niyetli ve anlayışlı bir tavır takınmış ve bütün dünyada bunun için, Sultan’ın ve Türk hükümetinin tüm kötü eylemlerinin arkasındaki güç olarak karalanmıştır.

(Johannes Lepsius, burada tam bir “Alman yurtseveri” olarak, yani Alman emperyalizminin çıkarlarını objektif olarak savunan biri olarak konuşmakta; Alman emperyalizminin bu katliamlardaki rolünü aklamak için bir tavır takınmaktadır. Sonuç olarak Ermeni sorunu “tehcir” adı altındaki yok etme siyasetiyle çözmeye çalışan Osmanlı Devleti, Alman emperyalizmiyle savaşta aynı taraftadır ve katliamlar Alman sorumluların gözü önünde, bilgisi dahilinde olmuştur. /YN)

İngiltere ve Rusya’nın diplomasi oyunu sonucudur ki, Sultan ve Jön-Türkler, Ermenileri Türkiye’nin birliği konusunda en tehlikeli halk grubu olarak görmeye başlamıştır. Abdülhamit’in çıkardığı sonuç şu olmuştur: “Avrupa Bulgaristan tarafını tuttuğunda, ben Bulgaristan’ı kaybettim. Şimdi Ermenilerle gelip, Doğu Anadolu’yu koparmak, Türkiye’yi parça parça yutmak istiyorlar”. Ermenilere karşı takibat çılgınlıklarının, katliamlarının geldiği yer burasıdır.

Buna rağmen, Ermeni reformları bu güçlerin siyasi programı içinde kalmıştır. 1913’te yeniden gündeme gelmiştir. Rus ve Alman elçiler bu konuda pazarlıklar yürütmüştür. İngiltere geride durmuştur. Bu görüşmelerden de Osmanlı hanedanlığının kabul ettiği bir reform planı çıkmıştır. Anlaşmaya göre, iki Avrupalı genel müfettiş bu reform planının gerçekleşmesine nezaret edecekti. Ama olmadı. Savaş başladı. Müfettişler evine gönderildi. 1913’te İstanbul’da bunlar olurken, ben İstanbul’da idim. Görüşmeler sırasında, reform konusunda dış güçlerin baskısı Jön-Türkleri aşırı ölçüde kızdırdı. Rusya ile Almanya’nın Ermeniler konusunda anlaşarak Ermenilerin istekleri doğrultusunda bir reform planı dikte ettirmesi ise onları çileden çıkartmıştı. O dönemde Jön-Türkler Ermenilere şunu diyordu: “Eğer siz Ermeniler bu reformlardan elinizi çekmezseniz, öyle şeyler olacak ki, Abdülhamit döneminin katliamları yanında çocuk oyuncuğu kalır”.

Genç-Türkler devrimi Ermenilerle birlikte yaptılar. Önderler birbirleriyle dosttular ve seçimlerde birbirlerini destekliyorlardı. Savaşın ilk aylarında da aralarında her şey barışçı görünüyordu. Ama 24-25 Nisan gecesi bütün İstanbul’da şaşkınlık yaratan bir biçimde, Ermeni toplumunun öne çıkan 235 aydını tutuklandı, hapse kondu, sonra Anadolu’ya sürgün edildi. Sonraki günlerde tutuklamalar sürdü. Bütün olarak 600’e yakın tutuklama oldu. Bunlardan yalnızca 15’i hayatta kalmıştır. Burada sözkonusu olan, tüm İstanbul Ermeni aydınları idi. Talat’ın kişisel dostu olan Osmanlı Meclisi üyesi Vartkes henüz tutuklanmamıştı. Talat’a gidip ne olduğunu sorduğunda, aldığı cevap şu oldu: “Bizim zayıf olduğumuz dönemde siz boğazımıza çöküp Ermeniler için reform meselesini gündeme getirdiniz. Şimdi dönem değişti. Biz güçlüyüz. Bu fırsattan faydalanıp sizi öyle bir dağıtacağız ki, en azından elli yıl bir kez daha reform filan gibi düşünceler aklınıza gelmesin!”. Vartkes, “yani siz Abdülhamit’in eserini sürdürmek niyetindediniz” dediğinde, Talat’ın cevabı tek kelime idi: “Evet!”.

Söylediklerini yaptılar! İstanbul’daki askeri mahkemedeki duruşmalar “Journal Officiel”de yayınlandığı gibi, şu gerçekleri ispatlamıştır: Tehcir kararını alan Genç-Türk komitesidir. Talat, bu komitenin ruhu ve güçlü adamı olarak yok etmeyi emreden kişidir ve vahşeti engelemek için de en küçük bir girişimi bile yoktur. Alman ve Türk belge-

leri ile bu ispatlıdır.

Ben bu açıklamaları, değişik güçlerin diplomatik oyunlarının önce Abdülhamit'in, sonra da Genç-Türklerin Ermenilere karşı nasıl güvensizlik duymalarına yol açtığını ve onları Ermenileri yok etmenin en iyi çözüm olduğu sonucuna nasıl götürdüğünü göstermek için yaptım. Bu yok etme, binlerce, onbinlerce durumda, burada tanıkların anlattığı biçimleri aldı.

SAVUNMA AVUKATI WERTHAUER: Siz Rusya ile İngiltere arasındaki diplomatik oyunların Ermenilerin yok edilmesine katkıda bulunduğunu söylediniz. Neden?

BİLİRKİŞİ LEPSIUS: Çünkü onlar bu tavırlarıyla Ermenilerin bağımsızlığını destekleyecekmiş gibi korku verdiler. Böyle bir şey Türkiye'nin birliğine tehdit ederdi.

SAVUNMA AVUKATI WERTHAUER: Türklerin müslüman, Ermenilerin hristiyan olduğu, düşmanlığın yüzyıllarca geriye gittiği söyleniyor.

BİLİRKİŞİ LEPSIUS: Pantürk-Panislam, içinde hristiyanlara yer olmayan bir imparatorluk yaratmak şeklindeki fantastik düşünce, ancak komite (İttihat ve Terakki Cemiyeti kastediliyor /ÇN) ve Enver Paşa döneminde ortaya çıkmıştır.

SAVUNMA AVUKATI WERTHAUER: Yani "Tüm Alman", "Tüm Rus" denildiği gibi, Türk olmayanları yok etmeye yönelik bir "Tüm Türk" denebilir mi?

BİLİRKİŞİ LEPSIUS: Evet.

SAVUNMA AVUKATI WERTHAUER: Ermeniler Türkiye'nin sınırları içinde kalan ezilen son hristiyan halk durumundaydı. Bütün Balkan ülkeleri ve Türkiye'nin geçmişte egemen olduğu ülkeler daha önce ayaklanmış ve Türk egemenliğinden kurtulmuştu. Ermenilerin de aynı şeyi yapmasını engellemek için Ermenilerin yok edilmesi kararlaştırıldı. Böyle bir görüş doğru mudur?

BİLİRKİŞİ LEPSIUS: Evet. Kont Metternich, İstanbul'da 1918'de Alman konsolosuydu. 30 Haziran tarihli raporunda şöyle diyor: "Ermeniler bitti. Türk haydutlar şimdi sabırsızlıkla Yunanistan'ın Türkiye'ye saldıracağı am bekliyor. Grek unsuru, Türkiye'nin kültür unsurunu oluşturuyor. Ermeniler nasıl yok edildi ise, onlar da yok edilecek". Kont Metternich sorunu böyle görüyordu.

(*"Der Prozess Talat Pascha" 1921, Pogrom Yayınlarının 1980'deki tıpkı basımından sayfa 56-61 arasından çevrilmiştir.*)

(*): General Liman von Sanders, Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı devletiyle ittifak içinde olan Alman ordusunun Doğu Cephesi komutanlarından biridir. Davada o da bilirkşi olarak dinlenmiştir. Kendisi de Ermeni soykırımının suçlularından biri olan Alman emperyalizminin resmi ağızlarının olayları nasıl değerlendirdiğini gösteren bir ifade vermiştir. Bu ifadeyi de önümüzdeki sayılardan birinde yayınlayacağız.

(15 Şubat 1990 tarihli Bolşevik Partizan sayı 57'den, sayfa 12-16)

1915'deki Ermeni soykırımının tanıkları konuşuyor

[Önceki makede, tarihe "Talat Paşa Duruşması" olarak geçen duruşmanın steno ile tutulan tutanaklarından Dr. Johannes Lepsius'un ifadesini aktarmıştık. Burada tanıkları konuşurmaya devam ediyoruz.]

Ermeni metropoliti Krikoris Balakian tanık olarak dinlemeye başlanıyor. Tanık davaya katılabilmek için Manchester'den gelmiştir. Tanık 42 yaşındadır ve Ermeni ulusal kilisesi üyesidir. Almancayı tam bilmemesine rağmen tercüman gerekli görülmemiştir. (Tanık yemininden sonra)

KRİKORİS BALAKİAN: Olayın kendisi hakkında bir şey söyleyemem, sanığın kişiliği hakkında da söyleyeceğim bir şey yok, kendisini tanımam.

Ben 1914'te, dünya savaşı başladığında Berlin'de buluyordum. Berlin'i 1914 ortalarında doğrudan İstanbul'a dönmek için terkettim.

Döndükten takriben altı-yedi ay sonra, 21 Nisan 1915'de, 280 Ermeni aydınıyla birlikte polis tarafından gözaltına alındım ve sürgün edildim.

Bizler 36 saat süren bir tren yolculuğuyla Ankara yakınlarında bir yere sürüldük. Burda 90 kadarımız bizden ayrıldı ve bir kervan olarak Ayaş'a sürüldü. Geri kalan 190 kişi ise Çankırı'ya sürüldü. Buraya araba ve trenle 24 saat süren bir yolculukla gönderildiler. Buradakiler daha sonra 25, 15, 10, 5 kişilik küçük gruplar halinde yeniden Ankara'ya götürülüyor diye yola çıkartılıp, yolda dövülerek öldürüldüler. Bu 190 kişiden yalnızca 16'sı sağ kaldı.

Çankırı'da takriben 250 kişilik bir Ermeni nüfusu 40 hanede yaşıyordu. Bunlar Türkçe konuşan, siyasete çok uzak duran tüccar kişilerdi. İstanbul'dan getirilenlerin 16'sı Çankırı'nın 250 kişilik Ermeni nüfusuyla birlikte Dar-es-Zor çölüne sürülecekti. Bu, İstanbul'dan telgrafla gelen İçişleri Bakanlığı'nın bir emriydi.

Fakat Kastamonu Valisi Reşad Paşa, İçişleri Bakanlığı'nın bu emrine uymayı reddetti. Bunun üzerine derhal azledildi. Onun yardımcısı emri yerine getirip, bizi sürmeye hazırdu. Biz ona emre uymaması için 800 Türk altın lirası kadar para verdik. Bu kişi yörenin İttihak ve Terakki sekreteri Yunus Bey'di. Bunun üzerine biz sürülmedik ve takriben 1916 Şubat'ına kadar Ankara'dan yeni bir vali Kastamonu valiliğine geldi. Sözkonusu kişinin Ankara vilayetinde 82.000 Ermeninin (erkek-kadın-çocuk) katlinden sorumlu olduğunu duymuştuk. Bu yeni vali, İçişleri Bakanı Talat Paşa'nın emrini yerine getirdi ve bizi Dar-es-Zor'a kadar sürdürdü. O, bunu yöredeki Ermeniler çok sakin oldukları, bir çoğu Ermenice bile bilmediği, hepsi yalnızca Türkçe konuştukları halde yaptı. Siyaset, biz tüm Ermenilerin Küçük Asya'dan sürülmesini istiyordu. Önce erkekler sürüldü. 48 erkek vardı. Kadın ve çocuklar da beraber götürülecekti. Bize kadın ve çocukları birlikte götürmek isteyip istemediğimiz soruldu. Ben bu soru karşısında, götürmemenin daha iyi olacağı yönünde öğüt verdim. Daha sonra tümünün öldürüldüğünü öğrendik. Biz, Çorum-Yozgat-Boğazlıyan-Kayseri-Tormarsa-Hacem-Sis-Kars-Bozar-Osmaniye-Hasanbeyli-İsla-

hiye üzerinden sürüldük. Bu yol, en kanlı yollardan biridir. Yalnızca Yozgat ile Boğazlıyan arasında toplam 43.000 Ermeni katledilmiştir. Kadın ve çocuklarla birlikte. Biz de sürekli olarak öldürülme korkusu içindeydik. Çünkü resmi adı tehcir olan şey gerçekte yok etme siyasetiydi. Topluca 15-16 bin Türk altını kadar paramız olduğundan, Şark'taki genel bahşiş uygulamasıyla hayatımızı kurtarabileceğimizi düşünüyorduk. Başka araçlarla elde edemediğimizi, altınla elde edebileceğimizi umuyorduk. Yanılmadık. Bugün hala yaşıyorsam bunun nedeni rüşvettir.

Biz de tabii ki çok kötü muamele gördük. Aç ve susuz kaldık. Yolda göl, akarsu vb. gördüğümüzde su içmek istediğimizde bile izin verilmiyordu. İki gün ekmezsiz bırakıldık. Kendi paramızla satın almamıza da izin yoktu. Uyku, durak yoktu. Yine de çıplak canımızı kurtarırsak sevinecektik.

En kanlı yer olan Yozgat'a geldiğimizde, yol yakınında uzun saçlı kesik yüzlerce kafayla dolu bir vadi gördük. Ermeni kız ve kadınlarının kesilmiş kafalarıydı bunlar. Bizim başımızda Şükrü isimli bir jandarma yüzbaşısı vardı. Ben bu yüzbaşıya yalnızca Ermeni erkeklerinin öldürüldüğünü, Ermeni kadınlarının öldürülmediğini duyduğumu söyledim, bana "eğer yalnızca Ermeni erkeklerini öldürür, Ermeni karılarını hayatta bırakırsak, 50 yıl sonra yine milyonlarca Ermeni çıkar karşımıza. Kadın çocuk demeden kurutulmaz kökünüze ki, bir daha maraza çıkarmayasınız" cevabını verdi.

(Özür dilerim, 4-5 yıldır Almanca konuşmadığım için biraz zorlanıyorum. Ben 1901'den bu yana Ermeni papazıyım. Ermenistan'daki durumu, halkımın durumunu ve Türk siyasetini iyi biliyorum.)

Ben kadın ve çocukların niye öldürüldüğünü sorduğumda, yüzbaşı bana gayet rahat herkesi öldürdüklerini, ama bunu şehirde değil, şehir dışında yaptıklarını anlattı. Şehirde katliam yasaktı. Çünkü 1895/1896'da Abdülhamit'in emri üzerine şehirlerde gerçekleştirilen katliam, tüm Avrupa halklarının ve uygar dünyanın tepkisini çekmişti. Şimdi, çoluk-çocuk –ama şehir dışında– öldürülecekti ki, tanık kalmasın! –Ama allaha şükür ki, hala bazı tanıklar var!–

Yüzbaşı bana şunu söylüyordu: "Bütün bunları rahatça anlatabiliyorum, çünkü siz zaten çöle sürülüyorsunuz ve orada açlık ve susuzluktan ölüp gideceksiniz ve bunları kimseye anlatamayacaksınız". Bize detay da anlattı bu yüzbaşı. Anlattığına göre, önce Yozgat'tan ve çevresinden 14.000 erkek şehir dışındaki ovaya çıkarılarak, dövülerek katledilmişti. Öldürülenlerin geride kalan ailelerine ise, sürülenlerin rahat bir şekilde Halep'e vardıkları bilgisi verilmişti. Şimdi ailelerin arkadan gönderilmesi için hükümete başvurup izin istedikleri söylenmişti. Gelecek olan ailelerin evlerinin hazır olduğu söylenmişti. Hükümet bu "izni" vermişti. Hükümet ayrıca taşınabilir eşyanın da birlikte alınmasına izin vermişti... Bunun üzerine aileler taşınabilir tüm değerli eşyalarını, paralarını, ziynet eşyalarını, taşınabilir ev eşyalarını halı vb.'ni yüklenmiş, güya Halep'e doğru yola çıkacak kervanda yerini almıştı. Bunu bizzat kervana eşlik eden yüzbaşı anlattı. Jandarma kumandanı olarak kendisinin Yozgat'la Boğazlıyan arasında 40.000 kadar Ermeni'yi öldürttüğünü övünerek anlatıyordu bu kişi. Kadınlar kocalarının yaşadığına inanarak kervana katılmışlar ve kocalarının arkasından göçe hazırlıklarını tamamlamışlardı. 380'i kağıt, toplam 840 araba vardı bu kervanda. Kağıtların dışındakiler at arabalarıydı. Kadınların bir bölümü ve çocukların bir bölümü de yürüyordu. Takriben toplam 6400

kadın ve çocuk Halep'e göç için yola çıkmıştı.

Ben yüzbaşıya bunu niye yaptınız? diye sorduğumda, o bana "eğer kadın ve çocukları kentte öldürmüş olsaydık, onların para ve kıymetli eşyalarının nerde olduğunu bulmamız zor olurdu, ya toprağa gömerler, ya da yok ederlerdi, bu yüzden ziynet eşyalarını almalarına «izin verdik» dedi. Yüzbaşı devamlı şunları anlattı: "Kentten dört saat kadar uzaklaştıktan sonra, üç su değirmeninin olduğu bir ovaya geldik. Yanımızda 30-40 kadar Türk kadını vardı. Bunlar Ermeni kadınlarının üzerini arayarak ziynet eşyalarını ve paralarını topladılar. 6400 Ermeni kadını vardı. Bu iş 4 gün kadar sürdü."

Bu iş bittikten sonra yüzbaşı kadınlara, hükümetten yeni bir emir geldiğini, orda onların affedilmiş olduğunu ve geri dönebileceklerini söylemiş. Bir saat kadar geride geniş bir açık arazi varmış. Arabalar ve sürücüler daha önceden geri gönderilmiş. Onlara da söylenen, kadınların affedildiği ve geri dönecekleri imiş.

Bu arada çevre köylere jandarmalarla gönderilen haberlerle, çevre halkı cihada davet edilmiş. Bu çağrılar temelinde baltalarla, sopalarla ve demir çubuklarla silahlı 12.000-13.000 kadar köylü toplanmış. Öldürme ve beğendikleri Ermeni kızlarını kendilerine saklama "izni" çıkmış bunlara.

SAVUNMA AVUKATI GORDON (Araya girerek): Biz burada birçok şey dinledik. Ben yalnızca özsel olan şeyleri öğrenmek istiyorum.

TANIK: O zaman soru sorun lütfen.

SAVUNMA AVUKATI GORDON: Siz Çankırı'da iken, bir profesörle birlikte valiye gidip, sizler için bir şeyler yapması ricaasında bulundunuz mu? O zaman vali, size Talat Paşa'dan gelmiş olan ve belirli bir soruyu içeren bir mesaj gösterdi mi?

TANIK: Bana iki dakika daha izin verirseniz, o zaman anlattığımı bitirip, sorunuza cevap vereceğim.

Yani hiç acımadan önüne çıkan herkes öldürüldü. Kadın, çocuk demeden! Ben yüzbaşıya hiç vicdan azabı çekip çekmediğini, tanrı, insanlık, uygarlık karşısında sorumluluk duyup duymadığını sordum. "Ben sorumlu değilim. Ben İstanbul'dan emir aldım. Ben jandarma kumandantım. Bize cihat içinde olduğumuz, herkesi öldürmemiz gerektiği emri verildi. Eğer savaşta birini öldürürseniz suçlu olmazsınız. Ben buna uygun davrandım. Ve olaylardan sonra namazımı kıldım." diye cevap verdi yüzbaşı.

Avukat Gordon'un sorusuna cevap olarak: Ben Türk gazetesi Sebat'ın başyazarı olan ve İstanbul'da Türk üniversitesinde profesör olan Diran Kelekyan efendiyle konuştuğumda, o bana "vali yardımcısı Asaf beyle bir görüşme yapmak ister misiniz?" diye sordu. Ben "aslında herhalde saklanıp, hiç ses çıkarmasak, daha iyi olur" şeklinde cevap verdim. O, "hayır korkmayın, o benim öğrencimdir. Benim elimi öpecek kadar saygısı vardır bana. Ve bu sorunlar üzerinde kendisiyle çok konuştuk." dedi.

Böylece Asaf beyi ziyaret ettik. Asaf bey Klikya'da Osmaniyeye'de eski vali yardımcısıydı. Bizi büyük bir nezakete karşıladı. Biz kendisine İstanbul'a geçebilmek için ne yapmamız gerektiğini sorduk. Onun cevabı: "Hocam ne yapmak istiyorsanız, herhalde çabuk yapın. Yoksa çok geç olacak." diye tavır takındı. Tabii, bunun ne anlama geldiğini sorduk. Küçük Asya'da neler olduğundan hiç haberimiz olmadığını söyledik. İki saat ötemizde bile neler olduğunu bilmediğimizi söyledik. Asaf bey cevaben: "Aslında hiç kimseye bir şey anlatmamam gerek. Ama siz benim (Kelekyan'a) hocamsınız. Siz ise (bana) bir papazsınız.

Ben din adamlarına güvenirim. Bu sırrı saklamak zorundasınız. Size bir telgraf mesajı göstereceğim.” dedi. Ve Kelekyan’a mesajı gösterdi. Mesajı ben de okudum. Ben şimdi bu mesajda, kelimesi kelimesine ne yazdığını söyleyecek durumda değilim. Bu mesajın orjinal olup olmadığı konusunda da, bir şey diyecek durumda değilim. Ama orda yazılanları kendime not aldım. Ve yazdığım bir kitapta, bütün bunları anlatacağım, kanıtlayacağım. Mesajın doğru olduğundan kuşku duymaya gerek görmüyorum. Çünkü mesaj bana, o dönemde aktif hizmette olan bir vali yardımcısı tarafından gösterildi. Telgraf’ta içerik olarak şöyle deniyordu:

“Bize derhal Ermenilerin kaçının öldüğü, kaçının hayatta olduğunu telgrafla bildirin. İçişleri Bakanı Talat”

Ben önce, bunun ne demek olduğunu anlayamadım. Bütün bir halkın katliamlarla yok edilmesinin planlanmış olduğu, benim anlayacağım bir şey değildi. Bu, tarihte o zamana kadar görülmemiş bir şeydi. Kelekyan efendi, Asaf beye *“Ben bunun ne anlama geldiğini anlamadım”* dedi. Asaf beyin cevabı şuydu: *“Siz aslında çok akıllı bir insansınız. Baş yazarsınız. Anlamanız gerekir. Burada söylenen «Neden bekliyorsunuz? Katliam yapın»dan başka bir şey değildir!”*

Bunun üzerine Kelekyan efendi ağlamaya başladı, *“henüz çocuklarımı ayakları üzerinde durabilecekleri şekilde yetiştiremedim. Bize kiliseye gidip dua etmekten başka yapacak şey kalmıyor”* dedi.

Asaf bey: *“İstanbul’a gitmek için mücadele edin, elinizden gelen her şeyi yapın, Ben ancak 15 gün daha burdayım. Ondan sonra bu görevden ayrılıyorum. Ben 1909’da Osmaniyeye’de idim. O zaman da Adana’da büyük katliamlar oldu. Bana Ermenilere eziyet ettiğim suçlaması getirildi. Çok zor temize çıkarabildim kendimi. Şimdi de Ermenilere yapılanlarla hiçbir ilişkimin olmasını istemiyorum. Çünkü savaş bittiğinde, herkes sorumluluğunun hesabını vermek zorunda kalacaktır. Bizi bu katliamlardan sorumlu tutsalar, asılmamız bile mümkündür”* dedi.

BİR JÜRİ ÜYESİ: Mesajdaki imza kimindi?

TANIK: Telgraftaki imza “Talat” idi. Ben bunu kendi gözlerimle gördüm.

SAVUNMA AVUKATI GORDON: Sizi kim kurtardı? İngilizler mi, Ruslar mı, Fransızlar mı? Kim?

TANIK: Bu, çok acılı ve uzun bir öyküdür. Bu 5 yıl içinde yaşadığımı, ben haftalarca, aylarca anlatabilirim.

SAVUNMA AVUKATI GORDON: Biz çok kısa ve açık istiyoruz.

TANIK: Ben İslahiye’den Ayrabahçe’ye kadar kaçtım. Amanos dağlarında tünel çalışmaları yapan Alman mühendislerin yanına sığındım. Benim Almanca bildiğimi gören ve Almanya’da eğitim gördüğümü öğrenen mühendisler bana çok iyi davrandı. Benim cübbemi çıkarıp, sakalımı kesip, Avrupalı gibi giyinmemi söylediler. Ben 4 ay orda kaldım. Bana yardım eden mühendislerin adı Klaus ve Morf idi.

Amanos Tüneli çalışmalarında 8 bin Ermeni çalışıyordu. Almanlar bunları koruyordu. Ama Ermenilerin tehirci kararı oraya da ulaştı. Bunların Maraş Bahçe arasında linç edilerek öldürüldüğü haberi bize ulaştığında, yeniden Toros Dağlarına kaçtım. Orda da Almanlar tünel çalışmaları yapıyordu. Orda yüksek mühendis Lautenegger bana çok yardımcı oldu. Ama sonunda Türkler, benim sahte isimle orda olduğumu ve Ermeni papazı

olduğumu çıkardılar. Bunu öğrenince, yine kaçmak zorunda kaldım. Adana’da tünel çalışmalarını yürüten şirketin merkez bürosunda saklandım. Sonra Alman askeri elbisesi giyerek, asker gibi davranmayı öğrendim.

Bu Alman mühendislerinin bana yaptığı yardımı hep şükranla anırım. İttifak askerleri Şam’ı ele geçirdiklerinde, Türkler Adana’daki Ermenilere, *“Sizi hayatta bırakmaya cağız. Çünkü düşmanımızla işbirliği yaparsınız”* demeye başladılar. Adana’da kalmış olan bir kaç bin Ermeni, Sis ve Hacen arasındaki dağlık bölgede yok edilmek isteniyordu. Geri kalan son enerjimle bu katliamdan kurtulmak ve Almanya’ya kaçmak istiyordum. Alman askeri elbisesiyle ve Alman askerleri ve subaylarıyla birlikte trenle İstanbul’a vardım.

İstanbul’a geldikten dört gün sonra Bulgarlarla Antant arasında ateşkes anlaşması imzalandı. Ben artık savaşın sona erdiğini, İstanbul’dan ayrılmak gerekmediğini düşünmeye başladım. Af çıkana kadar, İstanbul’da çeşitli tanıdık evlerde saklandım. 1918 Ekim’inde af çıktı. 1918 Kasım’ında Türkiye’den çıktım ve Paris’teki Ermeni cemiyetine gittim. Ermenilere yapılanlar konusunda gerçekleri anlatmak gerekti.

SAVUNMA AVUKATI GORDON: Ekselans Liman von Sanders bizi büyük bir vicdan muhasebesine itti. (Liman von Sanders’in ifadesine atıfta bulunuyor. /ÇN) O bize, katliamlardan Talat Paşa’nın değil, uygulamayı yapan alt sorumluların sorumlu olduğunu anlattı. Bu, Ermenilerin genel kanaatinin tersine bir kanaattir. Bay Lepsius’la da çelişen bir kanaattir. Ben size bu bağlamda bir soru sormak istiyorum. Ermenilerde, Talat’ın bu katliamların sorumlusu olduğu konusunda kanaat kesin midir?

TANIK: Bu, genel kanı değil, aynı zamanda gerçeğin kendisidir. Ben İstanbul’da Ermeni Patrikhanesi’nin yönetimindeydim ve Türklerdeki ilişkileri yakından tanıma fırsatı buldum. Tabii ki Talat’ı da kişi olarak tanıdım. O kesin etkiye sahipti. Ve yaptığı her şeyin tam bilincindeydi. Ermeni Patrikhanesi Türk hükümetinden bir talepte bulunduğu, o, bize *“Başka bakanlara gitmenize gerek yok. Doğrudan ve yalnızca bana gelin, yeter. Hiçbir şey yazmanıza da gerek yok. Bana sözlü olarak bildirin, ben gerekeni yaparım.”* diyordu. Yani aslında istediğini yapar, kimseye hesap verme yükümlülüğü duymaz bir pozisyondu onunkisi.

AVUKAT NİEMEYER: Siz, Ermeniler arasında Talat’ın şu sözlerinin dolaştığından haberdar mısınız? *“Ben Ermeni sorununda Abdülhamid’in 30 yılda yapabildiğini, bir günde yaptım.”*

BAŞKAN: Bunu duydunuz mu?

TANIK: Ne dendiğini pek anlamadım.

BAŞKAN: (Tekrarlıyor)

TANIK: Yalnızca 30 yıl değil; Talat, 500 yılda yapılmamış olanı yaptı! Ben 1915’de Çankırın’dayken ve Eylül ayında tüm Anadolu Ermenilerden temizlendiğinde, Rus-Türk cephesi, Erzurum’dan geri dönen ve İstanbul’a doğru yolda olan bir binbaşı Çankırın’dan geçerken, övünerek benim yüzüme şunları söyledi: *“Bizim geçmişteki tüm sultanlarımızın yapamadığını biz yaptık: Tarihi bir halkı iki ay içinde yok ettik!”*

BAŞKAN: Bu anlayış, Türkler ve Ermenilerde genel anlayış mıydı?

TANIK: Evet.

BAŞKAN: Talat’ın emri sonucu 15 ay içinde, daha önce birçok yılda olandan daha

çok Ermeninin katledildiği doğru mu?

TANIK: Evet. Ama, burada sorulan soru bağlamında, ben bu sözleri bizzat Talat'ın ağzından duymadım.

AVUKAT GORDON: (Ekselans Liman von Sanders'e) Ekselans, siz, gerçekleşen katliam için, sorumlu olanların, uygulayan alt memurlar olduğu anlamına gelen şeyler söylediniz.

BİLİRKİŞİ LİMAN VONN SANDERS: Katliamlar için öyle; sürgün emri için değil!

AVUKAT GORDON: Bununla bağıntılı olarak ben, Halep eyaleti valiliğinin bazı orjinal telgraflarını kanıt olarak mahkemeye sunmak istiyorum. (Avukat sözkonusu belgeleri mahkeme heyetine vermek istiyor.) Ben bunların ikisini burada okumak istiyorum. Bunları daha önce Dr. Lepsius kontrol etmiştir.

BAŞKAN: Şimdi bunları burada okursanız, o zaman kanıtlar önceden kabul edilmiş sayılır gibi olur.

AVUKAT GORDON: O zaman en azından, bunların içeriği hakkında bilgi vermeme izin verin. Buradaki belgeler, Talat'ın çocuklar da dahil tüm Ermenilerin yakalanması, tehcire tabi tutulması emrini verdiğini göstermektedir. Başlangıçta, çocuklar bağlamında emirde, "olanları hatırlamayacak kadar küçük olanlar dışında" denmekte; daha sonra Mart 1919'da bu sertleştirilmekte, tüm çocuklara genişletilmekte, bunlardan "Türkiye'ye zararlı unsurların yetiştigi" söylenmektedir. Bu telgrafların doğruluğu üzerine, bu belgeleri, Halep İngilizlerce işgal edildikten sonra onlardan alan Andonyan tanıklık yapabilir. Ben ancak jüri üyeleri ve mahkeme heyeti, sanığın Ermenilere yapılanlardan Talat'ın sorumlu olduğu konusunda kesin kanaate sahip olduğu noktasında bir kuşkuları yoksa, bu kanıt talebinden vazgeçebilirim.

SAVCI: Ben böyle bir kanıt talebinin reddedilmesini istiyorum. Bay Başkan, aslında Ermenilerin katlinden Talat'ın sorumlu olup olmadığı konusunun tartışmasına geniş yer vermiştir. Ama bu soru hiç önemli değildir. Benim görüşüme göre, sanığın Ermeni katliamından Talat'ı sorumlu tuttuğu kuşku götürmez. Bu anlamda motif açıktır. Görüşümce bu mahkeme heyeti Talat'ın suçluluğu sorunu tartışılıp çözülemez. Bununla ilgili yargıyı tarih verecektir. Bunun için, burada olandan çok daha değişik ve fazla malzeme gereklidir.

AVUKAT NİEMEYER: Ben, Talat'ın en yüksek devlet yetkililerinden biri, sorumlu en yüksek devlet memuru, büyük veziri olduğuna dikkat çekmek isterim. Hükümet adına imzalayan odur. Talat, olan her şeyden sorumludur. Başka türlü mümkün değildir.

AVUKAT GORDON: O zaman ben bu kanıt talebinden vazgeçiyorum.

BAŞKAN: O zaman bu talep geri çekilmiş oluyor.

JÜRİ ÜYESİ EVALD: Ben, tanık Balakian'a bir soru sormak istiyorum: Siz valiye gittiğinizi söylediniz. Vali mi, kaymakam mı? Telgraf, Talat Paşa'nın mıydı?

TANIK: Evet, bunu kendi gözlerimle gördüm.

AVUKAT GORDON: Vali, vilayetin en yüksek yöneticisidir. (Tanık serbest bırakılıyor...)

("Talat Paşa Duruşması", 1921. Pogrom yayınlarının 1980'deki tıpkıbasımından, sayfa 63-70 arasından çevrilmiştir.)

* * *

Burada Balakyan'ın anlattıkları, birçok noktada Talat'ın sorumluluğu üzerinde yoğunlaşsa da, sonuç olarak bu katliamın sorumluluğu bir bütün olarak Türk hakim sınıflarındır. Aynı zamanda bu katliama göz yuman, uygulanmasında kullanılan Türk emekçileri; onlarla birlikte Kürt emekçileri de, bu katliamlara katıldıkları ve göz yumdukları ölçüde, bu sorumluluğa ortaktır. Türk faşistleri, tarih önünde sorumlu ve suçludur. Türkiyeli sınıf bilinçli işçiler –bu bağlamda kendi özel sorumluluklarının da bilincinde olarak– bu suçlulardan hesabı er geç soracaktır, sormalıdır...

(15 Nisan 1990 tarihli Bolşevik Partizan sayı 58'den, sayfa 28-31)

Ermeni soykırımının hesabı devrimle sorulacaktır!

Amerikan emperyalizminin bugünkü şefi Bush'un 24 Nisan'a ilişkin yaptığı açıklama Türk faşistlerini çok kızdırdı. Özal'dan Ecevit'ine, Evren'inden Demirel'ine, İnönü'süne, vs. tüm faşist hakim sınıf sözcüleri Bush'un açıklamasını protesto ettiler. Bush'un -tabii bu arada Bush adına bu açıklamayı kaleme alan Amerikan emperyalizminin uzman yazarlarının- tarih bilmedikleri, öğrenmeleri gerektiği vb. bu protestolar içinde, en fazla kullanılan suçlamalardan biri oldu.

Tabii bu arada "dost ve müttefik" ABD'nin başkanının bu açıklamasıyla Türkiye'nin "arkadan kalleşçe hançerlendiği", "Bush'un puştluk yaptığı" vb. vb. hakim sınıfların boyalı faşist-gerici basını ve tüm iletişim araçlarıyla yayılarak, "Türk'ün Türk'ten başka dostu yoktur" ırkçılığı, geniş çapta yeniden pompalandı yığınlar içine.

"Dost ve müttefik" Türkiye'yi fazla kızdırmamak için "soykırım" sözcüğünün kullanılmamasına dikkat edilen açıklamanın, buna rağmen Türk faşistlerini bunca kızdırmanın temel nedenlerinden biri, açıklamada yer alan "1915-1923 yılları arasında Osmanlı imparatorluğu yöneticileri tarafından gerçekleştirilen korkunç katliam" tespiti dir. Aslında bu açıklama, ABD emperyalistlerinin bu aşamada, Ermeni sorununda Türkiye ile Ermeniler arasındaki bir uzlaşmayı nasıl düşündüğüne işaret eden bir açıklamadır. Bu uzlaşmada bugünkü faşist Türk hakim sınıfları "soykırım" değil ama, "korkunç bir katliam"ın varlığını kabul edecekler; bunun yanında bu katliamın sorumluluğu bugünkü TC devletine değil, Osmanlı imparatorluğuna da değil, yalnızca Kemalistlerin iktidardan alaşağı ettiği Osmanlı imparatorluğu yöneticilerine yüklenecek; böylece sorun, yalnızca bugünkü Türk faşistlerinin hiçbir sorumluluk taşımadıkları tarihi bir haksızlık olarak değerlendirilip "çözülecek"tir.

Türk faşist hakim sınıfları, bugün böyle bir uzlaşmaya da razı değildir. Onlar için katliamdan söz etmek "saldırganlıktır", "terbiyesizliktir", "tarihi gerçeklerin çarpıtılmasıdır", vb., vb... Hele hele "katliamın 1923'e kadar uzatılması", hepten "tarih bilmemenin ifadesidir".

Tarih, bilindiği gibi, en politik, en taraflı bilimdir. Türk faşist hakim sınıflarının tarihi, Ermeni sorunu bağlamında, tüm ulusal sorunda olduğu gibi yalan, demagoji, çarpıtma üzerine kuruludur. Gerçekte tüm sömürücü sınıfların tarihi böyledir. Onlar tarihi gerçekleri, ancak siyasi olarak işine geldiği ölçüde doğru veya doğruya yakın olarak aktarırlar. Bush'un açıklaması, bu bağlamda tarihi gerçeklerin ortaya konması olmasa da, doğruya, Türk faşistlerinin açıklamalarından daha yakındır.

Batı Ermenistan'dan Ermenilerin sürgünü ve Ermeni soykırımı, en yoğun olarak 1915-1916 yıllarında uygulanmış olmasına rağmen, bu tarihler sonrasında da sürmüştür. Lozan anlaşması yapılan dek, Türkiye'deki Ermeniler Türk hakim sınıflarının saldırılarının sürekli hedefi olmuş; Lozan anlaşması sonrasında da -anlaşmanın Ermenilere tanıdığı azınlık statüsüne rağmen-Ermeniler üzerindeki millî baskı, eritme, sürme, Türkiye'de Ermeni varlığına son verme siyaseti, yoğunluğu değişerek sürmüştür.

Bu anlamda Bush'un açıklaması, tarihi gerçeklere "soykırım yoktur" diyen Türk faşistlerinin açıklamalarından daha yakındır. Açıktır ki, Bush'un açıklaması, Amerikan emperyalizminin çıkarları doğrultusunda bir açıklamadır. Amerikan emperyalizmi, bugün Ermeni sorunu Türkiye'ye karşı bir koz olarak kullanma ve fakat bu bağlamda yayı da fazla germemeyi çıkarlarına uygun görmektedir. Bu çıkarlar, bugün Amerikan emperyalizmini Türk faşistlerine göre, tarihi gerçeklere daha yakın bir açıklama yapmaya itmiştir.

Biz geçen sayılarımızda 1915-1916'daki soykırımla ilgili bazı tanık ifadelerini yayınlamıştık. Bu sayımızda, Tessa Hofmann ve Gerayer Koutcharian imzalı bir makaleyi çevirerek yayınlıyoruz. Söz konusu makale, Diyarbakir ve Hatay'dan yakın dönemde göç etmek zorunda kalmış olan iki Ermeninin bu göç öyküsünü anlattıkları yazılara bir ön açıklama olarak kaleme alınmıştır ve bu iki vilayette 1916 sonrası gelişmeleri de ortaya koymaktadır.

Diyarbakir ve Hatay: Göçmen Raporları

ÖNAÇIKLAMA

Aşağıda yayınlanan raporlarda (Bu raporları önümüzdeki sayılarda yayınlayacağız. /Bolşevik Partizan'ın Notu) Türkiye'nin en güneyinde eski İskenderiye sancağında, Hatay'da Ermenilerin yeni dönemdeki durumu dile getirilmektedir.

Ermenilerin Türkiye tarafından takip altına alınması ve yok edilmesi, kural olarak Birinci Dünya Savaşı dönemiyle özdeşleştirilir. Klikya'da 1919-1922 arasında Ermenilerin sürülmesi ve yok edilmesi ve İskenderiye (Aleksandret/ÇN) sancağındaki Ermeni cemaatinin akıbeti daha az bilinmektedir. En az bilinen ise 20'li yılların sonunda Batı Ermenistan'ın "taranarak iyice azaltılmış ve korku içinde yaşayan Ermeni nüfus artışı" içinde yürütülen takibattır.

İngiliz yazar Christopher Walker şimdi "Armenia. The Survival of a Nation" adlı monografisinde buna özel bir bölüm ayırmıştır. ...

Walker, Batı Ermenistan'da 1929-1930 yıllarında yeniden "Ermeni köylüleri ve zanaatçıların artıkları"nın sürgünün gündeme geldiğini ve bu bağlamda toplam 30.000 Ermeninin sürüldüğünü açıklamaktadır:

«Halep, 14 Kasım 1929 tarihli bir telgrafta, İngiliz konsolosu A. Monck-Mason, son altı ay boyunca Harput (Charberd), Diyarbakir (Amid) ve Mardin'den sürekli olarak göçmenler geldiğini bildirmektedir. Onun görüşüne göre, "Anadolu'nun uzak bölgelerindeki tüm hristiyan nüfustan -tüm araçlarla, gerekirse katliamlarla da, ki bu sıkça olan bir şeydir- kurtulma, Türk hükümetinin kararlılıkla uyguladığı bir politika olarak görülmektedir." Halep, diye devam ediyor o, "her gün gelen Ermeni kervanlarının sığınma yeri olmuştur." "Birçok aile hastadır ve hemen hemen hepsi büyük yoksulluk içindedir." O, Harput'tan gelen bir Ermeninin söylediklerini de şöyle aktarmaktadır: "Türkiye'de artık yaşayabilmenin tüm temelleri yok edildi. Biz sürekli izleniyoruz, saldırıya uğruyoruz, hakarete uğruyoruz, hapislere atılıyor. Kiliselere bomba atılıyor. Diyarbakir Ermeni piskoposu 7 sarhoş asker tarafından öldürüldü." (W. Christopher, Armenia,

The Survival of a Nation, London 1980, sayfa 348)

Zorla sürgün edilenlerin pasaportlarına "Türkiye'ye geri gönüü yasaktır" damgası vurulmaktaydı. (Toriguan, Shavarsh, The Armenian Question and International Law, Beirut 1973, sayfa 142)»

KLİKYA

Klikya (yaklaşık 50.000 km²), Osmanlı döneminde esas olarak Adana vilayetine dahildi. Mondros ateşkes anlaşması (30.10.1918) Osmanlı ordularının, "düzeni sağlayacak kadar bir bölüm" dışında kalan kesiminin Klikya'dan çıkmasını öngörüyordu. Fransa ve İngiltere daha 16 Mayıs 1916'da yapmış oldukları Sykes-Picot anlaşmasında, Ortadoğu'da nüfuz alanlarını aralarında nasıl bölüşecekleri konusunda anlaşmışlardı. Buna göre: Suriye'nin hristiyan nüfusun ikamet ettiği kıyı kesimi doğrudan Fransız mandası altına sokuluyordu. Bunun yanında Suriye'nin iç bölgelerinde dört şehrin (Şam, Homs, Hama ve Halep) Fransa'nın nüfuz alanı içinde olması öngörülmüştü. Ayrıca Lübnan, Adana vilayeti ve Kürdistan ve Ermenistan'ın, Rusya'nın üzerinde hak iddia etmediği kesimi (Sivas, Diyarbakir, Harput, Musul vilayetleri) üzerinde de Fransız mandası öngörülmüştü. Buna karşılık İngiltere, Trans-Ürdün ve Mezopotamya'nın bir bölümünü alıyordu. (Abeljan, Artases, *Klikia ew draci ekramaser. Konstantinopol 1922, sayfa 171; bunun için ayrıca bkz. Krikorian, Mesrob K.: Armenians in the Service of Ottoman Empire 1860-1908.*) Paris barış görüşmelerinde (1919) tüm Ermenistan delegasyonu Klikya'da savaş öncesi 200 bin kişilik Ermeni nüfusundan söz etmektedir. (Bkz. *Hovannisian, Richard G.: The Republic of Armenia. Cilt 1 [the first year 1918-1919], Berkeley-Los Angeles-London 1971, sayfa 278*) Sık sık bunun iki misli bir rakam da verilmektedir. Bu durumlarda eski Halep vilayetinin kuzey kesimleri (Maraş, Urfa, Antep, Kilis gibi şehirler) Klikya'nın parçası olarak sayılmaktadır. Marcel Leart (bu Grigor Zhorab'tır) 1882'de Halep vilayetinin kuzeyinin Ermeni nüfusunu 100.000, Adana vilayetinin Ermeni nüfusunu 280.000 olarak koymaktadır. (Bkz. *La Question armenienne a la Lumiere des documents, Paris 1913, sayfa 59*) Ermeni Klikya katolik kilisesi yetki alanı için Türkiye Ermeni Apostol Patrikanesi 1911'de Apostolkatolik ve protestan Ermeni kiliselerinde sinodal olarak örgütlenmiş Ermenilerin sayısını (Klikya için/ÇN) 312.200 olarak vermektedir. Ancak Klikya katolik kilisesinin yetki alanı coğrafi-tarihi Klikya kavramıyla aynı değildir.

Ve Adana ve Halep vilayetleri yanında Ermeni vilayeti Charberd'in (Harput'un/ÇN) bir bölümü (Malatya sancağı) ve Anadolu vilayeti Ankara'nın bir bölümünü -Yozgat sancağı ile birlikte- içermektedir. (Bkz. *Ormanean, Malakhia Arkhepiskopos: Hajoc Ekkececin..., Konstandunopolis 1911, sayfa 263 vd.*) Fransa'nın Klikya üzerindeki emperyalist iştahını kabartan şey, her şeyden önce Adana ovasının zengin pamuk ürünüydü.

Klikya'da yüzyıllardan beri bir Ermeni azınlığı yaşamaktaydı. Adana'da Ermenilerin varlığı, örneğin ilk kez milattan sonra 4. yüzyılda belgelidir. Haçlı seferleri döneminde sayıları artmıştır. 11. yüzyılla 14. yüzyıl arasında Klikya'da bir Ermeni krallığı kurulmuştur. Klikya'daki Ermenilerin Fransızlarla ilişkileri ve Fransa'ya eğilimleri bu dönemde başlar. 1914 yılında çok milliyetli Adana vilayetinde Ermeniler yaklaşık

150.000-200.000 arası bir nüfusla güçlü bir azınlık oluşturmaktadır. 19. yüzyılın ikinci yarısında tüm Adana vilayetinin toplam nüfusu 403.500'dür. (Veon Paul du: *Le passion de la cilicie 1919-22, Paris 1937, sayfa 5*) 1919 Kasım'ında Fransızlar Klikya'nın askeri işgalini İngilizlerden devraldıklarında, Fransa'nın Suriye yüksek komiseri Georges Picot Ermeni göçmenlere Klikya'ya geri dönme ve yerleşme çağrısı yapar. Klikya'nın Fransızların himayesinde Ermeni vatanı olacağı sözü verilir Ermenilere. Klikya'nın geleneksel Fransız yanlısı Ermenileri bu sözlere güvenirler. Suriye ve Mezopotamya'da bulunan ve 1915 soykırımından canlarını kurtarmış olan ve açlık sınırında yaşayan 120 bin kadar Ermeni göçmen, Georg Picot'un bu çağrısına uyar. Fransa'nın bunu izleyen ikiyüzlü siyaseti -Fransa bu dönemde bir yandan Ermenilere karşı kendini Klikya'nın himayecisi olarak tanıtırken, diğer yandan Türkiye'deki iktisadi imtiyazlarını (tütün tekeli, demiryolu ve madencilik hakları vb.) koruyabilmek amacıyla, milliyetçi kemalist Ankara hükümetiyle anlaşma zemini aramaktadır- Ermeni sorunu üzerine yazan Fransız yazarlar tarafından atlanmaktadır.

Fransa ve Klikya'ya doğru ilerleyen, ya da Klikya'da gerilla savaşı yürüten Türk ve Kürt milliyetçileri arasındaki savaşta Ermeni halk esas kurban durumundadır. Çaresizliğin verdiği bir cesaretle Ermeniler Türklere karşı Fransızlardan daha sert bir direniş gösterdiler ve Maraş (Ocak-10 Şubat 1920), Urfa (9.2.-7.4. 1920) ve Hacn (31.3-Ekim 1920) şehirleri için yürütülen savaşlarda çok büyük kayıplar verdiler. Bu bağlamda mesela Maraş bölgesinde yaşayan 24.000 Ermeniden 11.2.1920'de yalnızca 9700'ü geri kalmıştır. 11.900 Ermeni şehirde ve köylerde savaşta, ya da Maraş'tan İslahiye'ye kaçış sırasında yolda hayatlarını kaybetmiştir. (Kerr, Stanley E.: *The Lions of Marash. Personal Experience with American Near East Relief, 1919-1922, Albany 1973, sayfa 196*)

Çeteler tarafından ateşe verilen Sen Georg, Sen Stefan ve Meryem Ana kiliselerinde yüzlerce can vermiştir. Bu arada Fransız manda birlikleri Maraş'ta gözlerinin önünde birbiri ardına Ermeni merkezlerinin yakılıp yıkılmasına seyirci olarak bakmakta, yananları kurtarmaya bile karışmamaktadır. (Aynı yerde, sayfa 123, sayfa 127) 10 Şubat 1920'de Fransız askerlerinin korumasında Maraş'tan yola çıkan yaklaşık 3500 kişilik ilk Ermeni göçmen kafilesinden ancak 2500'ü İslahiye'ye varabilmiştir. İkinci, asker korumasında olmayan 2000 kişilik kafile yolda saldırılara uğramış, saldırılarda canını kurtarabilen 200 kişiden ancak 20'si tipi altında İslahiye'ye varabilmiştir. (Aynı yerde, sayfa 296) Savaş öncesinde 25.000-30.000 arası Ermeni nüfusuna sahip olan Hacn'da çöl ve ölüm kamplarından geri dönen 600 kadar Ermeni, şehiri aylarca direnerek savunmuştur. Savaş sonrasında yaklaşık 8000 kişilik Ermeni nüfusundan yalnızca 480'i canlı olarak kurtulmuştur. Burada da Fransızlar, direnen Ermenilere yardım vaat etmiş, fakat vaatlerini yerine getirmemiştir. Hacn bugün de bir hayalet ve harabe şehridir.

Zeytun'un arta kalan 1000 kişilik Ermeni nüfusu da (savaş öncesi nüfus yaklaşık 9000'di) yok edildi. Türk askerine güvenerek teslim olan 641 kişi Diyarbakir'e sürülmüştür. Burdan itibaren tüm izleri kaybolmaktadır. Mücadeleye karar veren diğerleri de hemen hemen bütünüyle yok edilmişlerdir. (Kerr, age., sayfa 234)

Türk-Fransız barış görüşmeleri Şubat 1921'de başladı. Bu görüşmeler Franklin-Boulion ve Yusuf Kemal tarafından imzalanan 20.10.1921 tarihli Ankara anlaşmasıyla sonuçlandı. Ankara anlaşması Fransız güçlerinin 1921 sonuna dek Klikya'dan geri çekilme-

sini öngörüyordu. Eğer Türklerin intikamına ve aşağılamasına uğramak istemiyorlarsa, 100.000-105.000 arası Ermeni yeniden göçmek zorundaydı. Her ne kadar Ankara anlaşmasında “Hristiyan azınlığın haklarının korunacağı” maddesi vardysa da, bu yalnızca kağıt üzerinde kalan bir hükümdü. Buna Adana’daki din adamları bile uymadılar. (Aynı yerde, sayfa 237)

Türklerin nefret ettiği ve geçmişte soykırma uğrattığı ve savaş içinde de Türklerin düşmanı Fransa’nın müttefiki olarak hareket eden Ermeniler büyük tehlike içindeydiler. Buna rağmen Fransa’nın Ortadoğu’daki ordularının kumandanı General Henri Gouraud, Ermenilerin boşaltılması değil, Klikya’daki hristiyanların buldukları yerde kalmaları yönünde emir verdi. Fransızlar ile kemalistler arasındaki ikili anlaşmaya kızan İngiltere de olası göçmenlerin Filistin ve Mısır’da yerleşmesine karşı çıktı ve yalnızca 1. ve 2. mevki yolcu biletini satın alabilecek durumda olan göçmenlere yalnızca Kıbrıs için vize verdi. Göçmenlere göçmenlik hakkını veren, yalnızca, Fransa’nın etkisindeki Lübnan ve Suriye oldu. (Aynı yerde, sayfa 237)

Böylelikle Fransa’nın emperyalist iştahı Genç-Türklerin ölüm kamplarından canını kurtarmış olan 20.000-30.000 arası Ermeninin daha canına mal oldu ve iki yıl ertesinde 100.000 kadar Ermeni yeniden göç yollarına dizilmek zorunda kaldı.

Ankara anlaşmasının 7. maddesine göre, Vilayet’in güney sınırındaki Aleksandret (İskenderun/ÇN) sancağı (4805 km²) hala Fransız yönetiminde kalacak ve fakat Türkçe resmi dil olacaktı. (Bkz. Anlaşma metni: Veou., La Passion... sayfa 344 vd.) Türkçeye tanınan bu imtiyaz hiçbir şekilde gerçek nüfus ilişkilerini yansıtmıyordu. 1936’da İskenderun’da 84.584 Arap (alevi ve sünni), 85.242 Türk, 4891 Kürt, 945 Çerkez, 474 Yahudi, 28.857 Ermeni ve 21.000 diğer değişik hristiyan yaşıyordu. (Ders. Le desastre d’Aleksandrette, Paris 1938, sayfa 41) Yani Türkler toplam 197.548 kişilik nüfusun %39’unu oluşturuyordu ve Ermenilerle Araplar gibi halk topluluklarının tersine, uzun bir yerleşme geçmişine sahip değillerdi. Türklerin sancağa esas yerleşmesi 17. yüzyılda Sultan Süleyman döneminde sancak kurulduğunda buraya yerleştirilen garnizon üzerinden olmuştu. Hristiyan Araplar da müslüman Araplarla birlikte ele alındığında, Arapların nüfusu Türklerle göre çoktu (ortodoks ve birleşmiş hristiyan Araplar: 14.105, 22.461 sünni ve 62.026 alevi müslüman Arap). (Aynı yerde, sayfa 49)

Ermeni nüfusun 23.000 kadarı eskiden beri bu bölgede oturan Ermenilerden, 6000 kadarysa Amerikan Yardım Derneği Mear East Relief aracılığıyla buraya yerleşen Klikya göçmeninden oluyordu. Bunlar hep birlikte nüfusun %11’ini oluşturuyordu.

Türk azınlığın yalnızca üçte biri kadarı sancağın Türkiye’ye bağlanmasını istemesine rağmen, Mustafa Kemal 1936’dan itibaren bölge üzerinde hak iddia etmeye başladı ve 1938’de Türk askerleri sancağa girdiler. (Walker, age., sayfa 348) Walker bu eylemi Hitler’in Ren bölgesini işgaline benzettir. (Aynı yerde.) Aynı dönemde M. Kemal Hatay’daki Türk olmayan nüfusu azaltmak için Romanya’daki Türk azınlık üzerine de anlaşmalar yapar. 1938/39 kışında Dobruca’daki Türk nüfusun sancağa akışı başlar. (Veou Le desastre... sayfa 97)

Sancağın askeri işgalinden ve 5.7.1938’de yapılan “Fransız-Türk dostluk anlaşması”ndan sonra kemalist olmayan Türklerin, Arapların ve hepsinden önce de Ermenilerin exodusu başlar. Göç sonunda yalnızca 600 Ermeni kalır geride. (Walker, sayfa 349) Diğerle-

ri her zamandan daha yoksul bir biçimde Lübnan’daki ve Suriye’deki göçmen kamplarına varırlar.

MUSA DAĞI

Abdülhamit ve Genç-Türklerin saldırılarına karşı bazı Ermeni şehirleri yiğitçe ve kararlılıkla direndiler: Zeytun (Ermenice Ulnia; Klikya 1895), Hacn (Klikya 1909-1920), Şapın Karahisar (Küçük Ermenistan, 1915) ve Van (1915). Van (1915) ve Zeytun (1909) halkının direnişi, yabancı müdahalelerinin de sayesinde başarı kazanmıştır. Buna karşı Şapın Karahisar halkı son kurşununa kadar dövüştükten sonra yok edilmiştir (1915). Doğal çevreleri dolayısıyla belli avantajlara sahip olan bazı yerleşim bölgeleri de –mesela Muş’un güneyindeki Sasun gibi– Kürt toprak ağalarına ve Türk memurlara karşı –1915’de hemen hemen tüm nüfusu yok edilene dek– büyük bir mücadele geleneğine sahiptir. Ermeni direnişinin bu örnekleri içinde yalnızca biri, her şeyden önce Akdeniz kıyısındaki yerinin avantajları sonucu direnenlerin kurtulması sayesinde dünya çapında ün kazanmıştır. Sözkonusu olan Musa Dağı’ndaki (Ermenice Mussa Ler, Arapça Cebel Musa) Ermenilerin 40 gün süren kuşatılmasıdır. Musa Dağı Amanos’un güneyinde Akdeniz kıyısı boyunca uzanan büyük bir dağdır. Franz Werfel’in “Musa Dağı’nda Kırk Gün” adlı romanı (1933) bu direnişin dünyaca ünlenmesine yardımcı olmuştur. Musa Dağı’nın doğu ve güney cephesinde altı Ermeni köyünden oluşan bir nahiye vardı. (Köyler Hacı Habipli, Pitias, Yorum Oluk, Çtrpek, Wagef ve Kepuzye idi.) Bu köylerin nüfusuna 13.7.1915 tarihli göç emri tebliğ edildiğinde, halk daha önce Klikya köylülerinden aldıkları bilgiler sonucu, bu göçün hedefinin ne olduğunu biliyordu. Halkın büyük çoğunluğu göç emrine uymamayı tercih etti. Toplam 4231 kişi Musa Dağı’nda gizlendi. Burada bir Alman albayın yönetimindeki 15.000 kişilik bir Türk ordu grubu tarafından kuşatıldılar. (Veou. Le desastre., sayfa 162) Musa Dağı’ndaki Ermeniler bu büyük güce karşı direndiler, teslim olmadılar. Ve sonunda iki Fransız ve bir İngiliz gemisi tarafından kurtarıldılar.

Fransız Werfel romanını burada bitirmekte ve mutlu sona bağlamaktadır. Göçmenlerin bundan sonraki –bundan daha az trajik olmayan– yaşamları konusunda bir şey söylememektedir. Bununla ilgili en kapsamlı ve otantik rapor, olayı bizzat yaşayanlar tarafından yayınlanmıştır. “Cebel Musa Hemşeriler Birliği” Beyrut’ta 1970’de 877 sayfalık bir rapor yayınladı. (Housematean Mousa Leran. Derleyen, Martiros Gousagdzean. Polos Metouran, Beirut 1970) Bu rapora göre; Musa Dağı’nın 4058 göçmeni önce Port Said’e getirilmişler ve burda bir çadır kampında ikamet etmişlerdir. 17.11.1916’da Fransızlar bunları yeni “Oryent Lejyon”ları için gönüllü yazmışlardır. Ki bu güç, çoğu Musa Dağı direnişine katılan Ermenilerden oluştuğu için “Ermeni Lejyonu” olarak da tanınır. Bu lejyon, Ermenilerin önerisi üzerine de kurulmuştur. Sykes-Picot anlaşma görüşmelerinde Ermeni delegasyonunun sözcüsü olan Poros Nubar Paşa, Ermenilerin Ortadoğu’da askeri angajmanı karşılığında, müttefiklerin zaferi halinde Klikya’nın Fransız himayesinde özerkliğinin kabulünü talep etmiş ve bu vaadi de almıştır. (Veou, La passion.)

Bu vaad tam bir alay etme gibi görünmektedir, çünkü daha 1915’te Rus-İngiliz-Fransızların gizli bir anlaşmasında Ermenistan’ın Antant güçleri arasında nasıl bölüneceği

karara bağlanmıştı. Buna göre Rusya dağlık Ermenistan'ı, Fransa "küçük"-Rum-Ermenistan'ı ve Klıkya'yı alacaktı. Yani Ermeniler kendi müttefikleri tarafından kazıklanmıştı.

Bu lejyona önce Musa Dağı'ndan 600 genç Ermeni, sonra da Osmanlı ordusunun mensupları olarak İngilizlere savaş esiri düşmüş 300 kadar Ermeni (Mısır'dan) katıldı. 1917'de Amerika'dan da 1200 gönüllü yazıldı. Ermeni lejyonu en güçlü olduğu dönemde sayısı 5000 kadardı. Aslında istense bu sayı 20.000'e dek yükseltilebilirdi. Fakat Fransızlar "disiplinsiz ve isyancı" olarak değerlendirdikleri bu ordunun fazla büyümesini istemiyorlardı. Musa Dağı göçmenlerinin raporunda Fransız kumandanların Ermeni lejyonundaki Ermenilere nasıl kötü muamele ettiklerine birçok örnek verilmektedir. Cezalandırmalar kurşuna dizmeye kadar varmıştır. 1920 yılında Ermeni lejyonunun mevcudu 1000'e düşürülmüştür. 1921'de Türk-Fransız anlaşması ertesi bütünüyle dağıtılmıştır.

Musa Dağı göçmenlerinin lejyona katılmayan bölümü, Fransız himayesinde yeni bir hayata başlamak umuduyla dolu olarak 1919 Kasım'ından itibaren Port Said'ten Musa Dağı'na geri dönmüştür. 1921'de Yorun Oluk'ta nüfus 1105 kişi, Hacı Habipli'de 910 kişi, Çtrpek'te 929 kişi, Pitias'ta 740 kişi, Kepuzye'de 474 kişi, Wagef'de 440 kişi, yani toplam 4598 kişidir. Dönerler Fransa'nın Ortadoğu politikasının 1939'da yeni ve bu kez nihai bir göçe yol açacağını akıllarından geçirmemektedir. 17.7.1939'da Musa Dağı Ermenileri bölgeyi yeniden terk etmek zorunda kaldıklarında, Wagef köyü sakinlerinin çoğunluğu (70 aile) Türk vatandaşlığına geçmeyi, yeniden kaçışa tercih etmişlerdir. Fakat 1955 Kıbrıs krizi ertesinde Türkiye'deki hristiyan azınlığın durumunun sürekli kötüleşmesi sonucunda, bunların da önemli bir bölümü sonuçta göçmek zorunda kalmıştır. Wagef'te geri kalanların sayısı ancak 150 kadardır.

1939'da yeniden kaçan Musa Dağı göçmenleri, Lübnan-Suriye sınırında Anjar'da bir Alman kilise yardım cemiyetinin desteğiyle yerleşmiştir. İkinci Dünya Savaşı ertesinde bunların bir bölümü Sovyet Ermenistan'ına göçmüştür. 60'lı yıllarda Sovyet Ermenistan'ında Musa Dağı göçmenlerinin ve onların yeni kuşaklarının sayısı 7000 civarındadır.

Sovyet Ermenistan'ında Erivan ve Eçmimiadzin arasında Musa Dağı göçmenleri için bir küçük şehir kurulmuştur. Bu kente Musa Dağı adı verilmiştir. Bu kentin yukarısında Musa Dağı savaşçılarının anısına kızıl kilden bir anıt vardır. Musa Dağı'nın savaşçılarının boyun eğmezliğinin sembolüdür bu anıt. Anıtın merkezinde elinde silahı bir Ermeni köylüsü bulunmaktadır. İsyancı, boyun eğmez Ermeni köylüsü sembolize edilmektedir. Anıtın yakınlarında bir de Musa Dağı çevresinden bir dizi şeyi sergileyen etnografik bir müze vardır. Her yıl Eylül ayında Musa Dağı Ermeni halkının sürdürücülere bu anıtın etrafında büyük bir bayram düzenleyerek, anılarını yaşatmaktadır.

(*"Armenien-Völkermord, Vertreibung, Exil, Program"*, Themen 1, Kassel 1980, sayfa 85-89 arasından çevrildi.)

(15 Haziran 1990 tarihli Bolşevik Partizan sayı 59'dan, sayfa 22-25)

Ermeniler üzerinde ulusal baskılar sürüyor...

Türk faşist hakim sınıfları, 1924 yılında yapılan Lozan antlaşmasıyla, Türkiye toprakları içinde soykırımdan artakalan az sayıdaki Ermeni'ye "azınlık statüsü" tanımak zorunda kalmıştı.

Fakat bu statünün tanınması, Ermenilerin, faşist Türk devletinin ve Türk faşistlerinin sürekli millî baskısı, saldırıları, tehditleri altında yaşamayı durumunu değiştirmedir. Ermenilere yapılan millî zulüm, yalnızca "tarihte" kalan (!) soykırımla sınırlı değildir. Bütün cumhuriyet döneminde sürmüştür ve bugün de sürmektedir.

Aşağıda, bu baskıların biçimleri konusunda bilgi veren bazı yazıları çevirerek yayınlıyoruz.

MUSA DAĞI'NIN SON ERMENİLERİ

Samandağı ilçesinin Ermeni köyü Wagef'te (Türkçesi: Vakıf) dünyaya geldim. Esas adı "Simon Dağı" olan Samandağı (eski adı : Suveydiye), Hatay'da 35.000 nüfusa sahip bir kasabadır.

Wagef köyünün o zamanlar 470 olan nüfusundan 386'sı, 1915'de Ermenilerin Musa Dağı savunmasına katıldı; bunların arasında, bana bu kahramanca ölüm-kalım mücadelesi üzerine çok şey anlatan babam ve dedem de bulunuyordu. Fransızlar, 1919 yılında Ermenilere İskenderun sancağına dönüş izni verdiğinde, Wagef köylüleri de diğer Ermenilerle birlikte Musa Dağı köylerine geri döndüler. Kendilerine bugün yaşlı bir adam olan papazları eşlik etti. Eğer o ölürse, Wagef'teki papazlık makamı büyük bir olasılıkla boş kalacaktır; çünkü İstanbul'dan yeni bir papaz getirmek pahalıya mal olacaktır. Yaşlı papaz, kendisine ait küçük bir parça toprağı işleyerek, kendi geçimini kendisi sağlamaktadır.

1939'da Musa Dağı'nın diğer köyleri, İskenderun'u tümüyle terk ettiler. Bunların çiftliklerine, ağırlıklı olarak alevi Arapların oturduğu bölgede genelde bir azınlık oluşturan sünnî Türkler yerleştiler. Bu yeni sakinler gerçi Ermenilerin topraklarına ve evlerine kondular, ancak onların buranın eski sakinlerine karşı olan dinsel ve ırksal kinleri o derece büyüktü ki, çoğunlukla, içinde "kafirler" oturmuş olduğu için, bu sağlam evlere geçemediler, bunları ahır olarak kullandılar ve daha kötü de olsa, yeni evler yaptılar. Beş köydeki Ermeni kiliseleri temeline kadar tahrip edildi ya da yerle bir dümdüz edildi. İşbilirler, ustaca işlenmiş taşları, bunların içindeki haç işaretini oyup çıkararak, sattılar. Bir kilise de camiye dönüştürüldü.

Wagef'te sadece bir manastır bulunmaktadır; çünkü soykırımdan önce Wagef halkı, komşu köydeki büyük kiliseye gitmeyi adet edinmişti. Bugün ise bu kilise, düzenli ibadet için çok küçük gelmektedir. Bundan dolayı bunu birkaç yıl önce enine ve yüksekli-

ğine büyütme istedik. Hükümet, yalnızca onarım çalışmalarının yürütülmesi için izin verdi. Alçak olan çatının bir santimetre bile yükseltilmesine izin verilmedi.

Büyük babamın içinde domuz avladığı güzel bir eski orman, bu arada Türk göçmenler tarafından kıyıma uğradı. Tahtası, odun olarak kullanıldı ya da bundan odun kömürü yapıldı.

Bütün Samandağı ilçesinde yaklaşık olarak 70.000-80.000 insan yaşamaktadır. Bölge, bugün geleneksel şehir merkezi olan Halep'ten Suriye-Türk sınırıyla koparılmış bulunmaktadır. Köylüler bundan dolayı ürünlerini daha uzaklarda, Antakya'da ve hatta İstanbul ve Ankara'da pazarlamak zorundadırlar. Bu yolla ortaya çıkan taşıma ücretleri, kendilerine büyük bir yük oluşturmaktadır. Ekimi yapılan zirai kültürler de değişime uğradı. Ermeniler bugün, iklim, turuncu bitkilerinin yetiştirilmesine elverişli olduğu için, portakal yetiştirmektedirler ve portakal, geleneksel zeytin, kayısı ve üzüm yetiştirilmesinden daha fazla getirmektedir. Arap halkı ise, sebze yetiştiriciliğini tercih etmektedir.

Vagef, bugün Türk ve Arap köyleri arasına düşmektedir. Ermeni köylülerinin Arap komşularıyla ilişkisi, şimdiye kadar az çok iyiydi, en azından nötraldı. Araplar arasında daha, bizzat kendilerinin Türkler tarafından ezilen bir milliyet olarak, o zamanlar İskenderun ve Kilikya'da çok sayıda yaşayan Ermeniler tarafından korundukları zamanın anıları yaşamaktadır. Şu örnek aklıma gelmektedir: Vagef'le Samandağı arasında bir Türk köyü bulunmaktadır. Vagef'li Ermeni gençler, Samandağı yolu üzerinde sık sık Türk köy halkı tarafından rahatsız ediliyordu. Bunun üzerine, alevi komşu köylerden tanıdıklarımız, bizden yana çıktılar. Ermeniler, Araplar ve Türkler arasındaki ilişki, yalnızca eski ve yeni gerilimler ya da Türk olmayanların baskı altında tutulması tarafından değil, aynı zamanda sünni Türklerle alevi Araplar arasındaki dinsel çelişki tarafından da belirlenmektedir.

Ancak, Ermeni gençlerin göçü, Ermeni-Arap ilişkilerinin de belli ölçülerde bozulmasına yol açtı. Vagef'te esas olarak kadınlar, çocuklar ve yaşlılar geride kaldı. Gençlerin büyük bir çoğunluğu, İstanbul'da öğrenimde bulunmakta ve bundan sonra da genellikle köye dönmemektedir. Bu boşluğu, müslüman halk grupları doldurmaktadır. Ürünlerin ve odun gibi diğer mülkün, Ermeni sahibinin güvence altına almaya ve korumaya gücü ve etkisi olmadığından ötürü, Arap komşuları tarafından "birlikte alınmasına" rastlanmaktadır. Bu tür olaylara karşı pratik olarak şikayet olanağı yoktur.

Vagef'ten göç giderek artmaktadır. Yalnızca 1979/80'de sekiz aile köyü terketti. Bugün Vagef'te, toplam 125 ile 150 Ermeni yaşamaktadır. Göç edenlerin %60'ı başta İstanbul olmak üzere büyük şehirlere göçtü ve %40'ı Türkiye'yi tümüyle terketti. Olayların yüzde doksanda göç edenler topraklarını Araplara ve yalnızca küçük istisnalarla Türklere sattılar. Belirtildiği gibi, Türkler Hatay'da bir ulusal azınlık oluşturmaktadırlar; ancak bunların oranını yükseltmek için açıkça çaba gösterilmektedir. Örneğin Antakya Garnizonundaki askeri güçlerin sayısı bu arada artılmıştır.

Askeri darbeden sonra, Türk azınlığın Ermenilere karşı saldırganlığı arttı. Örneğin, geçen yıl Türk komşular, Vagef sakinlerinin evlerinde büyük miktarda silah bulduklarını öne sürerek ihbarda bulundular. Bunun üzerine 70 askeri araç köye girdi ve esaslı ev aramaları yapıldı. Yalnızca bir tek tabanca bulunabildi. Buna rağmen, biri Ermenice kitaplar buldurmaktan dolayı olmak üzere, üç kişi tutuklandı. Sözkonusu genç in-

sanlar, ancak yakınlarının yüksek kefalet ödemelerinden sonra serbest bırakıldılar. Bunların aileleri, birisi Sovyet Ermenistanı'na olmak üzere Türkiye'den göç ettiler.

Bir başka olayda çekişme, sözkonusu iki köy arasındaki bir parça Ermeni ortak köy arazisi üzerine bir Ermeni ve Türk köylüsü arasındaki kavgadan çıktı. Sözkonusu olan kullanım hakkıydı. Her iki taraf da silahlıydı ve her iki taraf da birbirine ateş etti. Ancak yalnızca Ermeni tutuklandı ve suçsuzluğunu kanıtlamak için yüksek avukat ve mahkeme masrafı ödemek zorunda kaldı. Bu ve benzeri haksızlıklar ve keyfi eylemlerden duyulan sürekli korku, Musa Dağı'nın diğer Ermenilerinin göç etmesine yol açtı. 1965'deki bir Türk istatistiği, bizim köyümüzün Türkiye'nin yüzde olarak en yüksek eğitim düzeyine sahip olduğunu ortaya koydu. Samandağı bölgesinin Ermenileri, pratikte iki dilde büyümektedirler; Türkçe'nin yanı sıra Ermenice'nin kendine has ve zengin bir dalı olan kendi yurtlarının Kilikya diyaleği şeklinde olmak üzere kendi ana dillerini öğrenmektedirler. Vagef'te doğanların %60'ı Ermenice okuyup yazabilmektedir. Bunun ötesinde çoğu Arapça da konuşmaktadır. Ama, iyi bir öğrenim ve yüksek okul bitirme çabası, aynı zamanda göçün hazırlanmasına hizmet etmektedir. Türkiye'yi terketme kararı, bende iş arama ve askerlik dönemindeki deneyimler sırasında olgunlaştı. Örneğin, bir yerin boş olduğunu öğrendikten sonra, Samandağı'nda bir devlet bankasına banka memuru olarak başvurduğum. Ancak üç gün sonra nüfus cüzdanımı göstermek zorunda kaldığımda ve amirim buradan Ermeni olduğumu öğrendikten sonra, beni çalıştırmanın kendisi açısından mümkün olmadığını açıkladı. Sağlık kartesi vs. için yaptığım tüm masraflar boşa gitti.

Askerlik döneminde yazıcı olarak çalıştım. Bütün genç hristiyanlar gibi, dinimi ve milliyetimi gizli tutmaya çalıştım. Bu, örneğin, hiçbir zaman müslümanlarla duş yapmamızı önklüyordu. 1964'de, Kıbrıs dolayısıyla yeniden gerilim çıktığında şu olay oldu: Beni "mümin" biri olarak gören üstüm, bana geldi ve bana, yakında bütün "kafirlerin" merkezi askeri yerlerden ve telefon görevinden uzaklaştırılacağını ve bunların tasfiye edilmesi gerektiğini bildirdi. Bu ve benzeri olaylar ve bize karşı sürekli hazır bulunan ve her an patlamaya hazır bulunan saldırganlık duygusu, en sonunda beni, atalarımın yüzyıllardır yaşadığı ve birlikte damgasını vurdukları ülkeyi terketmeye zorladı. Mutlu ve zengin bir yaşam sürdürmenin bütün önkoşullarına sahip güzel bir ülkeyi terkettiğimin bilincindeyim. Bazen, Almanya'da kazandığım emekliliğimi aldığımı ve hayatımın son günlerini Musa Dağı'nda geçireceğimi düşünüyorum. Ama, çocuklarımda da benzeri bir güvensizlik ortamı içinde büyüyeceği düşüncesi, beni bundan alıkoymuyor. Onlar en azından eşit haklara sahip olarak büyümelidirler. Son olarak, yurdumun hristiyan-Arap halkının da sıkıntılı bir durumda olduğunu belirtmek istiyorum. Altı yıl önce, Samandağı'nda 3500 ortodoks Arap ve 350 Ermeni yaşıyordu. Hristiyan Arapların şehirde iki kilisesi var. Bu arada yalnızca Samandağı bölgesinden 140-150 hristiyan-Arap aile Türkiye'yi terketti ve Federal Almanya'ya göç etti. Durumları biraz daha iyi olanlar, göç ülkesi olarak Kanada'yı tercih etmektedirler. Hatay'ın bu azınlık grubuyla olan ilişkilerimiz, ortak kader, ortak din ve bunun sonucu olarak Ermeniler ve hristiyan Araplar arasında doğan evlilikler dolayısıyla büyüktür ve dostluklar ve ilişkiler, çoğunlukla yurtdışında da sürdürülmektedir.

* * *

DİYARBAKIR'DAN KAÇIŞ

Ben, xxx (isim, yazı kurulunca bilinmektedir), 1956 yılında Diyarbakır'da doğdum. Orada ilkokulu bitirdim. Okul döneminde, dini inançlarım yüzünden sık sık dayak yedim. Dövenler, ağızlarından "gavur" küfürünü eksik etmeden hristiyanları taciz eden müslümanlardı.

Ermeniler, böylesi olayları polise şikayet ettiklerinde, sonuçta ya hiçbir hak elde etmiyorlar, ya da suçlular görünüşte yakalanıyor ve aynı günün akşamı serbest bırakılıyorlardı. Ermeni kadınlar, Diyarbakır'da yalnız sokağa çıkmaya cesaret edemiyorlardı. Buna rağmen yaparlarsa, tacizi göze almak zorundaydılar. Bundan dolayı sürekli olarak erkek refakatinde olmak zorundaydılar.

Maddi durumumuz iyi olmadığından, kiliseye ait evlerde oturmak zorundaydık. Camlarımız, sürekli olarak taşlarla kırılıyor, polise yaptığımız şikayetler ise sonuçsuz kalıyordu. 1962 yılında Diyarbakır ve çevresinde, 8000-10.000 Ermeni yaşıyordu. Şimdi ise sayıları 500'den bile fazla değildir. Bunların büyük bir çoğunluğu Suriye, Beyrut, Fransa, Sovyet Ermenistanı ya da ABD'ye kaçtı.

Diyarbakır'da yaşayan Ermenilerin çoğu, devlet dairelerinde zorlukla karşılaşmamak için ad ve soyadlarını değiştirdiler. Türkiye'nin en büyük kilisesi (bununla yalnızca Ermeni kiliselerinin mi kastedildiği metinden anlaşılmamaktadır –Almancaya çevirenin notu) Diyarbakır'da bulunmaktadır. Bunun yedi tane mihrabı bulunmaktadır. Onarılmasına izin verilmediğinden, kısa bir zaman sonra çökecektir. Ermeniler de arasında olmak üzere, azınlıklara ait binaların onarılması yasal olarak yasaktır. (Almancaya çevirenin notu: Bunun için, elde edilmesi son derece zor olan özel bir izin gerekmektedir.)

Kilisede ayin yapmak da, ayin sırasında pencere camları sürekli taşlandığı için son derece tehlikeliydi. Diyarbakır'daki Ermeniler, kendi deneyimlerinden orada sürekli olarak suçlu olarak görüldüklerini bildiklerinden, polisi çoktan defterden sildiler. Kilisemiz, çok değerli kitaplara ve İsa heykellerine sahiptir, bunların çoğu çalındı ve yetkililer suçlulara karşı hiçbir girişimde bulunmadılar.

Bu nedenlerden ötürü, ilkokulu bitirdikten sonra, xxx olan Ermeni adımı, xxx olarak değiştirdim.

Bundan sonra, papazımız Tekatlıyan, beni İstanbul'a "Kutsal Haç Manastırı"nın yatılı okuluna gönderdi. Sömester tatillerinde sürekli olarak Diyarbakır'a geri gittim. Bu ziyaretlerin birinde, Ermeni çocuklarına Ermenice dersi vermeyi denedim. Ama polis bunu öğrenir öğrenmez, kilisedeki ders odamızı bastı ve sayıları 30-35'i bulan öğrencileri dövdü. Bu, aynı zamanda bu dersin de sonu oldu.

Daha sonra üniversiteye yazıldım. Ama bazı öğrenciler benim Ermeni olduğumu ortaya çıkarıp beni rahatsız ve taciz ettiklerinden derslere giremiyordum. "Kutsal Haç Manastırı" yatılı okulundan bir Ermeni sınıf arkadaşı, Norayr Sert, Mayıs 1977'de katledildi. Ailesi, olayın nedenlerini araştırmaya cesaret edemedi. Ben, fakülteyi, derslere katılmadan, yalnızca yazılılara katılarak bitirdim.

Yüksek okul mezunları, Türkiye'de askerlik görevlerini yedeksubay olarak yapmaktadırlar. Ben de yedeksubay olarak başvurduğum ve üç yıl boyunca haber bekledim. Sınırlarım bozulmaya başladı ve korkudan kiliseye gitmeye cesaret edemedim. Milliyetim

ve dinim dolayısıyla, bir iş bulmam mümkün olmadı; çünkü, tek hedefi müslüman ve Türk olmayanları öldürmek ve işkence etmek olan parti, iş pazarının bütün anahtar noktalarını elinde bulunduruyordu. (Sözkonusu edilen parti MHP'dir. –Almancaya çevirenin notu.) Aynı şey askerlik görevi için de geçerlidir. Ermeniler ve diğer azınlıkların mensupları, üçüncü sınıf insan olarak işlem görmektedirler.

Diyarbakır'da sayısız ev ve dükkan Ermenilere aitti. Ermeniler, yavaş yavaş şehri terk ettiklerinde, bu evlere ve dükkanlara Türkler tarafından zorla el konuldu. Birçok Anadolu şehrinde kiliseler, camilere ve okullara dönüştürüldü. Daha çok Ermeni Diyarbakır'ı terkederse, burada da aynı şey olacaktır.

Yukarıda anlattığım şeyler, hiçbir yasa kitabında yoktur; ancak Türk nüfusu azınlıklara karşı bir eyleme giriştiğinde, Türk makamları buna göz yummaktadır.

Şu anda Almanya'dayım. Artık Türkiye'de yaşama olanağım kalmadığı için, turist pasaportuyla buraya geldim ve iltica talep ettim.

Burada, Almanların bize karşı davranışının da tümüyle kusursuz olmadığını belirtmek istiyorum. Türk ilticacılarına karşı çok daha iyi davranılmaktadır. Biz Ermeniler, "biz hristiyanız" diyoruz; Almanlar pasaporta bakıyorlar ve "siz Türksünüz" diye yanıtlıyorlar.

Tek umudum, Alman hükümetinin Türklerle, tek suçu (!) hristiyanlık inancımızdan oluşan Ermeniler arasında bir ayırım yapacağından oluşmaktadır.

(*Ermeni ilticacının anlatısı, Haziran 1980'de "pogrom" dergisi için yazıldı. Anlatıdan alıntılar, 18.12.1980 tarihindeki "Biz Türk değil, Ermeniyiz" adlı WDR programında yayınlandı.*)

(1 Ağustos 1990 tarihli Bolşevik Partizan sayı 60'dan, sayfa 11-13)

Lozan anlaşmasından bugüne...

Aşağıda, bugünkü faşist Türk devletinde yaşayan ve Lozan anlaşmasına göre "azınlık" statüsü tanınmış olan Ermenilerin hangi somut baskılarla karşılaştıklarını anlatan bir yazı yayınlıyoruz.

Yazı, Hambarsum Hartunyan adlı bir Ermeni tarafından 1979'da kaleme alınmıştır ve POGROM'un 72/73. sayısında 1980'de yayınlanmıştır.

Faşist Türk devletine burjuva bakış açısıyla, "insan hakları", "Anayasa'ya uygunluk" vb. temelinde yaklaşmasına rağmen, somut baskılar konusunda bilgi verici olduğu için aynen çevirerek yayınlıyoruz.

YAZI KURULU

1. KIRK YIL TÜRK CUMHURİYETİNE RAĞMEN, ZİHNİYETTE BİR DEĞİŞİKLİK YOK

Yeni Türk devleti, kendisine zorluk çıkarabilecek (örneğin sürgüne uğramış Ermeni ve Yunanlıların geri dönüşü gibi) herşeyi reddetti, ancak düşüncelerine uyan (yukardan örgütlenmiş yağma eylemleri, keyfi vergilendirmeler ve mal varlığına el koyma vs. gibi) herşeyi üstlendi. Yeni kurulmuş Türk Cumhuriyeti, Lozan Antlaşması kararlarına dayanarak, sayıları yarım milyonu aşan sürgün Ermeni (ve Yunanlıların) geriye dönüşüne izin vermedi. Bu şekilde, Türkiye'deki Ermenilerin sayısı, 150.000'i İstanbul ve 100.000'i eski Ermeni vilayetlerinde olmak üzere, yaklaşık 250.000'e düştü. Ermeni vilayetlerinde yaşayan Ermenilerin yarısından çoğu, zorla islamı kabul etmek zorunda kaldı. Sürgün edilmiş Ermenilerin mülkiyetine, eğer devlet tarafından elkonulmamışsa, yağmacılar tarafından elkonuldu. Türk kaynakları tarafından da itiraf edildiği gibi, bu şekilde Ermenilerin iktisadi gücünün çöküşü sağlanmak isteniyordu.

"Bu politika (yani yeni, ama gerçekte Jön-Türkler tarafından da yürütülen eski politika /YN) ... (diğer amaçlarının yanı sıra) Rum ve Ermenilerin iktisadi egemenliklerinin ortadan kaldırılmasını ve buradan doğan boşluğun Türkler tarafından doldurulmasını amaçlıyordu. (Bu politikanın Genç Türkler tarafından nasıl uygulandığını gördük. Yeni Türkiye, Rum ve Ermenilerin geri dönüşüne ısrarla karşı koydu, müttefiklerin ağır baskısı karşısında İstanbul'da bulunan yerleşim bölgelerini kabul etti)." (1)

Hükümet, bunun dışında, Ermenilerin ulusal duygusunu yok etmeyi hedefleyen ve bugün de geçerli olan bazı kısıtlamaları uygulamaya soktu. Örneğin: Ermenilerin kendi politik partileri aracılığıyla politik faaliyet göstermelerinin yasaklanması ve Ermeni basınına sansür; okullarda Ermeni tarihi dersi verilmemesi; Türkleri övmeyen ve propaganda etmeyen okul kitaplarının kullanılmaması; Ermenilerin özellikle askeri, diplomatik ve polis kariyeri yapmaktan tümüyle dışlanması. Anadolu'da arta kalan kiliseler, birbiri ardısıra

bilinçli olarak tahrip edildi. Ermenilerin dinsel hizmetleri İstanbul'la sınırlı kaldı. Ermeni ibadetinde vaaz değil de litüraya egemen olduğundan, kilise en azından diyanet özgürlüğünü tadabildi ve buna bugüne kadar dokunulmadı. Bu, ama Ermeni kilisesinin özgürlüğe sahip olduğu anlamına gelmez. Kilisenin Ermeni halkının problemleriyle uğraşmasına kesinlikle izin yoktur.

Türk hükümetinin birçok alanda uygulamaya soktuğu reformların bir bölümü Ermeniler açısından yeni zorluklar doğurdu. Örneğin, 1934 yılında çıkarılan ve Ermenilerin kendilerine özgü "-YAN" soyadı ekinden vazgeçmelerini öngören soyadı yasası. Her ne kadar -YAN ekini yasaklayan ilk taslak daha sonra "kendi isteği üzerine"ye (gönüllülüğe) dönüştürüldü ise de (2), her şeyden önce Anadolu'da binlerce Ermeni kordudan soyadlarını değiştirmek zorunda kaldılar. Bu değişikliği birçok halde nüfus memurları isim sahibine danışma ihtiyacı bile duymadan yapıyordu.

Yeni kurulan cumhuriyette "demokrasi"nin egemen olduğu konusunda azınlıkları ikna edebilmek için, M. Kemal'in Cumhuriyet Halk Partisi, müslüman olmayan çevrelerden dört adayı seçim listesine aldı. Ama, bunlar kendi uluslarını değil, "egemen halkın" çıkarlarını temsil etmek zorundaydılar. Berç Keresteciyan'ın açıklamaları bu tespiti onaylamaktadır:

"Ben bir Türk vatandaşım; tüm kalbimle ülkenin gelişmesine hizmet etmek istiyorum. Örneğin, ülkeyi savunmak ve hayatını anavatan için feda etmek nasıl ki askerler için bir görevse, görüşümce benim gibi vatandaşların ülke yönetimine aynı şekilde katılması da bir görevdir. Ben azınlığın adına değil, Türk vatandaşı olarak adaylığımı koyuyorum. Elbette ki, seçimden sonra da prensiplerimi vatan yararına mecliste dile getireceğim." (3)

Bu doğuştan Ermeni'nin, hükümetin güvenilir bir adamı olduğu burada vurgulanmalıdır. Bunun dışında geçerken belirtelim ki, Ermeniler doğrudan bir seçim durumunda parlamentoya en az 2 milletvekili gönderebilecek durumdaydılar; bu dönemde bir milletvekili için gereken oy miktarı 50.000'di. (4)

Türk politikacılarının, Ermeni örgütlerinin ekonomik durumunu zayıflatma çabaları sürdü. Örneğin, İstanbul Belediyesi, yeni şehir planlaması çerçevesinde, üç yıllık süreçten sonra, 1935'de Pangaltı'daki Ermeni mezarlığına (51.968 m²) ve Sansaryan Hanı'na el koymayı başardı. (5)

İkinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesi, azınlık düşmanı iktisadi politikayı sürdürmek için, yeni bir fırsat sağladı. Türk hükümeti bu kez, gerçek amacı daha sonra Türk kaynakları tarafından itiraf edilen varlık vergisini uygulamaya soktu (11 Kasım 1942):

"Bu, niyeti itibarıyla haklı ve zorunlu bir vergiydi. Ancak uygulaması, genç Türk zihniyetini, ya da belki de belli ölçüde Nazi Almanyası'nın taklit edilmesini andırıyordu. Bu, bir varlık vergisi, ancak azınlıklara yönelik olan bir varlık vergisi özelliklerini aldı. Vergiyi ödemeyen (ya da ödeyebilecek durumda olmayan /Yazarın notu) Aşkale'ye sürüldü." (6) (Aşkale'de taş ocaklarında ağır koşullar altında çalışmak zorundaydılar.) Bazı ayrıntılara değinmenin yararı var: Vergi miktarı parlamento tarafından değil, tek tek şehir meclisleri tarafından belirlendi; burada azınlıkların yoğun olarak bulunduğu İstanbul, bundan özellikle etkilendi. Zengin Türkler, ilişkileri ya da rüşvet sonucu, ya çok az vergi ödüyorlar, ya da hatta hiç vergi ödemiyorlardı. İlgilinin mal varlığına ilişkin

bilgiler, ya komşularından elde ediliyordu, ya da mesleki durumuna göre saptanıyordu. Vergiyi ödeyemeyenlerin mal varlıkları haczediliyor ve bilinçli olarak çok düşük fiatlarla Türklere açık artırmaya çıkarılıyordu. Bu dönemden bu yana, kuyumcularıyla meşhur Kapalıçarşı, hemen hemen tümüyle "türkleştirildi". Hitler Almanyası'nın yenilgisi kesinleşip, öngörülen gelirlerin %75'i (sayıyla 300 milyon Türk lirası, bugünün parasıyla 6 milyar Türk lirası) elde edildiğinde, hükümet, 15 Mart 1944'de varlık vergisini kaldırdı.

Nasyonal-sosyalistlerin Yahudi ve diğer halkları kırmalarına paralel olarak, Türk politikacılar bu kez, azınlıkların "kalıntılarını" yok etmeyi denediler. Askerlik çağında bulunanların bir bölümü, gecenin ortasında yataklarından kaldırılarak belirli yerlerde toplandı. Gerekçe olarak da, o zaman tarafsız olan devletin bir saldırı beklediği öne sürüldü. Ancak daha sonra, Türk hükümetinin bu önlemle azınlık gençliğinin yok edilmesini başlatılmasını hedeflediği ortaya çıktı. Bu varsayım, Ermenilerin de içinde olduğu azınlıklara normal askeri üniforma yerine, rengi normal askeri üniformadan farklı bir elbise verilmesiyle kanıtlandı. Bunlar, mecburi çalışmak, yol ve köprü inşaat yapmak zorundaydılar. Bu çalışmaların yürütüldüğü bölgelerde Türk nüfusu, gayri-müslimlerin (gavurların) yok edilmesinin an sorunu olduğunu söylüyordu.

Genelkurmay Başkanı Mareşal Fevzi Çakmak, bir kaç ay sonra azınlıkların lehine müdahalede bulundu. Onlara da Türk askerlerinin giydiği normal askeri üniformadan verdi ve böylelikle onları asker olarak koruması altına aldı. Bu olaylar da elbette yayın organlarına yansımada. 6 ve 7 Eylül 1955'de Ermeniler yeniden korkunç ve unutulmaz saatler yaşamak zorunda kaldılar. Basının kışkırtması ve hükümetin desteğiyle (7), Türklere yeniden babalarının oğlu olduğunu kanıtladılar (bunu yakın zamanda Kıbrıs'ta da kanıtladılar!). Türklere, o gün Kıbrıs nedeniyle bir yürüyüş düzenlediler. Türklere babası M. Kemal'in Selanik'te doğduğu eve bomba konduğu şeklindeki "sürpriz" haber, yürüyüşçüleri ayaklandırdı. Bir saat sonra (18.30'da) İstanbul'da sistemli bir yağma başladı.(8) Yüzlerce Türk (öncelikle de Trakya'dan gelen Türk göçmenleri) kazma ve küreklerle donatıldı ve kamyonlarla azınlıkların evlerinin ve dükkanlarının bulunduğu semtlere taşındı. Bunlar, "işlerini yürütürken", Türk nüfusu bunlara alkış tuttu ve kutladı. Gayri-müslimlerin, öncelikle Rumların ve Ermenilerin dükkanları, kısa zamanda soyuldu; evlere girildi, kiliseler ve okullar yakıldı, mezarlıklar tahrip edildi. İstanbul sokaklarında korkunç sahneler yaşandı. Çoğunluğu Rum ve Ermenilere ait 4000 dükkan yağmalandı. 24 Rum ve 4 Ermeni kilisesi kundaklandı ya da soyuldu. 32 Rum ve 8 Ermeni okulu ya kısmen ya da tamamen tahrip edildi. 2 insan öldürüldü ve 300 kişi yaralandı. Sayısız ev soyuldu. Taşkınlıklar sürerken, polis müdahale etmek zorunda kaldı ve 2137 yağmacıyı geçici olarak tutukladı. Toplam zararın miktarı 270 ile 360 milyon dolar (yani 750 milyonla 1 milyar Türk lirası arası) tutuyordu.(9) Rum ve Ermeniler panikvari bir korkuya kapıldı. Binlercesi, kendilerine güvenilir ve sakin bir hayat kurabilmek için göçtü. Müslüman olmayanların sayılarının İstanbul'da yavaş yavaş azalması, bundan dolayı 1955'de başladı. Yağmalamalar iktisadi sonuçlarını da gösterdi; 1958 yılındaki %221 oranındaki astronomik devalüasyonda, bu yağmalamaların küçüksenmeyecek bir rol oynadıkları kesindir. 1960'daki ordu müdahalesiyle, koyu milliyetçi unsurlar politik yaşama girdi. Bunların iktidarı ele geçirmesi ve daha sonraki sivil hükümetler üzerindeki güçlü etki-

siyle, başlangıcı yeniden alevlenen Kıbrıs kriziyle (Aralık 1963) belirlenen yeni bir dönem başladı.(10)

2. "SESSİZ TASFİYE", ERMENİLERE KARŞI 1964'DEN BU YANA UYGULANAN KISITLAMALAR

Ermenilerle Türklere arasındaki kötü ilişkiler, Ermenilerin bu anlaşmazlıkta hiçbir şekilde karışmamalarına karşın, yeniden Kıbrıs kriziyle başladı. Yalnızca, Ermenilerin Yunanlı "ezeli düşmanları"yla aynı dini paylaşımları, bunların ikisini özdeşleştirmeye yeter nedendi. Ermenilere karşı 1964'den beri uygulanan baskı ve santajlara geçmeden, Ermenilerin bugünkü durumuyla ilgili bir kaç söz söylemek istiyoruz.

İstanbul'daki Ermeni Patriği'nin verilerine göre, üçte ikisi İstanbul ve üçte biri eski Ermeni vilayetlerinde dağınık olarak Anadolu'da olmak üzere, Türkiye'de toplam 70.000 Ermeni yaşamaktadır.(11) Bu sonuncular, kıyımdan deyim yerinde ise yanlışlıkla kurtulanlardır. Patrikhane'nin istatistiklerinin de onayladığı gibi, Ermenilerin sayısı yıldan yıla azalmaktadır. Türkiye'deki Ermenilerin çoğunluğu tüccar ve zanaatkardır; kıyımdan buyana pratik olarak neredeyse köylü yoktur. İşçilerin sayısının ne olduğunu ortaya çıkarmak zordur; ancak önemli bir miktar teşkil etmemektedir. Türklere iktisadi durumuyla karşılaştırıldığında, Ermenilerin durumu nispeten iyidir. Ancak maddi durumlarının iyi olmasını, ortalamanın üzerindeki çalışkanlıklarına borçludurlar. Çalışkan ve başarılı; bu Ermenilerin sahip olduğu imajdır ve bundan dolayı da kıskanılanlardır.

Lozan anlaşmasına göre, yalnızca İstanbul'da Ermeni okulu bulundurulabileceğinden, İstanbul dışında yaşayan Ermenilerin bir Ermeni okulunu ziyaret etmesi mümkün değildir. İstanbul'da 36 tane Ermeni okulu bulunmaktadır; ancak bunlardan çok azı şehir merkezinde bulunduğu için, nispeten az öğrenci bulunmakta ve bu durum Ermeni cemaatine mali olarak ağır bir yük teşkil etmektedir. Ermeni okullarındaki kısıtlamaların bir yandan İstanbul'da yaşayan Ermenilerin dışı göçü ve diğer yandan da Anadolu'dan yeni göçmen akını, Ermenice okuyan Ermeni nüfusun oranının düşmesine (%20) yol açmaktadır.

Kiliselere gelince; İstanbul ve çevresinde 34 kilise ve manastır ve Anadolu'da ayrıca 6 kilise (Kayseri, Diyarbakır ve bunlara bağlı olan Derik, İskenderun ve İskenderun-Vakıfköy ve Kırıkhan kiliseleri) açıktır (1979 yılı itibarıyla). Anadolu'da yaşayan Ermenilerin yalnızca yarısı kilise hizmeti görmektedir; diğer yarısı ise unutulmaya yüz tutmaktadır. Önemli bir problem de, İstanbul'daki bütün kiliselerde düzenli olarak ayin yapılamaması ve yalnızca her kilisenin yıldönümünde ayin düzenlenebilmesinden çıkmaktadır. Ermeni kiliseleri esas olarak ücretlerle (vaftiz, düğün, cenaze) ve bağışlarla ayakta durmaktadır. Bir diğer sorun ise, rahip yetiştirilmesi sorunudur.

İstanbul'daki Ermeniler güçlü polis varlığıyla korunmaktadır; tek tek olarak köylerde ve şehirlerde ülke içinde yaşayan soydaşları ise, bugün gerçekten herkesin üzerinde hak iddia ettiği yabancı av hayvanı olarak görülmektedir. Örneğin arazilerin yasadışı olarak işgal edilmesi, tapu dairesindeki tehdit ve santajlar, mahkemede rüşvet (örneğin, hakim baskı altına alınmakta, ya da ölümler tehdit edilmekte), kadınların kaçırılması, vs.. Düşmanca bir tavır içinde bulunan bu bölge halkının davranışı, Türkiye sanki hukuk

devleti değilmiş görünümünü vermektedir.

Bu yazının devamında ortaya konan önlemler ve baskılarla, Türk makamları, küçük adımlar taktığıyla Türkiye'deki Ermeniliği tümden yok etmeye niyetlenmektedirler: Ağacın kuruyabilmesi için, kökleri sökülmemektedir.

2.1. ARAZİ SAHİPLİĞİ VE MALİ KISITLAMALAR

a) Dindar Ermenilerin çoğu, arazilerini Ermeni kilisesine hastahane ya da yetimhanelere bırakmak istemektedirler. Yetkili makamlar böylesi vasiyetnameleri tanımamakta ve en azından bir örnekte, Yedikule Ermeni Hastahanesi örneğinde olduğu gibi, bu arazilere el koymaktadırlar.

b) Yetkili makamlar, kilise mallarının tevdisine ilişkin tapu senetlerini, dini ve hayır cemaatlerinin lehine mahkeme kararları bulunmasına rağmen, reddetmektedirler.

c) Yetkili makamlar, kiliselerin var olan kilise arazileri üzerine, –kilise örgütlerinin bunları kullanmalarına izin vermeksizin vergilerini toplamalarına rağmen– yeni bina inşa etmelerine izin vermemektedirler.

d) Kiliselerin, okulların ve yetimhanelerin tamiri ve güzelleştirilmesi ve hatta bazen normal onarım çalışması için izin, çok zor koşullar altında ve büyük gecikmelerle verilmektedir. Ufak tefek değişikliklerin ve ek işlerin yapılmasına izin verilmemektedir (Örneğin odanın sıvası aynı renkte olmalı, ya da yeni zemin eskisinin aynısı gibi görünmelidir).

e) Birisi erkek çocukları (Nersesyan) ve biri de kız çocukları için (Kalfayan) olmak üzere, iki yetimhane, Haliç'te inşa edilecek üçüncü bir köprü için yıkıldı. Yedek binalar yapılmasına izin verilmedi. Tazminat paraları ilgililerine verilmedi ve bankada bloke edildi: Bu paraların yalnızca faizleri çekilebiliyor.

f) Vakıfların, mevcut masrafları haricinde Vakıflar Yönetimi'nin izni olmaksızın 250 liradan fazla harcayamayacaklarını öngören 1938 yılında çıkarılan bir yasa güncellenmektedir. Bu yasa, kısa zaman öncesine kadar uygulanmadı. Ama şimdi bu yasaya uyulmasına özen gösteriliyor. Yetkili makamlar, o dönemin 250 lirasının bugünkü değerinin yaklaşık 20.000-25.000 lira arasında olduğunu unutuyorlar.

g) Ermeni kuruluşları, mülklerini sattıklarında, elde edilen para, Türkiye Vakıflar Bankası'nda bloke edilmekte, çekilmesine izin verilmeyip, yalnızca faizi kullanılabilirliktedir.

2.2. OKULLARDAKİ BASKI

a) Ermeni okul müdürleri Türk vatandaşı olmalarına rağmen, kendilerine Türk yardımcı verilmektedir. Burada garip olan, yardımcının müdürden daha çok haklara sahip olmasıdır. Bu hatta, yardımcının imzası olmaksızın müdürün yazışmasının geçersiz sayılmasına kadar vardırılmaktadır. Bu önlemin amacı, Ermeni okullarını mümkün olduğunca türkleştirmektir.

b) Ermeni okul müdürü, gerçi Ermeni cemaati tarafından atanmaktadır; ama İl Millî Eğitim Müdürü tarafından onaylanmak zorundadır. Son dönemlerde birçok olayda bu onay geciktirilerek ve daha sonra verilmemektedir. Genel olarak güçlü kişiliklere sahip

kişiler reddedilmekte, buna karşın orta hallilere hemen izin verilmektedir. Yalnızca 1972-1974 yılları arasında 4 müdürün atanması geri çevrildi ve şu anda en azından 3 okul, Türk müdürler tarafından yönetilmektedir.

c) Öğretmen yetiştirilmesi tehlikededir. Şimdiye kadar, Ermeni ortaokullarını bitirenler, Ermeni ilkokullarında ders verebiliyordu. 1971 yılından itibaren ise, bir Ermeni lisesini bitirenlerin ancak dört yıllık bir Türk öğretmen okulunu bitirebildikten sonra Ermeni ilkokullarında ders verebileceklerini öngören bir yasa yürürlüktedir. Öğretmen adayları elbette yalnızca Türkçe ders görmekte ve bir Ermeni okulunda öğretmenlik konusunda hazırlanmamaktadırlar. Bu durum, Ermeni gençlerinin kendi halk grupları için bunca önemli olan bu mesleğe özendirilmelerini önlemektedir.

d) 1972-73 öğrenim yılında on Ermeni çocuğu, Ermeniceyi bilmedikleri ya da bir Ermeni diyalekti konuştuklarından dolayı, bir yetimhane okulundan atıldı; yani saf Ermenice konuşamayan çocukların ellerinden ileride kendi anadillerini öğrenme olanağı alınmaktadır. Bu önlemden özellikle taşrada büyüyen çocuklar etkilenmektedir. Türk makamları, böylelikle daha çok Ermeni çocuğun Türk okullarına gitmek zorunda kalmalarını hedeflemektedirler. Bununla, daha sonraki tam bir türkleştirmenin temeli atılmaktadır.

e) Tam 1973-74 öğrenim yılının başlangıcında, Millî Eğitim Bakanlığı, bütün yeni öğrencilerin ve okul değiştiren öğrencilerin, ancak millî eğitim müdürlüklerinin özel izniyle okula alınabileceğine ilişkin bir genelge yayınladı. Bu durum gereksiz gecikmelere yol açtı. Öğrencilerin okul yılının başlamasından ancak 3 ay sonra bu izni alabildiği durumlar oldu. Yine de 40-50 öğrenci bu izni hiç alamadı; bunun gerekçesi de, resmi makamlar tarafından babalarının ve dedelerinin kağıtlarına dinlerinin "Ermeni", "Ermeni-Ortodoks" tamlaması olmadan da, "hristiyan" olarak yazılmasıdır. Ancak bu nitelemeler de, yetkili makamlar tarafından keyfiyete göre, "Ermeni Apostol Kilisesi" nitelemesiyle özdeş olarak görülmemektedir ki, bu zaten yüzde yüz söz konusu değildir. Birisinin Ermeni okuluna gitmesini olanaksız kılmak için bu gülünç nedenler, yetkili makamların gerçek niyetini ortaya koymaktadır: Bu da, Ermeni okullarına gidenlerin sayısını mümkün olduğunca düşürmektir.

f) Yalnızca okul değiştiren çocuklara değil, aynı zamanda ilkokula yeni başlayanlara da engeller çıkarılmaktadır. Yasa, yalnızca nüfuslarında doğrudan "Ermeni" yazılmış çocukların Ermeni okullarına kaydedilebilmesini öngörüyor. Din ve milliyetin kaydedilmesi sırasında işlenen hatalar, bunlar ancak mahkeme yoluyla düzeltilebileceğinden –ki bu her zaman başarıyla sonuçlanmıyor– zaman, para ve sinir harcanmasına yol açıyor. Sonuçta, bu uygulamanın muhatabı, bir okul yılı kaybetmemek için çareyi Türk okuluna gitmekte buluyor.

g) Yoksul ve kimsesiz çocuklara daha iyi bir bakım, koruma ve kalacak yer sağlayabilmek amacıyla birçok okulu yatılıya dönüştürme doğrultusundaki Ermeni isteği, gereken ön koşulların ve bütün yasal önlemlerin yerine getirilmesine rağmen, yetkili makamlar tarafından akıl almaz bir şekilde reddedilmiştir.

h) 1975'den beri, Ermeni çocukların yalnızca oturdukları semtlerdeki okullara gidebileceklerini öngören bir yasa yürürlüktedir. Ermeniler, bir yandan İstanbul'da dağılmış olduklarından ve diğer yandan sürekli olarak göç ettiklerinden ve bundan dolayı oturdukları semtlerdeki sayıları azaldığından, okul servis otobüsleri koymak en doğrusu olur-

du. Ama bu, yetkili makamlar tarafından kasıtlı olarak reddedilmektedir. Bu düzenleme olmasaydı, okulların azaltılması yoluyla, var olanların üzerindeki yükü azaltma olanağı doğardı.

i) Öğretmenlerin belli bir yüzdesinin Türk olması gerekmektedir. Tarih dersi, yalnızca Türk öğretmenler tarafından verilebilir. Ermeni tarihi dersi, Cumhuriyet'in kurulmasından buyana yasaktır. Ve hatta, yalnızca ima yoluyla bile Ermeni takibatından söz etmek, tüm okulun varlığını tehlikeye sokabilir. Okul dili Türkçedir, Ermenice dersi haftada 9 saatten 6 saate ve 1975'ten bu yana da 4 saate düşürülmüştür. Ermeni çocukları, Türk milliyetçisi tarzda yetiştirilmektedirler. Bu hatta, Ermeni çocuklarının her sabah "Tür-küm, doğruyum, çalışkanım, ne mutlu Tür-küm diyene" tekerlemesini tekrar etme zorunda olmalarına kadar vardırılmaktadır. Buna karşın, Ermeni dilinde bir dua yasaktır. Bütün bu anlatılanlardan da görülebileceği gibi, bir Ermeni özbilinci geliştirmek hemen hemen mümkün değildir.

Bunlar, Türkiye'deki Ermeni cemaatinin (halk grubunun) bugün tabi tutulduğu ve sadece Lozan anlaşmasıyla değil, aynı zamanda bütün velilere ve çocuklara serbest okul seçme özgürlüğü tanıyan Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ile de çelişen kısıtlamalardan bazılarıdır. Bu kısıtlamalar, insan hakları deklarasyonuna da aykırıdır.

2.3. GENEL KISITLAMALAR

a) Eskiden beri ve Cumhuriyet döneminde de Menderes hükümetinin düşüşüne kadar, Ermeni halk grubu, bir "Merkezi Yürütme Komitesi"ne sahipti. Bu komite 1960 yılında ortadan kaldırıldı. Ermeni kilisesinin bir temel yasası, bütün cemaatlerin kendi bölgesel yürütme komitelerinin dışında bir de Merkezi Yürütme Komitesi'ne sahip olmaları gerektiğini öngörür. Bütün dünyada; ABD, Fransa, Yakın ve Orta Doğu'da ve hatta Sovyet Ermenistanı'nda bu böyledir. Yalnızca Türkiye'deki Ermeni halk grubunun elinden Merkez Yürütme Komitesi alınmıştır.

b) Türkiye'deki Ermeni Kilise Konseyi'nin varlığına ve faaliyet yürütmesine, yetkili makamlar tarafından izin verilmiştir. Son kilise konseyi, 1961'de şimdiki Patrik'in seçimiyle birlikte seçilmiştir. Patrik, kendi kilisesinin yasalarını yerine getirebilmek amacıyla, yetkili makamlara yeni bir kilise konseyinin seçilebilmesi için dilekçe verdi. Aradan yıllar geçmesine ve sayısız dilekçeye rağmen, buna şimdiki kadar izin verilmedi.

c) Cemaat örgütlerinin biçimsel, alışlagelmiş adı sürekli olarak "Mütevelli Heyeti" idi. Vakıflar Kurumu Yönetimi, bu ismi 1965'de "Yönetim Kurulu" olarak değiştirdi. Bu değişikliğin amacının ne olduğu sorulduğunda, bunun yalnızca eski Arapça ismin yerine yeni modern Türkçe ismin geçirilmesi olduğu yanıtı verildi. Yıllar sonra ama, bu isimlerin çok önemli yasal tanımlamalar olduğu ortaya çıktı. Birincisi bütün mülkiyet haklarına -alım, satım, hediye alma, inşa, tamir, güzelleştirme vs. hakları- sahip bir vakıf örgütünü nitelerken; ikincisi yalnızca hiçbir mülkiyet hakkına sahip olmayan yönetim organlarını belirlemektedir. Yetkili makamlar şimdi artık, halk grubunun cemaatlerinin yeni mülkiyet satın alma ya da mülk edinme hakkına sahip olmadığını gerekçe olarak göstermektedirler. Böylesi bina ve arazileri ne hediye olarak ne de miras yoluyla

la alabilirler. Hatta yetkili makamlar, bu yasanın yürürlüğe girmesinden önce cemaatin mülkiyetinde bulunan ama şu veya bu nedenden dolayı resmi bir tapusu bulunmayan taşınmaz mallara tapu senedi vermeyi reddettiler. İstanbul Ermeni Patriği Şınork Kalustyan, 6.1.1979'da bir Noel kabulü dolayısıyla, Türkiye'deki Ermeni halk grubuna uygulanan kısıtlamalara ilişkin olarak şunları söyledi (12):

"Ziyaretimiz sırasında (29 Mart 1978), Ankara'daki hükümetin en üst makamları tarafından çok iyi bir şekilde kabul edildiğimizi biliyorsunuz. Kısa bir zaman için, resmi makamların Ermenilere olan tavrının olumlu bir şekilde değiştiğine inandık. Ancak, hemen ardından, herşeyin eskisi gibi kaldığını tespit etmek zorunda kaldık. İl Millî Eğitim Müdürü, 1923 Lozan anlaşmasının 42. maddesine dayanarak, Millî Eğitim Bakanının müdahalesiyle Ermeni okullarına geçici olarak dönmelerine izin verilen öğrencilere karşı dava açtı ve bu davayı kazandı da. Bu öğrenciler, tekrar okullardan atıldılar. Gariptir ki, barış anlaşmasının bizim için avantajlı bu maddesi, davada bize karşı kullanıldı. Bu öğrencilerin daha kısa bir süre önce Süryani olarak kaydedildikleri ve böylece anılan madde uyarınca azınlık statüsünden çıktıkları iddia edildi. İstanbul Millî Eğitim Müdürlüğü gibi dev bir kuruluşun, küçük ve zayıf çocuklara karşı bir dava sürdürmekten çekinmemesi üzücüdür."

"Aynı şey, kilise konseyi seçimi için de söylenebilir. İstanbul valisi, bizden somut olarak, Ermeni kilise geleneğine uygun olarak seçimleri yürütmemizi talep etti. Ama buna rağmen bu şekilde seçilenler, resmi olarak onaylanmadı. Bu soruna ilişkin olarak da, hükümetin en yetkili makamları sözlerinde durmadı. Ankara'da ricalarımız haklı olarak karşılandı, ama ardından gelen zaman içinde bu isteklerimizin hiçbiri yerine getirilmedi."

"Aynı şekilde, Ermeni cemaatleri ve okullar, hastahaneler vb. gibi kuruluşların fazladan yüzde beşlik vergilendirilmesi sorununda da bir açlık sağlanmadı."

KAYNAKÇA:

- 1) Avcioğlu, Doğan, Millî Kurtuluş Tarihi, 1838-1915, Cilt 3, İstanbul 1974, s.1355
- 2) Yasa tasarısı 2 Temmuz 1934'de yayınlandı, Ocak 1935'de değişikliğe uğradı. Bkz. Haratch (Paris'te yayınlanan günlük Ermeni gazetesi) 27 Kasım 1934, 10. yıl, sayı 2662, s. 1; 27 Aralık 1934, 10. yıl, sayı 2687, s. 1; 10 Ocak 1935, 11. yıl, sayı 2699, s. ...
- 3) Bu dört adayın adları şöyleydi: Dr. Taptas (Rum), Stamat Zihni (Rum), Dr. Abrevaya (Yahudi) ve Berç Keresteciyan (Ermeni), Bkz.: Haratch, 9 Şubat 1935, 11. yıl, sayı 2725, s. 1
- 4) Haratch, 10 Şubat 1935, 11. yıl, sayı 2726, s. 1
- 5) Haratch, 19 Nisan 1935, 11. yıl, sayı 2784, s. 3; 19 Mayıs 1935, 11. yıl sayı 2819, s. 1. Bir diğer örnek de Karagözyan yetimhanesine ait iki büroya "el konulmasıdır". (Bkz. Aztak, Beyrut'ta yayınlanan günlük Ermeni gazetesi, 29 Aralık 1942, s. 198(3597) s. 2)

6) Avcıođlu, Doğan, age. s. 1663

7) Hükümetin desteklediğine dair hiçbir kuşku yoktur. Muhalefetin verdiği güven-sizlik önergesi, hükümetteki Demokrat Parti çoğunluğu tarafından reddedildi. İçişleri Bakanı, üç general ve İstanbul Polis Müdürü, adet yerini bulsun diye görevden alındılar. Muhalefetin yayın organı "Ulus" süresiz olarak kapatıldı. Bkz.: Haratch, 22 Eylül 1955, 31. yıl, sayı 7782, s. 1

8) Gösteriler yalnızca İstanbul'la sınırlı kalmadı, aynı zamanda İzmir ve Ankara'ya da yayıldı. Yunanlıların 33 yıl önce takibata uğratıldığı İzmir'de, göstericilere, Uluslararası İzmir Fuarı'ndaki Yunan Pavilyonuna, limandaki Yunan gemilerine saldırmak ve Yunan Konsolosluđu'na girmekten başka bir şey kalmadı. Buna karşın, Ankara'da Yunan diplomatik kuruluşları tahrip edildi.

9) Okullar, kiliseler ve yağmacılarla ilgili sayılar, resmi sayılardır. Diğer sayılar ise, çeşitli kaynakların verdiği sayıların ortalamasıdır. Bkz.: Haratch, 8-11 Eylül 1955, sayı 7770-7773, 1. ve 4. sayfalar; 14-15 Eylül 1955, s. 1, 25 Eylül 1955, s. 1

10) Demokrat Parti'nin iktidar döneminde (1950-1960), ordu, ülke politikasına ilgi göstermedi. 27 Mayıs 1960 askeri darbesiyle bu alışkanlık kırıldı. Daha sonra üç kez tekrarlandı (21 Şubat 1961, 21 Mayıs 1963 ve 12 Mart 1971).

11) Bkz.: İstanbul Ermeni Patrikhanesi: Şoghakat (Işınlar), Ermeni Patrikhanesi Yıllığı, 2. yıl 1971-72, İstanbul 1972; Doş, Men: "Türkiye'de Unutulmuş Ermeniler", Basler Nachrichten, s. 39, 15 Şubat 1975 ve s. 45, 22 Şubat 1975; Lang, David Marshall ve Walker, Christopher J.: The Armenians, 2. gözden geçirilmiş baskı, Minority Rights Group (MRG) tarafından yayınlanmış, Report sayı 32, Londra 1977

12) Haratch, 19.1.1979, yıl 54, s. 14297, s. 3

(1 Aralık 1990 tarihli Bolşevik Partizan sayı 61'den, sayfa 23-26)

[Aşağıda, Bolşevik Parti (Kuzey Kürdistan-Türkiye) 4. Kongresi'nin ULUSAL SORUNA ilişkin kararlarında ele alınmış olan, Ermeni Sorunu hakkındaki kararını ve konuya ilişkin değerlendirme bölümlerini olduğu gibi aktarıyoruz...]

Ulusal soruna ilişkin kararlar

Kongre öncesi çalışma döneminde; Komintern'in ve Marks, Engels, Lenin, Stalin'in eserlerinden derlenen, Parti içinde ve çevresinde eğitimi yapılan, bu konudaki tartışmalara sağlam bir Marksist-Leninist temel kazandıran "Ulusal Sorun ve Sömürge Sorunu" başlıklı eserin ışığında hazırlanan ve aşağıda çeşitli bölümlerini aktaracağımız EĞİTİM NOTLARI, Kongremizde çizgimizi ilerleten bir çalışma olarak oybirliğiyle onaylanmıştır.

...
"Bir ulusun ulus olma niteliğini yitirmesi (ulus olmaktan çıkması), emperyalizm çağında kural olarak zor kullanımı temelinde sözkonusu olmaktadır. ... Türkiye'deki Ermenilerin bugün bir ulus oluşturmadıkları gerekçesiyle, yurtdışındaki Ermenilerin Batı Ermenistan topraklarına yerleşme hakkının reddedilmesi, bütünüyle yanlış bir tavır olur. Çünkü Ermeni ulusuna karşı yönelen tarihi haksızlık, «tarihin ana akışı dışında kalmış, onun akışını engellemeyen, rahatsız etmeyen, proleter sınıf mücadelesinin derinleşmesini ve genişlemesini engellemeyen» (Bkz. Lenin, Tüm Eserler, cilt 6, sayfa 125, Almanca) bir tarihi haksızlık değil, tersine «toplumsal gelişmeyi ve sınıf mücadelesini hâlâ doğrudan doğruya engelleyen» bir tarihi haksızlıktır. Bugün ülkemizde işçi sınıfı ve emekçi yığınlar içinde şoven görüşleri yaymada hakim sınıfların elindeki en etkili silahlardan biri Ermeni düşmanlığıdır. ... Ermeni düşmanlığı işçi ve emekçi yığınlar içinden sökülüp atılmadıkça, Türkiye'de çeşitli milliyetlerden proletaryanın enternasyonalist temelde birliği sağlanamaz. Ermeni düşmanlığının sökülüp atılması ise pratik olarak ancak Ermeni soykırımının lanetlenmesi ve diasporadaki Ermenilerin Batı Ermenistan'a yerleşme haklarının tutarlı bir şekilde savunulmasıyla mümkündür. ... Yani bugün diasporadaki Ermenilerin Batı Ermenistan'a dönme, yerleşme hakkının savunulması, daha bugünden ayrılma hakkının savunulması anlamına gelir. Dönme ve yerleşme hakkı bu bilinçle savunulmalıdır."

Ulusal sorun konusunda son derece eğitici-öğretici bir işlev gören Eğitim Notları, Marksist-Leninist çizgimizin temellerinin daha da sağlamlaştırılması açısından belirleyici önemdeydi.

Kongremiz, Marksist-Leninist temelimizden ve bu Eğitim Notları'ndan yola çıkarak, ulusal sorunda;

- İbrahim Kaypakkaya yoldaşın "Türkiye'de Milli Mesele" başlıklı yazısını,
- BOLŞEVİK PARTİ'nin II. Kongre dönemindeki çizgisini ve
- BOLŞEVİK PARTİ'nin III. Kongre dönemindeki çizgisini tezler halinde değerlendirerek aşağıdaki kararları aldı:

TEZLER HALİNDE İBRAHİM KAYPAKKAYA'NIN "TÜRKİYE'DE ULUSAL SORUNU"

...
-İbrahim Kaypakkaya'nın "Kürt ulusal hareketinin... çözüme bağlanmamış tek ulusal hareket" olduğu tespiti, 1972 için yapılan somut bir tespit olarak alınsa da özellikle Ermeni ulusal hareketi bağlamında eksiktir.

BOLŞEVİK PARTİ II. KONGRESİ DÖNEMİNDE ULUSAL SORUNA İLİŞKİN ÇİZGİMİZ ÜZERİNE TEZLER

...
Kongre, Türkiye'de ulusal sorunu yalnızca Kürt sorunu olarak ele almış; milli azınlıklar konusunda, Ermeni sorunu ve Kıbrıs konusu üzerine tartışma talepleri olmasına rağmen tartışılmamış; sonuçta çıkan kararda da bu sorunların eksikliği bilince çıkartılmamıştır. Bu, önemli bir hatadır.

BOLŞEVİK PARTİ III. KONGRESİ DÖNEMİNDE ULUSAL SORUNDA TAVRIMIZ ÜZERİNE TEZLER

...
III. Kongre, II. Kongre'ye göre, Ermeni sorununda alınan ve yurtdışındaki Ermenilerin Ermenistan (Batı Ermenistan) topraklarına dönme ve yerleşme hakkını kabul eden kararlar, ileriye doğru bir adım atmıştır. Ancak bu adım henüz yeterli, tutarlı bir adım değildir. Çünkü III. Kongre bu kararı alırken, Ermeni sorununu "tarihin akışı dışında kalmış bir tarihi haksızlık" kategorisi içinde ele alan yanlış -bu yönde bir eleştiri ve bir düzeltme önerisi olmasına rağmen- reddetmemiştir. Böylece bu alanda eklektik bir tavır çıkmıştır ortaya.

(15 Ocak 1991 tarihli Bolşevik Partizan sayı 62'den, sayfa 12-16)

Tessa Hoffmann

Ermenilerin durumuna genel bir bakış

Aşağıda yayınladığımız makaleyi Almanca olarak yayınlanan "Pogrom" dergisinin 64/1979 tarihli sayısından çevirdik. (Aynı belge için bkz. Armenien Völkermord, Vertreibung, Exil-Pogrom Themen 1, sayfa 6-13 arası)

Makale 1979'a ait bir makale olarak, belirli yönlerinden "eskimiş"tir. Örneğin bugün Sovyet Ermenistan'ı, Sovyetler Birliği'nden ayrılma yönünde önemli adımlar atmış durumdadır. TC ile şimdi kendine yeniden "Ermenistan Cumhuriyeti" diyen devletin, Sovyetler Birliği'nden ayrılması halinde ilişkileri konusu, güncel tartışma sorunlarından biridir. Bunun yanında Karabağ ve Nahcevan'da Ermeni-Türk-Azeri çatışmaları artık gizlenemez hale gelmiştir... vb. Makalede bunun dışında, Sovyetler Birliği'nin Lenin-Stalin dönemindeki doğru milliyetler politikasına haksız eleştiriler, saldırılar vardır. Buna rağmen bu makale, "Ermeni sorunu" denen sorunun çeşitli yönleri konusunda bilgilenmek açısından önemli bir makaledir.

Okuyucularımızı, bu makaleyi ciddi ve eleştireci bir gözle inceleme yanında; bize özellikle bugün, Türkiye'de Ermenilerin durumu üzerine materyal, mektup, vb. göndermeye çağırıyoruz.

1. YERLEŞİM KOŞULLARI

Ermeniler; büyük bir bölümü hiç de sevindirici olmayan üçbin yıllık bir tarihe sahiptir. 11. yüzyıldan buyana, ülkelerinin sürekli yıkıma ve çöküntüye uğratılması sonucu, anayurtla, dünyaya dağılmış yurtdışı Ermenileri arasındaki karşılıklı ilişkinin damgasını vurduğu ve bugüne kadar uzanan bir yerleşim tarzı ortaya çıkmıştır. Kaderleri Ermeni tarihiyle birçok paralellikler gösteren Yahudilerin yanı sıra, Ermeniler dünyanın en eski diaspora(*) halklarından biridir.

Bugün, "Ermenistan Sosyalist Sovyet Cumhuriyeti"nde üç milyon Ermeni yaşamaktadır. Burası 30.000 km²'lik alanıyla Ermenilerin ilk tarihsel yerleşim alanının ancak onda birini oluşturmaktadır ve yüzölçümü olarak 15 Sovyet Cumhuriyetinin en küçüğüdür. Hollanda ya da Belçika büyüklüğündeki bu alanın dağlık yapısı nedeniyle ancak üçte biri yerleşime elverişlidir. Bu yüzden yalnızca başkent Erivan'da bir milyonun üzerinde insan yaşamaktadır.

Sovyet Transkafkasyası haritasına bir bakış, Ermenistan Sovyet Cumhuriyeti'nin sınırlarındaki şu saçma ilişkileri ortaya koymaktadır: Kuzeyde Aşalkaleki ve Ahalzıçe Ermeni bölgeleri Gürcistan Sovyet Cumhuriyetine aittir; Doğuda Karabağ (Ermenice Arzah; 4.400 km²) Sovyet döneminde özerk bölge olarak Azerbaycan'a bırakıldı; Güneyde Azerbaycan Ermenistan içinde bir enklav olarak, Ermeni nüfusu ilk kez İranlıların

Osmanlılar önünde 1585'deki geri çekilmesi sırasında sürgün edilen ya da İran'da İsfahan'a zorla iskan ettirilen Nahcevan Özerk Sovyet Cumhuriyeti'ni (5.500 km²) elinde bulundurmaktadır. İranlıların bu şekilde kendileriyle Osmanlıların egemenlik alanları arasında oluşturdukları insandan arınmış güvenlik bölgesine önce Türk kökenli Azeriler yerleşti ve ondan sonra da Ermenilerin yeniden yerleşimi bunu izledi.

Nahcevan, Birinci Dünya Savaşı'na kadar Ermenilere aitti. Buradaki Ermeni nüfusu, Birinci Dünya Savaşı sırasında ya kıyıma uğratıldı, ya da sürüldü. Ermenilerin Nahcevan'dan göçü, burası Sovyet döneminde Azerbaycan yönetimi altına girdiğinde de devam etti ve İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra kitlesel bir karakter kazandı. Bu bölgenin (Nahcevan /ÇN) Ermenilerinin çoğunluğu Ermenistan Sovyet Cumhuriyeti'ne göçtü, öyle ki 1970'de Ermeni nüfusu toplam nüfusun (224 bin) ancak %2.9'unu (5828 kişi) oluşturuyordu.

Ermenistan Sovyet Cumhuriyetinden koparılan Ermeni bölgelerinde ve Gürcistan ve Azerbaycan'daki diğer Ermeni bölgelerinde son olarak yapılan 1970 sayımına göre toplam olarak 1.2 milyon Ermeni yaşıyordu. Karabağ'ın etnik bileşimi, %80.5 Ermeni nüfusu ile (1970: toplam 121.100 kişi) oldukça homojendir. Azerbaycan yönetiminin geleneksel olarak yurtseverliğiyle ünlü bu bölgedeki baskısı büyük olduğundan, Ermeni nüfusunun oranı 1959-1970 arası dönemde %84.4'den %80.5'e düştü.

SSCB'de toplam olarak 5 milyon Ermeni yaşıyor. Bunlara ek olarak Sovyetler Birliği dışında (Batı Ermenistan ve Türkiye'deki yerleşim bölgelerindeki durum için bkz. 5. nokta) iki milyon Ermeni gelmektedir. Yurtdışı Ermenilerinin yerleşim ilişkileri asla tamamlanmamıştır. Şu anda belirgin olan, geleneksel yurtdışı cemaatlerinden, örneğin Lübnan'dan (Beyrut) ya da İran'dan (Tahran, İsfahan) Batılı sanayi ülkelerindeki cemaatlere doğru bir göç hareketidir!

ABD, Büyük Britanya, Kanada, Avusturalya tercih edilen göçmen ülkeleri olmuştur. Bunun dışında, bu yüzyılın başından beri Fransa'da da büyük Ermeni cemaatleri bulunmaktadır. Sovyet hükümeti, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Sovyet Ermenistan'ına geri dönüşe büyük çapta izin verdi ve bunu teşvik etti. Yeniden ülkelerine yerleştirilenler, öncelikle halen petrol patlamasına uğramamış Ortadoğu'dan ve İran'dan geliyordu.

2. COĞRAFI-POLİTİK DURUM

Yurtdışı Ermeniliği, Ermenistan'ın durumunun en göze çarpıcı sonucudur ve bugün kendisi Ermenistan'ın coğrafi-politik durumu sonucu ortaya çıkan "Ermeni sorunu" adı verilen sorunun merkezi bir alanıdır.

Ermeni platosu, merkezi olarak, Anadolu ve İran platosuyla, Transkafkasya'nın Kura Vadisi ve Mezopotamya düzlüğü arasına düşer. (Ermenistan'ın /ÇN) tarihsel-kültürel odak noktası, Van Gölü ve bunun kuzey doğusundaki Ararat Vadisinde bulunmaktadır.

Ermeni platosundaki en eski devlet oluşumları, komşu Hititlerin ve Asurların yazıtlarından bilinmektedir: Hajassa (Erzincan-Trabzon-Erzurum üçgeni; M.Ö. 15-13. yüzyıl; Van gölünün batısı, M.Ö. 12.-9. yüzyıllarda Nairi.) ve Asur ve Kimmer saldırılarına rağmen, M.Ö. 9. yüzyıldan 7. yüzyıla kadar bir yükselme devri yaşamış ve sulama, sığır yetiştiriciliği ve maden işlenimi alanlarında muazzam kültürel başarılar gösteren Uruat-

ri (daha sonra: Urartu) halkı kendi ülkesini Bianili olarak adlandırıyor, ki buradan, bunu takip eden dil olan Ermenice'de sesli dönüşümlerinden yer adı "Van" ortaya çıktı. Dil olarak, M.Ö. ikibininci yılda Sami ve Hint-Avrupa dillerinin yanısıra bağımsız bir şekilde varolan Hurri dil ailesine mensuplardır. (**)

Ermeni platosunun ilk kez "Armina" adıyla anılması, M.Ö. 521 yılında, Pers Kralı I. Darius'un üç dilde yazılmış anıt mezar taşında oldu. Buna karşın Ermenilerin kendi adlandırması, Hititlerin "Hayassa" adını andıran "Hayık" ya da "Hayastan" dir. Ermeniler, kendilerini etnik ve kültürel olarak, bölgenin ilk yerleşik halkları ya da devletleri olan Hayasse, Nairi ve Urartuların mirasçıları olarak görmektedirler. Dilleri, bir keresinde doğru bir şekilde "Kafkas şivesiyle konuşulan Hint-Avrupa dil" olarak adlandırıldı; bununla, Ermenicenin Hint-Avrupa dil sistemi içindeki yalıtılmış konumu ya da onun Hint-Avrupa olmayan Güney Kafkasya dilleri ve Urartuca ile olan ortaklıkları kastedilmektedir.

Platonun merkezi konumu, Ermeniler için sürekli olarak vahim sonuçlara yol açtı. Bundan önce Urartu, stratejik olarak önemli Ermeni platosunu egemenlikleri altına almaya ya da en azından kendilerine tabi kılmaya çalışan güçlü komşu devletlere dayanamayarak çöktü. Bağımsız devlet olarak var olma şeklindeki bir kaç parlak döneme rağmen, Ermenistan, antik çağda ve orta çağda, birbiri ardısıra, aşağıdaki büyük güçlerin çatışma alanı oldu: Doğu'da Zerdüşt ve daha sonra müslüman İran ve son olarak Rus İmparatorluğu, Batı'da Roma, Bizans ve Osmanlı imparatorluğu. Bugün de, Ermeni topraklarının onda dokuzu Türk egemenliği altındadır. Ermenistan, tekrar iki güç blokunun arasına düşmüştür: Varşova Paktı devletleri ve NATO ya da CENTO devletleri. Bu iki güç bloku içinde önder olan ABD ve SSCB'nin statükoda herhangi bir şey değiştirmeye niyetleri yoktur.

Siyasal olarak bağımsız bir ulusal devlet olmadığından ve yurtdışı Ermenileri dünya çapında dağıtık yaşadıklarından, dinsel ve kültürel kuruluşların birleştirici görevi arttı. Ermeni-Apostol (Gregoryan) kilisesinin en eski (301'den beri) hristiyan devlet kilisesi olması raslantı değildir; çünkü, diğer halklarda resmi politik kurumların sağladığı ulusal birliği, Ermenistan'da -diğer yerlerden daha fazla- din sağlamak zorundaydı. Bundan dolayı, Ermeni hristiyanlığı, çok önceden belirgin bir ulusal kilise karakteri kazandı.

Ancak, Ermeni kilisesi ve kültürü de halkın parçalanmasından etkilenmeksizin kalmadı. Öyle ki kilisenin gelişme sürecinde üç görev bölgesi oluştu: Birincisi, 1446'dan beri varolan ve 1921'de Lübnan'daki Antilyas'a nakledilen Sis'deki Katolikat; buna, Lübnan, Suriye ve Kıbrıs'da yaşayan Ermeniler bağlıdır; ikincisi, 1311'den beri Ürdün ve Filistin idare bölgesini kapsayan Kudüs Patrikhanesi ve üçüncüsü, 1461'den beri Türkiye'yi kapsayan İstanbul Patrikhanesi. Diğer bütün devletlerdeki Ermeni cemaatleri, Ermeni-Apostol kilisesinin kutsal makamının bulunduğu geleneksel Ermeni ulusal mukaddesatı Etşmiadsin'deki Katolikat'a bağlıdır.

16. yüzyılın sonundan, özellikle de ama geçen yüzyılın ortalarından bu yana dünyevi kültür de giderek artan ölçüde birleştirici görevler üstlendi. Batı Avrupa'nın (önce Venedik) ve Asya'nın (önce Nor-Çura) Ermeni cemaatlerinde erken gelişen kitap basımı, Ermeni yayıncılığını geliştirdi. Bu da, Batı Avrupa aydınlanma düşüncesini, bölünmüş ve baskı altında tutulan anayurdun politik ihtiyaçlarına uygun olarak ve öncelikle de demokra-

tik ve politik olarak eşit haklara sahip bir ulusal devlet düşüncesini ele alarak, tüm dünya-daki Ermeniler arasında yaydı.

Ermeni dilinin Batı Ermenice, Doğu Ermenice dil dallarına ayrılması, kültürel birlik için belirli bir engel oluşturmaktadır. Sovyet Ermenistanı ve Transkafkasya ve Asya'nın Ermeni cemaatlerinde konuşulan Doğu Ermenice, eski Ermenicenin fonetik ve gramatik özelliklerini korudu. Buna karşı Türk Ermenistan'ında (Batı Ermenistan), Yakın Doğu ve Fransa'nın Ermeni cemaatlerinde egemen olan Batı Ermenice, ek bir fonetik dönüşüme uğradı ve hem kelime hazinesi olarak ve hem de gramatik olarak Doğu Ermeniceden farklıdır. Bu iki dil dalına mensup olanların birbirlerini ne ölçüde anlayabileceği, önemli ölçüde eğitim düzeylerine bağlıdır.

3. POLİTİK-COĞRAFİ KONUMUN ETKİLERİ

Ermeniler için en vahim bölünme, 1828 Rus-İran savaşı sonucunda, Erivan ve dinsel merkez olan Etşmiadsinle birlikte ülkenin doğu bölgesini Rus İmparatorluğuna getirdi. Daha büyük olan Batı Ermenistan, Osmanlı egemenliği altında kaldı.

İstanbul Boğazını ele geçirme çabası sürecinde hristiyan büyük güç Rusya, ulusal devlet ve korunma garantileri doğrultusundaki Ermeni isteklerini kullanmaya çalıştı; buna karşın Osmanlı İmparatorluğu ise, kendi egemenliğini koruma doğrultusunda ezeli düşmanı Rusya'nın Batı Ermenistan'daki etkisini püskürtmeye çalıştı.

Rus-Ermenistanı, 1828'den buyana ulusal uyanış hareketinin çıkış noktası oldu. Ermenistan'ın kültürel-politik hayatı yüzyıllar boyunca, özyerleşim bölgelerinden uzak olarak yurtdışı cemaatlerinde cereyan ederken, anayurtla yurtdışı Ermenileri arasındaki ilişki 19. yüzyılda değişti. Batı Avrupa aydınlanma ve Rus toplumsal düşüncesinin etkisi altında, 19. yüzyılın Ermeni uyanışçıları, köylü sorununu öncelikle Batı Ermenistan'ın Osmanlı egemenliğinden kurtarılmasına bağlı kılınan ulusal kurtuluşla birleştirdiler.

Osmanlı İmparatorluğunun çöküş döneminde, Ermenilerin bağımsızlık çabaları, başlangıçta başarıyla yürüdü. 1862 Zeytun ayaklanmasının etkisi altında örneğin, bir yıl sonra, Fransız Devriminin özgürlük ve eşitlik idealleri ruhuyla kaleme alınmış "Ermeni Ulusal Anayasası" kabul edildi. Batı Ermenistan ilk kez 1878 Ayestefanos barış anlaşmasında, uluslararası devletler hukukunun konusu oldu. Bu anlaşmanın 16. ve 25. maddeleri, Türk hükümetini Batı Ermenistan halkının hukuksal güvensizliğini ortadan kaldıran ve onları Kürtlerin ve Çerkezlerin saldırısından koruyacak olan reformları gecikmeksizin başlatmakla yükümlü kılıyordu.

Ancak Rusya ve Osmanlıların "Ermeni sorununu" doğrudan kendi aralarında görüşmesi, Batı Avrupa'nın büyük güçleri İngiltere, Fransa, Almanya ve Avusturya-Macaristan'ın çıkarlarına uymuyordu. Bundan dolayı, özellikle İngiltere ve Avusturya-Macaristan yine 1878 yılı yazındaki Berlin Kongresinde Ayestefanos Anlaşmasının kısmen değiştirilmesini sağladılar. Ermeniler tarafından çok sevilen "Babacık" olarak adlandırılan, daha sonra Katolikus olan Kırımyan'ın önderliği altındaki Ermeni delegasyonu Berlin'e gelmesine rağmen, Ermeniler tümüyle ülkelerinin kaderi üzerine yürütülen görüşmelerden dışlandılar ve hatta oturum odasına bile alınmadılar.

Ermeniler açısından Berlin anlaşması, Ayestefanos Anlaşmasına göre daha kötü ko-

şullar getirdi. Gerçi 61. maddeyle Türkiye, yeniden Batı Ermenistan'daki koruma güvenceleri ve reformlar konusunda yükümlü kılındı, ancak Türk çabası sonucu "Batı Ermenistan" kavramı yerine "Doğu Anadolu" geçirildi ve tek koruyucu güç Rusya'nın yerine o dönem Avrupasının altı büyük gücü Rusya, İngiltere, Fransa, Almanya, Avusturya-Macaristan ve İtalya geçti.

Sonuçta Ermeni sorunu, sözkonusu büyük güçler için Osmanlıların içişlerine karışabil-mek için ucuz bir bahane oldu, ki bu Türk hükümetinin Ermenilere karşı duyarlılığını daha da artırdı. Osmanlılar aynı dönemde, altı büyük gücün (Batı) Ermenistan'ın geleceği üzerine zıt düşüncelerinin her türlü güvenlik işlevini başarısızlığa uğratacağını ve Ermeni bağımsızlık çabalarının dıştan etkin bir şekilde desteklenmesinden korku duyul-maması gerektiğini kavradılar. Ermeni halkı Kürtlerden korumaya söz veren Berlin Anlaşmasını alaya alırcasına, Sultan II. Abdülhamit (1876-1909), Kürt göçebelerinden oluşturulan ve kendi adıyla anılan Hamidiye alaylarını oluşturdu ve bunları Türk-Rus sınır boylarındaki Ermeni yerleşim bölgelerine yerleştirdi. Ermenilerin silah sahibi olması sıkı bir şekilde yasaklanırken, Kürtler ve Türkler arasında hristiyanlara karşı dinsel kin devlet tarafından kışkırtıldı.

Batı Ermenistan halkına yönelik giderek artan terör ve bunların büyük güçlerin diplomasisinden uğradıkları düşkünlüğü, geçen yüzyılın 80'li yıllarında ve 90'lı yılların başlarında, Ermeni kurtuluş hareketinin güçlenmesine yol açtı. Van ve Erzurum da (Ermenice adı: Karin) aralarında olmak üzere birçok alanda gizli birlikler ve ilk Ermeni partileri oluştu: 1885'de Rusya'daki sosyal-devrimci partileri örnek alan Van'daki Armenakan Partisi; 1887'de Cenevre'de Hınçak Partisi ve 1890'da Tiflis'de Taşnak Partisi, Balkan halklarının başarılı anti-Osmanlı özgürlük mücadelelerinin etkisi altında, Batı Ermenistanlıları silahlanmaya ve öz savunmaya çağırdılar. Ancak, Osmanlı İmparatorluğunun kenar bölgeleri Balkan ülkelerinde özgürlüğe götüren şey, Küçük Asya içlerinde kanla bastırıldı; Hınçakların 1894'de Kürt toprak ağalarına ve Osmanlı hükümetine karşı başlattıkları Sason ayaklanmasını 1894-1896 arasında Batı Ermenistan halkına yönelik ve süreci içinde 300.000 Ermeninin katledildiği ilk büyük kıyım hareketi izledi. Yalnızca Urfa kentinde, 28-29.12.1895'deki katliamda 3000 insan Ermeni katedralinde yakıldı.

Rusya, İngiltere ve Fransa'nın ortak protesto notaları ve reform talepleri (1895, 1913), Batı Ermenilere olan kızgınlığı daha da arttırmışa benziyor. 1908'de Sultan'ın yıkılması sırasında Taşnaklarla Genç Türkler arasında var olan politik ortak çalışmaya rağmen, 1909 ve 1912'de yeniden katliamlar yapıldı. Merkezi Adana kenti olan 1909 Klıkya kıyımı sırasında 30.000 Ermeni öldürüldü. Ermeni sosyal-devrimcilerinin "kan içici" Hamit'in yıkılması sırasında yaptıkları yardımla Batı Ermenistan'ın özgürlüğünü elde etme umudu yıkıldı. Bir kez Ermenilerin yardımıyla iktidara geldiklerinde Genç Türkler, bu konuda eskiden verdikleri sözü tutmadılar. İçişleri Bakanları Talat Paşanın hatta alay eder gibi şunları söylediği iddia edilmektedir: "Ermeni sorununun çözümünde bir kaç ayda, Sultan Abdülhamit'in 30 yılda yaptıklarından daha fazlasını yaptım." (1)

4. "ERMENİ SORUNU" NUN NİHAİ ÇÖZÜMÜ

Talat, Batı Ermenistan'daki ve daha sonra da Türklerin Kafkasya'yı ele geçirmeyi

başarmaları durumunda, Kafkasya'daki Ermenilerin toptan yok edilmesini kastediyordu. Genç Türklerin Ermeni sorununa ilişkin "katkıları" üzerine olan bilimsel yazının çoğunluğu, Batı Ermenistan halkının toptan yok edilmesinin başlangıçtan beri Genç Türk politikasının ana hedeflerinden birisi olduğundan yola çıkmaktadır. Burada Genç Türkler, jenosidi öngören programlarında Alman faşistlerini o denli andırırlar ki, kullanılan dildeki ortaklığı bile kanıtlamak mümkündür (2); keza Alman "nihai çözüm" stratejistleri gibi Genç Türkler de diğer bir halkın toptan yok edilmesini kendi ulusal varlıklarının zorunlu önkoşulu olarak gördüler.

Batı Ermenistan halkını sürgün planları, daha 19. yüzyılda mevcuttu (*Bkz. Stefan-yan'ın tercümesi*). Ancak sürgün taslağı, ilk kez Genç Türkler tarafından yok etme eylemine dönüştürüldü. Bunu hızlı bir şekilde ve rahatsız edilmeksizin sürdürebilmek için, Ermeni halkının eli silah tutan erkekleri, Türkiye'nin 31.10.1914'te savaşa girişi bahane edilerek silah altına çağrıldı, daha sonra silahsızlandırıldı, zorunlu çalışmalarda (yol ve demiryolu inşası) ceza bölüklerine yerleştirildi ve nihayetinde ya öldürüldü ya da açlığa terkedildi. Buna paralel olarak 1915 Nisan ayının sonunda birçok yıldırım hareketiyle aydınlar ve İstanbul Ermeni cemaatinin önde gelen Ermeni politikacıları tutuklanarak asıldı ya da başka şekillerde öldürüldü. Bundan sonra da Batı Ermenistan ve Klıkya'nın sivil halkının 1918'e kadar süren esas yok edilmesi başladı. Çok açık bir şekilde mümkün olan çok sayıda insanın yok edilmesini hedefleyen "yer değiştirme eylemi", kural olarak şu şemaya göre yürüdü: Sürgünden önce ipleri koparılmış vahşete sınır koymaya gereksinim duymayan kıyım düzenlendi; İçişleri Bakanlığının genelgeleleriyle böylesi taşkınlıklara katılan gerek sivil ve gerekse de resmi kişilere tam ceza serbestisi güvencesi verildi. Öldürme eylemlerindeki tutukluğu azaltmak amacıyla, maddi ve cinsel ödüller –toprak, mücevher, para ve öldürülenlerin kadınları ve çocukları– bilinçli bir şekilde konuldu. Ancak bundan sonra halkın hayatta kalan kesimi, gözetim altında ve büyük bir aceleyle Suriye ve Mezopotamya çöllerine sürüldü. O dönemin hükümet genelgeleri sürgüne uğrayanların yaşamasının niyetlenmediğini ve "göç" kavramının yalnızca gerçek olayı zararsız gösterilmesinde kullanıldığını açıkça kanıtlamaktadır.

Ancak, Genç Türkler, büyük şehirlerde katliamdan kaçınarak ve bunun yerine Ermenileri yabancı diplomatların, ruhbanların, gazetecilerin canlı tanıklıklarından daha az korku duyulan açık arazide katlederek, Abdülhamit'in "hatalarından" öğrendiklerini gösterdiler. Sürgün konvoyları, yollarda hem koruma birliklerinin ve hem de nefret edilen Hristiyanlara karşı "cihada" davet edilen kıskırtılmış Kürtler ve Türk köylüleri tarafından budandı. Saldırlara ve eziyetlere –açlık, susuzluk, salgın hastalıklar– rağmen hayatta kalanlar, çöllerdeki toplama kamplarında hedef olarak, Talat'ın bir keresinde dile getirdiği gibi, "hiçbir şey"e ulaştılar. Çünkü burada da, örgütlü kıyım, açlık ve susuzluk, geriden gelen sürgün konvoylarına yer açıyordu.

1877'den bu yanaki ilk katliamın ölümleri ve 1923'e kadar olan savaş sonrası ölümleri hesaplandığında, yarım yüzyıllık bir zaman dilimi için toplam olarak iki milyon katledilmiş Ermeni sayısı ortaya çıkmaktadır. Genç Türklerin Alman haleflerinin 30'lu ve 40'lu yıllarda kullandıkları dört dörtlük yöntemler (gaz odaları, geniş bir demiryolları ağı) olmaksızın da, Genç Türkler Batı Ermenistan ve Klıkya'yı Ermenilerden hemen hemen tümüyle boşaltmayı başardılar. Talat, "Ermeni sorunu artık mevcut değil" diye

açıkladı 31 Ağustos 1915'te.

Fotoğraf yasağı, gizleme için alınan önlemler ve zamanın seçimi (Birinci Dünya Savaşı) aracılığıyla toptan yoketmeyi dünya kamuoyundan gizleme çabalarına rağmen, jenosid daha baştan açık bir şekilde belgelenmiştir. Bu bağlamda Alman tarafından öncelikle protestan din adamı Dr. Johannes Lepsius ve 1978'de ölen yazar Armin T. Wegner'in adı anılmalıdır. Wegner, Alman sağlık subayı olarak, ölüm yürüyüşlerini ve yok etme kamplarını bizzat gördü ve hayatı pahasına fotoğrafladı. 1919'da meşhur "Kuzey Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Bay Woodrow-Wilson'a Açık Mektup"ta onu Ermeni halkının kurtarılması için tavır koymaya çağırıldı.

Jenosidin uluslararası kurumlarda mahkum edilmesini sağlamak amacıyla yürütülen tüm çabaların on yıllar boyunca sonuçsuz kalması, jenosidin açık bir şekilde belgelenmesiyle tam bir zıtlık içinde bulunmaktadır.

5. TÜRKİYE'DE 1918'DEN SONRAKİ DURUM

Batı Ermenistan halkının toptan kıyıma uğratılmasının doruk noktası, Birinci Dünya Savaşı yıllarına rastlamasına rağmen, katliamlar savaştan sonra da devam etti. Tam da Kemalistlerin 1919-1922 arasındaki bağımsızlık mücadelesi sırasında, Türklerin milliyetçi çılgınlığı, küçük Asya'daki hristiyan kültürün esas temsilcileri olarak Ermeni ve Rumlara karşı yöneldi. Katliamların en meşumu, İzmir'in Eylül 1922'de fethedilmesinden sonra müttefiklerin deniz birlikleri atış menzili içinde demir atmışken 10.000 Ermeninin öldürülmesi ve şehrin tüm Ermeni mahallelerinin yakılıp yıkılması sırasında meydana geldi.

Fransa, Türkiye'yi Almanya-İtalya kampından koparmak amacıyla, 1939'da İskenderun üzerindeki mandasından Türkiye lehine feragat ettiğinde Ermenileri yeni bir dehşet dalgası kapladı. Bu eski Suriye bölgesinde, ortaçağdaki Klıkya Ermenistanı döneminden bu yana yerleşik olan eski Ermenilerin yanısıra, Batı Ermenistan'dan gelen ilticacı ve katliamdan kurtulmuş Ermeniler de yaşıyordu. Fransızlara en çok yabancı lejyonerliği yapmış bu insanlar, Fransa'nın geri çekilişini ihanet olarak kabul etmek zorunda kaldılar. 28.000 kişi olarak, Haziran 1939'da kaçtılar ve mezarlarının Türkler tarafından tahrip edilmesinden korktuklarından ölümlerinin kemiklerini bile geride bırakmadılar.

Türkiye'deki tüm diğer müslüman olmayan azınlıklar gibi, orada kalan Ermeniler de, İkinci Dünya Savaşı sırasında milliyetçiliğin genel olarak canlandırılması, yani Genç Türk turancılığının ve bu düşünceye bağlı olarak şovenizmin yeniden canlanmasından müteessir oldular. Ancak daha 30'lu yıllarda ve savaştan sonra, yalnızca Ermeni nüfusunun Batı Ermenistan'daki 6 vilayette tümüyle yok edilmesi gerçeği sonucu, durumda belirli bir yumuşama ortaya çıktı. 1923 Lozan Anlaşmasına dayanarak çiftliklerinin geri verilmesini talep eden Batı Ermenistan mültecilerinin daha sonraki geri dönüş çabaları, genellikle bunların kızgın ayaktakımı tarafından bizzat kendi meyve ağaçlarına asılmasıyla son buldu. Ermeni turistlere, Türkiye'deki mülkiyetlerinden vazgeçtiklerini yazılı olarak bildirdikten sonra vize verildi.(3) Özel bir arazi yasağı, Batı Ermenistan arazisinin Türk vatandaşı olmayan Ermeniler tarafından geri satın alınmasını engellemektedir.

Batı Ermenistan halkının toptan yok edilmesi, Türkiye'deki Ermenilerin toplumsal

yapısını güçlü bir şekilde değiştirdi. 1918'e kadar, -Batı Ermenistan nüfusunun pazarlıkçı Ermeni tüccar klişelerinin aksine- %80'ini çiftçiler oluştururken, katliamdan sonra hayatta kalanlar Türkiye içinde ve dışında şehirlik bölgeleri doldurdular. Anayurdun (Rus ve Türk Ermenistanı) tarımsal nüfusunun tersine, yurtdışı Ermenileri çoğunlukla el zanaatları ve sık sık da sanatsal ve bilimsel mesleklerle uğraşmaktadır.

Şu anda Türkiye'de yaşayan Ermenilere ilişkin istatistik verileri, çeyrek milyona (4) 75.000-80.000 arası (5) ve 1960'daki resmi bir Türk sayımına göre 52.756 arasında salanmaktadır. Ancak, Ermenilerin Türkiye'deki güvensiz ve ezinç dolu yaşantılarından- sa yurtdışında yabancı işçi olarak yaşamayı tercih etmede özellikle eğilimli oldukları hesaba katılırsa ve buna kökenleri itibarıyla Ermeni olan, ama bilmemezlikten ya da korkudan kendi halkından olduğunu kabul etmeyenleri de eklersek, Türkiye'deki Ermenilerin sayısı 80.000'in çok çok üzerinde alınmalıdır. Bu, özellikle büyük ölçüde, Batı Ermenistan'ın kırsal bölgelerinde katliamdan tesadüfen kurtulanlar ve bunların çocukları için geçerlidir. Genç Türklerin ve onları izleyen hükümetlerin bütün çabalarına karşın, Türkiye'nin doğu kırsal bölgelerinde Batı Ermenilerin tümünün yok edilmesi başarısız; ancak katliamlar ve keyfi davranışlar, Ermenilerin ancak gizli olarak, "kripto-Ermeni" olarak var olabilecekleri yaşam koşullarını yarattı. Bunlar, buna ek olarak, tümüyle dünyadan kopuk ve bir Ermeni ülkesinin ya da yurtdışı Ermenilerinin varlığından bihaber olarak tutulmaktadır. Ama buna rağmen turistler, bu Ermeni insan çevresinin miras aldıkları görenekleri inatla koruduklarını bildirmektedirler. Daha 1969'da, Ermenistan'ın bir zamanlar anayurdu olan Van vilayetinde, yalnızca iki Ermeninin Ermeni olduğunu söylemeye cesaret etmesi, "vilayet"te estirilen terör konusunda çok şey ifade etmektedir.

Bütünlüklü ve dışardan farkedilebilen Ermeni cemaatleri, bugün yalnızca büyük şehirlerde, öncelikle İstanbul ya da Ermenilerin bugün de hâlâ adlandırdıkları gibi "polis" ya da "K-polis"te bulunmaktadır. Orda 100 bin (1960'daki resmi Türk verilerine göre: 37.280) Ermeni yaşamaktadır. İstanbul'daki Ermeni cemaati, uzun bir geçmişe sahiptir ve 1915'e kadar Batı Ermeni kültürünün merkeziydi. Daha az sayıda Ermeni, henüz Sebastia (Sivas), Harbed (Harput-Elazığ), Diyarbakır (Amed), Kesaria (Kayseri), Ankara, Konya, Sinop, Zonguldak, Afyonkarahisar, Samsun, Van, Bareş (Maraş), Karin (Erzurum) vb. şehirlerinde yaşamaktadır. İstanbul'un yanı sıra, Mardin ili ve Kastamonu ve Sivas civarındaki bölgeler de yerleşim bölgeleridir. Eski Batı Ermeni yerleşim bölgelerindeki keyfi uygulama, İstanbul'dan genel bir göç hareketine rağmen, bu cemaatin büyüklüğü azalmamıştır; Ermeni-Apostol kilisesi patrikhanesinin resmi verilerine göre, kırsal bölgelerden İstanbul'a yılda 1000 civarında Ermeni gelmektedir, günde yaklaşık beş Ermeni aile ise Türkiye'yi terketmektedir. Her iki göç hareketinin gerçek boyutu, bütün aileler kilise makamlarıyla ilişki kurmadığından, daha büyük olmalıdır.

İstanbul'un özel bir çekim gücünün olması, burada henüz dini ve kültürel Ermeni kuruluşlarının varolmasında yatmaktadır. Ermeni-Apostol kilisesinin 29 özel okulu vardır ve bunun dışında sayıları yaklaşık 5000'i bulan Türkiye'deki Katolik Ermenilerin elinde yedi okul vardır (1979 konumuyla). Sonuncuların İstanbul'da on kilisesi ve bir hastanesi vardır; Türkiye'deki yaklaşık 500 protestan Ermeninin ise iki kilisesi bulunmaktadır. Ermeni-Apostol kilisesi taraftarlarının elinde 34'ü İstanbul'da olmak üzere toplam 40 kilisesi vardır. Bunun dışında, gerçi büyük ölçüde (oto)sansüre tabi iki Ermeni gaze-

tesi yayınlanmaktadır.

Buna rağmen İstanbul, hiçbir şekilde Lozan anlaşmasının 38. ve 44. azınlıkları koruma maddesi koşullarına göre bir cennet değildir. Örneğin özel Ermeni okulları, yalnızca öğretim görevlilerinin bir bölümünün Ermeni olması ve ikinci bir yabancı dil yerine haftada beş saat Ermenice ana dilin ders olarak verilmesiyle Türk devlet okullarından ayrılmaktadır. Ermeni tarihi ve kültürünün öğretilmesi yasaktır.

Türkiye'deki Ermenilerin durumu, hukuksal olarak şöyle düzenlenmektedir: Türk anayasasının saçma sapan bir tanımına göre, her "Türkiye vatandaşı Türktür ve her Türk Türkiye vatandaşıdır."

Bu, açıkça hem etnik azınlıkların -başta Türk olmayan halk grupları içinde sayıca en güçlü olan Kürtlerin- varlıklarının inkar edilmesi ve hem de Türkiye Türklerinden Kuzey Sibirya'daki Yakutlara ve Sovyet Orta Asyası halklarına kadar tüm Türk halkların üzerinde turancı bir tarzda hak iddia edilmesi anlamına gelmektedir. Bu tanımdan, ortaçağın "millet" (yazının orijinalinde Türkçe /ÇN) sisteminin inanç ulusları (Ermeniler, Rumlar, Yahudiler) bir kuraldışı oluşturmakta ve bunlarla Osmanlı İmparatorluğunun "millet" anlayışı sürdürülmektedir. Aslında inanç milleti, Kemalist Türkiye'nin laik karakteriyle çelişmektedir. Kemal Atatürk'ün din ve devlet işlerini birbirinden ayırmasına rağmen, inanç milleti, azınlıklar politikasında, yine başta Kürtler olmak üzere yalnızca etnik olarak tanımlanabilen azınlıklar bağlamında uygun bir araçtır.

Türkiye'deki Ermenilerin kültürel ve dinsel yaşantıları, Lozan Anlaşmasının anılan azınlıkları koruma maddelerine göre, inanç milleti koşulları altında düzenlendiğinden, Türk hükümetinin Ermeni inanç ulusunun haklarını kısıtlama doğrultusundaki tüm çabaları, zorunlu olarak Türkiye'deki Ermeni-Apostol Kilisesine de yönelmektedir. Bu amaçla icat edilmiş kısıtlayıcı önlemler, öncelikle ulusal benliklerini koruyabilmek için ülkenin doğu bölgelerinden İstanbul'a gelen göçmenlere, daha doğrusu mültecilere karşı yönelmektedir. Ermeni Apostol kilisesi, aralarında biri erkek ve biri kız çocukları için iki yetim yurdu olmak üzere yardım kuruluşlarına sahiptir. Batı Ermenistan'dan kaçışın sosyal olarak zayıf sayısız Ermeni'yi İstanbul'a getirmesiyle her iki yurdun önemi arttığında, bu yurtlara ek bina yapılması ya da bunların genişletilmesine resmi makamlar tarafından izin verilmedi. Böylelikle öğrenci ve yurt kapasitesi küçüldü. İstanbul'da yasal haklarını kullanmak isteyen her Ermeni, böylesi ve benzeri önlemler sonucu, Türk resmi makamlarıyla yıpratıcı ve sık sık da umutsuz bir mücadeleyle karşı karşıya kalmaktadır. Taşrada varlıklarını tehlikede görerek düzenli bir şekilde kurtuluşu İstanbul'a kaçmakta bulan Ermeniler, orada idari yöntemlerle sürdürülen bir azınlık kıyımıyla karşılaşmaktadırlar.

6. TÜRKİYE'DEKİ ANTI-ERMENİ PROPAGANDA

Şimdiye kadar hiçbir Türk hükümeti, Ermeni soykırımını tartışma konusu yapmadı. Türk hükümeti tarafından 1918'de görevlendirilen bir araştırma komisyonu, çalışmasını asla bitirmedi. Bunun yerine, Genç Türklerden bugüne kadar, Türkiye'nin dünya kamuoyu ve yurtdışı Ermenileri karşısındaki itibarını korumak ve soykırım gerçeğinin inkar edilmesi durumunda olanaklar ölçüsünde katliamı Ermenilere yüklemek amacıyla muazzam bir propaganda çalışması yürütüldü. Tarihin çarpıtılması, şimdiye kadarki hükü-

metlerin ana görevlerinden biri oldu. Yurtdışı Ermenilerine ve diğer ülkelerin vatandaşlarına hedef gözlenerek ve anonim olarak gönderilen ve açık karşı kanıtlara rağmen Türkiye'nin katliamdaki devlet olarak suçunu sürekli olarak aynı gerekçelerle inkar eden sayısız broşür, diğer şeylerin yanı sıra, bu amaca hizmet etmektedir.

"Kanıtlama", biri "sert", biri de "yumuşak" olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Saldırgan tarzda argümentasyon taraftarları, katliamın kurbanlarının Ermeniler değil, Türkler olduğunu iddia ediyorlar. Bu argümentasyon tarzının temsilcileri Ermenilere yönelik "tek tek", üstelik de Ermenilerin "milliyetçi" eğilimleri ve sadakatsizlikleri sonucu bizzat yol açtıkları saldırılar olduğunu itiraf ederlerken, "yumuşak" çizginin temsilcileri, gerçi Ermeni sivil halka yönelik büyük çaplı katliamlardan söz etmekte, ancak bunun tüm suçunu Türk devletinden alıp, gerçekte hükümete sadık Kürt ve Türk halka yıkmaktadırlar. Başbakan Ecevit de yakın zamanlarda bu akımın temsilcisi olarak ortaya çıkmıştır. Ecevit, Federal Alman parlamenterleri karşısında, Türk resmi güçlerinin sürgüne uğrayan Ermenileri yerel Kürt aşiretleri ve Türk köylülerinin saldırıları karşısında korumakta yetersiz kaldıklarını iddia etmiştir. Ecevit, bir devlet suçunu reddetmektedir. Türk-Alman ilişkilerini sürdürmeyi kendilerine görev alan bir gruba mensup Alman parlamenterleri, Alman piskoposu Tenhumberg tarafından harekete geçirilmişti. Tenhumberg, Federal Parlamento'da temsil edilen üç partinin grup başkanlarından, Türkiye'deki hristiyan azınlıklarla ilgilenmelerini talep etmişti. Alman-Türk parlamento grubunun Federal Alman üyeleri Ankara'ya geçenlerde yaptıkları gezide bundan dolayı hristiyan azınlıkların (Ermeniler dışında Süryaniler, Rumlar, Arap hristiyanları) şu anki durumuna da değindiler. Ecevit, Türkiye'deki hristiyan azınlıklara yönelik bir baskıya dair Türk hükümetinin elinde herhangi bir işaretin bulunmadığını söyledi.

Böylesi utanmazca yalanlar, bugüne kadar Alman hükümet temsilcilerinin kayda değer bir protestosuyla karşılaşmadı. Tam tersine: Özellikle Ermeni sorununda kötü ünlü Alman-Türk (amaç) dostluğu, bugün de devam etmektedir; öyle ki, Alman-Türk parlamenter grubunun yöneticisi Dr. Erich Mende (CDU) gibi Alman temsilciler, 14.5.1979'da, Bonn'daki bir oturumda, Türkiye'de yaşayan hristiyan azınlıklar için dış politika alanında bir şey yapamayacaklarını söyleyerek üzüntülerini dile getirmektedirler. Geleneksel Alman silah arkadaşı ve şimdiki NATO-müttefiki olarak Türkiye, her zaman Alman mali ve silah yardımından emin olabilir: Mende, Bonn'da, "Küçük Asya'nın sovyetleşmesini" önlemek amacıyla, Alman-Türk parlamento grubunun Amerikan silah ambargosu sırasında Türkiye'ye Federal Alman kredilerinin ve silah teslimi için başarıyla çaba gösterdiğini açıklamıştır. Ermenilere yönelik soykırımı konusunda Mende son derece az soğuttu. Ancak bu makalenin yazarı için yalnızca dinsel vecizeler burda: "*Kötü, yeryüzünde Kabil ve Habil'den buyana var*" ve "*On emir asla tam olarak gerçekleşmedi.*" (6)

Ama Türkiye'nin propagandası, Alman politikacılarında açıkça görüldüğü gibi, her yerde aynı şekilde olumlu karşılanmıyor. Mende'nin Bonn'da Türk Hükümetinin soykırımı ve azınlıklar sorunu konusundaki görüşlerini ortaya koymasından yaklaşık bir ay önce, Birleşmiş Milletler-İnsan Hakları Komisyonu'nun "Ayrımcılığa Karşı Mücadele ve Azınlıkların Korunması" alt komisyonu, 14.3.1979'da, üyesi Ruhaşyankiko'nun (Ruanda) raporuyla uğraşıyordu. 1973'te hazırlanılması görevi verilen bu "*soykırımı suçunun önlenmesi ve buna karşı mücadele*" ye ilişkin ara raporun 30. paragrafında, Ermeni-

lere yönelik soykırımına ilişkin kısa üç satır var: "*Ve günümüze doğru geldikçe, 20. yüzyılın ilk soykırımı sayılan Ermeni katliamına ilişkin olarak oldukça çok sayıda belge bulunmaktadır.*" Türk diplomasisi, altı yıldır soykırımı ilişkin bu mütevazı değinmeye karşı çılgınca koşuşturmaktadır. Türk diplomasisinin 30. paragrafın tutulması ya da silinmesine ilişkin başlattığı tartışmanın doruk noktaları, 1975 ve 1978'dir. Eylül 1978'de Türkiye silinme doğrultusundaki kampanyasında bir zafer kaydedebildi.

Türkiye'nin özel raportör Ruhaşyankiko üzerindeki sürekli baskısı, nihayetinde, bunun 1975 tarihli ara raporunun gözden geçirilmiş baskısından, Ermeni soykırımına ilişkin değinmenin çıkarılmasına yolaçmıştır.

14 Mart'ta, İnsan Hakları Komisyonu önündeki 30. paragrafla ilgili yeniden yapılan bir tartışmada, Türk gözlemcisi Yavuz Alp hükümetin görüşünü ortaya koydu: Ermeni katliamında sözkonusu olan, tarihsel olarak oldukça geride kalmış ve üstelik kendisiyle ilgili farklı görüşlerin bulunduğu bir olaydır. Kurbanları arasında Türk halkı da bulunduğundan, bir soykırımdan söz edilemez. Buna karşın, konuşmacıların çoğunluğu 30. paragrafın tekrardan kabulü doğrultusunda tavrı takındı. Birleşmiş Milletler önündeki anti-Ermeni propaganda, aslında Türkiye için hiç de sevindirici olmayan yan bir sonuç getirdi: Belgeleri tanımayan sayısız temsilci, bu şekilde soykırımdan doğru bir şekilde haberdar oldu. Tüm tartışmanın etrafında yoğunlaştığı 30. paragrafın raporda tutulması, şimdilerde en kararlı olarak Avusturyalı devletler hukukçusu Prof. Ermacora tarafından talep edilmektedir. Burada olduğu gibi tarih çarpıtlılığının artık işe yaramadığı durumlarda, Türkiye'nin elinde tartışmanın başka araçları da bulunmaktadır: Alınan bilgilere göre, 30. paragrafın yeniden kabul edilmesinden yana tavrı takınan İnsan Hakları Komisyonu üyeleri, Türk tarafından telefonda ölüm tehditleri almışlardır.

Birleşmiş Milletler-İnsan Hakları Komisyonu alt komisyonu, ancak 29.8.1985'de, İngiliz özel raportörü Ben Whitaker'in soykırımı ilişkin yeniden kaleme alınmış ve diğerlerinin yanı sıra Ermeni soykırımına da değinen raporu onaylamıştır.

Buna göre, Türk tarafının 1973'den bu yanaki ısrarlı baskısı, Birleşmiş Milletler'in jenoside karşı mücadele alanındaki çalışmasını 12 yıl boyunca felce uğratmıştır.

7. BUGÜN ERMENİ SORUNU

Ermeni ulusal hareketinin tarihi, Ermenilere acı, katliam, sürgün ve onların dünyanın güç blokları arasındaki coğrafi-politik bölünmelerinin pekişmesinden başka bir şey getirmemiştir. Ermenilerin ulusal bağımsızlık iddiası konusundaki işlerinin Osmanlıların eski egemenlik alanlarındaki diğer halklarından daha zor olmasına rağmen, Ermeniler tarihe olan taleplerinden vazgeçmemişlerdir.

İttifak güçlerinin Genç Türkler Türkiye'si üzerindeki zaferinden sonra, çok kısa bir zaman için Ermenilerin isteklerinin -uluslararası alanda tanınan bağımsız bir Ermenistan devletinin kurulması- gerçekleşmesi elle tutulur kadar yakın görüldü: 1918-1920 arası, Ermenistan'ın Transkafkasya'da ki ana topraklarında bir Ermeni Cumhuriyeti kuruldu; bu cumhuriyet, iki yıllık kısa varlığı süresinde, sayıca güçlü Türkiye'ye ve Transkafkasyalı komşuları Gürcistan ve Azerbaycan'a karşı başarılı savunma savaşları yürütmek zorunda kaldı.

Bu Ermeni Cumhuriyeti, 1920'de İttifak devletleri tarafından de facto tanındı. Sözde "Paris Banliyö Anlaşmaları"nın birinde, Sevr Anlaşmasında, 10 Ağustos 1920'de Cumhuriyetin varlığı devletler hukuku alanında da tanındı. Anlaşmanın altındaki imzasıyla Türkiye, ABD başkanıyla birlikte, Ermeni ulusal devletiyle olan sınırlarını belirleme konusunda kendisini yükümlü kıldı.

Bu anlaşmaya göre, Türkiye, Ermeni vilayetleri Erzurum, Bitlis, Van ve Trabzon'u Ermenistan'a bırakacak ve Ermenistan'a denize ulaşması için geçit sağlayacaktı. Ancak Avrupa'nın genel savaş yorgunluğu ve Ortadoğu'da kısa zaman içinde değişen güç ilişkileri sonucu, Sevr Anlaşmasının imzalanması gerçekleşmedi.

Ermenistan Cumhuriyetinin akameye uğramasında, Ermenilere karşı ve potensiyel bir "devrimci" müttefik olarak Kemalist Türkiye'den yana tavır takınan Sovyet Rusya'nın reddedici tavrı da sorumludur.

1920 sonunda, Ermenistan Cumhuriyeti, dış politik desteğin olmaması ve toplumsal zorluklar-Batı Ermenistan'dan mülteci akımı, salgın hastalıklar, açlık felaketleri-sonucu çöktüğünde, Erivan'da Sovyet egemenliği ilan edildi. Sovyet Ermenistanı, öncülünün toplumsal problemlerini devraldı ve bunun ötesinde, dış politika alanında da Sovyet Rusya'nın Türkiye politikasına uymak zorundaydı.

Sovyet Ermenileri 20'li yıllarda yokluk, kıtlık ve siyasi iktidarsızlıkla dolu bir dönem yaşadılar. Bu dönemde genç Sovyetler Birliği Ermeni sınır köylerini Türklerin saldırılarına karşı bile koruyacak durumda değildi. 30lu yıllarda ise güya "milliyetçi"lere karşı yürütülen tutuklama ve kurşuna dizme dalgası, Sovyet Ermenistanı'nın Ermeniliğin siyasi gerilemesi için bir çıkış noktası olmasını engelledi.

Bu yönde itmeler, Ermeni tarihinin daha önceki aşamalarında da sıkça görüldüğü gibi, yurtdışı Ermenilerden geldi. Ancak 1915-1918 arasındaki soykırımın yarattığı şokun aşılması uzun sürdü. Batı Ermenistan'dan kaçanların sosyal durumu ve yurtdışı Ermenilerinin dağılımı da, kendilerinin politik hedefleri üzerine bir anlaşma sağlanmasını uzun süre engelledi.

1965 24 Nisan'ında 1915 soykırımının 50. yıldönümü dolayısıyla tüm dünyadaki Ermenilerin protesto gösterilerinde birleşmesiyle, tayin edici bir dönüm noktası başladı. O dönemden buyana yurtdışı Ermenilerinin ve yakın bir dönemden beri de Sovyet Ermenilerinin politik hareketi benlik kazandı. Öngörülen hedefler, bugün şu iki aşamalı program üzerinde yoğunlaşmaktadır:

-Dünya kamuoyu 1915-1918 soykırımını jenosid olarak mahkum etmeli ve Türkiye, maddi ve manevi tazminat ödenmeye zorlanmalıdır.

-Yurt hakkı korunmalı ve gerçekleştirilmelidir; Batı Ermenistan'da yaşayan ve azınlık jenosidi tehdidi altında bulunan Ermeni halkın durumu bunu ivedi kılmaktadır. Tarihsel yerleşim bölgeleri içinde bir bağımsız Ermeni ulusal devleti düşüncesi, en sık Sevr Anlaşması düşüncesine dayandırılmaktadır.

Ermeni hareketinde artan özbenlik, daha önceki aşamalardan farklı olarak, sayısız Ermeninin başka halkların özgürlük ve sosyal hareketleri için angajmanın tek yanlı kaldığını anlama düşüncesinin üstesinden gelebilmektedir. Çünkü, Ermeniler kendilerini kendi ulusal sorunları içinde hapsedmediler. Genç Türklerin yanında Sultan egemenliğini yıkan yukarda anılan devrimcilerin yanısıra, İran'da Kaçarlar zorbalığını kovan özgürlük sa-

vaşçıları Yeprem Han ve Keri, Bakti Komününün önderi komünist Stefan Şaumyan, Şah rejimine karşı mücadelede savaştığı olarak işkenceyle öldürülen komünistler Vartan Sahahyan ve Arsen de bulunmaktadır; sayısız Ermeni partizan grubu, Sovyetler Birliği, Yugoslavya ve ozan Misak Manuşyan'ın yeraltı grubunun kurşuna dizildiği Fransa'da Alman faşizmine karşı mücadele yürüttü. Ama artık, böylesi bir angajmanın Ermenilerin istekleriyle dayanışma yaratacağı umudunun yerine yurtdışı Ermenileri arasında politik görüşlerinden bağımsız olarak bir ulusal birleşik cephe oluşturulması düşüncesi geçmiştir.

Ancak bu, belli bir dereceye kadar, dağınkılığa ve yurtsuzluğa, uluslararası kurumlarda olmayan politik temsilciliğin sonuçlarına ve dünya kamuoyunun duyarsızlığına göğüs gerebilirdi.

İkincil önemde, ama bir göç ülkesi olarak Sovyet Ermenistanı'nın gelişmesi için esaslı öneme sahip bir şey de, Sovyetler için bölge düzenlemeleridir. Bundan dolayı, Sovyet Ermenistanı'ndan koparılmış Nahcevan ve Karabağ Ermeni bölgelerinin geri verilmesi, Sovyet Ermenistanı insan hakları hareketinin taleplerinden biridir.

Sovyet propagandası, Sovyet "halklar ailesinin" barış içinde bir arada yaşaması mitosunu yarattı. Gerçekte ise, Sovyet halkları arasındaki ilişkiler, harmonik olarak işlemenin dışında her tarzda yürütmektedir; çünkü tarihsel olarak ortaya çıkmış çatışmalar, genelgelerle ortadan kaldırılamaz. Ancak gerginliğin nedenlerinin sürmesi inkar edildiğinden ve açıkça tartışılması yasak olduğundan, çekişmeler de aynı tarzda kabarmaya devam etmektedir: Var, ama resmen itiraf edilmemekte.

30'lu yıllardan buyana, sınırların çekilmesi ve bölgelerin ayrılması sorununu ele almaya cesaret eden her Sovyet Ermenisi, milliyetçi ve daha da kötüsü terörist olarak niteleme ve mahkum edilme tehlikesiyle karşı karşıyadır. Bu şekilde, 31 Ocak 1979'da Sovyet Ermenistanı insan hakları savunucuları Stepan Satıkyan, Hagop Stepanyan ve Saven Bardassaryan, Moskova Metrosuna sözde bomba sabotajı suçuyla açık duruşma olmaksızın mahkum edildikten sonra kurşuna dizildiler. Buna ilişkin olarak Sovyet insan hakları savunucusu ve Nobel barış ödülü taşıyıcısı Andrey Sacharov, başsanık Satıkyan'ın söz konusu tarihte Moskova'da olmadığını ve politik araç olarak şiddeti reddettiğini açıkladı.

Burada da, yurtdışı Ermenileri ile Sovyet Cumhuriyeti Ermenileri arasındaki daha iyi bir anlaşma, dünya çapında protestolarla, gelecekte böylesi "hukuksal yöntemlerin" kullanılmasının önlenmesine katkıda bulunabilir.

(*) Diaspora: İçinde dinsel bir azınlığın yaşadığı (anavatan dışındaki) bölge.

(**) Hurri-Churri-Xuri: M.Ö. 2000 yılında Mezopotamya'nın kuzey batısında ve Kuzey Suriye'de varolan bir ülke adı. Hurriler eski Orta Doğu'nun uygar Bedevi halklarından biriydi ve Hint-Ari bir üst tabaka tarafından yönetiliyordu. Hurrilerin egemen olduğu Fırat yayı üzerindeki Mittani devlet, M.Ö. 1400 yılında en üst gücüne ulaştı; kısa süre sonra Hititler tarafından yıkıldı. Hurrilerin siyasi mirasına Asuriler sahip çıktılar. (Der neue Brockhaus cilt 2, sayfa 623 /ÇN)

KAYNAKÇA:

1) "Talat Paşa Davası" (Der Prozeß Talaat Pascha), stenografik duruşma tutanağı, Berlin 1921, sayfa 68; Ermeni Soykırımı Mahkeme Önünde (Der Völkermord an der Armeniern vor Gericht) 2. ve 3. baskı, Göttingen, Viyana 1980, 1985

2) İçişleri Bakanı Talat'tan 15.9.1915'de Halep'deki resmi makamlara: "Halihazırda, hükümetin, firkanın emri üzerine Türkiye'de oturan bütün Ermenileri tümüyle yoketme kararı aldığı bildirilmiştir. Bu emre ve bu karara karşı koyanlar vatandaşlıklarını kaybedeceklerdir. Kadın, çocuk ve hasta olduğuna bakılmaksızın, yok etme araçları ne denli trajik olursa olsun, duygulara ve vicdana kapılmaksızın, varlıklarına son verilmelidir." (Talat Paşa Davası'ndan, sayfa 133)

Adolf Hitler, 22.8.1939'da Obersalzberg'de Alman askeri önderleriyle yaptığı bir görüşmede, unutulmuş soykırımına atıfta bulundu: "Bu şekilde ... kurukafa birliklerini tüm Polonya kökenli ve o dili konuşan erkek, kadın ve çocukları merhamet etmeden ve acımaksızın ölüme gönderme emriyle hazırladım. Ancak bu şekilde ihtiyaç duyduğumuz hayat alanını kazanırız. Bugün Ermenilerin yok edilmesinden kim söz ediyor artık?" (Alman Dış Politikasına İlişkin Dosyalar 1919-45, Seri D, VII, Sayı 193, sayfa 171, Dipnot 1)

3) Alıntı: D. M. Lang, Christopher Walker; The Armenians, MRG-Report No. 32, sayfa 15

4) "Yurtdışı Ermenileri İle Kültür İlişkileri Komitesi" ve insan hakları konusuyla ilgilenen batılı yazarların verileri, Bkz. D. M. Lang/Christopher Walker, age.

5) Ermeni Kilisesi Patriğinin resmi verileri

6) Bkz: 27.5.1979 tarihli "Berliner Sonntagsblatt", sayfa 9'da "Wenn hinten, fern in der Türkei..."

(1 Mart 1991 tarihli Bolşevik Partizan sayı 63'den, sayfa 17-23)

Bir Ermeni anlatıyor: Faşist Türk ordusunda askerlik...

Bu sayımızda, Almanca olarak yayınlanan POGROM adlı derginin 85. sayısında (1981'de) yayınlanmış olan bir mektubun çevirisini yayınlıyoruz.

Faşist Türk ordusunda askerlik yapmak, milliyeti ne olursa olsun bütün erler için kör disiplin ve emire kayıtsız-koşulsuz uyanın "öğretildiği", bunun için her türlü aşağılanma, dayak ve işkence yöntemlerinin kullanıldığı bir kabustur. Bu kabus, Türk olmayan milliyetlerden gençler açısından daha da kara bir görünüm almaktadır. Müslüman ve Türk olmayanlar üzerindeki baskılar ise büsbütün çekilmezdir.

Pogrom'da yayınlanmış olan ve bizim bu sayımızda çevirerek yayınladığımız yazı, Batı Ermenistanlı bir gencin kendi yaşadıklarını anlatmaktadır. Yaşanan olayların 1972'de geçmesi, yazının güncelliğini ortadan kaldırmıyor. Çünkü Ermenilerin askerdeki aşağılanması, horlanması, işkence boyutlarındaki -Ermeni oldukları dolayısıyla katmerlenen- baskılar bugün de sürüyor.

Burada anlatılanlar, aynı zamanda "kuraldışı" olan şeyler de değil; tersine kural olan, tipik olan şeyler. Burada anlatılanlar hatta yer yer görülen tecavüz, baskıyla sünnet ve yer yer ölüm olaylarıyla karşılaştırıldığında ehven-i şer görülen uygulamalardır.

Bu faşist ordu dağıtılmak, devrimle ve devrim içinde parçalanmak zorundadır. Bu ordunun şimdi lafı çok edilen biçimde, reforme edilerek "demokratlaştırılması" nı savunmak abesle uğraşmaktır. Biz askerlik deneyimi olan bütün okuyucularımızı, askerlik döneminde yaşadıkları faşist baskıyı teşhirde, faşist Türk ordusunun teşhirden bize yardımcı olmaya, yaşadıklarını yazıya dökerek bize aktarmaya çağırıyoruz...

Eylül 1972'de Türk ordusuna piyade olarak çağırıldım. Hayatımın bu dönemini, bugün tutsaklık olarak değerlendiriyorum. Askere alınmaya kadar kendimi en azından Türk vatandaşı olarak gördüm ve askerlik görevini, bir vatan hizmeti olarak kavradım. Ne yazık ki, burada korkunç bir şekilde yanıldığım ve büyükbabamla, büyükannemin ve anne ve babamın, halkımın takibata uğramasına ilişkin anlattıklarının doğru olduğu, tekrar tekrar ortaya çıktı.

Askerlik şubesinde, isminin altına kırmızı kalemle koyu bir şekilde çizildiğini saptadım. Daha sonra, bu işlemin, esas olarak Ermeniler, Süryaniler, Rumlar ve Yahudiler için -yani müslüman olmayanlar için- kullanıldığını ve bunların askerlik görevlerini Doğu Anadolu'da ya da daha doğrusu yıkıma uğramış Batı Ermenistan'da yerine getirmek zorunda oldukları anlamına geldiğini farkettilim.

Askerlik şubesinden, acemi birliğimin Sivas'ta olduğunu öğrendim ve burada gerekli belgeler elime tutuşturuldu. 16 saatlik bir otobüs yolculuğundan sonra oraya vardım.

Birinci geceyi bir otelde geçirdim ve ertesi gün “şanlı” Türk ordusuna teslim oldum. İlk günü, bölükte gözetim altında sivil elbiseler içinde geçirdikten sonra, bir subayın denetimi altında saçlarımız kazandı. Bundan sonra bir hamama gönderildik. Hamamı terkettikten sonra, saatimin, bir altın zincirim ve yanımda bulunan 1000 liranın eksik olduğunu farkettim. Buna ilişkin olarak astsubaya şikayette bulunduğumda, benimle alay etti ve eşyaların çalınmadığını, sadece yerlerinin değiştiğini söyledi. Bu durumda ne yapmam gerektiği sorusu üzerine, şimdi artık asker olduğumu ve üstlerin karşısında hazırolda durması gerektiği yanıtını verdi. Askeri dilde hazırolun ne anlama geldiğini bilmediğimden, bir tokat yedim. Daha sonra adımı sordu. Korkuyla, ismimin Karapet olduğunu söyledim. “Sen de şu sünnetsizlerden birisin” diye yanıt verdi. “Siz kafirleri de askere alıyorlar” diye devam etti ve bir kaç yumruk darbesi vurduktan sonra, beni arkadaşlarımın yanına gönderdi.

Ne olduğunu bilmiyordum ve kimseden de bir ses çıkmadı. Bana verilen üniforma, benim bedenime göre bir kaç numara büyüktü ve içinde bir sirk palyaçosu gibi görünüyordum. Bu gecede, telaştan uyuyamadım. Gözyaşları içinde, anneme-babama ilk mektubu yazdım. Mektubu, bölükten göndermek büyük bir tehlike teşkil ettiğinden, bir arkadaş bunu çarşıdan postaladı.

Üç gün sonra, “mıntıka temizliği” adı altında, ağaçlardan düşen yaprakları, tükürükle donanmış yerden çıplak ellerimizle, keplerimizin içine toplamak zorunda kaldık. Daha sonra ise ağzına kadar dolu bir kahvaltı salonu...

Bulaşık sabunu olmadığından, yemekten sonra sabunu rendeleyerek alüminyum bulaşığı, bir çamaşın teknesinin içinde yıkamak zorundaydık. Zaten hasara uğramış alüminyum bulaşık, bu kirli suda temizlenmiyordu. Olduğu gibi kirli haliyle tekrar masalara konuyordu. Aynı akşam saat 20. 00’de yatağa girdikten 2 saat sonra yine uykudan uyandırıldık. Çok küçük bir kaç barakada 150 asker yatıyordu. Çoğu yataklar iki asker tarafından kullanılıyordu. Şansıma, benim yattığım barakada daha kıdemli birliklerden asker yoktu; yoksa onlara da su, sigara ve çay taşıyarak hizmet etmek zorundaydım. Çavuş, beş acemi erin adını okudu. Hepsi de Ermeni idi. Üstümüzde yalnızca iç çamaşırımız olduğu halde sıraya girmek zorundaydık. Ne olup bittiğini bilmiyorduk. Çavuş bana yöneldi ve duvarda asılı olan sopalardan en kalınını getirmemi emretti. Duvarda, her biri onun adını taşıyan beş kalın sopa asılıydı. İstenilen sopayı çavuşa verdim. Çavuş, bana hangi milletten olduğumu sordu. Korkuyla, Ermeni olduğumu söyledim. Daha sonra adımı sordu: Ezilerek “Karapet” dedim. Hangi şehirden olduğum sorusuna, “Elazığ” yanıtını verdim. Alayla gülerek, doğduğum şehire dönüp, eğilmemi ve yumurtalarımı sıkı sıkıya tutmamı emretti. Bana emredilene yaptım. Başıma gelecekleri tahmin etmek zor değildi. İlk ağır darbeyi kıcımda hissettim. Acıyla dişlerimi sıktım. “Eğil, Ermeni piçi, eğil!” diye emredildi bana ve aynı anda kıcımda ikinci darbe patladı. Yere yıkıldım. Gözyaşları içinde, çavuşun elindeki sopayı sallayarak nasıl güldüğünü gördüm. Gülmesi kulaklarımda çınlıyordu. Beni yerde bıraktı ve aynı şekilde titreyen dört Ermeni arkadaşına yöneldi.

Böylesi barbarlıkların yalnızca Türk ordusu içinde mi yapıldığını bugüne kadar soruyorum kendime. Acemi birliğini terkedinceye kadar, sık sık bu şekilde “cezalandırıldım”. Ermeni olduğumdan dolayı Sarıkamış’a gönderildim. Orada yazıcı olarak başvurduğum, ancak milliyetinden dolayı reddedildi. Çavuş ya da onbaşı olmak için başvurduğumda,

yüzbaşı kıcıma bir tekme attı ve benden ne çavuş ne de onbaşı olabileceğini söyledi.

Bu acı anıları daha fazla tasvir etmek, son derece sıkıntı veriyor bana. Son olarak yalnızca, askerlik hizmetim sırasında, bir dayak sonucu, sağ baldır kemiğimin nasıl kırıldığını anlatmak istiyorum. Askerlik hizmetimin bitmesine 15 gün kala, fanatik bir Türk olan yüzbaşım, saçlarımı uzun bulduğundan, sağ baldır kemiğime bir tekme attı. Bir taraftan dayak atarken, diğer yandan bana, Ermeni gavuru diye küfrediyordu. “Ermeni gavuru, bu, sana askerlikten unutamayacağın bir anı olsun” sözleri sonsuza kadar kulağımda kalacaktır.

Bacağımın kırıldığı tespit edildiğinde, hastahaneye yatırıldım. 15 gün hastahane kaldıktan sonra, alçılı bir bacakla “şanlı Türk ordusu”ndan teskeremi aldım.

“Ermeniler Savaşa Karşı”

Aşağıda, posta yoluyla elimize geçen “Ermeniler Savaşa Karşı” başlıklı bir açıklamayı olduğu gibi yayınlıyoruz. Çözümü, “Ortadoğu halklarının enternasyonal bir konferansında” gördüğü ve DEVRİMİ tek çözüm olarak propaganda etmediği için reformist olan ve çıkış noktası burjuva milliyetçiliği olan bu açıklamayı yayınlamamızın temel nedeni, emperyalizmin çifte standartçı tavrını teşhiridir.

Biz Türkiyeli komünistler, Ermeni ulusunun haklı taleplerinin yanındayız; yurtdışındaki Ermenilerin Batı Ermenistan’a dönme ve yerleşme; ve ayrılma haklarını savunuyoruz...

ERMENİLER SAVAŞA KARŞI

ABD ve müttefikleri 29 Kasım tarihli 678 no’lu Birleşmiş Milletler kararı uyarınca 15 Ocak’tan itibaren savaş pozisyonuna girdiler. Sözkonusu karar bütün devletlere Kuveyt’in bağımsızlığının yeniden sağlanabilmesi için her türlü yol ve aracı kullanma yetkisi vermişti. Birleşmiş Milletler örgütünün yasallığın ve uluslararası hukuk kurallarının korunması için harekete geçmesi sevindirici görülse bile, yine de Birleşmiş Milletler örgütünün hareketli geometri yönündeki “saygıdeğer” yönelimleri hakkında kuşku belirmek gereklidir. Uluslararası hukuk bölünebilir mi? Panama’ya, Grenada’ya yapılan müdahalelere: Golan’ın, Kudüs’ün, Kıbrıs’ın ve Lübnan’ın, Trans-Ürdün’ün işgaline bakıldığında, bu soruya olumlu cevap verilmek zorundadır. Güçlerin andaki çıkarlarına göre iki ayrı ağırlık, iki ayrı ölçüt sözkonusudur.

Irak’a karşı girişilen enternasyonal eylem yasal bir temele oturtulsa bile, bu eylemin meşru bir temeli yoktur. Çünkü sözkonusu devletlerin sınırları çoğunlukla askeri fetihler ve savaşlarla belirlenmiştir ve gecedir. Türkiye’nin durumu bu bağlamda tipiktir. Onun devlet sınırları içindeki alanının bir bölümü, Ermeni halkının kendi toprakları üzerinde

katledilmesine dayanmaktadır. Türkiye, bugün Ortadoğu'da ordusu 1974'ten buyana Kıbrıs'ın işgalini gerçekleştirmiş olan ve sürdüren ve uluslararası topluluğun hiçbir askeri baskısıyla karşılaşmayan bir güç durumundadır. Bu güç bugün de 10 milyon Kürdün varlığını inkar edebilmektedir.

Irak yakılıp yıkıldığında ve Kuveyt "kurtarıldığında" da Ortadoğu'nun hiçbir sorunu çözülmüş olmayacaktır. Bu yüzden Savaşa Karşı Ermeni Kolektifi, Irak'ta şimdiden yüzlerce, Türkiye'de 1915 soykırımından kaçarak Irak'a sığınmış olan Ermeninin ölümüne yol açmış olan savaşın derhal durdurulmasını ve Ortadoğu halklarının konferansının başlamasını talep eder. Ermeni Kolektifi, özel olarak Türkiye'nin Kürdistan'dan ve tarihi Ermeni topraklarından geri çekilmesini ve Filistin devletinin oluşturulmasını talep eder.

- Ermeni halkının tarihi haklarının tanınması için,
- Ortadoğu halklarının enternasyonal konferansının toplanması için.

Savaşa Karşı Ermeni Kolektifi
(10.02.1991)

(15 Nisan 1991 tarihli Bolşevik Partizan sayı 64'ten, sayfa 37-38)

“Kökünüzü kurutacağız”

Almanya'da çıkan haftalık SPIEGEL dergisi, 1992 yılının 13-14-15. sayılarında yukardaki başlık altında bir dizi yazı yayınladı. Söz konusu dizi yazı, pek çok Türk şovenistin tepkisini çekti. Yayınlaması zaman olarak, Alman hükümet sözcülerinin Kuzey Kürdistan'da Newroz'un TC tarafından kanla bastırılmasını “protesto” ettiği dönemde rastlayan bu dizi yazı üzerine boyalı Türk basınında “*Almanlar yine azdı*” yollu yazılar çıktı. (Buna örnek olarak bkz. ZAMAN gazetesinde yayınlanan, İlhan Bardakçı'nın “*Kökünüzü Kazıyacağız*” başlıklı makalesi.)

SPIEGEL dergisinin 113. sayısının Türkiye'de dağıtılan kesiminin bir bölümü, “*Kürtlere Savaş Açıldı*” başlıklı makale, sayfaların birbirine yapıştırılması yoluyla sansür edildi. Spiegel'i dağıtan firma olan “Dünya Süper Dağıtım”da gerçekleştirilen bu sansür işinden, dağıtım firmasının yetkilileri “habersiz” olduklarını söylediler. Almanya'nın Baden Württemberg eyaletinin Stuttgart, Aalen, Heidenheim, Villingen-Schweningen, Schwäbisch Gmünd ve Ulm kentlerinde ise, “yaratıcı”(!) Türk şovenleri, daha ilginç bir sansür yöntemi denediler: Bölgedeki tüm Spiegel'leri satın alarak “*yalanların yayılmasını engellemek*” ve bunları Ulm Kadetral Meydanı'nda yakarak protesto etmek! Bir milyona yakın tiraja sahip ve her an bu tirajı yükseltme imkanlarına sahip bir dergi için bu “sansür”, sadece daha fazla dergi satmak anlamına gelirdi. Öyle de oldu.

Birinci Dünya Savaşı içinde ve ertesinde, Ermenilerin Batı Ermenistan'dan zorla sürülmesi sırasında olanlar, dün olduğu gibi, bugün de Türk hakim sınıflarının üzerine konuşulmasını hiç mi hiç istemedikleri bir konu, üzeri suskunlukla veya Ermenilere karşı aşırı şoven kışkırtma ve hakaretlerle örtülerek geçiştirilmeye çalışılan bir tabudur.

Şimdi 1915 24 Nisan'ında, İstanbul'da 600 üzerinde Ermeni aydınının tutuklanmasıyla başlayan ve Türk olmayan hemen tüm kaynakların, yüzyılın ilk soykırımı olarak adlandırdığı; Türk belgelerinde ise “tehcir” (göç ettirme) olarak adlandırılan olaylar, üzerinden 77 yıl geçtikten sonra bile, bir haber dergisinde bu konuda çıkan bir yazıya bunca tepki bile, Türk hakim sınıflarının gocunacak oldukça büyük bir yaralarının varlığının işaretidir.

Biz tabuların yıkılması, gerçeklerin öğrenilmesinden yanayız. Türkiye'de Almanca okuyabilen ve Spiegel'deki söz konusu dizi yazıyı okumuş çok küçük bir azınlık dışında, kimse, gerçekte ne yazılmış olduğunu bilmiyor. Fakat Türkiye'de gazeteleri izleyen insanların büyük çoğunluğu, böyle bir makalenin yayınlanmış olduğundan haberdar. Biz okumak, görmek isteyene, söz konusu makalede neler denmiş olduğunu göstermek için, makaleyi tam olarak çevirdik. Bu makaleyi, Spiegel'in yapmış olduğu gibi, üç sayı arka arkaya bir dizi olarak yayınlayacağız. Kullandığımız tüm resim ve belgeler, Spiegel'deki orjinal yayından alınmıştır. Yapılan tüm değerlendirmeler de Spiegel'e aittir.

* * *

Spiegel dergisi, Almanya'nın ve Avrupa'nın en çok okunan haber dergisi niteliğindedir. Siyasi olarak, kendini “sol-liberal” olarak tanımlamaktadır. Emperyalist düzenin liberal, sosyal-demokrat savunucusu olan bir dergidir. Ve olaylara bakışı ve yorumları, Alman emperyalizminin genel çıkarları doğrultusundadır.

Şimdi Alman emperyalizmi, dünyanın yeniden paylaşılması dalaşında, eski Doğu Bloku ülkelerinde diğer emperyalist büyük güçlerle büyük bir yarış, dalaş içinde bulunmaktadır. Özellikle eski Sovyetler Birliği'nden arta kalan Türki cumhuriyetler bağlamında, Alman emperyalizmi "Türk müttefikleri"nin güçlenen durum ve konumundan pek hoşnut değildir.

Türk hakim sınıflarının şu anda ABD emperyalistleriyle çok sıkı fıkı ilişkileri, Alman emperyalizmi tarafından pek iyi duygularla izlenmemektedir. Türk hakim sınıflarının "hadlerini" bilmesi, Alman emperyalistlerince istenmektedir. Bunun için son dönemde, bu eski müttefiklerin arası iyice şeker renktir! Ve tabii ki Türk hakim sınıflarının Alman emperyalistleri tarafından iki yüzlü bir şekilde "insan hakları", "azınlık hakları" vb. bağlamında sorgulanması, köşeye sıkıştırılması siyaseti, bütün Alman medyasına yansdığı gibi, Spiegel'de de (Spiegel, "ayna" demektir!) yansımaları bulmaktadır.

Alman emperyalizminin çıkarları gereği oyunbozanlık etmesi, silah yardımını durduracağını, vb. açıklaması, Alman medyasında Türk hükümetinin katliamlarının teşhiri, Türk hakim sınıfları tarafından gürültülü bir tepkiyle karşılandı.

Medya tam bir anti-Alman kampanya başlattı. Düne kadar en yakın müttefik olan Almanya yerine, "Çirkin Alman", "Domuz Alman" (MEYDAN gazetesi, bu başlığı, Almanların anlaması gerekçesiyle Almanca attı!) keşfedildi.

Türk hakim sınıfları adına Özal, Almanya'nın emperyalist emellere sahip olduğunu, geçmişte de Hitler'in aynı emellere başka araçlarla varmak istediğini açıkladı!

Bir kez daha şu görüldü: Emperyalistler ve işbirlikçileri arasındaki ilişkiler çıplak çıkar ilişkileridir. Ve çıkarlar çatıştığında, "dostluk" bir yana konup, karşılıklı kirli çamaşırlar dökülür ortaya. Son dönemde Türk-Alman ilişkilerinde olan budur.

Burada yayınladığımız Spiegel yazısı, bu çerçevede bir yazıdır. Objektif olarak Türk hakim sınıflarının teşhiri siyasetinin bir parçasıdır. Fakat bu, yazının Türk medyasında iddia edilen tersine, "yalan" olduğu anlamına gelmiyor. Nasıl ki Özal, Almanya'nın emperyalist emellere sahip olduğunu söylerken; Genscher, Kürtlerin katliamından söz ederken haklı ise, Spiegel'deki yazı da, kimi olguları ortaya koyduğu noktada doğruları anlatmaktadır.

Yazı, Sosyalist Sovyetler Birliği'nin milliyetler politikasını karalıyor; bunu yaparken, yalnızca bilinen anti-komünist görüşleri tekrarlıyor. Sosyalist devrimin, ulusların kendi kaderini tayin hakkı ve tüm milliyetlere tam hak eşitliğini bayrağına yazdığı ve Bolşeviklerin iktidara geldiklerinde yaptıkları ilk açıklamalardan birinin içeriğinin bu olduğu, burjuvazinin aklına sığmıyor bir türlü...

Burjuvazi, Karabağ'ın başlangıçta Ermenistan'ın parçası, daha sonra ise Azerbaycan Cumhuriyeti içinde "özerk bir cumhuriyet" olarak ele alınmasını, ancak bir şekilde açıklayabiliyor: Ermenileri kandırmak için hile! Burjuvazi herkesi kendi gibi biliyor! Öyle tanıtıyor!

Sovyetler Birliği'nin kuruluşunda, halkların özgür iradesinin temel alındığı, burjuvazinin bir türlü kabul edemediği bir gerçek. Sosyalist Sovyetler Birliği'nde geçmişte birbirini boğazlayan onlarla ulusun, ortak idealler doğrultusunda barış içinde birarada on yıllarca yıl yaşaması olgusu, burjuvazinin açıklayamadığı bir başka gerçek. Onlar bunun için

tek açıklama biliyorlar: Zor, oyunu bozdu. Milliyetçi çatışmalar zorla bastırıldı!

Sovyetler Birliği'nin dağılması ertesinde, her yanda patlayan etnik çatışmalar, bu tezin ispatı sayılıyor! Burada da bilinçli olarak unutulmuş bir gerçek var: Kruşçev, Brejnev, Gorbaçov önderliğindeki Sovyetler Birliği, Lenin-Stalin döneminin Sovyetler Birliği değildi. Sovyetler Birliği'nde sosyalizmin kazanımları, modern revizyonist önderlik altında adım adım tasfiye edildi, Sosyalist Sovyetler Birliği, sosyal-emperyalist Sovyetler Birliği'ne; özgür uluslar birliği yolundaki Sovyetler Birliği, yeniden bir HALKLAR HAPISHANESİ'ne dönüştü. Milliyetçilik, hele 80'li yıllarda tam bir yeniden doğuş yaşadı.

Yazıda, Azerbaycan'da Ermenilere karşı katliamlar ortaya konurken, bazı olgular aktarılıyor. Bu olgular, Türk hakim sınıflarının sessizlikle geçiştirdiği ve kamuoyuna mutlaka bilinmesi gereken olgulardır. Türk hakim sınıflarının medyasında aktarılan katliamlar da vardır. Fakat bunlar, Azerilerin Ermeniler üzerindeki katliamları değil, Ermenilerin Azeriler üzerindeki katliamlarıdır.

Türk medyası izlendiğinde, Azerilere karşı tam bir "Haçlı Seferi" yürütüldüğü ve Azerilerin yok olma tehdidi ve tehlikesi içinde bulunduğu sanılır. Saldırı halinde bulunan, asan, kesen, öldüren hep Ermenilerdir. Üstelik Ermenilerin ardında tüm "hristiyan dünyası" vardır. Türk medyası, bu bağlamda bazı olguları tek yanlı ve abartılı olarak aktarıp, Ermeni düşmanlığını körüklemeye çalışıyorlar.

Batılı emperyalist basın ise, bunun tersini yapıyor. Ermeni-Azeri çatışmasında Batılı emperyalizmin sempatiyle yaklaştığı yan, Ermeni yanı. Öyle olunca da, Ermenilere yapılan katliamlar genişçe yankılanırken; yer yer tersi olaylar, ancak artık gizlenemez olduğunda yankı buluyor. Spiegel'in yazısında da -tüm objektif gazetecilik iddialarına rağmen- bu kaçınılmaz tek yanlılık var. Buna rağmen aktarılan kimi olgular, olgu olmaktan çıkmıyor.

Yazıda, bugün Karabağ'daki çatışmanın "politik ve psikolojik geri planı" olarak adlandırılan, tarihteki soykırım konusunda söylenenlere gelince: Türkiye-Kuzey Kürdistan kamuoyu, bu konuda tam bir tek yanlı beyin yıkama ve şartlandırılma içindedir. Tanınan ve bilinen, yalnızca hakim sınıfların bu konuda söyledikleridir. O da, böyle bir soykırımın söz konusu olmadığı; soykırımdan söz edilecekse, Birinci Dünya Savaşı sırasında Osmanlı'ya "ihanet ederek", cephede Rusların yanında yeralan Ermeni çetecilerin Türklere (ve Kürtlere) karşı soykırımından söz edilmesi gerektiği yönlü açıklamalardır.

Bu açıklamalarda, bir "tehcir" (göç ettirme) olayının varlığı kabul edilmekte ve tehcir sırasında "en fazla 300 bin Ermeninin hastalıktan öldüğü" ve fakat bunun hiçbir şekilde planlı bir soykırım olmadığı, tehcirin de askeri açıdan zorunlu olduğu belirtiliyor. Resmi ideoloji ve tarihin beyinlere kazıdığı bu.

Ermeni iddiaları ve belgeleri; onlara cevap yetiştirmek konusunda uzmanlaşan, çok dar, şoven bir "aydın" çevresi dışında hemen hiç bilinmiyor, tanınmıyor. Spiegel'de bu konuda, haftalık bir haber dergisinin dizi yazısı çerçevesinde aktarılan bilgiler, tanık ifadeleri bu yüzden bize önemli görülüyor. Resmi ideoloji ve tarihin çizdiği çerçeveyi yıkmak için, bunların mutlaka bilinmesi gerektiğini düşünüyoruz. Yazıyı olduğu gibi yayınlamamızın temel nedeni de budur.

Temmuz 1992

“Kökünüzü kurutacağız”

Dağlık Karabağ uğruna mücadele ve Ermeniler üzerindeki soykırım (I)

İki yıldan bu yana Karabağ’da, müslüman Azerbaycan içinde nüfusunun çoğunluğunu hristiyan Ermenilerin oluşturduğu dağlık bölgede savaş sürüyor. Halklar, Şarkla Garpi birleştiren bu bağlantı şeridinde kör nefretle karşı karşıya geliyorlar. SPIEGEL, yeni bir yazı dizisiyle bu çatışmanın tarihini anlatıyor.

Pogrom. Bir müslümanlar sürüsü, caddelerde koşuyor, hristiyan inancındaki hemşerilerinin dükkanlarını ve evlerini yağmalıyor, erkekleri öldürüyor, kadınlara tecavüz ediyor, cesetleri parçalıyor. Dinsel fanatizm ve milliyetçi burnu büyüklük, toplumsal alt tabakanın düş kırıklığıyla, en yoksulların başarılı, daha zengin Ermenileri kıskanmasıyla içiçe geçiyor: Kafkasya’da, Asya ile Avrupa arasındaki sınırda, her seferinde halklar arasındaki nefret –ve kurbanlar kendini savunduğunda savaş– zincirlerinden boşandığında cezasını çekmek zorunda kalanlar onlar.

1988 Şubat’ının sonunda, Azerbaycan kenti Sumgait’de, kıskırtılmış halk, Ermenileri gördüğü yerde linç ettiğinde de böyle oldu. Saldıran ayak takımı için sözkonusu olan ganimet ve konuttu, ama onları kıskırtanların attığı şiar “Karabağ”dı. Bu da bu arada NATO içine de alınan iki ülke arasında yeniden bir savaşa neden olan ve Azerbaycan içinde nüfusunun çoğunluğunu Ermenilerin oluşturduğu enklavdır. Ve öldürme zevki yeniden ne çocuklara, ne yaşlılara ve ne de bir bütün olarak suçsuz sivillere aman tanıyor.

Yeni dehşetle tazelenen yüzyılın ilk soykırımına, 1915’de Türk Ermenilerinin yok edilmesine ilişkin anılar, tarihin ilk hristiyan halkını yeni bir soykırım önünde korku duymaya itiyor.

“Kız öğrencim elbisesini açtı”, diye bildiriyor Ermeni yabancı dil öğretmeni Raissa Dallakyan Sumgait’deki pogromdan sonra, “ve bana üzerinde bıçaklarla çizilmiş saçların bulunduğu vücudunu gösterdi. Evine 17 erkek girmiş ve kendisine tecavüz etmiş”. En genç kızkardeşinin üzerine de “Türkler” üşüşmüş ve bütün bunların hepsi, annesinin, babasının gözleri önünde gerçekleşmiş.

“Türkler”, ya da “Doğu Türkleri” diye Ermeniler, pogromdan önce yarım milyon da Ermeni’nin yaşamakta olduğu Azerbaycan’daki müslüman komşularını adlandırıyorlar.

Faillerin bir bölümünün çok genç olduğunu, “kara kargalar gibi giyindiklerini ve ellerinde demir sopalar ve baltalarla silahlandıklarını” söylüyor, olayların tanığı bir kadın. “Ermeniler, üç gün içinde kenti terketmezseniz, hepimizi köpekler gibi keseceğiz”, diye yazıyordu bildirilerde.

Azerbaycanlılar hatta bir doğumevine girdiler ve burada Ermeni hamile kadınları ve yeni doğan çocukları katlettiler. “Ermenilere ölüm! Kökünüzü kurutacağız!” diye bağırdukları söylüyor tanıklar.

Samuel Şamuradyan, Ermeni Yazarlar Birliği’nin organında bir karı kocanın öldürül-

mesini anlatıyor, kızları “katilleri tarafından soyulmuş, direğe bağlanmış ve ateşe verilmiş”.

Ermeni Karlen Sarkisyan, evinin balkonundan sokaktaki binlerce insanı görmüş: “İki Ermeni kızı soymuş, bizim eve doğru önlerine katmışlardı. Baltalarımı çıkardım ve aileme şunları söyledim: «Kapıdan girerlerse, bizi halletmeden önce, onların birkaçını öldüreceğiz.» Ama Türk komşularımız kapının önünde bekledi ve onları içeri bırakmadı.”

Ermeni Şirvanyan ailesi de Azerbaycanlı komşuları tarafından yataklarının altına saklandı ve kurtarıldı. “Ermenileri ateşe attılar”, diye bildiriyor bir yurttaş, “ve «burada Ermeni şiş kebabı var» diye bağırıyorlar”. “Nerede kanun?” diye soruyor. “Nerede kaldı devlet?” Evet, nerede kaldılar?

“Evden birçok kez milise telefon ettim”, diye bildiriyor diğer bir tanık, “ve bana şu yanıtı verdiler: «Ne olduğunu biliyoruz, ama yardım edemeyiz»”.

“Milis ve kent yetkilileri, kabadayıları ve katilleri önlemedi.” diye yazıyor Rus Andrey Pralnikov, pogromdan sonra yapılan az sayıdaki mahkeme duruşmalarından haber veren bir gazeteci, “Cezasız kalacakları duygusu, sürüyü daha çok kızıştırdı”. Ve: “birçok şey pogromların örgütlü olduğu sonucuna vardiıyor. Bir sekreter kadın, şiddet olaylarının çıkmasından önce kendisine Ermenilerin bir listesinin yapılması görevinin ve rildiğini söylüyor”.

“Niye burada genç bir delikanlı oturuyor?” diye soruyor bir duruşmada bir sanığın annesi. “O mu herşeyi örgütledi? Burada onu yönlendirenler, herşeye izin verenler oturmalı”.

Bu, elbette Ermenilere yönelik ilk katliam değildi, ama Sovyet egemenliği altında ilki, neredeyse tüm tarihi boyunca yabancı güçlerin tahakkümü altında yaşamış bir halk için üç çeyrek yüzyıl süren görecel bir sessizlikten sonra ilkiydi: (Ermeniler/ÇN) önce İskitler, Moğollar ve İran’ın egemenliği altında yaşadı. Daha sonra 19. yüzyılın başlangıcında ülkenin kuzey batısı Rusya’nın ve bundan çok daha büyük olan batı kesimi Osmanlı İmparatorluğu’nun egemenliği altındaydı.

Resmi olarak 26 kişinin ve tahminen yüzlerce Ermeninin hayatını kaybettiği Sumgait pogromu sonuncu değildi. İki yıl sonra, 1990’da yeniden başladı. Bu kez Bakı’de, o zamanlar iki milyonluk nüfus içinde her on kişiden birinin Ermeni olduğu Azerbaycan başkentinde.

(230.000’lik nüfusu içinde her 15 kişiden birinin Ermeni olduğu) Sumgait’de şiddet olaylarının nedenini, 27 Şubat 1988’de kent parti komitesinin binası önünde toplanan dev insan sürüsü hep bir ağızdan bağırdı: “Karabağ. Karabağ!”. Bir yargıcın, Azerbaycanlı sanıklardan birine yönelttiği, neyin intikamını almak istediklerine dair bir soruya karşın çapulculardan birisi şunu söyledi: “Ne için mi, Karabağ için!”.

Ermenilere yönelik katliamlar, Azerbaycan Nomenklaturasının(*) Karabağ halk temsilciliğinin bölgeyi Ermenistan’a bağlama kararına yanıtı. Osmanlı İmparatorluğu’nun Türkleri de, Ermeniler orada, çoğunluğu oluşturdukları ya da önemli bir azınlık oldukları bölgeler için özerklik istediklerinde, böyle tepki göstermişlerdi.

Karabağ... Burası, Kafkasya’daki etnik boğuşmada iki halk arasındaki tartışmalı bir bölgeden daha fazla bir anlama geliyor. İsim Türkçe ve “Kara Bağ” anlamına geliyor. Ermeniler, ovalık ve dağlık araziye bölünmüş toprağı –çökmekte olan Sovyet impara-

torluğunun iki cumhuriyeti arasındaki ilk savaşa yol açan patlayıcı gücüyle 4388 kilometrekareyi- "Arzah" olarak adlandırıyorlar.

Ermeniler, orayı halklarının beşiği olarak görüyorlar. Ermeni yazısı, dünyanın en eski yazılarından birisi, burada geliştirildi; Ermenistan'ın ilk baskı makinesi buraya yerleştirildi; bugünkü başkent Erivan ve Ermenistan'ın diğer kentleri henüz önemsiz yerlerken, kültür buralarda canlandı.

Bu şiirsel toprak parçası, bugün Ermenistan'da oturanlar için artık erişilmez bir yer; çünkü birkaç kilometre genişliğindeki bir Azerbaycan koridoru Dağlık Karabağ'ı Ermenistan Cumhuriyeti'nden ayırıyor: Türkler, Birinci Dünya Savaşı'nın sonunda ülkeyi işgal ettiklerinde, Türklerle ittifak içinde bulunan Azerbaycanlılar (ya da Azeriler) Aşağı Karabağ köylerini zaptettiler ve buradaki Ermeni ve Kürt sakinleri kovdular ve böylelikle şimdi Azerbaycanlıların oturduğu koridor, Dağlık Ülkeyi (Rusçası: Nagorni Karabah) Ermenistan'dan ayırmakta ve birleşme arzusunu uyandırmaktadır.

"Karabağ, Ermenistan'ın iç kalesi oldu" diye yazıyor Rus ozanı Sergey Gorodezki: "Ermenistan eğer Karabağ'ı kaybederse, ulusların kendi kaderlerini kendilerinin tayin etme hakkı düşüncesi kuşkusuz ciddi bir yara alır. Ermenistan, Karabağ'ı elinde bulundurmasıyla, güçlü bir enerji dolu kültür güçleri akımı elde etmektedir." Verimli ovalara sahip enklav, ekolojik olarak tümüyle tahrip edilmiş bir bölgede bugün bile bozulmamış bir dünya gibi geliyor; çünkü çevrenin zehirlendiği eski Sovyetler Birliği'nde hava kirliliğinin en yüksek olduğu yedi şehirden altısı, 29.800 kilometrekareyle eski birlik devletlerinin en küçüğünü oluşturan Ermenistan Cumhuriyeti'nde bulunuyor.

Ermenistan toprağının yalnızca %15'i tarımsal olarak kullanılabilir durumda. Cumhuriyet, neredeyse bu arada yaklaşık dört milyon nüfusunu doyurabilecek durumda değil, nerde kaldı gelecekte dışardan gelecekleri doyursun: Yaklaşık bir milyon Ermeni, eski Sovyetler Birliği'nin diğer devletlerinde yaşıyor. "Ama Dağlık Karabağ yalnızca kendi nüfusunu değil, aynı zamanda Ermenistan nüfusunu da besleyebilir", diye iddia ediyor Ermeni yazar Soriy Balayan, "100 yıllık geçimimizi garanti edebilir."

Michael Gorbaçov önderliğindeki Sovyetler Birliği'nin batışı sırasında Ermenistan Sovyet Cumhuriyeti'ndeki muhalefet, önce ekoloji protestocularının etrafında, daha sonraysa Karabağ'ın Ermeni anavatanına bağlanmasını propaganda eden komiteler etrafında toplandı. Ermenistan'ın geleceği için Solidarnoç'un Polonya'da oynadığı role benzer bir rol -ama milliyetçi bir programla- oynadılar. Bugün Erivan'ı yöneten kadroları eğittiler.

Sumgait'deki pogromdan kısa bir süre önce hergün yüzbinlerce Ermeni, milyonluk kent Erivan'da Opera binasının önünde büyük gösteriler için toplandı. Bunlar, Dağlık Karabağ Üs Sovyeti enklavı Ermenistan'la birleştirme şeklindeki bir kararının gerçekleştirilmesini talep ettiler. Dağlık Karabağ'ın o zamanki 192.000'lik nüfusunun 145.000'ini Ermeniler oluşturuyordu; bunlar, müslümanların sürekli baskısı altında çevreden kaçıp buraya yerleşmişlerdi.

Karabağ biçimsel olarak Azerbaycan Sovyet Cumhuriyeti toprakları içinde "özerk bir bölge" olmasına rağmen, Bakü'den kendisine kitaplar ve özyönetilen okullar verilmedi. Saar Eyaletinin neredeyse iki misli büyüklüğündeki topraklarda, idare personeli ve polis, esas olarak Azerbaycanlılardan oluşuyordu. Ermeniler, uzun bir mücadeleden sonra

Dağlık Karabağ'ın başkenti Stepanakert'de (bugün yeniden Hankenti, 50.000 nüfuslu) bir tiyatronun yeniden açılmasını sağladıklarında, bunun karşılığında Bakü'deki (200.000 Ermeni) Ermeni tiyatrosu perdelerini kapatmak zorunda kaldı.

Dağlık Karabağ bölgesi gerçi kişi başına yılda 130 kilo et üretiyordu, ama halkı besin kartları üzerinden yalnızca 12 kilo alabiliyordu. Depolardaki su, yalnızca Azerbaycan köylerinin sulanması için kullanılıyordu.

"Bakü'de" diyor sürgündeki İranlı gazeteci Amir Taheri, "Ermeni nüfusunun enklavı terk edip Sovyet Ermenistan'ına doğru yola çıkacağı umuduyla, Dağlık Karabağ'da yaşamı zorlaştırmak için her türlü çabaya girişildi".

Devlet, eski eserlerin ve kültür anıtlarının kayıtlı olan 1600'ünden yalnızca 64'ünün bakımını yaptı. Merkezi Göttingen'de bulunan Tehdit Altındaki Halklar Derneği'nden Tessa Hofmann bunların çoğunluğunun da müslüman anıtları olduğunu söylüyor. 4. yüzyılda kurulan Amaras manastırını da, Azerbaycanlılar, bu eski eseri "jeolojik arazi çalışmaları" bahanesiyle havaya uçurmadan önce sığır ahırına çevirdikleri Çutavank kilisesi gibi yıkıma terk ettiler.

Tessa Hofmann'a göre "Arzah çatışmasının tarihi politik ahlaksızlık, sahtekarlık ve ihanet için ders alınması gereken bir örnek", ama aynı zamanda Karabağlı Ermenilerin kararlılığı için de ders alınması gereken bir örnek oluşturuyor.

Araplar, 7. yüzyılda Kafkasya'nın büyük bir bölümünün nüfusunu islamlaştırdılar, ama Dağlık Karabağ'ın değil. Türk kökenli Selçuklular, 11. yüzyılda Kafkasya'ya sefer yaptıklarında dağınık olarak yerleşmiş Ermenileri kendilerine bağladılar, ama Dağlık Karabağ'ınkileri değil: Binlerce Ermeni, dağlık bölgeye kaçmış ve yöresel prenslerin koruması altına sığınmışlardı.

Ülke, 1620'de, yönetimi yerel melikler, büyük Ermeni toprak ağaları aracılığıyla sağlayan İranlı Safevilerin eline geçti. Daha sonra, 1805'ten sonraki Rus egemenliği altında da bir hanlık; Çar, iki yerel prensin müslüman göçebelere ittifak kurmasına rağmen, Ermeni memurları tercih etti.

Bugünkü Ermenistan, 1828'ten sonra, Rus işgalcileri tarafından bugünkü Erivan vilayetinde kuruldu; Karabağ ise, daha sonra üzerinde Azerbaycan Sovyet Cumhuriyeti'nin olduğu Rus vilayetleri Yelizabetpol ve Şemaha vilayetlerine bağlandı. Ermeni tarihinin ağırlığı, elbette Hint-Cermen kökenli Ermenilerin Türklere binbeşyüzyıl önce gelip yerleştikleri bugünkü Türkiye'ye düşmektedir. Modern bir devleti, tıpkı cumhuriyetleri 27 Mayıs 1918'deki bağımsızlık ilanından sonra "Azerbaycan" adını alan müslümanlar gibi, ilk kez bu yüzyılda kurdular. Bu zamana kadar Kafkasya'nın Türk kökenli nüfusu "Tatarlar" olarak adlandırılıyordu.

Türk ordusu, Birinci Dünya Savaşı'nın sonunda Bakü'yü aldı. Ama Karabağ, zarar almadan kendisini işgalcilere karşı korudu. Muzaffer Türkler ve onların Azeri yardımcı birlikleri, İngiltere Azerilerin yanına geçtiğinden ötürü, Şuşa kentini alabildiler: İngilizler, Bakü'nün petrol yataklarını güvence altına almak istiyorlardı ve bundan dolayı (Amerikalılara karşı) Karabağ'ın Azerbaycan'a düşmesini sağladılar. Azeriler, Ermenilerle ticareti ölüm cezasına bağladılar.

"Felaket bir hata", diye adlandırılıyordu Gürcü başkenti Tiflis'teki o zamanki Amerikan Konsolosu İngilizlerin bu davranışını. "Kafkasya'daki barış, Ermenistan'ın bu bölge

üzerindeki talepleri bir biçimde tatmin edilmezse, sağlanamaz”.

“Türkler, Karabağ halkının yarısını katlettiler”, diye durumu ortağı Lenin’e rapor ediyordu Bolşevik Orconikidze, “ama halk şaşılmalı bir direniş gösteriyor”.

1919 ortasında Karabağlılar sonunda Azerbaycanlıların egemenliğini onayladılar, ama kesin bir barış anlaşmasının düzenlenmesinde ısrar ettiler.

Nisan 1920’de –başında Ermeni olan ve daha sonra Sovyetler Birliği Devlet Başkanı Anastas Mikoyan’ın bulunduğu– 11. Kızılordu, büyük bir direnişle karşılaşmaksızın Bakü’yü aldı. Galipler, Azerbaycan’ı Transkafkasya’nın ilk sovyet cumhuriyeti olarak ilan ettiler. Bir kaç gün sonra Kızılordu, Karabağ’a da girdi. Dışişleri Halk Komiseri Georgiy Çiçerin, Karabağ’ı “en eski Ermeni bölgesi” olarak ilan etti.

Sovyetler 1920 Kasım’ının sonunda Ermenistan’ı zaptettikten sonra, 1 Aralık’ta, Ermenistan Sovyet Cumhuriyeti’nin ilan edilmesinden iki gün sonra, Bolşevik şefi Neriman Nerimanova tarafından yönetilen Azerbaycan şu kararı aldı: “Bugünkü günle birlikte Ermenistan ile Azerbaycan arasındaki sınır anlaşmazlıkları giderilmiştir. Dağlık Karabağ, Ermenistan Sovyet Cumhuriyeti’nin bir parçasıdır”.

Düşmanlar, bir gece içinde dost haline mi gelmişlerdi? Enternasyonalizm, şimdi artık Sovyet Cumhuriyetleri olan cumhuriyetler arasındaki eski türden milliyetçiliği tümüyle püskürtmüş müydü? Gerçekten de o zamanki Milliyetler Komiseri Josef Cugaşvili, diğer adıyla Stalin, 4 Aralık 1920 tarihli Pravda’da okuyucularına “Ermenilerle onları çevreleyen müslümanlar arasındaki yüzyıllarca süren husumetin kardeşçe harmoni aracılığıyla bir darbeyle ortadan kaldırıldığını” bildiriyordu. Ama bu bir hileydi. Bolşeviklerin Karabağ’ı Ermenilere vadetmelerinin gerekçesi, bunların cumhuriyeti Kızılordu’ya devretmelerini sağlamaktı.

Bundan sonra Azerilere yalnızca komplo yöntemleri kaldı. “Bütün önde gelen Ermenilerin tutuklanması için gece gündüz çalışın”, diye talimat vermişti Azeri devrim önderi Karayev yoldaşlarına: “İnsani duyguları bir tarafa bırakın. Ermenileri buldukları yerlerde zayıflatmak için, askeri birliklerinin buldukları yerlerde, Rus askerlerini öldürün ve sorumluluğu Ermenilerin üzerine atın. Rusların bundan sonra ne yapacaklarını biliyorsunuz. Öyle ki bu lanet ırk, bir daha asla kendisini toparlayamasın”.

Gürcü Stalin’in önderliği altındaki Transkafkasya Bürosu, 1921 yazında Dağlık Karabağ’ın “Müslümanlarla Ermeniler arasındaki ulusal birliğin zorunluluğundan ve Dağlık Karabağ ile Aşağı Karabağ arasındaki iktisadi bağlardan dolayı, bundan böyle Azerbaycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti’nin sınırları içinde kalması” gerektiği kararını aldı. Başkent Hankenti’ne 1923’te bir kızıl komiserin adı doğrultusunda Stepanakert adı verildi. Dağlık Karabağ, Batı dünyasının bilincinden silindi. Kozmopolit New York Times’da bile bundan sonraki 50 yıl içinde bir kez anıldı.

Sovyetler Birliği’nde, 1936’da Ermeni KP şefi Agasi Hancıyan gibi, Karabağ sorunu üzerine içte dahi konuşmaya cesaret edenler, anında kurşuna dizildiler. Bundan bir çeyrek yüzyıl sonra ise, selefi Tovmasyan, yine içte, Karabağ’ı andığı için, istifa etmek zorunda kalmıştı.

Ama görünürdekinin altında Ermenilerle Azeriler arasında kaynaşma büyüyor ve çatışma gün yüzüne çıkmaya başlıyordu. 1965’de bir Azeri bir Ermeniye vurdu (“Bir kuşa nişan aldım, kurşunum ona isabet etti”) ve şöyle şişindi: “Cezam ne kadar yüksek olursa olsun,

ödeyebilirim”.

Bundan iki yıl sonra “Korkma Arşad” diye bağırdılar akrabaları bir Azeri sanığa, “seni altınla tartacağız ve kurtaracağız”. Sanık, kendi adamları tarafından öldürülen bir Ermeninin on yaşındaki oğlunun kafasına çivi çakılmasına izin vermişti.

Rusların Ermenilere olan geleneksel eğilimini önceleri paylaşan Gorbaçov zamanında, 1988’de Dağlık Karabağ Bölge Sovyeti 111 Ermeni milletvekilinin oylarıyla –39 Azeri salonu terketmişlerdi– Ermenistan Sovyet Cumhuriyeti’ne bağlanma talebine yeltendi. Eski “iç kale”nin profilinden de, patlayıcılığundan da hiçbir şey kaybetmediği ortaya çıktı.

Ermenistan’ın başkenti Erivan’da, esasında yalnızca bir kimya fabrikasını protesto eden yürüyüşçüler, fikir değiştirerek ulusal sembol Karabağ’a geçtiler ve bunun anavatanına bağlanmasını talep ettiler. Bu arada, Azeriler Gorbaçov’un tutucu rakibi Ligaçov’u tutarlarken, onlar Gorbaçov’un portreleriyle caddelerde dolaştılar.

12 Haziran 1988’de Karabağlılar tek yanlı olarak kendilerini Azerbaycan’dan ayırdılar ve bölgelerini “Ermeni Sovyet Cumhuriyeti Özerk Arzah Bölgesi” olarak adlandırdılar. Bu, Sovyetler Birliği’nin tarihi içinde öylesine alışılmamış bir emsal teşkil edebilecek bir olaydı ki, muhalif tarihçi Roy Medvedyev bile bunu “hukuka aykırı” olarak niteledi.

SSCB Yüksek Sovyeti Başkanlığı talebi reddetti ve Dağlık Karabağ’ı Sovyetler Birliği’nin “en önemli ve en karmaşık sorunu” olarak ilan etti. “Sovyet önderliği” diye yazıyor, Doğu Bilimleri ve Uluslararası Araştırmalar Federal Enstitüsü’nden Ermenistan gözlemcisi Uwe Halbach, “Karabağ’ı milliyetlerarası ilişkilerin sorunlar alanı içinde en tehlikeli sorun olarak” –hatta Baltık sorunundan daha tehlikeli– görüyordu.

Moskova, 1989 başında Karabağ’ı kendinin doğrudan “özel yönetimi” altına aldı. Ama Moskova merkezi, uzun zaman Sovyet sisteminin egemenliği altında birbirleriyle barışçıl olarak yaşayan Azerilerle Ermeniler arasındaki yükselen kını önleyemedi.

“Yabancılaşma çizgisi” diye yazdı Moskova Yeni Çağ gazetesi, “bunların arasındaki geleneksel bağları kopardı. Yabancılaşma, onları diğer halkın acılarına karşı sağırlaştırıldı ve kin onları körleştirdi”.

Azeriler, Ermenistan’a giden yolları ve demiryollarını kapattılar ve Moskova buna boyun eğdi. 1989 Kasım’ının sonunda merkez, Dağlık Karabağ’ın yönetimini yeniden Azerilere verdi. Ama Karabağlılar artık Azeri egemenliğini tanımaya hazır değillerdi ve Azerbaycanlılar da, Ermenilere daha fazla bağımsızlık vermeyi reddettiler.

Azerbaycanlı gençler, Sumgait pogromunu örnek alarak, Ocak 1990’da Bakü’nün Ermeni mahallelerine girdiler ve yeni bir pogrom düzenlediler. Sovyet haber ajansı TASS, 52 ölüden söz ediyordu. Bundan sonra, Kafkasya’nın yeni dönemdeki en büyük göçmen akımı başladı. Yaklaşık 300.000 Ermeni, Ermenistan’a doğrudan yol kapatılmış olduğundan, önce diğer sovyet cumhuriyetlerine kaçtılar; yaklaşık 200.000 Azeri, Ermenistan’dan Azerbaycan’a kaçtı.

Her iki taraf da taşkınlıklardan sözediyordu; özellikle Azeri gençleri katliam ve tecavüzlerden geri durmazken, Ermeniler Azeri sakinlerini daha çok psikolojik terörle kovdular: Azerilere dükkanlarda mal satılmadı, işletmelerde işlerinden atıldılar, sokakta kendilerine tükürüldü ve saldırdı.

Gerçi göçmenler geldiklerinde kovulan Ermenilerin evlerini ve konutlarını buldular, ama bu zararın denkleştirilmesi oldukça zor oldu: Azeri göçmenlerin neredeyse hemen hepsi kırdan gelen insanlar ve köylülerdi, buna karşın Ermenilerse kentli ve işçiydiler. Daha bugün bile göçmenlerin çoğunluğu, acınacak koşullar altında yaşıyorlar ve yaklaşık yarım milyonluk 1988 deprem felaketi kurbanı da bunların kaderini paylaşıyor.

Savaş yalnızca Karabağ'da yoğunlaşmadı. Azeriler, özellikle enklavin kuzeyinde mücadeleye kararlı halkın oturduğu Azerbaycan bölgesi üzerindeki büyük Ermeni köylerine saldırdılar. 1945'de Kaliningrad'ın ele geçirilmesine katılan Sovyet mareşalı Hovanes ("İvan") Bagramyan, bu köylerden birisinde doğmuştu.

Saldırganlar, esasında Ermenilerin korunması için düşünülmüş Moskova İçişleri Bakanlığının Omon-Birliklerine mensuptu. "Tanklarla, helikopterlerle ve ekip arabalarıyla İçişlerinin birlikleri, köyleri kuşattılar", diye bildiriyordu İngiliz Lordlar Kamarası'nın sözcü yardımcısı Barones Cox'un başkanlığı altındaki bir gözlemci delegasyonu, "daha sonra ise, Azerbaycanlı Omon-Birlikleriyle birlikte köylere giriyor ve oturanları tutukluyorlardı".

Binlerce Ermeni, köylerini gönüllü olarak terkettiklerine dair bir taahhütname imzalamaya zorlandı. Bu sürgünlerin ne denli gönüllü olduğunu(!), hayatta kalabilenler Eriwan'da başsavcılığa anlattılar.

Fakat kafasına bir kurşun isabet eden Aramais Saakyan (13), evinde öldürdükleri Papik Zeyryan ve terörizm ve silahlı direnişle suçlanan düzinelerle insan, artık tanıklık yapamadı. Getaşen ve Martunaşen gibi büyük köyler ve diğer küçük yerleşim yerleri boşaltıldıktan sonra, birlikler evleri tahrip ettiler ya da buralara Azeri göçmenler yerleştirildi.

Her iki ülkenin hükümetleri de, çatışmayı körüklemeye devam ediyorlar. Önce Ermeniler bağımsızlık ilanlarında (Ağustos 1990) Dağlık Karabağ'a ilişkin hak taleplerini dile getirdiler, daha sonra ise Azerbaycan Parlamentosu (Kasım 1991) Karabağ'ın özerklik statüsünü kaldırdı. Azerbaycan Devlet Başkanı, Ocak 1992'de enklavu doğrudan kendisine bağladı.

Bu yılın başından beri, Ermenilerle Azeriler arasında hemen hemen hiçbir savaşta görülmeyen bir sertlikle yürütülen bir savaş sürüyor. Burada patlayan kinin kökleri bu yılın en vahşi katliamlarından birinde yatıyor: Osmanlıların Birinci Dünya Savaşı'nda Ermenilere karşı giriştikleri ve Türklerin bugüne kadar gizlemeye çalıştıkları jenosid.

"Bu olay, bugünkü Ermeni bilincinde merkezi anı konularından biri olarak yerleşmiştir", diye yazıyor Ermenistan gözlemcisi Uwe Halbach, "ve Karabağ çatışmasında duygusal geri planı oluşturuyor". Tessa Hofmann iddia ediyor: "Moskova'nın Arzah sorununu ele alması, dar görüşlü ve tek yanlı olarak, daha büyük politik ve psikolojik geri planı -soykırımı- gözönünde bulundurmuyor".

(*) Nomenklatura: Eski Sovyetler Birliği'nde yönetici mevkileri elinde tutan imtiyazlı zümreye verilen ad.

* * *

"Bir soykırımı izin vermemeliyiz"

SPIEGEL'in Ermeni Devlet Başkanı Danışmanı Gerard J. Libaridyan ile bunalım merkezi Karabağ üzerine röportajı

Libaridyan, 46, ABD üniversitelerinde tarihçi olarak ders verdi. Dağlık Karabağ üzerine kapsamlı bir dökümantasyonun yazarı ve şimdi Ermenistan Devlet Başkanı Levon Ter-Petrosyan'a danışmanlık yapıyor.

SPIEGEL: Bay Libaridyan, Dağlık Karabağ kime aittir?

LİBARİDYAN: Orada yaşayan halka. Bölge, 1921'de Azerbaycan'a geçti ve halk bunu asla kabul etmedi. Azerbaycan, 70 yıllık sömürge politikasıyla, Ermeni sakinlerin görüşlerini değiştirmeleri için onlara hiçbir fırsat da tanımadı. Ermenistan, Azerbaycan'dan toprak talebinde bulunmamaktadır. Dağlık Karabağ halkı, kendi kaderini kendisi tayin etmelidir. Bu bizim için kabul edilebilir bir şey olabilir.

SPIEGEL: Ama Ermeni Parlamentosu, 1989'da enklavla birleşmeyi kararlaştırdı.

LİBARİDYAN: Politikamızı değiştirdik, artık birleşme aramıyoruz. Yalnızca Azerbaycan'ın Dağlık Karabağ'da bireysel ve kolektif vatandaşlık ve insan haklarını güvence etmesini istiyoruz.

SPIEGEL: Öyleyse neden Azerbaycan ile Ermenistan arasında savaş sürüyor?

LİBARİDYAN: Bu, Azerbaycan hükümetinin kendi toprakları üzerindeki halkın bir bölümüne karşı yürüttüğü bir savaştır. Azerbaycan, toprak birliği ilkesinde direniyor...

SPIEGEL: ... bu uluslararası hukuk tarafından kabul edilen bir norm.

LİBARİDYAN: Ama bu, belli bir bölgeyi boşaltmak için kullanıldığında, mutlak bir hak olamaz. Uluslararası güvenceler olmaksızın çok az şey mümkün. Artık toprak talebinde bulunmamakla, halihazırda bir uzlaşma yaptık. Ama Azerbaycan, Dağlık Karabağ'da Ermenilerin yaşadığını ve yaşamak zorunda olduklarını kabul etmelidir.

SPIEGEL: Mini bir Dağlık Karabağ devleti düşünebiliyor musunuz?

LİBARİDYAN: Evet. Azerbaycan şiddet kullanmaya devam ederse, oradaki Ermeniler savaşacaklardır. Nereye gitsinler ki? Bizim yerimiz yok. Ülkede 800.000 evsiz var, deprem ve sürgün kurbanları.

SPIEGEL: Ermenistan birleşmeden vazgeçmekle, kaçınılmaz olanı görüp, bunu mu önlemeye çalıştı?

LİBARİDYAN: Tarihimizde belli şeyleri yaşadık. Osmanlıların takibatını düşünün. Şimdi Türkiye ile iyi ilişkiler geliştiriyoruz. Türkiye'nin Ermenilere yönelik soykırımı kabul etmesini bile talep etmiyoruz. Diğer taraftan halkımıza yönelik yeni bir soykırımı izin vermemeliyiz. Azerbaycan bunu kabul ederse, görüşmelere başlayabiliriz.

SPIEGEL: Geleneksel korumacı Rusya düştükten ve BDT birliklerini geri çektikten sonra, Ermenistan'ın yanında kim var?

LİBARİDYAN: Demokrasiye geçişle ortaya çıkan büyük değişiklikler, halkımızın ruh halini de değiştirdi. Dışarda artık dost aramıyoruz, olduğumuz yerde rahatsız edilmeden yaşamak istiyoruz ve komşularımızla iyi ilişkiler kurarak güvenliğimizi sağlamlaştırmak istiyoruz. Bununla birlikte, doksanlı yıllarda –BDT, Birleşmiş Milletler ya da yerel örgütler gibi– uluslararası mekanizmalara dayanabileceğimizi umuyoruz.

SPIEGEL: Halk, bu rotayı paylaşıyor mu?

LİBARİDYAN: Bizde henüz, Azerbaycan'da olduğu gibi, milliyetçi kitle gösterileri olmadı. Orada güçlü bir önderliğin olmaması, çeşitli partilerin, birbirlerinden daha fazla yurtsever olduklarını gösterebilmek için, sokağa dökülmelerine yol açtı. Bu, kimse için ciddi bir şekilde görüşmelere başlayamayacağı anlamına gelmektedir. Bu, bizde şimdi mümkün, ama sonuna kadar böyle gidemez.

SPIEGEL: Azerbaycan Başbakanı Hasanov, savaş şansını %50 - %50 gördüğünü söyledi.

LİBARİDYAN: Matematikçi olarak belki iyi tahminde bulunabilir. Savaştan kaçınmak için gereken herşeyi yaptık. Ama Karabağ Azerbaycan tarafından bloke edildi. Bütün kış boyunca gazı yoktu, elektrikte ise durum şöyledi: Sık sık kendi cumhuriyetimizde bile elektriğimiz yoktu. Bütün trenler durduruldu. Bütün bunlarda normal halde *çarus bellidir* (savaş nedeni /ÇN).

SPIEGEL: Moskova'daki merkezin askeri birlikleri kimin yanında yer aldı?

LİBARİDYAN: Geçen yıl, SSCB birliklerinin Ermenileri Karabağ'dan sürmek için Azerbaycan'a nasıl yardım ettiklerini görmek, bizim için son derece zordu. Ya da Stepanakert üzerine günde 250 roket attıkları ve kenti tümüyle tahrip ettikleri bu Şubat'da. Bu, bir vahşileşmeye yolaçtı, zalimlikler gündeme geldi. Azerbaycan görüşmelere başlayıp, uluslararası hakları güvence ederse, biz de kendi açımızdan Dağlık Karabağ önderliğini, herkesi tatmin eden bir çözümü kabul etmeye ikna edebiliriz.

SPIEGEL: Ermeni birlikleri neden Şubat sonunda Azeri yerleşim bölgesi Kozcalı'ya saldırdı ve böylelikle öz savunma hedeflerini aştılar?

LİBARİDYAN: En iyisi bağımsız bir komisyonun olayları araştırması olurdu. Azerbaycanlılar Kozcalı'da Stepanakert ve havaalanına karşı kullanılan roketleri ve topçu silahlarını gizlemişler. Ermeni savaşçılar herhalde bu yeri kuşatmışlar; ancak sivil halkın kaçabilmesi için bir koridoru serbest bırakmışlar. Azerbaycanlı savaşçılar, bu koridoru, silahlarla dışarı çıkmak için kullanmışlar.

SPIEGEL: Sivil halktan ne kadar kurban vardı?

LİBARİDYAN: Çatışmalar oldu, çatışmalara katılmayanlar öldürüldü. Ermenilerin vahşet eylemleri düzenlemiş olabileceğini dışalamıyorum. Halkın orada son iki yıl içinde vahşileştirildiği, insanlıktan çıkarıldığı bir olgudur. Ve bunun sonuçları vardır ve insanlar, normal durumda yapmadıkları şeyleri yapıyorlar.

SPIEGEL: Erivan'ın elinde, Bakü'nünkünden fazla savaşçı var.

LİBARİDYAN: Bizim elimizde fazla savaşçı yok, yalnız Ermeniler daha iyi örgütlü. Onlar Dağlık Karabağ'da evlerini ve köylerini koruyorlar, Erivan'dan gelmiyorlar.

SPIEGEL: Silahlarınızı nereden alıyorsunuz?

LİBARİDYAN: Eski Sovyetler Birliği'nde açık bir pazar var. Silahlar çalınıyor, satın alınıyor, üretiliyor. SSCB birliklerinin ana depolarından biri Agdam'daydı. Azerbay-

canlılar geçen hafta onu ele geçirdiler. Orada sekiz milyon top patlayıcı madde depo etmişlerdi, bu beş yıl yeter. Baskı altına girmek için, BDT'den depolarını nötralize etmesini istedik. Sonuç çıkmadı.

SPIEGEL: Bir Ermeni ulusal muhafızlarının oluşturulması ne denli ilerledi?

LİBARİDYAN: Biz, bir orduya sahip olmak istemiyoruz, Azerbaycan da bir orduya sahip olmamalı. Ama Azerbaycan bir ordu kurarsa, bizim için de yapacak başka birşey kalmaz. Azerbaycanlılar kime karşı bir ordu oluşturacaklar? İran'a, Rusya'ya karşı mı? Hayır. Ermenistan'a karşı, silahlı güçlerini halihazırda bize karşı kullandılar. Bizim ulusal muhafızlarımız geçen yıldan bu yana inşa ediliyor; büyük bir bölümü, koruma için sınırlara yerleştirilen 1500-2000 genç erkek. Kollektif bir güvenlik sistemi içinde kendimizi daha emin hissederdik. Ama böylesi bir sistemin kurulmaması durumu karşısında, elbette planlarımız var.

SPIEGEL: Tarihi olarak, bir keresinde, Azerbaycan milliyetçiliğinin "*pan-türkist ideolojilerle doldurulduğunu*" yazmıştınız. Doğu Türkistan'a kadar bütün Türk halkları birleştirme şeklinde bir Türk çabasından mı korkuyorsunuz?

LİBARİDYAN: Bu tehlike var gibi geliyor. Zayıf hükümetlere sahip halklar, özellikle halk, ulusal kimlik bulma sürecinde olduğunda, böylesi ideolojilere yatkındırlar. Pantürkist düşünce, Azerbaycan için, Türkiye'ye göre daha çekicidir. Türkiye'nin Azerbaycanlıları Türk olarak gördüğüne dair Ankara'nın açıklaması bizi endişeye düşürüyor. Ankara, böylelikle tarafsızlık zeminini terketti. Ancak böylesi açıklamaların iç gereksinimler için kullanıldığını düşünüyorum; Kozcalı'daki olaylardan sonra Türkiye sokaklarında bir kaynaşma oldu. Türklerin kendilerini Azerbaycanlılara yakın hissetmeleri bizi rahatsız etmiyor. Tıpkı panarabist felsefe gibi, pantürkist çabalar da sonuca ulaşamayacaktır.

SPIEGEL: Ermenistan'ın Türkiye ile anlaşma şansı nedir?

LİBARİDYAN: Bizim kültürlerimiz, bir zamanlar birbirleriyle temasda bulundu. Bütün bunlar, Birinci Dünya Savaşı'ndaki soykırıma rağmen, geri gelebilir. Devlet Başkanı Özal'ın Karadeniz Girişimi'ne katılmış bulunuyoruz. Şu anda kendimizi, bir müslümanlar denizi içindeki bir hristiyan olarak hissetmiyoruz. Kendimiz için bir normallik duygusu istiyoruz; devletten devlete, birbirimizle görüşmek istiyoruz. Buna gereksinimi-miz var, belki de onun bize olan gereksiniminden biraz daha fazla.

SPIEGEL: Uluslararası halklar topluluğu, Kafkasya'daki barışı yeniden sağlamak için somut olarak ne yapabilir?

LİBARİDYAN: Öncelikle sürekli bir ateşkes sağlamalıyız. Uluslararası halklar topluluğu bundan ötürü, her türlü anlaşmayı bozan Azerbaycan üzerine bir baskı uygulamalı. Şimdiye kadar cezai önlemler alınmadı. Azerbaycan, Birleşmiş Milletlere, AGİK'e ve diğer uluslararası örgütlere alındı. Uluslararası topluluk, böylelikle kendi ilkelerini zedeledi.

Tanık ifadeleri:

“Kafa derisi yüzülmüş”

İşkence gören Ermeniler anlatıyor

19 Mart 1991’de, bir sıhhiye helikopteriyle, bu köyün ve komşu köy Martunaşen sakinlerine doktor yardımında bulunmak için Getaşen köyüne getirildim. Her iki köy de, komşu Azerbaycan köylerinden Omon-Birliklerinin sürekli ateşi altında bulunuyordu.

30 Nisan’da tank birlikleri köyün içinde gezmeye başladı ve köy sakinleri köyün ortasındaki hastahaneye kaçtılar. Köyün üzerinde helikopterler dolaşıyordu ve bunlardan makineli tüfeklerle ateş ediliyordu.

Akşam üzeri 15 insan ölmüştü ve 30 kişi yaralanmıştı. Öldürülmüş olanlardan en gençinin kulağı koparılmıştı. Bir diğerinin baltayla yüzü tahrip edilmişti ve bir üçüncüsünün kolları ve bacakları koparılmıştı. Çoğunluğunu, vücutlarının makineli tüfek kurşunlarıyla eleğe döndüğü yaşlılar oluşturuyordu. 2 Mayıs’da askeri arabalar megafonlarla sokaklarda dolaşarak, köyü terketmeye çağırdılar. Ben ve diğer iki doktor, 7 Mayıs’da Canca hapishanesine getirildik. Orada Ermeni olduğumuzu duyduklarında, yüzümüze tükürdüler ve hepsi bizi sopalarla ve yumruklarla dövdüler. Bunların dayaklarına Ermeni halkına ve kutsal değerlerimize yönelik lanetler eşlik etti. Bizleri, vahşi bir şekilde, her keresinde on kişi olmak üzere, en az günde iki kez dövmedikleri gün yoktu.

Bizim önümüze koydukları tutanakları imzalamak zorundaydık. Mümkün olduğunca çabuk dışarı çıkmak istediğim için, bütün kağıtları imzaladım. 17. gününde bizi Japon gazetecilerin bekledikleri bir hapishane avlusuna götürüldük.

Azerbaycan İçişleri Bakanlığının bir temsilcisi, çalışan televizyon kameraları karşısında, iyi beslenip beslenmediğimizi, yatağımızın olup olmadığını vs. sordu. İşkencecilerin elinden kurtulmak için, herşeyin yolunda olduğunu söyledim. Bundan sonra da bizi Ermenistan sınırına götürdüler. (Valeriy Haçatryan, 42)

4 Mayıs’da Azerbaycanlıların yağmalaması başladı. Gorbaçov yaşadığı sürece, bizim yaşama hakkımızın olmadığı söylendi. Onun bizim saflarımızda olduğunu söylediler. Ordunun askerleri de, Omon mensupları gibi yağmaladılar. Bir albay, arabayı kendisine vermezsek, bizi Omon mensuplarına teslim edeceğini söyledi. (Sergey Meşyan, 38)

Bir Rus askeri, makineli tüfeğinin ağzını karnıma dayadı ve ateşledi ve şansımıza kurşunlar kalçamda kaldı. Komşumuz beni hastahaneye götürdü. Yanımda kafasının derisini yüzüp cebine koydukları Meşlum Çilingapyan ve kafasının ikiye bölündüğü Volodya Şamforiyan yatıyordu. (Tamara Nanyan, 34)

Birinci bölümün sonu.

[Bir sonraki sayıda: Türkiye’de planlı soykırım;

–“Boğazımızı Kesiyorlar”– Panturanist yayılma hayalleri]

(1 Eylül 1992 tarihli Bolşevik Partizan sayı 76’dan, sayfa 34-42)

“Kökünüzü kurutacağız”

Dağlık Karabağ uğruna mücadele ve Ermeniler üzerindeki soykırım (II)

“O anımsamak istemiyorum” diye mahkemeye yöneldi sanık, “bu kara günü daha uzun anlatmaktansa, ölmeyi tercih ederim”.

Ermeni Soromon Tellyan, Haziran 1921’de, bir Berlin ağır ceza mahkemesine çıkarıldı. 15 Mayıs 1921’de, sokak ortasında eski Türk Başveziri ve İçişleri Bakanı Talat Paşa’yı vurmakla suçlanıyordu.

Fakat dinleyicileri, işlediği ve üstlendiği suç değil, Almanya’da hemen hemen hiç bilinmeyen olaylarla ilgili olarak anlattıkları ürpertti.

Varlıklı bir anne-babanın çocuğu olarak kuzey-doğu Türk kenti Erzincan’da (kısa bir süre önce depremle sarsılan bugünkü Erzincan) büyüyen Tellyan, Türk jandarmaları o zamanki ifadeyle başka bir yere iskan etmek için kentteki Ermenileri topladıklarında, 18 yaşındaydı.

“Kafile kenitten uzaklaştıktan sonra durduruldu.” diye anlattı Tellyan, “Jandarmalar yağmaya başladılar. Daha sonra jandarmalardan birisi, kızkardeşimi sürükleyerek götürdü. Ve annem, «gözlerim kör olsun» dedi”. Sanık yutkunmaya başladı.

(Sözkonusu mahkeme tutanaklarının bir bölümü, daha önce BOLŞEVİK PARTİZAN’ın 57. ve 58. sayılarında yayınlanmıştır. /BP’nin notu.)

Mahkeme başkanı Tellyan’dan diğer ayrıntıları almakta zorluk çekti: 15 yaşındaki kızkardeşine tecavüz edilmişti ve artık geri dönmemişti. Küçük erkek kardeşinin kafatası bir baltayla yarılmıştı. Annesi öldürülmüştü “kurşunla mı, yoksa başka bir şeyle mi, bilmiyorum”.

Kendisi ise kafasına bir darbe yemişti ve iki gün boyunca hareketsiz kalmıştı. Uyanığında ağabeyi üzerinde ölü olarak yatıyordu ve “annemin yüzüstü uzanmış cesedini gördüm”. Babası kaybolmuştu ve diğer kızkardeşlerinden de hiçbir haber alamamıştı.

Genç Tellyan gibi, tanık Kristine Terzibaşyan da o cehennemden kurtulmayı başarmıştı. Kendisi 500 aileyle birlikte Erzurum’dan sürgün edilmişti. Çileyle dolu yolları üzerinde Erzincan’a vardıklarında, diye anlattı mahkemeye, “500 genç insan seçildi ve suya atıldı. Akıntı o kadar güçlüydü ki, hepsini sürükledi. Biz, bağırpıp ağladık.”

Daha sonra jandarmalar kendilerini “ite kaka sürmüşlerdi”. Kristine Terzibaşyan, daha sonra diğer ayrıntıları da anlattı:

“Dağlarda kadınlar erkeklerden ayrıldı. Kadınlar yaklaşık olarak on metre uzakta duruyordu ve erkeklere ne yapıldığını kendi gözleriyle görebiliyorlardı. Baltalarla öldürüldüler ve suya atıldılar. Hava biraz karardığında jandarmalar geldi, en güzel kadınları ve kızları seçti ve yanlarına aldılar. İtaat etmek istemeyenler süngülendi, bacakları birbirinden koparıldı. Hatta hamile kadınların karınları yarıldı, çocuklar alındı ve atıldı.”

“Salonda büyük bir hareketlilik” diye yazıyor tutanakta. Tanık elini kaldırdı: “Yemin ediyorum” ve devam etti: “Erkek kardeşimin kafası da koparıldı. Annem bunu görür görmez düştü ve anında can verdi. Daha sonra bir Türk bana geldi ve kendisine karı

yapmak istedi ve ben bunu kabul etmeyince çocuğumu aldı ve attı. Babam hastalandı... ve hastaların birlikte alınmaması ve suya atılmaları emri geldi.”

“Ve bütün bunların hepsi doğru mu?” diye sordu mahkeme başkanı, “fantazi değil mi?”

Kristine Terzibaşyan: “Benim anlattıklarım, gerçeklikten daha az. Durum çok daha kötüydü.”

Durum gerçekten de daha kötüydü. Almanya’da ilk kez kamuoyunda Ermeni katliamı, 20. yüzyılın bu ilk katliamı üzerine konuşuluyordu. Berlin Hükümeti, duruşmayı mümkün olduğunca kısa tutmak için herşeyi yapmıştı. İki gün süren duruşmalardan sonra, mahkeme ilginç bir karar verdi: Ermeni katliamından sorumlu Talat’ı öldüren suikastçının serbest bırakılması.

Almanların olayı örtbas etmede yeterince nedenleri vardı: Birinci Dünya Savaşı sırasında Türklerin en yakın müttefikleriydiler. Alman generalleri Osmanlıların en yüksek kumanda merkezlerinde oturuyorlardı, yalnızca çok sayıda Alman konsolosu, gözlemlerini şifreli bir şekilde İstanbul’daki büyükelçiliğe verebiliyorlardı, Alman vatandaşları ve misyonerleri Ermeni bölgelerinde okul ve hastahane çalıştırıyorlardı. Türkler, vahşet sahnelerini fotoğraflayan Alman askerlerinin elinden fotoğraf makinelerini almaya cesaret edemiyorlardı.

Amerikan tümgenerali James Harbord, 1919 yılında Versailles’daki Amerikan barış delegasyonuna yazdığı raporunda, jenosidi “bütün zamanların en büyük cürümü” olarak adlandırıyor. Daha sonraki İngiliz Başbakanı Winston Churchill, “utanç verici bir kitle katliamından” söz ediyordu. “Öncekilerinin hepsinden çok daha kötü bir katliam” olarak görüyordu Fransa Başbakanı Georges Clemenceau.

Türkler, yalnızca birkaç ay içinde yaklaşık olarak bir milyon Ermeni’yi öldürmüşlerdi; sayı üzerine bugüne dek bir tartışma yürütülmektedir: Osmanlı Hükümeti, Birinci Dünya Savaşı’ndan sonra 300 bin ölüden söz ediyordu; Ermeniler ise, ölü sayılarının birbuçuk milyon olduğunu tahmin etmektedirler. Tartışmasız olan, jenositten sonra, Orta ve Doğu Anadolu’daki daha önce birbuçuk milyon Ermeninin yaşadığı esas yerleşim bölgelerinde, pratikte artık hiçbir Ermeni’nin yaşamadığıdır.

Türk Hükümeti, eylemi, ilerlemekte olan ve saflarında Kafkasya Ermenilerinin çarptığı Rus birlikleri karşısında Ermenilerin yerlerinin değiştirilmesi olarak maskeleydi. Güvenilmez halk gruplarını düşmanla işbirliği yapmaya hazır oldukları şüphesiyle, potansiyel savaş alanından alıp başka bir yere göndermek, Rus Çarlarının ve daha sonra Stalin ve hatta (ABD Japonlarını enterne eden) Roosevelt’in de pratiğiydi. Ama Türk niyetleri bunu çok çok aşmaktaydı: Çok uluslu Osmanlı devletinin ulusları arasında –Rumlarla birlikte– en kültürlüsü, bunun yanısıra yabancı düşüncelere açık ve üstüne üstlük bir de Hristiyan olan Ermeniler, sadece sürülmekle kalmamalı, aynı zamanda bertaraf edilmeliydiler.

50 binlik nüfusunun yüzde 60 ile Ermenilerin oluşturduğu, Ermenilerin gizli başkenti Van’da 20 Nisan 1915’de açık direniş başlamıştı: Ermeni halk, Türk birliklerine gizledikleri silahları vermeyi reddetmişti ve bir ay boyunca Türk ordusuna karşı direnmişti.

“(İhtimalle Rus kıskırtmaları sonucu) Van ve çevresinde Ermeni huzursuzlukları baş gösterdi”, diye bildiriyordu Alman Büyükelçisi Hans Freiherr von Wangenheim, 24 Ni-

san’da Konstantinopol’dan (bugünkü İstanbul) Berlin’e. Dört gün sonra ise 400 Ermeni ve yüzlerce Türkün öldüğünü bildiriyordu.

Van, Ermenilerin yok edilmesinin başlangıç işareti oldu. “Mülk, eğitim ve etki sahibi bütün Ermeniler yok edilmek isteniyor”, diye bildiriyordu Halep’ten Alman Kraliyet Konsolosu Walter Rössler, 10 Mayıs’da Büyükelçi Wangenheim’a, “ki, böylelikle geride başsız bir sürü kalsın”.

Türkler, 21 Aralık 1915’den itibaren bütün büyük şehirlerdeki Ermeni seçkinlerini, özellikle de politikacıları, din adamlarını ve öğretmenlerini tutukladılar. Konstantinopol’dan iki gece içinde yaklaşık 600 Ermeni ülke içine sürgün edildi ve bunlardan yalnızca 15’i hayatta kalabildi. Daha sonra ise, bütün ülke çapında, askeri revirlerde Türk askerlerinin bakımını yapanlar da dahil olmak üzere tüm Ermeni doktorları içeri atıldı.

Sözde ayaklanma planlarını veya en azından silah ve bomba depolarını itiraf etmeleri için tutuklanan Ermeni önderleri ve eşrafi, çoğunlukla falakayla, yani ayak tabanlarına sopayla vurularak, işkence edildi. Yüzlerce sopa darbesinden sonra, çoğu zaman ayakların kesilmesi gerekti.

İki Alman hemşirenin çok kez tanıklık ettikleri gibi, çalışma tugaylarına yerleştirilen Ermeni askerler, genellikle birlikler halinde kurşuna dizildi, ya da dövülerek öldürüldü.

Haziran 1915’den itibaren Türk tellalları Ermeni mahallelerinde, bazen birkaç gün, bazen de birkaç saat süre tanıyarak, sürgünü ilan ettiler. Bir dağ köyünden kadınlar, köy deresinde çamaşır yıkarken ve üzerlerinde yalnızca bir gömlek varken, yürüyüşe zorlandılar. Bazı kentlerde Ermeniler, varlıklarını satma olanağı buldular, çoğu durumda ise, birkaç elbise ve yiyecek maddeleri alabildiler beraberlerinde.

Sürgün kolları bazen binlerce Ermeni’yi buluyordu, Bazıları çok uzağa gidemedi. Temmuz 1915’de bir Ermeni sürgünler alayı, Ermeni hizmet mükelleflerinden oluşan bir çalışma taburunun yanından geçti. “Çoğunluğu kadınlar, çocuklar ve yaşlılar olmak üzere en az 5000 kişiydi” diye bildiriyordu, sekiz aydır yol yapımında çalışan Ermeni asker Tadevosyan.

Bundan birgün sonra jandarmalardan birisi, “çocuklar, bugün önünüzde çetin bir iş var” demiş. Bir dağın üzerinden götürülmüşler ve bir gün önce gördükleri ve etrafını milislerin kuşattığı sürgünleri görmüşler. Tadevosyan: “Vahşiler, yaşlıları kamçılıyarak, kadınları soyarak ve genç kızları kirleterek eğlendiler”.

Saat bire doğru katliam başlamış:

“Türklerin ağır baltaları, suçsuz kurbanların kafalarını uçuruyordu. Bu korkunç manzara karşısında kayaların gözleri yaşla dolardı, ama biz o kadar dehşet içinde kalmıştık ki, gözlerimiz kupkuru kaldı. Karşiki yamaçta Türklerin haremleri için ayırdıkları genç ve güzel Ermeni kadınları bulunuyordu. Bunlar, birbirine bağlanmışlardı ve taşlaşmış gibiydiler. Cesetler yığılıyordu ve dört saatlik bu vahşi kıyımdan, tam dört saatten sonra 5 bin Ermeni ölmüştü.”

Şimdiyse Tadevosyan ve asker arkadaşları mezar kazmak zorundaydılar, ama burada Ermeni askerlerin cesetlerini gördüler. “Bu bahtsızlar bizden birkaç gün önce mezar kazmışlardı”, diye bildiriyordu Ermeni, “ve daha sonra onlar tarafından katledilmişlerdi. Korkunç yaralar henüz görünüyordu”.

Tadevosyan: “Kıyım alanına dağılmış cesetleri vücutları topladık. Çoğu henüz nefes

alıyordu ve tarif edilmez bir korkuyla gözlerini bize dikmişlerdi. Kasılmış elleri, içinde kan akan açık yaralarını gösteriyordu. Arkadaşlarımızından birisi yaralıları gömmemeyi rica etmeye cesaret ettiğiinde, bir kurşun onu yere serdi. Çukurlar yavaş yavaş doluyordu ve bu titrek et yığımindan yakıcı bir kan kokusu yükseliyordu. Bazen can çekişenlerden birisi, kollarından birini bize uzatmayı başarabiliyordu.”

Tadevosyan ve arkadaşları ertesi gün jandarmaların üzerine atıldılar ve onları silahlarından arındırdılar. Tadevosyan, Rus hatları üzerinden Kafkasya’ya kaçmayı başardı.

Konstantinopol’dan gelen emir, sürgün yoluyla ölüm olmalı. Konsolos Röessler, “14 gün boyunca bir daire içinde yürütülen ve sürgünlerin gün üzeri suya sahip olmadıkları” ülke içlerindeki bir sürgün kolundan haber veriyordu. Amerikalı doktor F. D. Shepard, tümüyle bitkin Ermenilere yardım etme izni istediğinde, bu isteği reddedildi. Shepard: “O zaman ölecekler!” Bunun üzerine Türk memur: “Ne için sürgün ettiğimizi sanıyorsunuz ki”.

Sürgün kollarında erkek varsa, bunlar, kısa bir süre sonra kadınlardan ayrılıyor ve öldürülüyordu. Bu durumda yalnızca kadınlar, çocuklar ve yaşlılar, uzak sürgün hedeflerine doğru yürüyorlardı. “Sefalet tasvir edilebilecek gibi değildi”, diye bildiriyorlardı Almanların hizmetinde bulunan iki hemşire, İsveçli Tora von Wedel-Jarlsberg ve Alman Eva Elvers, Erzincan içinden geçen bir koldan. “Geride yalnızca iki erkek kalmıştı ve kadınlardan bazıları ruh hastası olmuştu. «Müslüman olmak istiyoruz, Alman olmak istiyoruz, ne isterseniz o olmak istiyoruz, yeter ki bizi kurtarın. Şimdi de boğazlarımızı kesecekler.»”

Tanıdıkları bir jandarma, diye bildiriyorlardı hemşireler, 3 bin kadın ve çocuktan oluşan bir kola Fırat vadisinden –kuzeydoğudaki Ermeniler için yok edilme yerlerinden biri olan– Kemah’a kadar eşlik etmiş; burada bunlar birbirlerine bağlanarak uçurumdan atılmışlar. “Hepsi gitti”, olmuş yorumu. Fırat, Erzincan yakınlarında büyük ceset yığınlarından dolayı yönünü değiştirmiş.

Bütün yürüyüş kolları –sözde çetelerden ve soyguncu Kürtlerden korumak için– jandarmaların eşliğinde götürüldü. Erzurum’daki Alman Konsolosu Max Erwin Scheubner-Richter, asker Carl Schlimme’yi bir Ermeni Piskoposun akrabalarına Erzincan’a kadar eşlik etmekle görevlendirdi. “Bir konak yerinde”, diye bildiriyordu Schlimme, “Ermenilerin elimizden zorla alınmak istendiğini farkettilik. Tüfekleri ateş etmek üzere hazırladık. Bize eşlik eden jandarmalar sık sık, Ermenileri kesmemiz önerisini getirdiler bize”.

“Bir yerde”, diye bildiriyordu Shepard, “jandarma komutanı, adamlarına kadınlarla ve genç kızlarla istediklerini yapma izni verdi”. “Bağdat hattının üç mühendisi”, diye anlatıyordu Alman Ernst Piper, “Fırat’da çalışıyorlardı. Akşama doğru kaymakam geldi ve bunların herbirine, bir gece için genç bir Ermeni kızı önerdi”.

Yaklaşık 100 bin Ermeni kadını Türk haremlerine kapatıldı ya da Türkler veya Kürtlerle evlenmek zorunda bırakıldı. Ama bunlar hiç değilse hayatta kalabilirdi. Dert yoldaşlarından çoğunluğu hayatta kalmadı.

Alman birlikleri, yaklaşık 400 Osmanlı subayıyla yoldaydı. Türkler, bir akşam yakınlardaki bir sürgün kolundan Ermeni kızları getirdiler. “Şimdi bu dünyadaki cehennem azabı başladı”, diye bildiriyordu bir Alman subayı, “dövülen ve tecavüze uğrayan kurbanların bağirtısından bütün gece gözümüzü bile kırpmadık. Müdahale edemedik

de”, diye gerekçelendiriyordu seyirci kalışını, “çünkü Alman ordu kumandanlığı, Türkiye’nin iç işlerine karışmamızı yasaklamıştı”.

“Ancak sabaha doğru çılgınlıklar durmuştu”, diye bildiriyordu, “bir bölümü parçalanmış olarak” kadınlar ölmüştü.

“Kollardan bazıları acıyla bağırarak ağır aksak ilerliyordu”, diye bildiriyordu bir Avusturyalı gezginci. “Bu bahtsızlar bir insan görür görmez dize çöküyor, yardım ve kurtuluş diliyor ve çocuklarını vermek üzere uzatıyorlardı. 56°C sıcaklık altında ve su yokluğundan ötürü çoğu bitkinliğe yenik düşüyordu”. “Bölgesindeki 18 bin sürgünden”, diye bildiriyordu bugünkü Harput Amerikan Konsolosu, “70 günden sonra ancak 150’si” Halep’e varmıştı.

Orada sürgünleri reddeden ve böylelikle –görevden alınana kadar– birçok Ermeninin hayatını kurtaran bir vali vardı. Halep, kurbanların çoğunluğu için yalnızca bir ara istasyondu. Sürgün hedefleri, daha sonra Yahudiler için Maydanek, Treblinka ya da Auschwitz ne anlama geliyorsa, aynı anlama gelen Ras el-Ain, Rakka ve Der es-Zor (bugün Deir es Saur) gibi yerleriyle Suriye ve Mezopotamya çölleri idi.

Halep’ten Musul’a kadar olan çöl yolunu gezen ve Konstantinopol’daki bir misyon için çalışan W.W.Peet, “dehşet verici izlenimler” den söz ediyordu. “Yakıcı sıcağa ve soğuğa karşı koruma olmaksızın, neredeyse elbisesiz ve tümüyle yetersiz beslenmiş olarak” Ermeniler, hayvanlar gibi kamplara sıkıştırılmışlardı.

Maskana ovasında yaklaşık 60 bin Ermeni gömülmüştü ve hayatta kalan çocuklar arasında dizanteri yayılıyordu bütün hızıyla. “Kare şeklinde beş-altı metrelik bir alanı kaplayan bir çadırın altında, açlık çekmekte olan yaklaşık 400 yetim çocuk gördüm”. Kadınlar, “yemek için atların pisliğinin içinden sindirilmemiş arpa tanelerini ayıkıyorlardı”.

Açıktan Ermeni dostu Konsolos Röessler, başlangıçta, Ermenilerin çektiklerine ilişkin haberleri zulüm masalları olarak geçiştirmişti. Ama kurmay doktoru Schacht, Bağdat’tan Der-es Zor’a yaptığı bir geziden şöyle yazıyordu: “Yol boyunca oldukça çok kötü şey gördüm. Anlatılanlar doğru”. Röessler, bundan sonra Fırat’a bir gözlemci gönderdi. Bu gözlemci, bir yerde “dev bir insan gübre yığını, tam bir ölüm yuvası” buldu.

Birkaç yüzbin kişi –Arapların, bazen Türklerin, ama çok seyrek Almanların yardımıyla– hayatta kalabilirdi. Kürtler, Ermenilerin hayatlarını kurtardılar; ama Kürtler aynı zamanda ölüm komandoları olarak da işe koşuldular. Yürüyüş rotası boyunca oturan Ermeniler, henüz serbest olabildikleri süre içinde, soydaşlarına yardım ettiler.

Para, hayat kurtarabiliyordu. Köylüler, tüccarlar, memurlar, jandarmalar ve eşkiyalar, Ermenilerin sırtından zenginleşmeye çalışıyordu. İstanbul ve Smirna (bugünkü İzmir) Ermenilerinin sürgün dışı bırakılmalarını, Alman rahibi Johannes Lepsius –o da vahşetin tanıklarından birisiydi– bu iki ticaret metropolündeki varlıklı Ermenilerin verdikleri rüşvet paralarıyla açıklamaktadır.

Ermeni evlerinin yağmalanmasına, sık sık tüm müslüman halk katıldı. İspiyoncular, altınların saklandıkları yerleri arıyorlardı. Firar esnasında hayat kurtarabilecek altını saklamak da firar kadar zordu. Bu durumda bazıları, tasarruflarını yutuyor ve bazıları da bunları vücutlarının mahrem yerlerine saklıyorlardı. İğrenç sakatlamaların nedeni, bazen sadizmden çok, para hırsıydı.

Sürgün edilen Ermenilerin çoğunluğu, eğer elbette varsa, tasarruflarının uzun süre da-

yanmadığı köylülerdi. Osmanlı İmparatorluğunun yaklaşık iki milyonluk Ermenilerinin bir bölümü hayatta kalabildiyse, bunun nedeni öncelikle, bunların zamanında İmparatorluğun Arap eyaletlerine, Rusya'ya, ya da Avrupa'ya kaçabilmeleridir.

* * *

Yalnızca Yahudi halkıyla karşılaştırılabilecek şekilde, yüzyıllar boyunca en keskin asimilasyon baskısına karşı direnen ve şimdi de Türklerin en vahşi intikamına katlanmak zorunda olan bu halk, nasıl bir halktı? Ermenilerin Osmanlı İmparatorluğunun her yerinde etkili konumlar elde etmelerini sağlayan çalışkanlıkları ve kültürlülüğü, Türk egemenlerin kıskançlığına mı yol açmıştı?

Yoksa Ermeniler Avrupa güçlerinin Şark içindeki beşinci kolları, islam eti içindeki diken miydiler? Ermeniler, Osmanlı egemenlerine karşı bir ayaklanma mı planlamışlardı, yoksa çok uluslu devlet içindeki sadık azınlık rollerine alışmışlar mıydı?

On yıllar boyunca "Ermeni sorunu" olarak Avrupa kabinelerini ve Kostantinopol'ü meşgul eden bu hayalet, nasıl bir hayaletti?

"Onlar, en çalışkanları ve en kültürlüleri ve az bulunur bir enerjiye sahipler", diyordu Alman gazeteci Paul Rohrbach, Birinci Dünya Savaşı'ndan önce. "Geleneklerine ve dinine fanatik derecede bağlı, son derece güçlü, dayanıklı, aydın bir ırk", diye adlandırdı onları, Avusturya Askeri Ataşesi Joseph Pomiankowski.

Osmanlı İmparatorluğu'nun iç ticaretinin yüzde 90'ı ve dış ticaretinin hemen hemen yarısı onların elinde bulunuyordu, Birinci Dünya Savaşı'ndan önce; Doğu'nun çoğunluk kentlerinde avukatları, doktorları ve zanaatkarların tamamına yakını onlar oluşturuyordu. Türklerden beş kat fazla Ermeni genç okullara gidiyor ve 20. yüzyılın başlangıcında çok az Türk öğrenci varken, 15 bin Ermeni öğrenim görüyordu.

Bu bin yılın başlangıcında Türk boyları onların yerleşim bölgelerini işgal edip Bizanslıların egemenliğine son verdiğinde, bölgede yerleşik yerli halkı oluşturuyorlardı.

Türk fetihçiler, İmparatorluk içinde nüfusun çoğunluğunu oluşturamadıklarından Osmanlılar, tarihçileri onların en büyük başarısı olarak niteledikleri bir kurum oluşturdular: Her birinin dinsel önderlerinin Osmanlı Sultanı'nın onayıyla geniş bir otonomiye sahip olduğu mezhep mensuplarından oluşan "millet" (yaklaşık olarak ümmet) örgütü.

Elbetteki hristiyanlar, mahkeme önünde tanıklıkları geçmeyen ve (1908'e kadar) ne asker olarak hizmet edebilen, ne de yüksek idari makamlara yükselebilen müslüman Osmanlı İmparatorluğu'nun ikinci sınıf vatandaşlarıydı. Soylu at bulundurmalarına izin yoktu ve her müslümanın önünde attan inmek zorundaydılar. Hristiyanlar, vergileriyle (her yıl birkaç ton altınla) büyük Türk imparatorluğunun maliyesini desteklediler ve böylelikle takibatlardan önemli ölçüde etkilenmediler.

Millet dengesi, Avrupalılar –sözde yalnızca onları korumak amacıyla, ama esasında onların yardımıyla büyük Türk imparatorluğunun görünürdeki çöküşünden sonra dağılım durumunda hak taleplerini bağlamak için– Osmanlı İmparatorluğu içindeki hristiyanları keşfettiklerinde bozuldu.

Burada Ruslar ortodokslara (Yunanlılar, ama esas olarak Ermeniler), Fransızlar ve Avusturyalılar katoliklere (Lübnan'daki Maruniler, Balkanlar'da Dalmaçyalılar ve Hırvatlar) ve İngilizler –ve daha sonra Amerikalılar ve Prusyalılar– önce yaratmak zorunda oldukları protestanlara dayandılar: Müslümanlar islamdan caymayı hayatlarıyla öde-

mek zorunda oldukları için, Amerikalılar ve İngilizler özellikle Ermeniler arasında misyonerlik yaptılar ki, böylelikle sonuçta üç Ermeni millet (orijinalinde "millet" kullanılıyor /ÇN) oluştu: Büyük bir gregoryan ve iki küçük katolik ve protestan millet.

İslama karşı hristiyanlık: Bu, orta çağın başından 19. yüzyıla kadar olan klasik cephe bölünmesiydi. Ve daha sonra: Batılı çağdaşlık, Şarklı gericiliğe karşı. Açık ki, Osmanlı tebaasının en çağdaşları, Ermeniler, şanslarını Avrupa ve Amerika'da, ya da ama Rusya'da gördüler, vahim sonuçları olan bir umut.

II. Abdülhamit ile birlikte, 1876'da, yalnızca cihadı politik araç olarak kullanmakla kalmayan –ve böylelikle Alman Kayzeri II. Wilhelm'i kendisine hayran bırakan– ama aynı zamanda –kendisine "Kızıl Sultan" lakabını getiren– tüm reformcuları kanlı bir takibat altında bulunduran bir sultan iktidara geldi.

Olasılıkla bir Ermeni harem kadınının oğlu olarak, güvensizliğini giderek artan ölçüde, Osmanlı İmparatorluğu'nun doğusundaki –sık sık Amerikalı misyonerlerin yönetimi altında– demokrasi, liberalizm gibi Batılı değerleri yerleştirmek isteyen hristiyan tebaasına karşı, genç öğretmenlere, aydınlara karşı yöneltti.

Ve Ruslar, Türklerin geleneksel düşmanları, Güneye sızdılar ve Ermeni dindaşlarına kur yapmaya başladılar. Çar I. Nikola, yorgun Osmanlı İmparatorluğu'nu "Boğaz'daki hasta adam" olarak niteledi. Açık bir şekilde hristiyan halkın güvenliği adına (Türkler, hristiyan Bulgarların ayaklanmasını kanlı bir şekilde bastırılmışlardı) 1877'de Osmanlı İmparatorluğu'na savaş ilan etti ve kazandı.

Kostantinopol'daki Büyük Ermeni Konseyi, yani henüz ortaçağvari örgütlenmiş Osmanlı İmparatorluğu içindeki dünyevi önderlik kurumu, ilk kez Ekim 1877'de Ermenilerin oturdukları bölgelerin imparatorlukta ayrılarak Erivan eyaletine bağlanmasını talep etti. Ruslar, en azından Ermenilerin Türkiye Ermenistanı'ndaki Ermenilere polise ve yüksek idari makamlara girişi sağlayan ve müslüman göçmenlerin akımını durduran reformlar gerçekleştirilinceye kadar, zaptettikleri topraklardan çekilmemeliydiler.

Gerçekten de Ruslar, Mart 1878'deki İstanbul'un banliyölerinden San Stefano (Ayestefanos=Yeşilköy /ÇN) anlaşmasına "Bab-ı Ali" olarak adlandırılan Türk Hükümeti'ne karşı bir müdahale kaydı hükmünü koydurtmuşlardı. Osmanlılar, anlaşmanın 16. maddesiyle "Ermenilerin oturdukları bölgede reformlar" yapmakla yükümlü kılınmışlardı; aksi takdirde Rus birlikleri geri çekilmeyeceklerdi.

İlk kez yeniçağda bir milletler hukuku anlaşmasında Ermenilerden söz ediliyordu. "Ermeni sorunu" doğmuştu.

Bundan bir çeyrek yıl sonra, İmparatorluk Başbakanı Bismarck, Berlin'de, Avrupalıların Rusya'nın toprak kazanımlarını gözden geçirmek istedikleri bir kongreyi açtı.

Bismarck için sözkonusu olan yalnızca, "Şark çıbanını açık tutmak ve böylelikle diğer büyük güçlerin birleşmesini önlemek ve kendi barışımızı güvence altına almaktır".

Reformların bizzat Bab-ı Ali tarafından denetlenmesi –yani engellenmesi– üzerine anlaşmaya varıldı. Sultan Hükümeti, idari birimlerin hiçbirinde Ermenilerin çoğunluğu oluşturmayacağı, böylelikle de "Ermenilerin yaşadıkları eyaletlerin" artık kalmadığı ve bunun sonucunda da artık "Ermeni sorunu"nun kalmadığı bir şekilde eyalet sınırlarını değiştirdi.

Avrupalılardan düş kırıklığına uğrayan Ermeniler, kendi kendilerine yardıma geçti-

ler. Yeraltındaki gizli topluluklardan sonra iki parti oluştu: 1887 Ağustos'unda Cenevre'deki Ermeni öğrencileri tarafından (gazeteleri "Hınçak" a, Çan'a göre adlandırılan) kurulan "Hınçakların Devrimci Partisi" ve 1890'da Gürcü Tiflis'de kısaca federasyon sözcüğünün Ermenice karşılığı "Daşnakyun" olarak adlandırılan "Ermeni Devrimcileri Federasyonu".

Hınçaklar, bağımsız ve birleşik bir Ermeni Cumhuriyeti talep ederlerken; Daşnaklar, halkın silahlandırılmasıyla birlikte bağımsızlığın değil, yalnızca Türk Ermenistanı'nda reformların propagandasını yaptılar.

Köktenci Hınçaklar, yalnızca Kostantinopol ve Adana'da ("Klikya") yandaşa sahiptiler. Bunlardan birisi, 1890 yazında patriyarşlardan birini Sultan'a bir protesto mektubu vermeye zorladı. Bu arada bir kargaşa çıktı ve bu, birçok Ermeninin, bir Türk askerinin ve jandarmanın hayatlarını kaybetmelerine yolaçtı. İngiliz Büyükelçisinin Londra'ya bildirdiği gibi, bu Türkler tarafından "Kostantinopol'un işgal edilmesinden buyana, hristiyanların Stambul'da (Kostantinopol) Türk askerlerine karşı direniş göstermeye cesaret ettikleri ilk kez" di.

"Ermenilere yakında disiplini öğreteceğim", diye açıkladı Sultan bunun üzerine, "onları sakinleştirmenin bir yolunu biliyorum". "Hamidiye" diye adlandırılan Kürt süvari alaylarını oluşturdu. 1891'de eşkiya aşiretlerinin önderlerini Kostantinopol'e davet etti ve onları en modern tüfeklerle donattı. Ve onlara Paşa rütbesi verdi. "Düşmana karşı hiçbir değeri yok" diye değerlendirdi, Alman kurmay subayı Guse onları; ama kötü silahlanmış, ya da tümüyle silahsız Ermenilere karşı "korkunç bir silah", diye niteledi onları Ermeni tarihçisi Louise Nalbandyan.

Hamidiye, Türkiye'nin doğusunda astığı astık, kestiği kestik gibi davrandı.

Fransız doktoru ve yazarı Yves Ternon, "Kürdistan ovalarında süngüyle deşilen, kurşunlanan, sehpaya çekilen ve parçalanan Ermenilerin sayısını vermenin olanaksız" lığını belirtti. Kürt süvarilerinin operasyonlarına ilişkin İngiliz Mavi Kitabı "örgütlü soygun ve yasallaştırılmış cinayet" ten söz ediyordu.

Ermeniler, özellikle Doğu'da öz savunmaya geçtiler. "Ermenilere o kadar isyan planladıkları söylendi ki, en sonunda bunu gerçekleştirdiler", diye bildiriyordu Fransız Büyükelçisi Paul Cambon, Şubat 1894'de kendi hükümetine. "Bir kaç yıl içerisinde, tüm Ermenistan'da ulusal kişilik ve bağımsızlık düşüncesini uyandırmak için gizli gruplar oluşturduklar".

30 Eylül 1895'de 200 Ermeni Kostantinopol'de reformlar için bir gösteri düzenledi. Türk albayı Servet Bey Hınçaklardan birine küfür edip, onu kılıçla yaraladığında, bu tabancasını çekti ve albayı vurdu. Askerler ve jandarmalar Ermenileri silahsızlandırdı ve yaklaşık olarak 20'sini öldürdüler. Önderler mengeneyle idam edildi, müslüman karşı göstericiler 100 Ermeniye daha öldürdüler.

Bunun üzerine altı büyük gücün büyükelçileri, Türk valilerin yanına hristiyan danışmanların yerleştirilmesini öngören yeni bir reform projesi sundular. Sultan bunu kabul etti ve aynı zamanda ölüm mangalarının iplerini koyverdi.

Osmanlı İmparatorluğu üzerinde bu zamana kadarki en büyük katliam gerçekleşti. Hemen hemen bütün kentlerde katil çeteleri yollara düştüler ve Ermenileri katlettiler, bazılarında idari şefler –ve bundan daha çok– islam din adamları, ayak takımının karşısına dikildi-

ler ve bir pogromu önlediler. Birkaç hafta sonraki bilanço: (Fransızların araştırmasına göre) 36 bin, (İngilizlere göre) 88 bin ölü. Yarım milyondan fazla Ermeni açlık çekti ve çoğu bitkinliğin sonucunda öldü.

Bundan bir yıl sonra Daşnaklar, Avrupalıların gözünü açmak için, çoğunluğu Fransızlara ait olan İstanbul'daki Osmanlı Bankası'nı bastılar. Sonuç yalnızca, tek başına Kostantinopol'de 4500 Ermeninin hayatlarını kaybetmesine yolaçan yeni bir katliam oldu.

O zaman henüz muhalefette olan Genç Türklerin yayın organı MEŞVERET, "bu katliamların resmi olarak yönetilen cinayetler olduğunu" söyledi.

"Ermeni sefaleti, kesintisiz devam ediyor", diye bildiriyordu Paul Rohrbach Eylül 1898'de. Kadınlar, Almanların yönetimi altında bulunan yetim yurtlarına gelmeleri için, kendisine çocuklarını uzatmışlar.

Yalnızca Osmanlılar değil, aynı zamanda Çarlarının bütün sınır bölgelerinin Ruslaştırılmasını emrettiği Ruslar da Ermenilerin tepesine bindiler. Onun hedefi, "Ermenilerin olmadığı bir Ermenistan" dı.

Göçmenlere, ancak Rus-ortodoks inancına geçerse, toprak verilecekti, ki buna hemen hiçbir Ermeni hazır değildi. Rus Hükümeti, Haziran 1903'de doğrudan ibadet için olmayan tüm Ermeni kilisesi mallarına el koydu: Bu özellikle okullara karşı ağır bir darbeydi.

Rus egemenleri, devrim yılı 1905'de "Tatarlar"ını (daha sonraki Azerbaycanlılara o zaman bu ad veriliyordu), kendilerini savunmalarına rağmen çok kurban veren Bakü Ermenilerinin üzerine saldı. Ruslar, Başbakanları Pyotr Stolipin'in öldürülmesinden sonra Ermeni politikalarını değiştirdiler ve okul yönergesini kaldırdılar. Bu başarılı oldu: Ermeni Başpiskoposu V. Katholikos Georg, hemen Türk Ermenilerinin yararına bir Rus müdahalesinden yana tavır takındı.

Çünkü Kafkasya Ermenileri de gerçek vatanları olarak sürekli Türk Ermenistanını görüyorlardı. "Bu bölgeyi kurtarma çabalarında", diye yazıyor ABD/Ermeni tarihçisi Richard Hovannisian, "Ermenilerin politik anlayışı en büyük naifliği ve zaafı gösterdi. Tüm ulusun Osmanlı İmparatorluğu'na yabancı müdahalesi için kazanılması kolaydı". Hovannisian'ın oğlu Raffi bugün Erivan'da Dışişleri Bakanı.

Şimdi Ermenilerin büyük umut bağladıkları bir hareket iktidarı ele almış olsa da, Rusya ve onun Ermeni müttefiki, Türkler için bir kışkırtma konusu olarak kalmıştı: "İttihat ve Terakki Komitesi", Paris'deki sürgün gazetesi La Jeune Turqui'ye göre Genç Türkler olarak adlandırılanlar iktidarı almıştı. Bir modernleşme yoluyla İmparatorluğu kurtarmaktan yanaydılar. Aralarında 1909'da Sultan'ı devirerek 1878'de ilan edilen, ama hemen yürürlükten kaldırılan anayasayı derhal yürürlüğe sokan Enver beyin de olduğu Selanik'deki Türk subayları yandaşlarıyla birleşmişlerdi.

"Hasta adamı iyileştirdik", diyordu Enver bey, ama bir kez daha tutucular darbeye kısa bir süre iktidarı ele geçirdi.

Toplam 400 binlik nüfusunun beşte birini Ermenilerin oluşturduğu Klikya'da 200 Ermeni köyü yok edildi, 20 bin Ermeni öldürüldü, derisi yüzüldü, kazığa geçirildi, ya da çar-miha gerildi, çocuklar parça parça edildi, bebeklerin elleri baltayla kesildi.

Askerler tarafından iktidara çıkarılan İttihat ve Terakki Komitesi, bütün okullarda Türkçeyi tek dil olarak ilan etti ve Türkçe konuşan tüm halkları bir çatı altında toplamayı

hedefleyen –ve bugün de çok güncel olan– milliyetçi bir ideolojiyi –Turancılığı– teşvik etti. Aslında yalnızca Orta Asya’da bir toprak parçası olan Turan, Avrupa’dan Anadolu, Kuzey İran, bugünkü Azerbaycan, Özbekistan, Türkmenistan, Kazakistan ve Kırgızistan Cumhuriyetleri üzerinden Uygurların Sinkiang’da turancı fantazi imparatorluğunun doğulu ulaklarını oluşturdukları Kuzeybatı Çin’e kadar bütün ülkeleri ve halkları kapsamalıydı. Hunlar ve Moğollar da, sözde kan akrabalığı bulunan Macarlar ve Finliler de, turan düşçülerinin büyük güç olma heveslerinin içine çekilmişlerdi.

Bunun sözcüleri, “İttihat ve Terakki Komitesi” üyesi Türk yazarı ve sosyoloğu Ziya Gökalp, Azerbaycanlı Ahmet Ağayev ve Gürcistan dışında tüm Kafkasya’yı “Türk yurdu” olarak adlandıran hemşerisi Ali Hüseyinzade oldular. “*Türk yurdu*” diye ilan etti Gökalp, “*dev ve sonsuz bir ülkedir –Turan’dır. Düşman ülkesi çöle çevrilecek; Türkiye büyüyecek ve Turan olacak*”. Böylelikle Ermeniler için ölümcül bir tehlike ortaya çıktı; çünkü yerleşim bölgeleri bu uydurma büyük Türk imparatorluğunun tam ortasına düşüyordu. Türklerin ezeli düşmanları İran ve Rusya arasında bir toprak köprüsü oluşturuyordu.

“*Kader, bizi Batı’dan Doğu’ya sürüklüyor*”, diye açıklıyordu Türk general Mehmet Vehip Ermenilere daha sonra, “*Balkanları ve Afrika’yı terkettik ve şimdi Doğu’ya doğru genişlemek zorundayız. Kardeşlerimiz Dağıstan’da, Türkistan’da ve Azerbaycan’da. Bu bölgelere giden bir yola ihtiyacımız var ve siz Ermeniler yolunuzu kesiyorsunuz. Geri çekilip bize yol açmanız gerekir*”. Savaş ağası Enver, Kafkasya’daki askeri cepheyi “*pan-turancı cephe*” olarak adlandırıyordu.

Gerçi Osmanlıların Birinci Dünya Savaşı’ndaki yenilgisiyle birlikte Pantürkist ideoloji etrafında da bir sessizlik oluştu, ama İkinci Dünya Savaşı yıllarında ve bundan sonraki on yıllar içerisinde bu düşünce yeniden yeniden alevlendi.

Kafkas Ermenilerine yönelen 1988’deki ilk katliamlardan sonra sağ tutucu Türk gazetesi **Tercüman**, “*Biz Azerbaycan’la bir kültürel bütünlüğüz*” diye yazdı. 1991’de Körfez Savaşı’ndan sonra, Türk Devlet Başkanı Özal (“*Biz, bir savaşçılar ulusuyuz*”), Kafkasya’yı Türk yayılcılığının hedeflerinden birisi olarak adlandırdı.

O, 1991’de düşüncelerini iyice berraklaştırdı. Klasik dönemde, diye bildirdi, Türkler Viyana’yı kuşattı ve Balkanlara “*dinsel ve irksal olarak*” hükmetti. Viyana’dan önce Osmanlı İmparatorluğu’nun “*erime süreci*” başlamış. “*Şimdi*”, Özal’a göre, “*yalnızca her 300 yılda bir çıkabilecek bir şans kullanmak sözkonusudur*”. Balkanlar ve Kafkasya, “*Türkiye açısından asla tek stratejik alternatif olmayan Avrupa Topluluğu karşısında alternatif çözümdür*”.

Azınlıklar sorununun şiddetle çözülmesi sonuçlarıyla birlikte Turancılık, 1915’deki jenosidin ideolojik temeliydi, Azerbaycanlıların Dağlık Karabağ’daki Ermenilere karşı yok etme seferlerinin güdüsü de odur.

İkinci bölümün sonu.

[Bir dahaki sayıda, bu dizinin son bölümünü yayınlayacağız.
“Ermenilerin Türklerle karşı intikam eylemleri – Kızıl Ordu’nun yeni Ermenistan’a girişi – Ulusal karabasan olarak jenosid.”]

(15 Ekim 1992 tarihli Bolşevik Partizan sayı 77’den, sayfa 24-31)

“Kökünüzü kurutacağız”

Dağlık Karabağ uğruna mücadele ve Ermeniler üzerindeki soykırım (III)

“*Gelecek, hiçbir zaman, bu düşe benzer umut ve duygu günlerinde olduğu gibi güzel görünmedi*”, diye sevinç nidaları atıyordu Ermeni Daşnak partisinin gazetesi **Horizont** 1917 ilkyazında: Petrograd’daki (St. Petersburg) Çar geri çekilmeye zorlanmış, bir burjuva hükümeti Rusya halklarına özgürlük vadetmişti ve Lenin ve Stalin’in başında bulunduğu Bolşevikler henüz çok uzaktaydılar.

Savaş devam etti: Batı’da Almanya ve Avusturya’ya karşı, Güney’de ise Almanlarla ittifak içinde bulunan Osmanlı İmparatorluğu’na karşı. Daşnak Partisinin kurucularından Rostom diye adlandırılan Stepan Soryan, “*bu, Ermeni halkı için ölümdür*”, “*savaşın orta yerinde bir devrim*” diye kehanette bulundu. Ruslar, henüz Osmanlı topraklarının yüzlerce kilometre derinliklerinde bulunuyorlardı, ama daha Nisan’da 5. Kafkas Ordusunun Rus komutanı General Dragomirov telsizle şu haberi veriyordu: “*Askerlerde düşmana saldırmak için en küçük bir istek bile yok*”. Kasım’da Bolşevikler Petrograd ve Moskova’da iktidarı ele aldıklarında Rus askerlerinin üçte biri firar etmişti.

“*Yalnızca Ermeni birlikleri*”, diye bildiriyordu hükümetine Rus Savaş Bakanı Boris Savinkov, “*kendilerini mücadeleye hazır ve kararlı gösteriyorlar*”.

15 Aralık 1917 tarihli ateşkes anlaşmasıyla Bolşevikler, kendilerini savaş öncesi sınırlarına çekilmeye yükümlü kılıyorlardı. Rus hizmetindeki Ermeni askerleri, pratik olarak mücadele yeteneğine sahip bütün birlikleri Arap cephesinden Kafkasya cephesine çeken Osmanlı ordusuyla başbaşa kalmışlardı. Ermeniler, eski kaleleri Erzincan ve Erzurum’u anlaşma gereği boşaltmak zorunda kaldıklarında, kendileri için intikam saati çalmıştı. Sivil Türk halkına karşı ne kadar vahşice davrandıklarını Ermeniler, bugüne kadar örtbas etmeye çalışmaktadırlar.

“*Ermeniler, Türklerle rastladıkları her yerde*”, diye bildiriyordu bir tanık bir Hollanda gazetesinde, “*onları acımadan kesiyorlardı*”. Yetişkinler yol yapımı için zorla götürülmüş, diye bildiriyordu Erzincan ve Erzurum’un alınmasından sonra 3. Ordunun Türk komutanı, diğerleri “*evlerde yakılmış, süngülenmiş, kendilerine her türlü vahşet uygulandıktan sonra kadınlar saçlarından asılmıştı*”. Bir camide taban bir buçuk metre yüksekliğinde cesetlerle döşenmişti, diye bildiriyordu Rus Albayı Gryasnov, kızların cinsel organlarında kurşunlar bulunuyordu.

Bir Ermeni subayı, katle katılan bir Ermeni askerini, kendilerinin cinayetlerinden ötürü asılacağıyla tehdit ettiğinde, diye bildiriyor Rus Albayı Tverdohlebov, bu, kendisine sırtarak “*bir Türkü öldürdüğün için bir Ermeniye asmaya kalkmazsınız herhalde?*” demiş.

Erzincan’ın “*bir trajedi tablosu oluşturduğundan*” yakınıyordu Türk Yüzbaşı Ahmet Refik, “*evlerin bahçelerinde kesilmiş eller, bacaklar ve kafalar*”. Rus komutan İlya Odişelidze Kafkasya cephesine, 800’den fazla silahsız müslümanın öldürüldüğünü bildiriyordu.

Erzurum’daki eski Alman yardımcı konsolosu Edgar Anders, Doğu Anadolu’daki bir ziyaretinden sonra Berlin’e şunları bildiriyordu: “*Ermeniler, ateşkesten sonra tam bir*

terör rejimi sürmüş olmalı. 3 ile 70 yaşları arasında 600 müslüman katledilmiş. Yüzlercesi kayıp”.

Erzurum’da Ermeni askerleri, “güvenilir görgü tanıklarına göre” (Anders) silah arama bahanesiyle Türk kadınlarına ve çocuklarına tecavüz etmiş ve kirletmiş. Bir Belçikalı gazeteci, Ermeni gönüllülerinin “yeni Rus cephesinin arkasına düşen köyleri kılıçtan geçirdiklerini” bildirmiş.

Türk gazeteci Ahmet Emin kurban sayısını yaklaşık olarak 40.000 tahmin ediyor. Türkler, bugüne kadar kendine özgü bir mantıkla, 1915’deki Ermeni katliamlarını, 1918’in bu ölüleriyle haklı çıkarmaya çalışmaktadırlar.

İlerlemekte olan Türkler, üzerinde anlaşılmaya varılan ateşkes sınırında durmadılar, eski 1878 sınırlarını ve bununla birlikte Kars, Ardahan ve Batum illerini istediler –bu talebi, Almanların Bolşeviklere dikte ettirdikleri Brest-Litovsk anlaşmasında Mart 1918’de gerçekleştirdiler–. Bununla da bitmiyor: Hemen sınırları Kafkasya yönüne doğru açtılar. Bununla birlikte, askeri olarak zayıf Gürcistan ve Ermenistan’dan başka bir düşman daha kazandılar; diğer bütün cephelelerdeki müttefikleri olan Alman İmparatorluğu.

Çünkü henüz dünyanın hakimi olma hevesi peşindeki Almanya, Ukrayna’nın işgal edilmesinden sonra, petrol metropolü Bakü ile birlikte Kafkasya’ya da egemen olmak istiyordu. “Kafkasya’daki hammadeye varmak”, Alman ordu komutanı Erich Ludendorff için “*tayin edici önemdeydi*”. Avusturyalı genel kurmay meslektaşı Arthur Freiherr Arz von Strassenberg, Berlinli askerlerin gizledikleri şeyi açık olarak dile getirdi: “*Almanlar, Mezopotamya ve Arabistan’a, Bakü ve İran’a giden en emin yolu sürekli olarak ellerinde tutmak istiyorlar*”.

Türkler tarafından giderek daha fazla sıkıştırılan Ermeniler, “*Ermeni toprağının geri kalan bölümünü Alman koruması altına vermeyi*” önerdiler. Türkler, ultimatif bir şekilde, Rus-Ermeni bölgesinin büyük bölümlerini işgal etmekle tehdit ettiler. Gerçekte yalnızca bir Ermeni-Türk savaşı olan Rus-Türk savaşı, bir Alman-Türk savaşına dönüşmekle karşı karşıyaydı.

Gürcistan, 26 Mayıs 1918’de –Rusya’dan– bağımsızlığını ilan etti ve Alman koruması altına girdi. Bir gün sonra bir “Müslüman Ulusal Konsey” dünyanın ilk müslüman cumhuriyetini ilan etti ve isim üzerinden İran’ın Azerbaycan bölümüyle bir birleşme hakkı talebi gerçekleştirebilmek için bunu “Azerbaycan” olarak adlandırdı.

Ermeniler de kendi bölgeleri için bağımsızlık ilan ettiler. Gürcistan’ın başkenti Tiflis’de bulunan bir Ulusal Konsey, bilinçli bir şekilde belirsiz bırakılan “*Ermeni eyaletlerinin idari ve hükümet görevlerinin*” üstlenmesi görevini elde etti.

Ermeniler için yeniden çıplak canlarını korumak sözkonusuydu. Türk birlikleri, 22 Mayıs’da Erivan için tayin edici muharebeyi ilan etmişlerdi, ancak küçük Ermeni silahlı gücü beklenmedik zaferler kazanmayı başardı ve Türkleri yer yer 50 kilometre geri püs-kürttü.

Ermeniler, gösterdikleri direnişle Türklerin barış görüşmelerine oturmaya hazır olmalarını sağladılar. 4 Haziran 1918 tarihli Batum anlaşmasıyla Ermenistan ilk kez diplomatik olarak, hem de Türkler tarafından tanındı. Ancak Ermeniler, Türk birliklerine “geçiş hakkı” tanımak zorunda kaldılar.

“*Ben ve arkadaşlarım, Ermenistan’ı kurduk ve böylelikle Ermeni sorununu karara bağladık*”, diye kendisini haklı çıkardı daha sonra Türk Savaş Bakanı Enver, “*ve hem*

de tümüyle Rus toprağı üzerinde. Ancak bu fiyat karşısında bir Ermenistan Cumhuriyeti’ni onayladık”. –Erivan çevresindeki verimsiz dağlık bölgeyle, bugünkü cumhuriyetin üçte biri tutarında, 10.000 kilometrekarelik alan üzerinde mini bir devlet kuruldu. Türkler, Ermenilerin oturduğu diğer bütün bölgeleri Azerbaycanlı müttefikleri için talep ettiler.

Çünkü Türk fetihçilerinin hedefi, önceden olduğu gibi yine, 63.000 Ermeni azınlığıyla Kostantinopol ve Tiflis’den sonra dünyanın üçüncü büyük Ermeni kentini oluşturan ve aynı zamanda düşü kurulan Orta Asya’daki büyük Türk imparatorluğuna giden kapıyı oluşturan Azerbaycan’ın başkenti Bakü’yüdü. Ama dünyanın o zamanki en büyük petrol merkezi Bakü, Ludendorff’un görüşüne göre, benzinleri bittiğinden dolayı, Almanlar için de “*giderek daha fazla hayatı bir sorun*” haline geldi.

Alman ordu komutanlığı, tümgeneralleri Friedrich Freiherr Kress von Kressenstein’i 5000 kişiyle Bakü’ya doğru yola çıkarmakla görevlendirdi; ama Osmanlılar daha hızlı davrandı ve kente doğru 15.000 Türk ve Azerbaycanlı askeri gönderdi.

Şimdi, çoğunluğu Azeri olmak üzere 8000 kişinin hayatına malolan bir müslüman ayaklanmasının 1918 Mart’ının sonunda o zaman Bakü’da egemen olan Bolşevikler ve onların Ermeni yardımcıları tarafından bastırılmasının intikamını alma sırası Azerbaycanlılara gelmişti. Türkler, şehrin girişinde zaferi ziyafetle kutlarken, esas olarak Azeri askerler, 30.000’i kaçıktan sonra 15.000 Ermeniye katlettiler. Ama “*Türk askerleri de canlı bir şekilde yağma ve tecavüzlere katıldılar*”, diye bildiriyordu Türk ordusundaki Alman kurmayı Yarbay Ernst Paraquin. Bakü, 1806’dan buyana ilk kez yeniden bir müslüman kenti olmuştu.

Alman İmparatorluğu, Osmanlılar için beklenmedik bir şekilde, Kasım 1918’de çöktü ve Türkler barış istemek zorunda kaldılar. Ermeni temsilciler, zaferlerinden emin olarak Konstantinopol’e seyahat ettiler. Orada onları Ermenilerin 1915’deki celladı Talat Paşa karşıladı: “*Bir kaç saat içinde iktidarı bırakacağım*”, diye ilan etti delegelere büyük iltifatlarla, “*size imreniyorum, çünkü siz galiplerin safındasınız, biz ise büyük mağluplarız. Ama unutmayınız ki, gelecek belirsizdir*”.

Ateşkes görüşmeleri için seçilen Osmanlı temsilcisi Rauf Bey, Ermenilere avanslar verdi: Eğer görüşmelere bir temsilci gönderilirse, savaş öncesi sınırları ve hatta Türkiye’den Eleşkirt Ovasının bir bölümünü elde edebilirlerdi. Bu şekilde, müttefiklere Türklerle Ermeniler arasında bir düşmanlığın olmadığı gösterilebilirdi. Ama Ermeniler bunu reddettiler.

Osmanlılar, ordularını Kafkasya’dan geri çekmek ve dağıtmak zorunda kaldılar. Ama subaylarını, bu yeni kurulan birliklerin omurgası olarak, bütün emeklilik haklarıyla birlikte Azerbaycan ordusuna girme konusunda serbest bıraktılar.

Türk birlikleri, geri çekildiklerinde 200 Ermeni köyünü tahrip ettiler, 200.000 sığırı, bütün atları ve aynı zamanda bütün ağır aletleri de birliklerinde götürdüler: O zamanki koşullar altında çok iyi döşenmiş olan Transkafkasya Demiryolunda, tek lokomotif ve tek yük vagonu kalmamıştı. Bundan daha kötüsü insanların çektikleriydi. Kadınlara tecavüz edildi ve erkekler, geri çekilmekte olan birliklere süngü talimi için hedef oldular.

Çok nadiren bir devlet, işe bir milyon göçmenin evsiz-barksız olduğu Ermenistan Cumhuriyeti’nin başladığı gibi ağır koşullar altında başlamak zorunda kaldı. “*Anlatılamaz ölçüde kirlili ve üstü başı yırtık bir yağın, bir yerden diğerine sürükleniyor*”, diye yazı-

yordu ABD gazetesi **Sunday Evening Post**. Anneler, kendilerini ölmüş çocukların organlarıyla beslediler, iskelet haline gelmiş kadınlar, üç gün boyunca kaynatmak ve daha sonra yiyebilmek için eski ayakkabı dilendiler. 200.000 Ermeni ya açlıktan ya da tifustan öldü; toplam nüfusun beşte biri.

"Ermeniler için", diye yazıyor ABD/Ermeni tarihçisi Richard Hovannasian, "1915 katliamlarıyla başlayan tirpanlamayı kış tamamladı. Ermenistan, gerçekten bir ölüm ülkesiydi".

Gerçi yeni devlet Erivan'da bir hükümete sahipti, ama sınırları tümüyle belirsizdi. Hiçbir halk, Ermeniler gibi dağınık yaşamıyordu Transkafkasya'da. Geleneksel olarak dost olan Gürcistan'la bile Ermeniler birkaç yüz kilometre sınır için pazarlık yaptılar; Azerbaycan ile ise hiçbir kilometre tartışmasız değildi.

Burada sözkonusu olan Dağlık Karabağ, Sangesur ve Nahcevan bölgeleriyle Türkler tarafından geri verilen Batum'un belli parçalarının yanısıra Kars ve Ardahan bölgeleliydi.

Sangesur'da, savaştan sonra Ermeni general Andranik, çoğunluğu Türk-Ermeni askerle ve yaklaşık 30.000 Ermeni sığınmacıyla tüm müstahkem müslüman köylerini denetim altına almıştı. Buna karşın Nahcevan'da müslüman çapulcular, 10.000 nüfusuyla 45 Ermeni köyünü tümüyle tahrip etmişlerdi.

Geri verilen Kars ve Ardahan vilayetlerine gerçi Ermeni sığınmacılar geri dönmüştü, ama nüfus içinde çok zayıf bir azınlık oluşturuyorlardı. Ermeniler, ancak savaştan sonra Kafkasya'yı işgal eden İngiliz askerlerinin yardımıyla bu vilayetlerde barınabiliyorlardı.

Ermeniler, bütün umutlarını Paris'deki barış konferansına bağladılar. Öyle ya, Batılı güçler bütün savaş boyunca Ermenilerden yana tavır takınmışlardı.

"Ermenistan, suçsuzların kanyıyla sulanmış, onu korumaları gerekenler tarafından katledilmiş bir ülke", diye büyükçe konuşmuştu daha henüz 1917 Aralık'ında Avam Kamarasında Büyük Britanya Başbakanı David Lloyd George, "bu ülke, asla Türklerin tahrip edici tiranlığına bırakılmayacaktır". Ve Temmuz 1918'de Fransız hükümet şefi Georges Clemenceau, Fransa'nın "kaderlerinin müttefikler tarafından insanlığın ve adaletin yüksek yasalarına göre düzenlenmesinin niyetlendiği halklar içinde Ermeni ulusunu saymaya asla son vermediğinin" güvencesini verdi.

Ermeniler, en büyük sempatiyi Amerikalılardan bekleyebildiler. ABD Başkanı Woodrow Wilson, yeni bir dünya barış düzenine ilişkin 14 maddelik açıklamasında, Türkiye'deki ezilen halklara "özerk gelişmelerinin mutlak ve kesintisiz bir olanağının" güvencesini vermişti.

Ama daha sonra galip güçler reel politika uyguladılar ve İmparatorluğu kendi aralarında bölmeye başladılar. Aralık 1918'de –başında Ermeni gönüllülerin bulunduğu– Fransız birlikleri bir zaman Ermenilerin yoğun olarak oturduğu Klikya'ya girdiler; Ocak 1919'da Yunanlılar Trakya'nın bazı parçalarını işgal ettiler; Nisan 1919'da İtalyanlar Adalya'ya –bugünkü Antalya'ya–, Anadolu'nun güneyini işgal etmek için, çıkarma yaptılar. Bunun üzerine Lloyd George, Yunanlı müttefiklerini, çoğunluk nüfusunu Yunanlıların oluşturduğu Türk İzmir'e çıkarma yapmaları için cesaretlendirdi.

Ermeniler ise bu sırada, kendilerini Paris Konferansında kimin temsil edeceği üzerine tartışıyorlardı. En sonunda, aralarında İsviçre ve İtalya'dan olduğu gibi mini göçmen topluluklarının temsilcilerinin bulunduğu 39 Ermeni delege Fransız başkentinde

buluştu. Ermeniler, en sonunda, tümüyle farklı hedeflere sahip bir Rus-Ermeni ve bir de Türk-Ermeni delegasyonu oluşturdular. Bunlardan birisi Kafkasya'dan Akdeniz'e kadar uzanan bir büyük Ermeni İmparatorluğu talep ederken, Erivan Ermenileri Türk-Ermeni vilayetleri içeren ve Karadeniz'e bir kapı açan bir devlete razıydılar.

Burada Türk-Ermeniler, talep ettikleri bölgede neredeyse Ermeni yaşamaması gibi bir eksiklikle mücadele etmek zorundaydılar. Bundan dolayı "canilerin cinayetlerinden yararlanmasının caiz olmadığı" gerekçesini getirdiler. Bütün vatandaşlarının, "hem yaşayanların ve hem de ölülerin" seslerine kulak verilmeliydi.

Ama müttefikler, Paris'te ne yaşayan, ne de ölü Ermenilere kulak verdiler. Onlar bütün zamanlarını, muhteşem Versailles Sarayı'ndaki anlaşmayla damgalanan Almanya'nın geleceğiyle geçirdiler. Küçük devletler sıraya geldiğinde, durum yalnızca Anadolu'da tümüyle değişmekle kalmamıştı.

İngilizler, Bolşeviklerin durdurulması umutlarını yitirdiler ve birliklerini Kafkasya'dan tümüyle çektiler. Fransızlar, yalnızca bugünkü Güney Türkiye'nin bir bölümünü içeren Suriye'ye ilgi duydular ve İtalyanlar ise hiçbir şeye ilgi duymadılar. "Fransa, birşey yapmıyor", diye yazıyordu Fransa Başbakanı Georges Clemenceau. "İtalya, birşey yapmıyor, İngiltere birşey yapmıyor ve Amerika da şu anda birşey yapmıyor. Bütün bu şeylerin sonucu olarak herhangi bir Ermeninin hayatta kalıp kalmayacağı, beklemeye kalıyor".

Gerçekte yalnızca Amerika Birleşik Devletleri, Ermenistan için bir manda alma durumunda ve isteğinde görünüyordu. "Tüm Amerika'nın kalbi Ermenistan için atıyor", demişti Amerika Başkanı Wilson. Fakat Amerikan Senatosu, 1 Haziran 1920'de Ermenistan için bir manda üzerlenilmesini reddetti. 10 Ağustos 1920'de Sultan'ın elçilerinden birisi Paris'in banliyösü Sevres'de Birinci Dünya Savaşı'nın galip güçleriyle Osmanlı mağlupları arasındaki barış anlaşmasını imzaladığında, bu barış anlaşmasındaki tek kalıcı şey, Paris'teki Daşnak müzesinde saklanan Ermeni temsilcinin dolmakalemi oldu. Ermeniler, hiçbir biçimde mülkiyetlerine geçiremeyecekleri bir fantom imparatorluğu elde etmişlerdi.

Ermenistan trajedisinin son perdesi, aynı 10 Ağustos günü muzaffer Kızıl Orduya kendi topraklarından geçme hakkı verdikleri ve böylelikle pratik olarak bağımsızlıklarından caydıkları Kafkasya'da oynandı. Onlar kin duydukları Bolşeviklerle daha çok kin duydukları Türkler arasında bir seçim yapmak zorunda kaldılar. Sonuncuları, modern Türkiye'nin daha sonraki kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün Anadolu'da pratik olarak iktidarı ele geçirmesinden sonra yeniden ilerleme yolundaydılar. Haleflerinin pantürkçü hedeflerinden bir istisnaıyla –Ermenistan'dan– vazgeçmiş görünüyorlardı.

Ama bizzat Bolşeviklere sokulmak bile onlara çok yardım etmeyecekti, çünkü Kremlin'deki yeni iktidar sahipleri Mustafa Kemal'de emperyalizme karşı mücadelede bir müttefik görüyorlardı. Moskova hükümet gazetesi *İzvestiya*, Kemal'in henüz mevcut olan Osmanlı Hükümetine karşı mücadelesini "Asya'daki ilk sovyetik devrim" olarak adlandırdı. Kemal ise, Rusya'yı bütün sömürgeleştirilmiş halkların kurtuluşunun öncüsü olarak nitelendirdi.

Bu ama Kızıl Ordu'nun Azerbaycan'daki Türk dostlarına karşı ilerlemesini engellemedi. Azerbaycan birliklerinin önemli bir bölümü güneybatıda Ermenilerle Dağlık Karabağ için dövüşürken, Kızıl Ordu, kuzeyden tek kurşun atmadan Azerbaycan'a girdi. Yeni egemenler, başarıyla Ermenilerin birliklerini Dağlık Karabağ'dan çekmesini talep etti-

ler. Erivan'daki radikal Daşnaklar, Ermenistan'ı kurtarmak için bir tek şans gördüler: Kendi egemenlikleri altındaki bölgeden müslümanları zorla uzaklaştırma. Osmanlılara henüz Türkiye'de çete olarak büyük darbeler indiren şovenist Ruben Ter Minasyan, "Anavatanın ateş ve kılıçla Ermenileştirileceğini" ve 700.000 kadar müslümanın kovulacağını ilan etti. Radikal dostları köyleri ateşe verdi ve halkı katletti.

Toplam olarak 100.000 müslüman ya kaçtı, ya da canından oldu. Mustafa Kemal, birliklerine Ermenistan sınırlarını geçme emri verdi. Ermeniler bütün aceleyle 20.000 kişi seferber edebildiler, ama genç neferler Türkler karşısında zayıftı. Ermeni albayı Masmanyen, askerleri karşı saldırı emrine karşı çıktıkları için, birliklerinin önünde canına kıydı. Kars, Ermeni sivil nüfusun kaçamayacağı ve önemli ölçüde yok edildiği bir şekilde hızla Türklerin eline geçti.

7 Kasım 1920'de Türkler Aleksandropol'e (daha sonra Leninakan ve bugün Kumairi) ve 6 Aralık'da Kızıl Ordu birlikleri Erivan'a girdiler. Bolşevikler, 2500 Ermeni politikacısını ve aydınını ve 1500 subayı sürgüne gönderdiler ve bunlardan hemen hemen hiçbiri geri dönemedi.

Aleksandropol bölgesinde Türkler, 63 köyü tahrip ettiler ve yaklaşık 30.000 Ermeniye öldürdüler. Ermeni komünistleri Lenin'den yardım talep ettiklerinde, o kendilerine şu yanıtı verdi: "Ermenistan yüzünden kimseyle savaş yürütmeyiz, Kemal'le ise hiç değil".

Bolşevikler, Türklerle görüşme yürüttüler. Stalin, buradaki Türk temsilcisine şunları söylemiş: "Ermeni sorununu siz zaten bizzat kendiniz çözdünüz". Her iki taraf 16 Mart 1921'de Moskova'da "barış anlaşması" imzaladı; buna göre, Ruslar Kafkas-Ermeni Kars ve Ardahan vilayetleriyle Batum vilayetinin bir bölümünü ve bunlara ek olarak hiçbir zaman Osmanlı İmparatorluğuna ait olmamış ve Ermenilerin yaşadığı Sürmalı ilçesini Türklerle bıraktılar.

Yalnızca liman kenti Batum Gürcistan Sovyet Cumhuriyeti'ne düştü. Nahcevan-ara da bir toprak bağıntısı olmaksızın- Azerbaycan Cumhuriyeti'nin himayesine verildi. "Komünizmin çıkarları doğrultusunda" diyordu Stalin makalelerinin birinde, Ermeniler "bu çok önemli ulusal fedakarlığı yapmak" zorundaydılar.

Mustafa Kemal, 1923 yazındaki Lozan barış anlaşmasıyla, Batılı güçlere en sonunda isteklerini kabul ettirmişti. "Bütün uygar dünyanın gözü sizin üzerinizde", diye yalvarıyordu İngiliz delegasyonunun başı Lord Curzon Türklerle, "sizden Ermenilerin gönlnünü almanızı bekliyor". Bu kadarının da çok olduğu şeklinde yanıtladı onu Türk delegasyonunun başı ve daha sonraki devlet şefi İsmet İnönü: "Bütün uygar dünyanın gözü tam da sizin üzerinizde, siz Ermenilere olmayacak şeyleri vadettiniz. Buna karşı biz Ermenilere asla birşeyin sözünü vermedik".

Anlaşmada artık Ermenistan sözü geçmedi. Görüşmelere katılmasına izin verilmeden Ermeniler, "Müttefikler tarafından ilan edilen ilkelere güvenerek toplam nüfusunun üçte birini kurban eden savaş yürüten ulusların en denenmiş", "kendisini bir suskunlukla kuşatılmış olarak görüyor" diye ilan ettiler bunun ardından.

Almanya'da Birinci Dünya Savaşı'nın bitiminden sonra tam bir unutkanlığa dönen bir suskunluktur bu. Bugüne kadar hiçbir Alman öğrenci Ermeni katliamı üzerine doktorasını yapmadı. Hiçbir Alman tarihçi, sorumlu Almanların birlikte planladıkları, ama en azından ısrarla görmezlikten geldikleri en korkunç cinayetlerden birine bir kitap adanmayı gerekli bulmadı.

"Ermeni sorunu artık mevcut değil" demiş jenosidin sorumlusu İçişleri Bakanı Talat Paşa 1915 Ağustos'unun sonunda, Alman büyükelçisi Wangenheim'a ve bir kayıt düşmüş: "Gelecek 50 yıl için". Tam 50 yıl sonra 100.000'den fazla Ermeni Erivan Opera binasının önünde, artık resmi yas günü olan 24 Nisan'da Konstantinopol'den sürgünlerin başlangıcını andılar.

Soğuk savaşın en soğuk dönemi, Küba krizinden üç yıl sonra ve Sovyetlerin Prag'a girmelerinden üç yıl önceydi. Kızıl Ordu, kitleyi kuşatmıştı, ama yürüyüşçüler "adalet" ve "ülkemizi" talep ettiklerinde bile ateş etmemişti.

Yeraltında çalışan muhalifler bundan böyle kendilerini çok az konu üzerinde yoğunlaştırmışlardı: Ermenilere yönelik jenosidin uluslararası kuruluşlar tarafından tanınması, ruslaştırmaya karşı mücadele ve daha sık olarak da Dağlık Karabağ.

Ama yeniden ortaya çıkan Ermeni sorununun Dağlık Karabağ halini alması için başka bir çeyrek yüzyıl geçti. Bu dönem içinde Ermeni teröristleri Lübnan'dan jenosidin dünyanın hafızasında anılması için bombalarla çaba gösterdiler. Aralarında 41 diplomat olmak üzere, dünyanın her yerindeki suikastlerde 58 Türk hayatını kaybetti.

Ama teröristler, barışçıl propagandacılara göre daha az etki yarattılar.

1976'da ABD Başkanı Jimmy Carter yeniden ilk kez Ermenilerden sözetti ve daha sonra jenosidi "en büyük trajedilerden biri" olarak adlandırdı ve "başkan olarak bunun asla unutulmaması için" kendisini yükümlü kıldı. Selefi Ronald Reagan, "Ermeni kökenli Amerikalıların seslerinin hükümet tarafından duyulmasını" talep etti. Reagan, kendisini özellikle doğduğu devlet Kaliforniya'da seçimleri etkileyebilecek olan ve hatta bir vali çıkararak Amerikan Ermenilerine karşı borçlu hissetti.

1984'de sırada rütbe itibarıyla Clemencau'dan sonra ilk Fransız politikacısı olarak Ermenileri yeniden düşünen ve "jenosidin izlerinin kaybolmasını" önlemek isteyen Fransa Devlet Başkanı François Mitterand vardı: "Bunlar, insanlığın hafızasına yerleşmelidir". Mitterand, Ermenilerin en ünlü temsilcilerinden biri olan Charles Aznavour(yan)'u "Büyük Ulus" adına mininnacak Erivan'a özel elçi olarak gönderdiğinde yaklaşık 300.000 Fransız Ermenisini düşünmüş olmalı.

29 Ağustos 1985'de BM Alt Komitesi, azınlıkların korunması amacıyla, -kuşkusuz Hererolara, Bahutulara ve Aşe yerlilerine yönelik katliamların topuyla birlikte ele alınarak- Osmanlılar tarafından Ermenilere yönelik 1915-1916 katliamlarına da değinen bir karar onayladı.

Bu anılar, bugün yüzde 96'lık Ermeni nüfusuyla SSCB'nin ardından gelen devletler içinde en homojenini oluşturan Ermenistan Sovyet Cumhuriyeti'nde zihinlerde kaldı en güçlü şekilde. 1990'daki bağımsızlık ilanı, eski Ermeni büyüklerinin düşlerini yeniden canlandırdı, ama aynı zamanda intikam duyguları ve en azından yapılan katliamın ahlaki sorumluluğunun kabul edilmesine duyulan özlem ve herşeyden önce Karabağ bölgesiyle birleşme arzusu da kendisini gösterdi. Muhalefet, Karabağ adına biçimlendi ve bugün Erivan'da Karabağ uğruna mücadelenin biraraya getirdiği kişiler iktidarı tek başına elinde bulunduruyor. Eğer diplomatlar taşınabilir bir uzlaşma bulamazlarsa, Kafkasya'da sözkonusu olan Karabağ'da gerçek ve gözlem altındaki bir özerklik, Ermenistan'a bağlanma, ya da Azerbaycan'a iltihaktır.

Hem BM ve hem de AGİK arabulucu olarak çaba gösteriyor, ama her iki örgütün başarısı, çok kuşkulu.

Şu andaki bütün anlaşmazlıklarda olduğu gibi, Ermenistan ile Azerbaycan devletleri arasında –Dağlık Karabağ uğruna mücadelenin ötesinde– tam bir savaşın çıkıp çıkmayacağına güçlüler karar verecekler. Sovyetler Birliği'nin çökmesi ve Rusya'nın belirli bir zaman için etkisizleşmesinden sonra yalnızca iki ulus, Karabağ ve Ermenistan'da bir felaketi önleyebilir: Dünyanın en kuvvetli gücü Amerika ve Saddam'ın Körfez savaşındaki yenilgisinden sonra bölgenin en kuvvetli gücü olan Türkiye.

Her ikisi de NATO içinde ortak, ama eski Sovyetler Birliği'nin ardından gelen devletlerin tevaccühünü kazanma noktasında rakip. Şu anda Türkçe bilen ABD diplomatlarından 90'ı yoğun kurslarla Orta Asya cumhuriyetlerindeki görevleri için eğitilmektedirler.

Daha bir yıl öncesine kadar Türkler Saddam'a karşı önemli bir müttefikler, bu ittifakı Hükümet Şefi Demirel bu yılın Şubat ayında ABD Devlet Başkanı Bush'u ziyaret ettiğinde anımsattı. Ama Türk Başbakanını sıkıntıya sokan güney sınırındaki düşman değil, kuzeydoğudaki Ermenistan. Birleşikler Devletlerin, Bush'a verdiği mesaj, "*ikinci bir Arap-İsrail ilişkisine*" izin vermemeliler, yönünde oldu.

Demirel'in korktuğu şeyi, liberal kitle gazetesi *Milliyet* Şubat sonunda açığa kavuşturdu: "*Kuzeydoğu sınırımızda yeni bir İsrail oluşuyor*", diye yazdı gazete. "*Batılı emperyalizm*" (bundan ABD anlaşılın) "*Arapları bölmek ve onlara hükmetmek için*" nasil İsrail'i kullandıysa, şimdi de Ermenistan'ı kullanıyor. Ermenistan'ı Kafkasya'da bir İsrail yapma heveslerine son verilmelidir diye öğütüyor *Milliyet* ve bunu gerçekleştirmek için de bir yol gösteriyor: Birleşik Devletler'den gelen binlerce ton yardım malzemesi Akdeniz limanı Mersin'de boşaltılıyor ve ülke üzerinden Ermenistan'a taşınıyor. "*Liman işçileri neden grev yapmıyor?*" diye soruyor *Milliyet*.

Tutsak olarak Ermenistan: Tarih böylesine tekerlür ediyor. Denize açılışı olmaksızın, Doğu ve Batı Türkleri tarafından kuşatılmış olarak, yalnızca 30 kilometre sınırla müslüman İran'a ve dağlık ve genellikle geçilmez bir sınırla Gürcistan'a komşu olarak Ermenistan'ın hemen hemen ayakta kalma şansı yoktur. Daha bugün bile açlık çeken ve sefalet içinde yaşayanlar, yalnızca 800.000 kişilik deprem kurbanları ve sığınmacılar değil.

"*Ermenistan*", diye talep etti eski Başbakan Bülent Ecevit, "*güneydeki topraklarının bir bölümünü Azerbaycan'a bırakmalıdır*". Bunun karşılığında Ermenistan ile Dağlık Karabağ arasındaki bir toprak bağlantısı üzerinde konuşmak mümkündür. Yalnızca insan-cıl nedenlerle böylesi bir koridoru Türkler AGİK görüşmelerinde elbette sert bir şekilde reddettiler.

Orta Asya'daki Türkçe konuşan cumhuriyetlere giden bir toprak koridoru –Paris Match'in sözünü ettiği– "*yeni bir Osmanlı İmparatorluğu*" nun önkoşuludur; bu makale Türk basınında geniş bir yankı buldu.

Ruslar, Amerikalılar ve Avrupalılar, büyük Türk düşününün gerçekleşmesini önlemeye çalışacaklardır. Ve birçok şey, Ermenilerin, büyüklerin satranç oyununda piyon kurbanı olma kaderlerinden kaçamayacaklarını gösteriyor.

(1 Aralık 1992 tarihli Bolşevik Partizan sayı 78'den, sayfa 36-41)

KAWA ve PKK'nın azınlıklara ilişkin tavırları üzerine...

K A W A

Marksist-Leninistler ezilen ulusun ulusal baskıya karşı mücadelesini desteklerken, aynı zamanda, bu ezilen ulusun kendisi için imtiyazlara sahip olma savunusuna karşı da mücadele eder. Yani, Marksist-Leninistler ezen ulus şovenizmine karşı mücadeleyi esas mücadele olarak ele alırken, ezilen ulus milliyetçiliğine karşı da –bu milliyetçiliğin ulusal baskıya karşı olan yanını desteklemelerine rağmen– mücadele ederler, etmek zorundadırlar.

Ezen ulus şovenizmi kendisini, genel olarak daha açık bir biçimde ortaya koyar. Bu, ezilen ulus ve milliyetlerin varlığını reddetme, ulusal haklarını ellerinden alma, baskı ve zulüm temelinde asimile etme vb. biçimlerde kendisini gösterir.

Ezilen ulus milliyetçiliği ise, ezen ulus şovenizmine oranla kendisini bu kadar açık göstermez. Bu milliyetçilik kendisini, genelde ulusal baskıya uğrama gerçeği ardına gizleme imkanına sahiptir ve gizlemektedir de. Onun için ulusal baskıya karşı olma yanıyla demokratik bir muhtevaya sahip olan ezilen ulus milliyetçiliği, ezen ulus şovenizminin biçimlerinden değişik olan biçimlere bürünür. Ezilen ulus milliyetçiliğini gösteren ve açığa çıkaran tavırlardan biri de, milli azınlıklara karşı takınılan, takınılacak tavidir.

Türkiye-Kuzey Kürdistan somutuna indirirsek, Kürt ulusunun ulusal baskıya karşı mücadele etmesi doğru ve haklı bir mücadeledir. Bu mücadele, bu yanıyla kayıtsız şartsız desteklenmek zorundadır ve bugünkü güç ölçüsünde bunun için mücadele verilmesi gerekir. Ne zaman ki, Kürt ulusunun ulusal baskıya karşı olan mücadelesi, kendisi için imtiyaz elde etme biçimine dönüşürse, o noktadan itibaren Marksist-Leninistler buna karşı mücadele etme göreviyle karşı karşıya kalırlar.

Bunu somuta indirirsek, örneğin KAWA kendisini Kürdistan'da tek komünist örgüt olarak değerlendirmekte ve Kürt ulusunun bağımsızlığı için mücadele ettiğini söylemekte ve mücadele etmektedir. Marksist-Leninist olma iddiasındaki KAWA, aslında savunduğu teoriyle Marksizm-Leninizm ile çelişme durumundadır. KAWA'nın proleter enternasyonalist değil de, milliyetçi bir yaklaşıma sahip olduğunu gösteren yaklaşımlardan biri de, azınlıklar sorunu bağlamında takındığı tavidir.

Bu kendisini, özellikle Ermenilere karşı tavrı içinde ortaya koymaktadır. KAWA, "Savaş Ve Parti İnşa Kongresi"nde azınlıklarla ilgili aldığı kararda şu tavrı takınmaktadır:

"8- KAWA, tarihteki Ermeni soykırımını tarihi bir haksızlık olarak görür, mahkum eder ve tarihteki kara bir leke olarak görür.

"9- KAWA, kendi ülkelerinden koparılan azınlık halkına mensup insanların geriye dönüş istemlerini gözönünde tutar, onlara kolaylık sağlar, yerleşmeleri için toprak verir." (Kongre Belgeleri, sayfa 23)

Söz konusu bu tavıra bakıldığında KAWA'nın doğru bir pozisyonda olduğu sanılır. Fakat, bu "*kolaylık sağlama, yerleşmeleri için toprak verme*" nin ne anlama geldiğinin

ortaya çıktığı yerde, KAWA'nın milliyetçiliği de ortaya çıkmaktadır. KAWA şu tespiti yapmaktadır:

"13- KAWA, tarihte Batı Ermenistan olarak bilinen topraklar üzerindeki Ermeni milliyetçilerinin, ikinci bir tarihi haksızlığa yol açacak olan toprakların boşaltılarak Ermenistan'a devri istemlerini reddeder. Kürdistan, Kürdistan'da yaşayan her milliyetten insanın yurdu"dur." (abç)(agb, sf. 24)

Batı Ermenistan coğrafyası üzerinde bugün Kürt ulusundan insanların yoğun bir şekilde yaşaması olgusuna dayanarak KAWA, Batı Ermenistan'ı Kürdistan coğrafyası/haritası içine sokarak Batı Ermenistan'ın varlığını reddetmektedir. Böylesi bir tavır, Kürt ulusuna imtiyaz hakkı tanımanın yanısıra, Batı Ermenistan'ı Kürdistan coğrafyası içine sokmakla, ilhakı savunan bir tavidir da. KAWA'nın milliyetçiliğinin varlığı nokta burasıdır...

Olguların yerini değiştirerek KAWA'ya sormak gerekiyor: Batı Ermenistan yerine Kuzey Kürdistan, Ermeniler yerine Kürtler konsun. Faşist Türk devletinin Kuzey Kürdistan üzerinde Kürt ulusu üzerinde uyguladığı soykırım ve sürgün sonucu, Kuzey Kürdistan'da Kürt ulusu ulus olmaktan çıkarılsın; ve bu topraklar üzerinde Ermeniler yaşamaya devam etsin. Kürt ulusunun temsilcileri Kürdistan'ın bir parçası olan Kuzey Kürdistan'ın Kürtlerin ülkesi olduğunu söyleyip kendi ülkelerinin bir parçası olan bu bölümün geri verilmesini talep etsin. Bu talebe karşı Ermeni ulusundan "komünistler" Kürtlerin bu talebini reddetsinler. Böylesi bir durumda KAWA'nın tavrı ne olurdu? O zaman KAWA, Ermenileri "sömürgeci", "ilhakçı" olarak değerlendirirdi. Ve o zaman bu tespitlerinde haklı da olurdu.

Öyleyse, bu ölçü neden Ermeniler bağlamında ortadan kalkmaktadır? Tek doğru cevap, milliyetçilikten dolayı cevabıdır. KAWA'nın bu kararına karşı Ermeniler'in haklı olarak "İLHAKÇI bir tavır içindesiniz" diye eleştiri getirmeleri gerekir.

KAWA'nın Ermenilere uyguladığı bu ölçüyü Kürtlere uygulamadığının en açık göstergesi takındığı şu tavidir ortaya çıkmaktadır:

"17- Güney Kürdistan'da zor alımı sonucu Kürt'lerden alınıp, Arap'lara verilen topraklar, eski sahiplerine iade edilmeli, kalmak isteyen Arap'lara yeni yerleşim verilmelidir." (aynı yerde)

Kürtlerden zorla alınan toprakların geri iade edilmesini savunan KAWA, bugün Kürtlerin elinde olan ve zorla alınan Ermenilerin topraklarının geri iade edilmesini reddetmesinin bir tek temeli vardır, Kürt milliyetçiliği ve Kürtlere imtiyaz hakkı...

Bunlar dışında, Batı Ermenistan toprakları üzerinde, kardeşçe beraber yaşamak KAWA'nın aklının ucundan bile geçmediği için, toprakların boşaltılmasından bahsetmektedir. Topraklar boşaltıldığında Kürtlerin Ermenilerden kalma toprakları elden çıkarması gerekiyor. Bunun için de buna karşı gelerek, bunun "ikinci bir tarihi haksızlık" olacağını savunmaktadır. Böylece değişik ulus ve milliyetlerin eşit temelde ortaya çıkacak ortak birlikteliklerini KAWA, en baştan reddetmektedir. KAWA, aynı zamanda Ermeniler üzerinde gerçekleştirilen yüzyılımızın ilk büyük soykırımını "tarihi haksızlığı" ile; bu topraklar üzerinde yaşayanların "bu toprakları boşaltma" temelinde ortaya çıkacak "tarihi haksızlığı", aynı kefeğe koyarak da yanlış bir konuma düşmektedir.

Ermenilerin Batı Ermenistan üzerindeki var olan haklarını reddettikten sonra, "geriye dönüş istemlerini" gözönünde tutmak ve "onlara kolaylık sağlamak, yerleşmek için toprak

verme"nin hiçbir sağlam temeli kalmaz. Ayrıca sorun, "geriye dönüş istemlerinin gözönünde" tutulup tutulmaması değildir. Sorun, Ermenilerin Batı Ermenistan'a dönme-yerleşme hakkına sahip olup olmadıklarıdır. Kürtlerin Kuzey Kürdistan'da sahip olması gereken haklar gibi, Ermenilerin de Batı Ermenistan'da bu haklara sahip olma hakkı vardır.

Ermenilerin soykırma uğratılması ve kendi topraklarından sürülmesi olgusu, hiçbir şekilde onların geri dönüp yerleşme hakkını ortadan kaldıramaz. Marksist-Leninistler bu hakkı kayıtsız şartsız savunmak zorundadırlar. Yani bugün diasporadaki Ermenilerin Batı Ermenistan'a dönme, yerleşme hakkının savunulması gerekir. Ve bu hakkın savunulması, TKP/ML(BOLŞEVİK) 4. Kongresi'nde açıkça belirtildiği gibi, aynı zamanda ayrılma hakkının da savunulması anlamına gelir. Dönme ve yerleşme hakkı bu bilinçle savunulmak zorundadır.

KAWA, Batı Ermenistan'ı Kürdistan'ın bir parçası haline getirerek ve Ermenilerin geriye dönüp yerleşme hakkını savunmayarak Kürt milliyetçisi bir konuma sahip olduğunu ele vermektedir. Bunun da ötesinde "Kürdistan'da tek komünist örgüt olma" iddiasındaki KAWA, ilhakı savunma noktasına kadar ileri gitmektedir. Biz Kuzey Kürdistanlı komünistler böylesi bir tavrı ret ve mahkum ediyoruz.

KAWA'nın milliyetçi tavrı sadece Batı Ermenistan ve Ermenilere karşı takındığı bu tavrıyla sınırlı değildir. Dil sorununa cevap verdiği yerde, milliyetçi tavır yine kendisini ortaya koymaktadır. KAWA'nın tavrı şöyledir:

"14- Azınlıklar Kürtçe'nin yanında (abç) kendi dillerini de resmi dil (abç) olarak kullanabilir, kendi etnik kimliklerini ve kültürlerini korur ve geliştirirler." (aynı yerde)

Dil konusunda alınan bu karar iki açıdan yanlıştır:

1) Marksizm-Leninizm, hangi gerekçeyle olursa olsun zorunlu bir devlet diline kesinlikle karşıdır. Her milliyetin kendi ana dilinde konuşma, eğitim yapma, bütün ilişkilerinde ana dilini kullanma vb. hakkını tanır ve bunun şartlarını yaratmayı komünistlerin önüne görev olarak koyar. Bunun için de Lenin şöyle der:

"Demokratik bir devlet, ayrı ayrı dillerin, tam özgürlüğünü kayıtsız şartsız tanımalı ve hangisi olursa olsun bu dillerden biri için ayrıcalığı reddetmelidir. (Ulusların Kendi Kaderini Tayin Hakkı, sayfa 139, Sol Yayınları)

KAWA, resmi dilin ortadan kaldırılmasını savunmayarak Marksizm-Leninizm'in yaklaşımına ters bir konuma girmiştir. Çünkü, resmi dil, zorunlu bir devlet dili olmanın dışında herhangi bir anlama gelmez. Böylece KAWA, açıkça zorunlu bir devlet dilinin savunuculuğunu yapmaktadır.

2) Bu, birinci noktaya bağlı olarak ortaya çıkan bir yanlıştır. KAWA azınlıkların dil konusunda da eşit olma hakkını savunma yerine, resmi dil Kürtçe olacak ve diğer azınlıklar da "Kürtçe'nin yanında kendi dillerini de resmi dil" olarak kullanabileceklerini savunmaktadır. Resmi dilin savunulması yanlısının ötesinde burada ortaya konan savunu, yine milliyetçi, Kürtçe'ye imtiyaz hakkı tanıyan yanlış bir savunudur.

Şöyle ki, azınlık milliyetlerin kendi dillerini konuşma hakları "Kürtçe'nin yanında" tanınan bir "hak" olarak savunulmaktadır. Yani Kürtçe ilk etapta kullanılması gereken ve geçerli olan dil olarak savunulmaktadır. Ancak bu dilin ilk resmi dil olarak kullanılması önşartında azınlıklar kendi dillerini de kullanabileceklerdir.

KAWA, Kürtçeyi, diğer azınlıklara zorunlu bir dil olarak dayatmaktadır. Böylesi bir

tavrın, faşist Türk devletinin zorunlu dil olarak Türkçeyi dayatmasıyla, nitelik açıdan hiçbir farkı yoktur. Böylesi bir tavır da ret ve mahkum edilmelidir.

KAWA'nın resmi dil vb. konusundaki yaklaşımına karşı, biz Kuzey Kürdistanlı komünistler İbrahim Kaypakkaya'nın şu görüşünü hatırlatmayı gerekli görüyoruz:

“Demokratik halk diktatörlüğü sisteminde bütün milliyetlerin ve dillerin tam eşitliği garanti edilecektir. Hiçbir zorunlu dil tanınmayacak, halka bütün yerli dillerin öğretildiği okullar sağlanacaktır. Halk devletinin anayasası, herhangi bir milletin herhangi bir imtiyaza sahip olmasını ve millî azınlığın haklarına herhangi bir tecavüzü kesinlikle yasaklayacaktır. Her ulusa kendi kaderini tayin etme hakkı tanınacaktır. Bütün bunların gerçekleşmesi için, özellikle yaygın bölgesel özerklik ve tamamen demokratik yerel kendi kendini yönetim gereklidir. Bu özerk ve kendi kendini yöneten bölgelerin sınırları ekonomik ve sosyal şartlar, nüfusun millî bileşimi vb... temeli üzerinde bizzat mahalli nüfus tarafından tayin edilecektir.” (İbrahim KAYPAKKAYA, Seçme Yazılar, sayfa 259, Ocak Yayınları)

İşte Marksist-Leninist tutum böyledir. İbrahim Kaypakkaya Türkiye proletaryasına olduğu gibi, Kuzey Kürdistan proletaryasına da kurtuluş yolunu göstermektedir.

İbrahim Kaypakkaya'dan aktardığımız bu alıntı vesilesiyle, katledildiğinin 20. yıldönümünde onu proleter enternasyonalist duygularla anıyoruz. İbrahim Kaypakkaya yol-
daş ve onun Marsist-Leninist mirası biz Kuzey Kürdistanlı Bolşeviklerin mücadelesinde de yaşıyor, yaşayacak!

–MİLLİYETÇİLİĞİN ALTERNATİFİ, PROLETER ENTERNASYONALİZMİDİR!
–OPORTÜNİZMİN ALTERNATİFİ, MARKSİZM-LENİNİZMDİR!
–BOLŞEVİZM YENECEKTİR!!!

PKK

“Kürdistan, Kürdistan'da yaşayan herkesin yurdudur” sloganı ardına saklanan ve azınlıklara karşı tavırda Kürt milliyetçisi pozisyona sahip olan sadece KAWA değildir. PKK lideri A.Öcalan'ın 15 Nisan 1993 tarihli Berxwedan'da, yukarıdaki sloganı başlık olarak kullandığı yazı içinde de aynı yaklaşım vardır.

İlk bakışta milliyetçiliğe karşı imiş gibi görünen bu slogan, içeriğinin nasıl doldurulduğuna bakıldığında, Kürdistan, Batı Ermenistan ve yer yer Arap ulusundan millî azınlığın hâlâ yoğun olarak yaşadığı kimi alanları da içine alan bir coğrafya olarak savunulmaktadır. En başta Batı Ermenistan'ın Kürdistan coğrafyası içinde ele alınması, Kürt ulusu için imtiyazı savunan ve Ermenilerin yurdunu inkar eden Kürt milliyetçisi bir tavidir.

Eğer Kürdistan dendiğinde örneğin Kuzey Kürdistan somutunda Batı Ermenistan vb. dışındaki alanlar kastedilse, o zaman sözkonusu sloganın kendisi yanlış olmaz. Fakat bu slogan, Kürdistan'ın sınırları içinde olmayan bölgeleri, Kürdistan'ın sınırları içinde gösteren bir slogan olarak savunulduğu noktadan itibaren yanlış bir slogan olmaktadır. KAWA ve PKK'nun savunduğu içerik de tam da böyledir. A. Öcalan şöyle tavrı takınmaktadır:

“Ermeniler Ermenistan desinler, Asuriler Asuristan desinler, Araplar Arabistan desinler, Kürtler de Kürdistan desinler. Bunu bir tür zenginlik, ondan öteye tarih zen-

ginliği ve millî zenginlik olarak değerlendiriyoruz.” (abç)(agd, sayfa 1)

Altı çizili yerde ortaya konan yaklaşım, Türk hakim sınıflarının başta Kürt ulusu olmak üzere diğer millî azınlıkların varlığını inkar etmek için savundukları “hepsi biz Türklerin ortak kültür ve millî zenginliğidir” anlayışının bir türü olan yaklaşımdır. Bu, TC'ye –işin özünde hiçbir şey değişmeden– Türklerin Türkiye, Kürtlerin Kürdistan; Arapların Arabistan vb. demesine benzer.

A. Öcalan devamı şöyle demektedir:

“Kürdistan, tarihi olarak halkların en çok karıştığı, birbirlerinden etkilendikleri bir halklar mozaigidir. Kürtlerin ulusal kimliğinde bile çok, çeşitli kültürlerin, halkların, birleşik etkisini görmemek mümkün değildir. Denilebilir ki Kürt ulusal kimliği hemen hemen bütün tarih süreci boyunca bu sahaya gelen halklardan özellikler kapmıştır. Arap, Fars, Türk, Ermeni, Asuri özelliği ve tarihin derinliklerinde birçok halkların özelliklerini, özümseye özümseye bir Kürt tipi ortaya çıkmıştır. Bu anlamda ben Kürt tipini –bütün eleştirilerime rağmen– en özlü insani tip olarak değerlendiriyorum. Çünkü en soylu, gelişkin ve çok sayıda halkın özelliği Kürt tipinde özümsemiştir. (...) İşte bu gerçeğin bilincinde olarak, mevcut ulusal ve kültürel gerçekleri, özgerçekliklerimiz olarak değerlendiriyoruz.” (agd, sayfa 22)

Bu alıntıda, ilk önce mevcut millî azınlıklar ve halklar, Kürt ulusunun parçaları olarak gösterilmekte ve bu temelde de Kürdistanlı diğer halklar üstü örtülü bir şekilde inkar edilmektedir. Bu inkar ise, eşitlik, kardeşlik maskesi altında yapılmaktadır. Böylece diğer azınlıkların varlığı işi halledildikten sonra, “Kürt tipi”nin nasıl bir “tip” olduğu ortaya konmaktadır. A. Öcalan'a göre “en özlü insan tipi” Kürt tipidir.

Kürt “tipi”nin bu biçimde ortaya konması bütünü ile yanlış ve aşırı milliyetçidir. A.Öcalan'ın takındığı bu tavır, “birlik, kardeşlik” vb. adına takınılan bir tavır da olsa, yanlış ve reddedilmesi gereken bir tavidir. Bu, niyetten bağımsız olarak “Kürt tipi”ni diğer uluslardan daha üstün olduğunu savunma anlamına gelir.

Burada Kürt tipini “en insani tip” yaptığı söylenen çeşitli ulusların karışması, birbirini etkilemesi olayı, istisnasız hemen her ulus için geçerli bir olgudur. Diğer ulus/halklardan etkilenmemiş ulus/halk ancak ırkçıların kafasında vardır.

A. Öcalan'ın bu yazısında savunduğu önemli yanlışlar sadece bunlarla sınırlı değildir. PKK'nın verdiği savaşımı, “Kürt ulusal savaşımı” olmaktan çıkarıp şöyle demektedir:

“Aleviliğe, Yezidiliğe, Süryaniliğe, Ermeniliğe karşı da savaşıyorlar. Mal varlığını gaspediyorlar, kültürlerini yok ediyorlar. Şiddetle karşıyız ve inanıyoruz ki bizim mücadele aynı zamanda bu halkların da yararına ve özgürlüklerine, kimliklerine, kavuşma savaşımıdır. Kesinlikle bir Kürt ulusal kurtuluşu savaşı değil, Kürdistan ulusal savaşımıdır.” (abç)(aynı yerde)

Bu alıntı içinde de birkaç yanlış birlikte savunulmaktadır:

1) PKK'nın verdiği savaşımı Kürt ulusunun ulusal kurtuluş savaşımı olduğunu dışladığı yerde, gerçekler tersyüz edilmektedir. Çünkü şimdiye kadar verdikleri savaşım –doğruluğu yanlışlığından bağımsız olarak– Kürt ulusunun ulusal kurtuluş savaşımı olduğu ve kendilerinin de bunu böyle savunduğu gün gibi açıktır.

2) Bu gerçeği tersyüz etmenin ardında yatan düşünce, Kürdistan'da ve Kürdistan'a dahil edilen Batı Ermenistan'da vb. yaşayan millî azınlıkların varlığının inkarı düşüncesidir. Bunun için de “Kürt ulusal savaşımı” yerine “Kürdistan ulusal savaşımı” kon-

maktadır.

Kürdistan ulusal savaşımına Kürt ulusunun ulusal savaşımı dışında anlam vererek, bunu diğer azınlıkları içine sokarak savunmak, ulusal savaşımın içeriğini hiç etmek anlamına gelir. Yani bu savunu iki yönden yanlışır. Birincisi, ulusal kurtuluş savaşımının içeriğini çarpıtmaktadır. İkincisi ise bu çarpıtma temelinde, Ermenilerin, Arapların ve diğer milli azınlıkların milli varlıklarının reddedilmesini içerdiği için yanlışır. Ayrıca bu reddin temelinde yükselen düşünce, yukarıda da ortaya koyduğumuz gibi, Batı Ermenistan'ı Kürdistan'ın bir parçası olarak göstermektedir.

3) A. Öcalan Aleviliği, Yezidiliği, Süryaniliği de milliyetler ya da onun deyimiyle halklar arasına sokarak bir yanlış daha yapmaktadır. Dini baskı, mezhep baskısı, ulusal baskı ile bir ve aynı şey değildir.

Yazısının sonuna doğru ise şunları söylemektedir:

"... Özellikle Kürdistan'daki diğer halklara karşı da görevli olduğumuzu biliyoruz. Yürüttüğümüz savaşımın onların da savaşımı olduğuna emin olmalarına ve mümkünse kendi yurtlarına, ülkelerine dönüş hazırlıklarını önce düşüncede, giderek bizzat direnmeye kadar ilgi duymalarını bekliyorum." (aynı yerde)

Ve böylece tablo bütünleşiyor. PKK'nın verdiği mücadele Ermenilerin, Asurilerin, Yezidilerin ve diğerlerinin de mücadelesidir; ve kendi yurtları Batı Ermenistan'dan sürülen Ermeniler, geri dönüşe ilkönce düşüncede hazırlanıp Kürdistan'a -yani şimdiki yurtlarına- gelmeye hazır olmalıdırlar. Ermenilerin yurdu Batı Ermenistan Kürdistan'a dahil edildikten sonra onların Kürdistan'a gelmeye hazır olmalarını talep etmek de "insanlığın temel değerlerinin yeniden kazanılması" olarak gösterilmektedir.

Ne adına yapılırsa yapılsın, böyle bir tavır, milli azınlıklar üzerinde imtiyazlara sahip olma tavrıdır. Kürt milliyetçiliği başka maskeler altında savunulmaktadır.

Ermenilerin kendi ülkelerine geri dönme istekleri, en azından düşüncede zaten vardır. Ve bu istek değişik biçimlerde şimdiye kadar hep savunulmuştur. Bugün, "önce düşüncede" hazır olmalıdırlar talebi, somut olarak Ermeniler bağlamında boş bir taleptir. Bugün hazır olma talebi yerine savunulması gereken düşünce, Ermenilerin Batı Ermenistan'a dönüp yerleşme ve ayrılma hakkı düşüncesidir. Bunu savunacağına, geriye dönüş için "düşüncede" hazır olmayı savunmak, Ermenilerin bu hakkını savunmadığı oranda da yanlış bir düşüncedir.

Toparlarsak, "Kürdistan, Kürdistan'da yaşayan herkesin yurdu"dur" sloganı, KAWA'da olduğu gibi PKK'da da, özellikle Batı Ermenistan'ın varlığının reddi ve diğer azınlıklar üzerinde imtiyaz elde etme içeriğiyle savunulmaktadır. Bu sloganın bu içerikle savunulması milliyetçi bir savunudur. Reddedilmesi gerekir. Reddedilmesi gereken diğer bir yan da, bu savununun eşitlik, kardeşlik vb. adına yapılmasıdır. Batı Ermenistan üzerinde bugün yaşayan nüfusun büyük oranı Kürt ulusundan insanlar teşkil etse de, Batı Ermenistan Kürdistan'ın bir parçası değildir.

-YAŞASIN ERMENİLERİN BATI ERMENİSTAN'A DÖNME, YERLEŞME VE AYRILMA HAKKI!

-BÜTÜN ULUS VE MİLLİYETLERE TAM HAK EŞİTLİĞİ!

8.5.1993

(1 Ağustos 1993 tarihli Bolşevik Partizan sayı 83'ten, sayfa 24-26)

24 Nisan 1915 - 24 Nisan 1995

80. yıldönümünde Ermeni soykırımını unutmamak, unutturmayacağız!

24 Nisan 1915'te Osmanlı/Türk hakim sınıfları Birinci Dünya Savaşı'nın yarattığı ortamı kullanarak, "Ermeni sorununun nihai çözümü" için Osmanlı/Türk devleti sınırları içinde Ermeni ulusunu ulus olarak yok etme, soykırımdan geçirme işine girişmiştir.

Yirminci yüzyılın bu ilk soykırımında, Ermeniler Batı Ermenistan'dan sürülmüş, bir buçuk milyon Ermeni katledilmiş ve Batı Ermenistan'da Ermeniler ulus olmaktan çıkarılmıştır.

Ermenistan'dan sürülerek dünyanın dört bir yanına dağılmış olan Ermeni toplulukları, "soykırımın varlığının Türk devletince tanınması" talebini sürekli ve haklı olarak dile getirmişlerdir.

Aradan geçen 80 yıl sonrasında da, faşist Türk devleti Ermeniler üzerinde uygulanan soykırım gerçeğini reddetmekte ve bu sorunu unutturmaya çalışmaktadır. Fakat çabası boşuna. Kuzey Kürdistan-Türkiye'li Komünistler olarak Ermeniler üzerinde uygulanan soykırımı unutturmayacağız. Faşist Türk devletinin bir halklar hapishanesi olduğu gerçeği, sadece günümüzde kendisini Kürt ulusu üzerindeki zulüm ve baskıyla değil, geçmişte Ermeni ulusu üzerinde uygulanan soykırımda da göstermiştir. Bu, kendisini diğer milliyetler üzerindeki ulusal baskıda da göstermektedir.

Evet, faşist Türk devleti, Osmanlıdan devraldığı soykırım geleneğini, bugün Kürt ulusu üzerinde uyguladığı ulusal baskı, zulüm ve katliamlarla da devam ettirmektedir.

Kürt ulusuna karşı yürüttüğü kirli savaşta da hakim sınıflar, Ermeni düşmanlığını körüklemeye devam etmektedir. Bugün de Kuzey Kürdistan-Türkiye'de işçi sınıfı ve emekçi yığınlar içinde şoven görüşleri yaymada hakim sınıfların elindeki en etkili silahlardan biri Ermeni düşmanlığıdır.

Kuzey Kürdistan-Türkiye'de çeşitli milliyetlerden işçi sınıfının proleter enternasyonalizmi temelinde eğitilmesi ve birleştirilmesi mücadelesinde, hakim sınıfların elindeki Ermeni düşmanlığı ideolojik silahının etkisizleştirilmesi önemli bir görev olarak önümüzde durmaktadır.

Bu görev yerine getirilmeden Kuzey Kürdistan-Türkiye'de çeşitli milliyetlerden işçilerin enternasyonalist temelde birliği sağlanamaz.

Bütün dünyada milliyetçiliğin, ırkçılığın (dinciliği saymazsak) hakim akım haline geldiği bir ortamda, değişik ulus ve milliyetlerden işçi ve emekçilerin proleter enternasyonalizmi temelinde eğitilmesi daha da önemli bir görev halini almıştır.

Ermeni soykırımının 80. yıldönümünde, Kuzey Kürdistan-Türkiye proletaryası ve emekçi katmanlarının enternasyonalist görevlerini yerine getirmesinin en temel önkoşulu, Ermeni soykırımının suçlusu faşist Türk devletine karşı ortak mücadele etmesi; Ermenilerin Batı Ermenistan'a dönme, yerleşme ve ayrılma haklarını tutarlı bir biçimde savun-

masıdır.

Faşist Türk devletine karşı mücadele ederken, kendisine devrimci, demokrat, komünist diyen örgütlerin şoven ve milliyetçi tavırlarına karşı da mücadele edilmek zorundadır.

Ermeni ulusundan işçilerin ve köylülerin Türk ve Kürt işçi ve köylülere duyduğu güven-sizlik, ancak Türk ve Kürt işçi ve köylülerinin faşist Türk devletinin ve hakim sınıflarının tavrından değişik tavır takındıklarını göstermeleri temelinde ve ortak mücadele pratiği içinde ortadan kaldırılabilir. Bunun olmadığı şartlarda, Ermeni milliyetçiliğinin Ermeni işçileri ve emekçileri arasında taban bulması ve proletaryanın bölünmüşlüğü'nün derinleşmesi kaçınılmazdır.

Her türlü milliyetçiliğe-şovenizme karşı mücadele, aynı zamanda "ulusal devlet" anlayışına karşı da mücadeleyi gerektirir. Sorun, şu ya da bu ulusa ait, onun burjuvazisinin hakim olduğu bir devlet kurmak değil, değişik ulus ve milliyetlerden proletaryanın, ulusun bir parçası olan burjuvaziyi yok ederek kuracağı proletaryanın devleti sorunudur. Proletarya enternasyonalizmi temelinde soruna yaklaşmak, soruna ulusal temelde değil, sınıfsal temelde yaklaşmak demektir.

Bu temelde soruna baktığımızda, faşist Türk devletinin "misak-ı milli" sınırlarının "vatanın bölünmez bütünlüğü" nün gerçek anlamını da görebiliriz. Türk olmayan bütün ulus ve milliyetler üzerinde ulusal baskı. Kuzey Kürdistan ve Batı Ermenistan'ın ilhakı.

Mücadelenin esası ve ağırlığı Türk şovenizmine karşı yürütülmesi, hiçbir şekilde ezilen ulus milliyetçiliğine karşı mücadele edilmesini dışlamaz. Ermeni sorunu bağlamında Kürt örgütlerinin çoğunluğu milliyetçi bir konumda durmaktadır. Bunun en açık ortaya çıktığı nokta, Batı Ermenistan'ın Kürdistan coğrafyası içinde gösterilmesidir. Bu tavır öz olarak ilhakı savunan bir tavidir ve reddedilmesi gerekir. Soykırıma tepki olarak gelişmiş olsa da, Ermeni milliyetçiliğine karşı da mücadele edilmesi gerekir.

Bu, yani "Türk devleti", "Kürt devleti" ve "Ermeni devleti" talepleri bize, Ermeni sorununda üç değişik milliyetçiliğe karşı mücadele etme görevini yüklemektedir. Türk şovenizmi, Kürt milliyetçiliği ve Ermeni milliyetçiliği. Değişik ağırlıklara sahip olsalar da bunlara karşı mücadele etmek görevdir. Proletarya enternasyonalizmi temelinde değişik ulus ve milliyetlerden işçilerin birliğini sağlamak, ancak bu temelde mümkündür. Biz proletarya devletinden yanayız. Her "ulusal devlet" burjuvazinin devletidir. Bu yüzden de hangi ulus adına savunulursa savunulsun, komünistler buna karşı mücadele ederler.

Yaşasın değişik ulus ve milliyetlerden işçi ve emekçilerin birliği ve ortak mücadelesi!
80. yıldönümünde Ermeni soykırımını lanetliyoruz!

Faşist Türk devletine ölüm!

Ermenilere, Batı Ermenistan'a dönme, yerleşme ve ayrılma hakkı!

Ermeni sorununun da tek gerçek çözümü proletarya önderliğinde yapılacak devrimdedir! Sosyalizmedir!

Proletarya enternasyonalizmi için, haydi BOLŞEVİK saflara!

24 Nisan 1995

(15 Mayıs 1995 tarihli Bolşevik Partizan sayı 96'dan, sayfa 52)